

BÜNTETŐJOGTAN.

ÍRTA

Dr. PAULER TIVADAR,

KIR. TANÁCSOS, EGYETEMI REND. JOGTANÁÉ, MAGY. AKADÉMIAI REND. TAG.

BEVEZETÉS. ANYAGI BÜNTETŐJOG ÁLTALÁNOS RÉSZE.

PEST,

KIADJA PFEIFER FERDINAND.

1864

„Tuter ea, quae natnra ipsa dictât licita esse, et non iniqua, est
et hoc, ut qui male fecit, malum ferat “

HUGO GROTIUS.
De hire belli et pacis IT. 20.

ELŐSZÓ.

A magyar büntetőjog visszaállítása óta, jelen viszonyainknak megfelelő kézikönyvnek hiányát, tanításaimban mélyen éreztem.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok, újabb rendeletek és a törvényszéki gyakorlat fejlődése által eszközlött változások folytán, az előbb szerzett munkák kielégítők többé nem lehettek.

Ily körülmények közt elhatároztam magamat, hogy hazai büntető jogunk műveléséhez jelen dolgozatommal járuljak; melynek első kötete a bevezetést és anyagi jog általános részét tartalmazza; másodikában különös részét, és az eljárást adni szándékom.

A büntetőjog szabályai legszorosabb összeköttetésben állanak a jog bölcséleti alapigazságaival, ezek kifejtését tehát feladványaim egyikének kellett tekintem.

Figyelemmel voltam hazai jogunk mindennemű forrásaira, és így a büntetőjog körében nagyjelentőségű szabályrendeletekre is.

IV

Nem tartottam mellőzhetőnek az ausztriai büntetőtörvények intézkedéseit, mert a szent korona tartományai részében is érvénynyel bírnak, törvényszéki gyakorlatunkra több tekintetben hatással vannak; nem továbbá az 1843. évi hazai büntetőtörvény-javaslatot, melynek becsét és értékét, a külföldnek illetékes tekintélyei is dicsérve méltányolták.

A jogtörténelem és összehasonlító jogtan e munka körén túl esnek; tanulságosnak véltem mindazáltal fontosabb kérdéseknél, a büntetőjog történeti fejlődésére nagy befolyású római, kánoni s német közös jog, nem különben az újabb törvényhozások elveit is megérinteni, minthogy a szövevényes tárgyak világosabb felfogását előmozdítják, a kellő tájékozást tetemesen könnyítik.

Őszinte óhajtásom, hogy munkámmal, akár mily csekély mérvben járulhassak azon elvek terjesztéséhez, melyeknek alkalmazása a büntetőtörvénykezés terén, ép úgy az örök igazság, mint korunk embéries érzelmeinek múlhatatlan követelménye.

Budapest april 9. 1864.

P. T.

TARTALMA

az első kötetnek.

	Bevezetés.	lap,
I.	Büntetőjog ismerete, rendszere. 1.—10. §.	3
II.	Büntetőjog forrásai. 11.—22. §.	8
III.	Büntetőjog segédszerei, irodalma. 23.—35. §.	19

Első könyv.

Anyagi Büntetőjog.

I<31s> Szakasz.

Büntettek és büntetések általában.

Első Fejezet. A büntetőjog megalapítása. 36.—84. §.	32
Második Fejezet. A büntett.	
Első Czikk. A büntett ismerete és nemei. 85.—97. §.	57
Második Czikk. A büntett alanya. 98.—103. §.	66
Harmadik Czikk. A büntett tárgya. 104.—108. §.	72
Negyedik Czikk. A bűncselekvény.	
I. Czim. A bűncselekvény kellékei. 109.—113. §.	78
II. Czim. A szándékosság és vétkesség. 114.—122. §.	80
III. Czim. A bűnkísérlet. 123.—134. §.	89
IV. Czim. A büntársak. 135.—157. §.	97
V. Czim. A bűnhalmazat. 158.—162. §.	114
Harmadik Fejezet. A büntetés.	
Első Czikk. A büntetés ismerete s természete. 163.—174. §.	118
Második Czikk. A büntetés nemei,	
I. Czim. A halálbüntetés. 175.—193. §.	129

VI

	lap.
II. Czim. Testi büntetések. 194.—200. §.....	159
III. Czim. Szabadság büntetések. 201.—218. §.	167
IV. Czim. Becsület büntetések. 219.—224. §.....	185
V. Czim. Vagyon büntetések. 225.—229. §.....	193
Harmadik Czikk. A büntetés következményei. 230.—234. §.....	198
Negyedik Fejezet. A büntetés alkalmazása a büntettre.	
Első Czikk. A büntetés alkalmazásának feltételei.	
I. Czim. A tényálladék és beszámítás ismerete. 235.—240. §.....	205
II. Czim. A beszámítás általános szabályai.	
I. Tag. Mentő körülmények. 241.—249. §.....	209
II. Tag. Enyhítő körülmények. 250.—253. §.....	225
III. Tag. Súlyosító körülmények. 254.—256. §.	230
III. Czim. A beszámítás különös szabályai.	
I. Tag. A szándékosság, vétkesség, bűnkísérllet beszámítása.	
257.—261. §.....	232
H. Tag. A büntársak közreműködésének beszámítása.	
262—275. §.....	235
III Tag. A bűnhalmazat beszámítása. 276.—280. §.....	245
Második Czikk. A büntetés alkalmazásának elvei.	
I. Czim. A büntető törvények ereje, és magyarázata.	
281—289. §.....	250
II. Czim. A büntetés kiszabása. 290.—299. §.....	258
Harmadik Czikk. A büntetés alkalmazásának megszünte.	
I. Czim. A megszüntetés módjai. általában. 300.—303. §.....	271
II. Czim. A megszüntetés némely módjai különösen.	
I. Tag. A kegyehezés. 304.—303. §.	276
II. Tag. Az elévülés. 309.—316. §.....	283

Rövidítések.

ABT. Ausztriai büntetőtörvény.	HI. Magyar kir. helytartótanácsi in-
ABP. Ausztriai büntető pörrendtartás.	tézmény.
BTL. Birodalmi Törvénylap.	HK. Hármaskönyv.
BJ. 1843. évi magyar büntető javaslat	Id. Törv. Sz. Ideiglenes törvénykezési
I. része.	szabályok.
BE. 1843. évi magyar büntető javas-	MR. Ministeri rendelet.
lat H. része; büntető eljárás.	

BÜNTETŐJOGTAN.

Bevezetés.

I. Büntetőjog ismerete, rendszere.

1. §.

A büntetőjog a büntető hatalmat, annak tárgyait és gyakorlatát meghatározó jogszabályok foglalatja azoknak rendszeres előadása pedig büntetőjogtan vagy büntetőjogtudománynak neveztetik.

1. Az érintett tárgyas értelmén kívül, mindkét kifejezés alanyilag is használhatók, és akkor a büntető jog a büntető hatalom gyakorlatára való felhatalmazást, a büntető jogtudomány szava pedig a büntetőjogi szabályok alapos ismeretét és alkalmazási képességét jelenti.
2. A büntető hatalom a lényeges felségjogok közé tartozik, és mind a büntető törvényhozás, mind végrehajtásra terjed.
3. A büntetőjog fenytő , fvesztő vagy vérhatalmúnak is neveztetik; lásd Szlemenics: Fenytő törv. magy. törvény 1. §.

2- §.

A büntetőjéig, minthogy az államfelség lényeges jogának gyakorlatára vonatkozik , a közjog nevezetesen az igazgatási jog kiegészítő részét képezi, és fontosságánál, tárgyai sajátosságánál fogva majd mindenütt önálló tudománnyá emelkedett.

1. A közjog felosztásáról: alkotmány és igazgatási jogra, lásd Encyclopaediam 33. 34. §. Zeiler, Hess stb., kik a büntetőjogot a politikai törvényisméhez tartozónak állítják , csak eltérő kifejezéssel élnek , mert a mit ők politikai törvényismének ezimeznek, helyesebben igazgatási jognak neveztetik; Encyclopaediam 218..225. §.
2. A büntetőjog állása iránt a jogtudományok rendszerében szétágazna a vélemények; már a rómaiak azt a közjoghoz számították, hason nézetben volt

V e r b ő c z y előb. 3. ez. 2. §. szerint, és az újabb írók közül Kant, Meister, Feuerbach, Tittmann, Stübel, Hugó, Welcker, Bauer, Heffter stb; hazánkban Vuchetich, Szalay L., Szokolay stb., míg Kleinschrod, Roszhirt, Falc.k, Stöckhardt stb. hazánkfiak sorából Fogarasi, Kallós, Szűcs, Ökrös stb. a magánjog részének, a híres orosz jogász Speranszky, Frank, Szlemenics hazánkfiak vegyes természetűnek állítják. Encyclopaediam. 126. §,

3. Azon vélemény, miszerint a büntetőjog a magánjog köréhez tartozik, onnan eredt, hogy az álladalmi élet zsenge korában, csakugyan a büntető hatalmat magánosok saját jogukként gyakorolták, mi azonban a társadalmi viszonyok fejlődésével, az államintézmények szilárdulásával mindinkább megszűnt; és hogy a törvénykezési eljárásnak, mely a közjog többi ágában jobbadán hiányzik, itt is, mint a magánjogok érvényesítésénél igen gyakori alkalmazása van. Bluhme System d. Strafrechtes. 2. §.
4. A büntető jog magánosok ellen, gyakran a magánbátorság érdekében gyakoroltalak, a nélkül azonban, hogy azért a magánjog köréhez tartoznék, mert a közjog általános feladványa a magánjogok oltalmában áll, az minden nyilvánulásaiban az egyesek tevékenységére hat, mely majd minden felségjog tárgyát képezi. „ Jus privatum sub tutela iuris publici est. ‘
5. Ha a büntető jogot vegyes természetűnek állítanék, mivel ép úgy a köz mint a magánbátorságot védi, magánosok személyeire és vagyonára vonatkozik, azokon gyakoroltatik, úgy a közjog többi ágazatai, mint önálló jogrészeknek léteieit is kétségbe kellene vonnunk, mivel azokra nézve is hason viszonyok állanak fen.

3. §.

A büntetőjog, tekintve tárgyát és körét, a közjog többi részétől, nevezetesen az alkotmányjogtól, mely az országlási és kormány alkatot, a politikai jogalanyokat és azok jogkörét meghatározza, és az igazgatási jognak, a többi felségjogok gyakorlatára vonatkozó ágaitól, különösen a rendészet szabályaitól is különbözik, minthogy az utóbbiak nem az elkövetett büntettek megfenyítését, hanem a belbátorságot és polgári rendet fenyegető veszélyek közvetlen elhárítását, azok káros következményeinek megszüntetését illető intézkedéseket tartalmazzák.

1. A rendészet- és jogszolgáltatás viszonyairól lásd K a r v a s y: Közrend, tudom. 2. 3. I. K a u t z: Politika 442. 1. Encyclopaediam 249. §.
2. A rendőri kihágásokról és azok fenyítékéről alantabb szólandunk.

4. §.

Különbözik továbbá mind aközös magánvagy polgári jogtól, mely az állampolgárok egymásiránti közös ügyeiket és azok érvényesítését tárgyalja; mind a magánjog külön ágaitól, melyek habár egymástól eltérők, még is mind a polgárok egyes osztályai vagy ügyleteire vonatkozó magán viszony ok szabályozásával foglalkodnak.

1. A magánjog a polgárok személy vagyon és tartozási jogviszonyait szabályozza; és e különbség gyakorlati következményei, mind az illetők rendelkezési jogára, mind a jogok érvényesítésére nézve világosak; mert míg a magánjogok foganatosítása magánkereset folytán, törvényes alakszerűségek fonalán történik, melyek az alaki igazság felderítésére irányozvák, a felek jogaikról le is mondhatnak, azok iránt egyezkedhetnek: a büntetőjog körében, mind azt bővebben látandjuk, rendszerint közkeresetnek van helye, az anyagi valódi igazság kipuhatólása vétetik czélba, a büntetésre nézve jelenleg sem lemondás sem egyezkedésnek helye nincs. Szokolay: Büntetőjogtan 8—9 1.
2. Vannak cselekvények, melyek még az újabb büntetőtörvények szerint is csak a sértett fél keresete folytán vétethetnek fenyíték alá, de ezek a kivételek közé tartoznak. — A magánjog körébe vágó magánbántalmakról (magánvétségekről) alantabb szólandunk.

5. §.

Fogalmánál fogva különbözik a büntetőjog a bűnügyi politikától is, mert ez nem a büntető hatalom gyakorlatára vonatkozó jogszabályokat, hanem mind a törvényhozás, mind a törvénykezés körében követendő eszélyességi és czélszerűségi elveket általában, vagy tekintettel a fenforgó körülményekre megállapítja és kifejti.

1. A bűnügyi politika az összehasonlító büntetőjogtudomány által gyámolittatik, melyre nézve Mittermaier fényes érdemekkel bir.

2.A büntetőügy! politika köréhez tartozó jelesebb munkák ezimeit lásd Encyclopaediam 246. §. 1.2. jegyz., melyekhez azóta hazánkban járult: Karvas y: Alkotmányi és igazságügyi politika. Pest, 1862.

6. §.

A büntetőjog forrására nézve bölcséleti vagy természet;íré, és tételesre osztatik, az a büntető igazság természetéből folyó általános elveket, ez a büntető hatalom „gyakorlatában valamely álladalomban kötelezőknek ismert szabályokat tárgyalja.

- 1.Ezen fogalmak legszorosabb összefüggésben állanak az ész- és tételes jog viszonyának tanával; és főfontosságúak többek közt a természeti büntettek léteinek kérdésére nézve; lásd Heffter: Lehrb. des gem. deutsch. Strafrechtes, 11. §.
- 2.A bölcséleti büntetőjogtól különbözik a tételes büntetőjog bölcséleté, akár ítészeti akár oknyomozó részét értsük , mert a tételes jog bírálatával, szelleme hatása vizsgálatával foglalkodik , és az észjog elvein gyökerezik; lásd Eszjogtani Bevezetésem, 32. §.
- 3.A bölcséleti büntetőjogról irt jelesebb munkákat; lásd Eszjogt. Bevezetésem 223. §. Encyclopaediam 54. §. 6. jegyz. és Heffter: Lehrb. d. gem. deutsch, Strafr. i. §. b, c.

7. §.

Míg a bölcséleti jog természeténél fogva általános, a tételes a történelmi fejlődés befolyása alatt áll; és habár alig van része a jognak, melyben a természeti jogelvek szüksége és hatálya kétségtelenebb, az még is az egyes nemzetek erkölcsi, vallási, műveltségi sajátosságaihoz képest változó és különböző. A, jelen munkában a minden tételes jog alapjául szolgáló általános elveken kívül, kitézett feladványunkhoz képest a magyar büntetőjogot tárgyalandjuk, kellő tekintettel , mindazonáltal az ausztriai büntetőjog, és az 1843. évi magyar büntető törvénykönyvi javaslat elveire.

- 1.A magyar büntetőjog szoros értelemben vett Magyarországon kívül annak kapcsolt részeiben is birt érvényességgel; jelenleg azonban mind Horvát-

Tótországban és a tenger melléken, mind Erdélyben az ausztriai büntető törvénykönyv és perrendtartás alkalmaztatik.

2. Az 1843. javaslat már belső értékénél fogva is, figyelmünket méltán veszi igénybe, mint azt a külföld elismert tekintélyeinek nyilatkozatai bizonyítják. Encyclopaediam, 130. §. 2. jegyz.

8. §.

Kiterjedésére nézve a tételes büntetőjog vagy közös (általános, commune), vagy különös (részleges singulare), a mint az állampolgárokat általában, vagy csak azok bizonyos osztályait kötelezi.

Az általános ausztriai büntető törvényen kívül, van még a katonai rend és határvidékre kötelező külön katonai törvénykönyv 1855. januar 15.

9. §.

Tartalmát tekintve a büntetőjog anyagi vagy alaki (matériáié, formale) az a büntető hatalom tárgyaira a büntettek és büntetésekre, ez a büntető hatalom jogszerű gyakorlatára, érvényesítésére vonatkozó szabályokat tárgyalja; miért is amaz büntetőjognak szorosabb értelemben ez büntető törvénykezés- vagy e l j á r á s n a k neveztetik.

1. Vannak, kik az anyagi részt elméletinek, az alakit gyakorlatinak nevezik, de ez utóbbi nevezet helyesebben a vizsgálat, törvényszéki előadás, tárgyalás, ítélelhozás módját és alakszerűségeit tárgyzó utmutatósokra alkalmazható. Lásd Encycl. 330. 331. §.

2. Feuerbach, Mittermaier, Bauer, Wendt részben J a r k e stb. az alakit részt egészen önálló tudománynak veszik, és csak oktatási szempontból javallják együttes tárgyalását, míg Grolmann, M a r t i n, Selchow, Tittmann, Roszhirt, Heffter stb. a büntetőjog szerves részének vitatják. Lásd J o r d a n e tárgyú cikkét. Neues Arch. f. Crim. XI. köt. 211. 1.

10. §.

Az anyagi büntetőjog általános és különös részre szakad; az a büntettek, büntetések és azok alkalmazásáról általában, ez a büntettek egyes fajairól azok tényálladékaról és büntetőjogi következményei-

ről értekeznek; az alaki jog a büntető bíróságok szerkezetét és az eljárás szabályait adja elő.

1. Feuerbach nyomán többen az általános részt bölcséletinek, a különöst tételesnek nevezik; habár tagadhatatlan, hogy az általános tanok természetöknél fogva nagyobb részt észjogi elveken gyökereznek, még is törvénykönyvekbe foglalva, szorosabban meghatározva és körülírva, tételes természetüekké válnak, más részt a különös részben is, a bölcséleti jogelvek tekintetbe vétele szükséges. Jordán: Neues Arch. f. Crim. XII. köt. H e f f e r: Lehrb 3. §. Köstlin: Neue Revis. 14. 1.
2. Jagemann (Criminallexic. 180.1.) a büntetőjog harmadik részének a börtönügyet állítja, és az 1843. m. javaslat is, azt külön részben tárgyalta; fontossága korunkban, midőn a szabadságbüntetések a legközönségesebbek, félreismerhetetlen; az azokra vonatkozó szabályokat mindazonáltal az általános rész illető helyein tárgyalhatni.

II. Büntetőjog forrásai.

11. §.

A büntetőjog forrásai, mind a tételes jogé egyáltalán írottak és nem Írottakra szakadnak; ama-zokhoz az államhatalom, vagy szűkebb körben az arra jogosított hatóságok kijelentett akaratján alapuló jog-szabályok, törvények, szabályok, rendeletek; ezekhez az uralkodó jognézetek és a tudomány hatását visztükröző törvény széki gyakorlat tartozik. Mind azon, mind ezen források részint közösek, részint különösek. (8. §.)

1. Korunkban rendszeres büntető törvénykönyvek szerkesztése folytán főfontossága a törvények, melyek a többi források hatását nagy mérvben megszoríták. A codificatio előnyeiről a büntetőjogban lásd Szalay L. Publicistái dolgozatok. 19—90.1. S z o k o ' i a y: Büntetőjogtan 14—16. 1.
2. Aszokás szorosan véve, mivel a ' nép, főleg újabb időben tettei cselekvényei által, a büntetőjog fejlődésére hatást nem gyakorol, annak forrásai közé nem számítható. Jordán: Bemerk. üb. d. Gerichtsgebr. Arch. f. civ. Praxis. VIH. köt. 191. 1. B a u e r: Warnungsth. 52. 1. P r e u s c h e n: Gerechtigkeith. II., 10. 11. 1. Igazság elmélete II. 3, §. Köstlin: System d. deutsch. Strafr. 5.1.

Weisse:Devi consuetud. ip causis crim. Lips. 1813.

3. A forrásokról általában és különösen hazánkra nézve lásd *Vu che ti eh*, *Inst. Juris erim. hung.* 15. §. — *Szó k o l a y*: *Büntetőjogtan*, 13.1. *W e n z e l*: *Magy. és érđ. magánjog*, I. 17. s köv. 1.

12. §.

A hazai büntetőjog hasontermészetű forrásokkal bírván, azokhoz az országos törvények, a hármaskönyv, királyi szabályrendeletek, az országbírói értekezleten megállapított ideiglenes törvénykezési szabályok, s törvényszéki gyakorlat tartoznak, melyekhez mint a különjog kútfői a helyhatósági szabályok és királyi kiváltságok járulnak.

Vájjon a joghasonlatosságot (analógiát) lehet-e és mennyiben a források közé számítani, alantabb látandjuk.

13. §.

Országos törvények bűnügyekben hazánk megalapítása óta, mindenkor az idők és körülmények szükségleteihez képest hozattak, és azok koruk szellemét miveltségi fokozatát, ép úgy mint a szomszéd népek intézményeinek befolyását tükrözik vissza; az országgyűlésen a hazai törvényhozás mindennemű ügyeiről alkotott törvényezikkek, V. László ideje óta királyi bevezetéssel és megerősítéssel ellátva végzéményekbe foglaltattak, és foganatosításuk végett a törvényhatóságokhoz küldettek.

1. A régi magyarok büntető intézkedéséről már Bölcs *L e o* és *Béla* király jegyzője emlékeznek; — azok szelleméről lásd *B a r t a l*: *Coment.*

I. 140. és köv. 1. *F r a n k l* *Magy. nemz. művei*, állás, váz. 159—163. 1.

2. Az első királyok törvényeiben a kánoni jog és frank törvényhozás világos jeleire akadunk; a későbbi törvények is az Európa szerte uralkodó jognézeteket tüntetik élőkbe, és a kiegyezkedési rendszerből mindinkább az elrettentésre térvén, azokat a törvényszékek gyakorlata még szigorította; rövid foglalatljukat adja *Szlemenics*: *Fenyítő joga* 13—23. §§.

3. A végzeményekben elszórva található büntető törvénycikkek rendszeres átnézetét adja Vuche'tich: *Conspectus leguin criminalium apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannónia, usque ad hodiernum diem conditarum. Cassoviae. 1805.*

14. §.

A kir. végzeményeknek magánosok által készített gyűjteményei a 16. századig kéziratban használtattak, akkor azoknak részét Zsámboky nyomtatásban bocsátotta közre; teljesebb kiadásukat 1584. Mossoczy Zakárias nyitrai, és Te 1 egdy Miklós pécsi püspökök eszközölték; ezen több ízben megjelent, Verböczy hármaskönyvével, az újabbi törvénycikkelyekkel és több melléklettel bővített gyűjtemény később a Magyar Törvénytár (*Corpus Juris Hungarici*) nevét nyerte, és a kiadói előtt ismeretes végzeményeket tartalmazza, míg a később felfedezettek abba fel nem vétettek és gyakorlati alkalmazással nem bírnak.

1. A Törvénytár S z é g é d y János által 1742—51 eszközölt kiadása, mely 1779, 1822 és 1845 Budán újabban közre bocsátott, első kötetében Verböczy hármaskönyvét és a királyi végzeményeket 1655-ig bezárólag, másodikában a korábbi kiadásokban a többi végzeményeket a mellékletekkel, az utolsóban csak a korábbi kiadásokat 1840-ig tartalmazza; míg a todalékok külön kötetben foglaltatnak, Lásd^ővebben F r a n k: Közigazság Tö.'v. í. 10—12. §§. Wejizel: Magy. és érd. magánjog 10—17. §. Encyclopaediam 113. §.
2. A törvények idézése, a király neve, végzemény és cikkek, újabban rendszerint a végzemény éve és cikk száma szerint történik, p. o.
Math. I. VI. 51. vagy
1486. 51.
Sz. István, sz. László és Kálmán törvényeinél a könyv és fejezetek száma idéztetik; ha egy évben több országgyűlés tartott, a végzemény száma vagy keltének helye érintendő; az 1608. cikkek idézeténél hozzá tétetik koronázás előtt vagy után. (a. c. p. c.) Frank: Közigazság·törv. I. 26. §.
3. A mellékletek közt előforduló: *Forma processus iudicii criminalis seu praxis criminalis* két részben száz cikkből áll, és HI. Ferdinand császár és király által 1656. évben Ens· alatti Ausztria számára szentesített törvény, melyet Kollonics tábornok 1687. latin nyelven

Nagyszombatban kiadván, Szentiványi a Törvénytár 1696. évi kiadásához csatolt; az 1728/9 országgyűlésen választmányilag megvizsgálva törvényként el nem fogadtatott, de mind azelőtt mind azután törvényszékeink gyakorlatára oly befolyással volt, hogy Kollonics 1689. évi jelentésében állítható, miszerint: „A megyék és uradalmak nagyobb száma már gyakorlatba vette.“ (S z a I ay L. Magyarorsz. tört. VI. 10. 1.) V u c h e t i c h pedig: „Negari non potest, iudices defensores in eis quae formam processus criminalis attinent, praxi hac in subsidium úti solere.“ Instit. Jur. Crim. 33. 1.

15. §.

Ezen törvénycikkek sorában büntetőjogi intézkedések is fordulnak elő, de miután azok csak a kor körülményeihez képest, egyes büntettek és büntetések-ről vagy eljárási szabályokról részlegesen rendelkeznek, teljesebb büntetőtörvények hiányát már a XVII. században érezték, pótlására a XVIII. században több kísérlet történt; nevezetesen miután II. József 1787. kihirdetett rendszeres büntetőtörvénykönyve, ugyanezen fejedelem és az 1791. törvények rendeletéinél fogva, érvényen kívül helyeztetett, az 1791 67. tcz. a kiküldött országos választmány jogi osztályára rendszeres büntetőtörvény kidolgozását bízta; annak munkálata a beállott viszonyoknál fogva, országgyűlési tárgyalás alá nem kerülhetvén, átvizsgálására az 1827. 8. tcz. újabb választmányt rendelt, melynek munkálata hasonsorsban részesülvén, az 1840. 5. tcz. által „a büntető s javító rendszer“ kidolgozására újólal kiküldött választmánynak javaslata az 1843—4. országgyűlésen tanácskozás alá került ugyan, de országos végzés aziránt nem keletkeztvén, királyi szentesítés alá nem bocsáttathatott, és annál fogva törvényes erőre nem emelkedett.

1. Már 1639. Kollonics bibornek és társai ország-szervezési javaslatukban a büntető törvénykezés hiányos állapotját említvén, új büntető törvény'

- könyv szerkesztését szükségesnek állíták és arra Hoffmann György ausztriai tanácsost ajánlák. Szalay L. Magyarország. tört. VI. köt. 10.1.
- 2, Az 1715. országgyűlés alatt kiküldött rendszeres bizottmány munkálatai az 1723. országgyűlés alatt tanácskozás alá vétetvén, de kielégítőknék főleg a büntetőügyekre nézve nem találtatván, 1726. május 11. kelt kir. rendelet folytán az ország törvényhatóságai a jövő országgyűlésig büntörvénykezési szabályzat kidolgozására szólítottak fel: „Ne secus sufficiente eatenus in legibus provisione ac dispositione non reperta neque existente, (dum etiam auctores classici de criminalibus tractantes, vei aliarum provinciarum modus in similibus causis et casibus observari soliti, aut ignorantur, vei qua extranei non attenduntur) talismodi iudicium acta seu iudicia in re sanguinis adeoque gravissima cum irrecuperabili incusatorum saepe damno arbitraria evadant.“ (Linzbauer: Codex sanit. medic. II. köt. 2.1.) Hogy a bekövetkezett országgyűlésen a megyék és városok részéről benyújtott munkálatok nyomán, büntetőtörvény-javaslat készült, de tárgyalás alá nem került, tanúsítja G o c h e t z: Systema "Praxis crimin. Budáé 1746. előbeszédjében, és sajátos benyomást tesznek jelenleg S z e g e d y János 1734 írott szavai: „Speramusque aliunde Regis Regni-que auctoritate intra annos nonmultos praxim criminalem Hungáriáé propriam legibusque regni conformem elaboratum iri.“ Trip. Juris Hung. Tyroc. Part. HL tit. 21.
- 3, Mind az 1791. mind az 1827. és 1840. országgyűlési választmányi javaslatok nyomtatásban jelentek meg, a két előbbinek rövid az utóbbinak terjedelmesebb méltatását adá Szalay L. Publ. dolgoz. H. 15—48·90. s köv. 11.
Codex de delictis eorumque poenis pro tribün. Regni Hung. part, eidem annexar. Pest 1807.
Codex de delictis eorumque poenis (Relatio Exc. Deput. Regnic. in iurid. IV. szakasz.) Posonii 1831.
Az 1840. évi V. tcz. által a büntetőtörvénykönyvel válhatlan kapcsolatban lévő büntető s javító rendszer behozása iránti érdemítő véleményadás végett, kiküldött országos választmány jelentése. Budán 1843.
Entwurf eines Strafgesetzbuches für dasKönigr. üngarn u. die damitverbund. Theile. Leipz. 1843. II. köt.
4. Az 1843. büntetőtörvénykönyvi javaslat három részben, I. a büntettek és büntetéseket; II. 'A büntető eljárást; HL. a börtönrendszert tárgyalja; az I. rész 55Q,' a H. 454, a . HL. 388. §§. áll; — az I. rész toldaléka 39, a H-é 85. §§. tartalmaz. Idézésében rövidség okáértBJ. (büntetőjavaslat) betűkkel élendünk.
5. A büntetőtörvényeink hiányaiból eredt hátrányokat élénken ecsetelék Deák Ferencz és Hertelendy K. Követjelentéseikben. Pest 1842
69.1. Szokolay; Büntetőjogtan 13—17 1, és S z l e m e n i c s: Fenyítőtörv. 90. §.

16. §.

A zilált jogállapot a XVI. század elején az országos szokások és jogszabályok egybegyűjtését, rendszerezését tette szükségessé; a több Ízben kezdeményezett munkát Verbőczy István Hármaskönyve létesíté, melyben több a büntetőjogra vonatkozó intézkedés foglaltatik; és habár e nagy fontosságú mű törvényként ki nem hirdettetett, a szokás által közelfogadásban részesülvén, valamint a magyar jognak általában, úgy a büntetőnek is közös forrásaihoz tartozik.

- 1.V erbőczy hármaskönyvének keletkezéséről jelentőségéről lásd Frank: Közig. törv. I. 35. 36. §. Wen zel: Magy. és érd. magánjog 1.31—34' §. Suhayda: Magy. polg. anyagi magánj. 23. §. ég Eneyclopaediam 109. §.
- 2.A hármaskönyv előbeszédje 16, az I. rész 134, a II. 86, a HI. 36 cím-ből áll, idézése a rész és cím száma szerint történik, p. o. HI. 20.
- 3.A hármaskönyv címei közül az I. rész 9. 14. 15. 16. a II. rész 16. 30. 39. 44. 65. és a HI. rész 20. 21. 22. 23. 24. 32. a büntetőjogra nézve legfontosabbak.

17. §.

A királyi rendeletek a felügyelő és végrehajtó hatalom köréhez tartozó tárgyak elintézésében végleges, a törvényhozásiakra nézve, míg országgyűlésileg meg nem határozatnak, ideiglenes erővel bírnak, és rendszeres törvénykönyv nem létében a büntetőjog és törvénykezés hiányait több tekintetben pótolják.

- 1.Különböző időben közrebocsátott és országosan gyakorlatba vett ily rendeletek példájául szolgálhatnak!. Leopoldé a kivégzendők három napi siralomházba tétele iránt 1701; Mária Teréziáé a kínvallatás és menhelyekről 1776. I. Ferenczé és V. Ferdin and é i a rögtön-eljárásról 1813, 1837, 1846. I. Ferenczé a foglyok tartásáról 1816, stb. — Általános rendészeti intézkedésekre a kir. helytartótanácsot a BJ. I. rész told. 39. §. is felhatalmazandónak indítványozá.
- 2.Azon rendeletekre nézve áll, mit R é c s i a kir. szabályrendeletekről általában mond; „Ezeknek közzétett hivatalos gyűjteménye nem létezik; ma-

gánszorgalom sem létesítette ily gyűjtemény kiadását, minélfogva a kutforrások e részének használata igen fáradságos.“ Közíg. Törvénytud. I. 12. 1. Számos bűnügyi rendelet található Kassics ésLinzbauer nagy szorgalommal készült gyűjteményeiben; a legújabbak külön egybegyűjtve bocsáttattak közre .

Kassics: Enchiridion s. extractus benign. normalium ordin. regiarum. Töm. I. 1724—1780. Töm. II. 1780—90. Töm. III. 1790—1824. Pest 1825.

Linzbauer: Codex Sanitario medicin. Hungáriáé. Budáé 1852—61. Hl. Tomi (a Hl. tomus öt ugyanannyi kötetet tevő szakaszra oszlik.) *Függelék az ideiglenes törvénykezési szabályokhoz. Pest 1863.

18. §.

A közös forrásokhoz tartoznak még azon ideiglenes törvénykezési szabályok, melyeket az 1861. évben a magyar törvénykezés szervezésére egybehívott országbírói értekezlet kidolgozott, az országgyűlés mind két háza ideiglenes kisegítő gyanánt ajánlott, ő felsége helybenhagy ott, és annak folytán a kir. udvari főtörvényszék 1861. sz. Jakabhó 23. ünnepélyes ülésében követendő zsinórmértékül kihirdetett; ezen szabályok az 1852-dik évi ausztriai büntetőtörvényköny és perrendtartás erejének megszűntével, hazánkban a magyar büntető törvényeket és törvényes gyakorlatot visszaállították, de a -változott viszonyokból származott fontos módosításokkal, melyek a II. szakasz 9. §§. foglaltatnak.

1. A magyar büntetőjog némi változásokkal, melyek a törvényszékek szerkezete, illetékessége és eljárása iránti az 1849. november 3. s december 28. szerves és néhány későbbi szabályokban foglaltattak, alkalmazásban 1852. illetőleg 1854-ig maradt; 1852. september 1. a május 27. kihirdetett büntetőtörvénykönyv, 1854. october 28. (a pozsonyi kerületben sept. 28.) az 1853. julius 29. kelt büntető perrendtartás lépven életbe.

2. Az országbírói értekezletről, melynél az 1843. javaslat életbe léptetésére történt, indítvány elfogadást nem talált, bővebben lásd S u h a y d a M. törvényk. rendszere 4—8. 1. W e n z e 1: Magy. és érđ. magánjog 42. §. és Eneyelopaediam 139. §.

B á th Országb. értekezl. a törvényk. tárgyáb. Pest 1861.

19. §.

Leggazdagabb forrása a hazai büntetőjognak a törvényszéki gyakorlat, mely miután a múlt században jobbadán a törvénytárhoz csatolt büntörvénykezési szabályt (14. §. 3.) követte, újabban a haladó korszellem és fejlődött tudomány befolyása alatt törvényeink hiányait pótolni, a törvényes büntetések szigorát enyhíteni törekedék, némi zsinórmértékét a kir. udvari főtörvényszék ítéleteiben találván.

1. Hogy rendszeres törvénykönyvek létében a törvényszéki gyakorlat szűkebb körre szorítkozik, nem szenved kétséget; ellenkező esetben, ha a törvényhozás intézkedései a változott viszonyoknak, a nép jogérzületének többé meg nem felelnek, működése annál hatékonyabb, mivel a magánosok jogai a büntetőjog körében fejlődése akadályául nem szolgálnak; jogosultsága mellett a német jogászok közül *K o c h, S t ü b e l, Gr ö l n i a n n, Mittermaier, Waechter, Abegg, Köstlin* szólaltak fel, az abból gyakran eredő ingatagságot mindazonáltal nem tagadhatni; határait kijelölni törekedett. *J o r d a n; Archiv f. civ. Praxis, VHI. köt. 191.1.*

2. Hazánkban a törvényszéki gyakorlat fontossága büntetőügyekben annál világosabb, minthogy az Id. törvényk. szabályok is a törvényes nevezetesen kir. kúriai gyakorlatra, hivatkoznak, (II. bev. s 3. 9. §.) azt visszaállítottak kijelenték; a kir kúria döntvényei a büntetőjogra nem vonatkoznak ugyan, de bűnügyi Ítéletei 1822. évtől kezdve nyomtatásban jelentek meg, és legújában Szokolay Törvényszéki Csarnokában is közzé tétetek.

3. Hazai törvényszéki gyakorlatunk bizonytalanságáról a múlt században *G o c h e t z* ekként nyilatkozik: „Est tamen de quo eidem regno nostro eondolendum habeo, quod videlicet paucis propriis legibus ad discernendas causas sanguinum necessariis provisum, in defectu harum hactenus iam ad aliarum nationum constitutiones réeurrere necessitabatur, iam veró propriae, eique pro ratione iurisdictionum tam publicarum quam privatarum a potiori difformi, adeoque non satis approbatae innitebatur *p r a x i*, unde fieri aliter non potuit, quam ut non habita *u n i f o r m i* regula, ex diverso procedendi modo varii irrepant abusus, quos ego iam a viginti quinque et quod excedit anuis, in diversis iurisdictionum locis sive ut advocatus sive ut iudex versans, non síné compassione expertus süni.“ *Syst. praxis crim. prolog. a jelenben pedig Deák Ferencz id. követjelentésében: „Sem a büntetésnek nemére és nagyságára nézve, törvényeink*

biztos alapot nem nyújtanak, és több esetekben a bírónak személyessége szerint ugyanazon vétekért, ugyanazon körülmények között a büntetések fölötté különbözők és önkényesek.“ 69. 1.

20. §.

Különös forrásaihoz számíttatnak a törvényes kel-
lékekkel bíró hatósági szabályok, melyek haj-
dan az anyagi jogra nézve is nagy nyomatékúak,
újabbán leginkább csak kisebb kihágásokra és az el-
járás részleteire vonatkoznak, habár ez utóbbi tekintet-
ben is az országos gyakorlat elveinek terjedésével
mindinkább szűkebb körre szoríttatnak. — Végül a
királyi kiváltságok is említendőek, főleg az alaki
jog szempontjából, minthogy azelőtt gyakrabban a bün-
hatóság alapjául szolgáltak, és habár kisebb mérvben
még most is szolgálnak.

1. Nevezetesek e tekintetben a régi városi jogkönyvek, melyek, valamint Némethonban a köztörvényeket háttérbe szorították, úgy hazánkban is, nagy jelentőségűek voltak, nagyobb részt reájuk alkalmazhatók V u c h e t i c h szavai: „Múlta ibi reperies circa delicta eorumque poenas statuta, quae tamen ob nimiam suam barbariem et crudelitatem, a genio temporum nostrorum abhorrentia, abolita sunt.“ Instit. Juris Crim. 20. 1.

Jus civile sivé statuta privilegia, praerogativaeque et consuetudines muuicipales R. L. Civ. Cassoviensis aliarumque civitatum. Bartfae 1701.

Míchnay és Lichner: Budaváros törvénykönyvé. Ofner Stadtrecht v. 1421. Pozsony 1845.

W e n z e 1: Stadt- u. Bergrecht d. k. Freistadt Schemnitz. (13. száz.) Wien. Jahrb d. Litter. CIV. köt.

Kachelmann: Alt. Schemnitzer Stadt- u. Bergrecht. (Gesch. d. ung. Bergstädte című munkájában Schemnitz 1853.)

2. A büntetőjogra vonatkozó hatósági szabályok példájául szolgálhatnak a jászkunok vérdíja, eljárására, Pest sz. kir. városának fenyítő bizottmány felállítására stb. vonatkozó intézkedései. Fiume kerületében az 1836. 19. tcz. rendeletéig a teréziai törvénykönyv volt kötelező erejű.

3. A helyhatósági szabályok szükségét, rendészeti tekintetből K ö s 11 i n is; Syst. d. d. Strafr. 26. 1. védi; — hazánkban azok alkotására a hatóságokat a B.J. I. r. told. 39. §. kifejezetten felhatalmazta.

4. Az uradalmi vérhatóság megszűnte után, a kiváltságok e tekintetheni fontosságát még jelenleg is a szab. kerületek példája bizonyítja. A kiváltsá-

gok kellékeiről lásd Frank: Közig, törv. I, 47—51. §§. S u h a j d a: Magy. polg. magánjoga, 26. 27. §§. Venzel: Magy. éa érd. magánj. 36—39. §§.

21. §.

Az ausztriai örökös tartományokban valamint Németonban egyáltalán, a büntetőjog forrását kevés törvényeken kívül a törvényszéki gyakorlat, a városok és vidékek szabályai képezték, melyekhez a római és kánoni jog járult; az uralkodó bizonytalanságnak határt szabni törekedett, V. Károly birodalmi büntető-törvénye (Nemesis Carolina); azon gyökereznek nagyrészt az egyes ausztriai tartományok számára kihirdetett, jobbadán az eljárást szabályozó büntető rendtartások is, melyeket Mária Teréziának 1768. évi általános büntetőtörvénykönyve helyezett alkalmazáson kívül; azt követte II. József 1787. évi, ezt I. Ferencz 1803. évi büntetőtörvénykönyve, mely az 1815. évben visszacsatolt tartományokra is kiterjesztetett.

1. A Nemesis Carolina, korát tekintve, nagy haladás volt, mely szerzője báró Schwarzenberg János dicsőségére válik, mennyire szigorították azt a XVII. és XVIII. jogászai, többek közt bizonyítja K ö s s l i n: Gesch. d. deutsch. Strafr. 226. 1.
2. A német birodalom megszünte óta közös német büntetőjog csak annyiban létezik, mennyiben a szövetségi viszony némely büntetőjogi elvek általános elismerését eredményezte, vagy tudományos utón a fenálló részleges törvényhozások egybehasonlításából általános szabályok származtathatók. M eis tér: Princ. iuris crim. 17. §. Rechtslexicon XII. 122. 1.
3. A régibb ausztriai törvényhozási művek legnevezetesebbike az 1656 alsó-ausztriai, mert nem csak a magyar gyakorlatra, hanem az 1768. évi teréziai törvényre is nagy befolyással volt. Lásd H e r b s t: Idandb. d. alig, öst. Strafr. 1—6. 1. s. Einleit. in d. öst. Strafprocess. 17—24. 1. Encyclopaediam 184. 185. §§.
4. II. József 1787. január 13. törvénykönyve tartalmilag és alakilag tökéletesen különbözött az előbbiektől, hozzá járult 1738. június 1. perrendtartása; ezen törvénykönyv Magyarországon is kihirdetve, alkalmazásba vétetett, de II. József visszavonása és az 1791. 40. tcz. folytán erejét veszítette.

5.I. Ferencz büntetőtvénycönyve 1803. sept. 3. hirdettek ki, és a reá következő év január 1. lépett életbe; — első része a büntettekről két szakaszban 557, második része a súlyos rendőrségi kihágásokról ismét két szakaszban, 459, §§. tartalmaz, és mind az anyagi, mind alaki jogra terjed. Encyclopaediam 1S6. §.

22. §.

Jelenleg az anyagi büntetőjog közös forrása az 1852. május 27. általános büntetőtvénycönyv, mely az 1803. évinek a későbbi változtatások és több új határozatok felvételével készült új kiadása; az alaki jognak pedig az 1853. július 29. perrendtartás, a mind kettejére vonatkozó későbbi pótrendeletekkel, melyek főleg az alaki jog tekintetéből nagy jelentőségűek. — A hadsereg és katonai határőrvidékre nézve az 1855. évi január 15. büntetőtvénycönyv kötelező, mely az anyagi jogot tartalmazván, a hadsereget illető saját-szerű intézkedéseken kívül, az általános büntetőtvénycönyvvel jobbadán megegyez.

1. Az 1852. büntetőtvény két részre oszlik, az első: a büntettekről, XXVII. fejezetből, a második: a vétség és kihágásokról, XIV. fejezetből és összesen 532 §. áll, melyekből 232 az első részre esik; a perrendtartás, melyet az 1850. évi január 17. eljárási szabályzat megelőzött, XX. fejezetben 436. §§. tartalmaz.
2. Az 1852. bt. az 1803-diktől abban különbözik, hogy a bűnesetek, büntettek, vétségek, kihágásokra osztatnak, intézkedései a nyomtatványokra is alkalmaztatnak, több pótrendelet a szövegbe iktattatott, a büntettek fogalmi szorosabban meghatározottak, némely új büntett felvétel, némelyek büntetései enyhítettek, mások nevezetesen vétségek és kihágásokéi súlyosbítottak, végre több szövegezési változások történtek. H y e: Alig, Strafr. 10—22 l. H e r b s t: Handb. I. 12—13. l.
3. Míg az 1803. évi eljárás a nyomozás, írásbeliség elvein gyökerezett, az 1850. pedig az esküdtszéki intézetet, vádpört, szóbeliséget és nyilvánosságot honosította, az 1S53. a vegyes rendszert, szóbeli végtárgyalással és korlátozott nyilvánossággal állapította meg; megváltoztatása azonban legközelebb váratik.
4. A pótrendeletek a birodalmi törvény ős kormány lapban tételnek közzé, különösen említésre méltók az 1854. június 16. bűnbírósági és aug. 3.

államügyészégi ügyrendtartás, az 1858. máj. 3. és júli 20. az eljárás egyszerűsítése és bírósági illetékességről, 1652. oct. 25. az előbbit módosító és azon évi oct. 27. a személyes szabadság és házbiztosítást tárgyazó törvények. Legterjedelmesebb gyűjteményök: (Hye-Glun ek) Sammlung d. seit d. Regierungsantr. K. Franz Jos. I. erlass. Gesetze u. Verordn. im Justizfach. Wien 1858—60. XXII. köt.

5. Az 1855. katonai büntetőtörvény, öt rész és 792. §§. áll. Lásd Encyclopaediam 204. §.
6. Nagy fontosságúak a büntetőtörvények magyarázatára a legfelsőbb törvényszék döntvényei, melyek habár szorosan vett forrását nem képezik a büntetőjognak, annak alkalmazására nagy befolyással vannak.
P e i l l e r: Syst. Sammlung v. auf d. mát. Strafr. sich bezieh. Entscheid. Wien 1856. II. köt.
„ Syst. Samml. d. auf d. Strafprocessordn. sich bezieh. Entscheid. Wien 1856.
Herbst: Grunds. Entsch. d. k. k. oberst. Gerichtshofes üb. zweif. Fragen d. alig. öst. Strafr. Wien 1853. 3. kiad. 1858.
„ Samml. von Entsch. d. k. k. ob. Gerichtsh. üb. zweif. Fragen d. öst. Strafprozesses. Wien 1857. 2. füz.

III, Büntetőjog segédszerei, irodalma.

23. §.

A segédszerek közé, melyek a büntetőjog tudományos kifejtését, tanulmányozását és alkalmazását könnyítik és elősegítik a bölcsészeti tudományok köréből tartozik: az ember és lélektan, mert több része a büntetőjognak úgymint a beszámítás, kimentő, enyhítő, súlyosító körülmények elvei, ember és lélektani igazságok alkalmazásában állanak, a büntető eljárás részben csak azokon gyökerezik.

Munkák címeit lásd Encyclopaediam 333. §. azonfelül.

N e y: Die wichtigst. Momente d. gerichtl. Seelenkunde. Linz. 1863.
Dankwardt: Psychologie und Criminalrecht. Leipz. u. Heid. 1863.

24. §.

Az észjogtan az összes, és így a büntetőjog alapelveit és igazságait is tárgyalja, és annál fogva, főleg miután alig van része a jognak, melynek tételes

intézkedései az általános elvekkel szorosabb viszonyzatban állanak, mint a büntetőjogi, kifejtését, alkalmazását hatalmasan előmozdítja.

1. Az észjogtan nem csak a büntetőjog alapját, a büntörvényhozás származtatás! forrását alkotja, hanem mivel tételes intézkedések hiányában abból menthetők az irányadó elvek, még a törvénykezésben is segédforrásul alkalmazandó. Tittmann: Üb. die Grenzen d. Philos, in d. Strafrechtsw. u. Strafrechtsw. Leipz. 1802.
2. Szépen mondja a híres Rossi: „Ce droit compose en effet des principes éternels et immuables, du juste et de l' injuste, et d'applications mises en rapport avec la sensibilité morale de l'homme, et l'état particulier de chaque corps politique.“ Traité du droit pén. Introd. ch. II. és Luden: „Das positive Strafrecht eines gegebenen Volkes kann nichts anderes seyn, als die besondere Form, in welcher das philosophische od. allgemeine Strafrecht bei demselben in Erscheinung tritt; es könnte gar kein positives Strafrecht geben, wenn es kein alig. Strafrecht gäbe.“ Handb. d. Strafr. I. ö. 6.1.

25. §.

Abüntetőügyi politika és a tételes jog bölcselété (5. 6. §.) feladványuk tartalmuknál fogva, az ész és tapasztalás tanításain gyökerező eszelyességi elvek megalapítása, egyes törvényhozásokrai alkalmazása által, valamint a törvényhozás czélszerű inüködésére, úgy szellemének megértésére és felfogására nyomos segédszerű szolgálhatnak.

26. §.

A történelmi tárgyak közül az állam- és jogtörténet általában, különösen pedig a büntetőjog története, a jogállapot fejlődésének megismeretése által az egyes intézmények okait céljait valódi jelentőségét felderíti, és így azoknak mind kellő felfogását, mind alkalmazását könnyíti.

1. Rossi azon panasza, hogy a büntetőjog történetére csekélyebb Agyaién fordíthatott, mint óhajtható, a legközelebb múlt évekre keyésszé alkal-

mazható, minthogy e tekintetben örvendetes haladásnak bizonyítékaira utalhatni.

2. Azon munkákon kívül, melyek az egyes nemzetek büntetőjogi történetével foglalkodnak, általános érdekűek:

Weleker: Letzte Gründe von Recht, Staat u. Strafr. Giessen 1813.

Dubois: Hist. du droit crim. des peuples anc. Paris 1845.

„ Hist. du droit crim. des peuples mód. Paris 1854—60. III. köt.

Le Gentil: Origines du droit. Paris 1863.

Loiseleur': Les crimes et les peines dans l'antiquité et dans le temps mód. Paris 1863.

27. §.

A nevezetesebb külföldi törvényhozások ismerete gyakran összehasonlítás útján saját honi intézményeink felfogására, azok hiányai kiegészítésére vezet; az előbbi tekintetből a régibb, az utóbbiból az újabb törvényhozások figyelemre méltók.

1. Saját hazai jogunkra nagy befolyással voltak a szomszéd nemzetek büntetőjogi intézményei, főleg a német jog, mely jelenleg még csak néhány kisebb államban (Hessen-Kassel, Holstein-Lauenburg, Meklenburg, Waldeck, Hessen-Homburg, Reusz id ága, Schaumburg-Lippében) érvényes.

2. Az újabb törvényhozási művek között nagy befolyással voltak az összes európai jogfejlődésre a francia (1810) és a Feuerbach által szerkesztett bajor (1813) törvénykönyv; — nevezetesen még a württembergi (1839), hannoverai (1840), badeni (1845), thüringeni (1850), porosz (1851) szász (1855), oldenburgi (1859), szardíniái, belgiumi (1860), új bajor (1861) stb. büntetőtörvények. Ld. Encycl. 321. 322. §. és Szokolay: Törvénytudományi Csarnok 1863. 1. 2. 3. sz.

28. §.

A törvénytudományi orvostan a legsúlyosabb büntettek tárgyas tényálladékának megállapítása, a beszámíthatás kellékei meghatározása körül nagy nyomatékig lévén, ismerete a büntető ügyekbeni eljárást fölötte könnyíti.

1. Heffter még a phrenológiát is ide sorolja, alaposabban mondhatni ezt a törvénytudományi vegytanról, mérgezési és más büntetési eseteknél.

2. A legnevezetesebb munkák címeit ld. Encyclopaediam 335. §. különösen említendőek:

Henke: Lehrb. d. gerichtl. Medicin. Berlin 1812. 13. kiad. 1859. magy. ford. Bene: Pest 1843.

Berndt: Syst. Handb. d. gerichtl. Arzneyk. Wien 1813. 5. kiad. 1846.

O r f i l a: Leçons de médecine légale. Paris 1821. 5. kiad. 1846. nem. Leipzig 1850.

Briand et Bresson: Manuel compl. de médic. légale. Paris 1828.

5. kiad. 1852.

Frojnhold: Törvényszéki orvostan szabályai. Pest 1842.

Eltér: Törvényszéki orvostan. Pest 1842.

Bergmann: Lehrb. d. Medicina for. f. Juristen. Braunsch. 1846.

Schürmeyer: Theor. prakt. Lehrbuch d. gerichtl. Medicin. Erlang. 1850. 3. kiad. 1861.

Joachim: Törvénykezési orvostan. Pest 1854.

Casper: Praktisches Handb. d. gerichtl. Medic. Béri. 1856—7. H. köt. franç. Paris 1861.

Orosz: Törvénysz. orvostan. Nagyvárad 1858.

Schauenstein: Lehrb. d. gerichtl. Med. Wien 1862.

Husemann: Handb. d. Toxicologie. Béri. 1862.

29. §.

«. Végül a büntetőügyi statistika, mely a bűnügyekben tett tapasztalatokat számtanilag kimutatja, és a nevezetesebb bűnesetek tanulmányozása, nagy mérvben mozdítják elő a büntetőjog művelését.

1. A bűnügyi statisztikai munkák sorából említendőek:
Casper: Denkw. d. medic. Statistik. Berlin 1845.
Tex: De causis criminum. Amstel. 1847.
2. Hazánk körül érdekes bűnügyi adatokat tartalmaznak Kőnek e tárgyú értekezései a Magy. Akad. Értesítőben (1859. 1860.) és a bűnvádi statisztikának múltja és jövője című cikkei a Statist. Közi. II. köt.

30. §.

A büntetőjog irodalmi művelése Olaszthonban vette kezdetét, hol már a XHI. században akadunk nyomaira és Gandino Albert (f 1300 körül) Suzaria Guido (1290 körül) a XIV. Bellovisio Jakab (t 1330.) a XV. Ferrari Péter János, Aretinus Angelo, a XVI. Marsili Ipoly, Clárus Gyula, Fa-

rinacius Prosper lettek nevezetesekké; munkáik a római és kánoni jog terjedésével más országokra is különösen Némethonra hatottak, irodalmára, törvényszéki gyakorlatára nagy befolyással voltak.

1. A római jog büntetőszabályai a Justiniani gyűjteményekben elszórva taláthatnak, de különösen az Inst. IV. 1—5. és utolsó ez. Digestak XLVII. XLVIII. könyve (libri terribiles) Codex IX. könyve; 12. 14. 77. 117. 134. 141. 143. Novellák említendők. — A kánoni törvénytárban hasonlóan elszórva, de, leginkább a IX. Gergely ügylevelei, Bonifác VI. könyvének V. könyvében az utolsó cím kivételével foglaltatnak.
2. Munkáik czimeit Isd. Heffter: Lehrb. d. gén. deutsch. Strafr. 15. §. told, bővebben róluk K ö s 11 i n: Gesch. d. d. Strafr. 222.1.

31. §.

A Károly-féle büntetőtörvény eleinte kevesebb figyelemre lön méltatva, és csak a római jog mellett mint „usus modernis“ adatott elő, és habár már Damhouder Jodok (f 1581) németalföldi író nagy hírre emelkedett, még is a németországi büntetőjog rendszeres tárgyalása alapítójának Carpzov Benedeket (sz. 1595. f 1666.) tekinthetni, ki a gyakorlatra nagy hatással volt, és közel egy századig általában elismert majd nem törvényes tekintélyvel bírt.

1. A XVI. században több, habár nem tudományos munka jelent meg Németországban, melyek főleg a római, és honi jogelvek gyakorlati alkalmazásával foglalkodtak. Legnevezetesebb azok közt Perneder Andrásé (1544), mely tizenkét kiadást nyert; említendők azonfelül T e n g l e r Ulrik, B r a n d Sebestyén, G o b l e r Justin dolgozatai sth.
2. C a r p z o v r ó l, ki sok tekintetben B e r l i c h-re támaszkodék, nagyon szétágozók a vélemények, míg Gerstatter jogászi szörnynek czimezi, Roszhirt a legjelesebb jogtudósok egyikének mondja; — Practica nova imper. saxonica P. I—HI. Vitenb. 1638. (13. kiadás Franci. 1758) című híres munkája hazánkban is nagy tekintélyre emelkedett, és büntető ítéletekben arra gyakrabban történtek hivatkozások. Lsd. Palugyay; Magyarorsz. történeti földirati állami legújabb leírása. II. köt. 197. 210. 1.

32. §.

A büntetőjog átalakítása, a meggyökerezett visszaélések megszüntetése körül Thomasius Keresztely (sz. 1655. † 1728.) kitűnőleg érdemesült, előhírnöke volt azon szerencsésebb korszaknak, melyet Beccaria Caesar (sz. 1735. † 1793.) kezdeményezett, és melyben a jogbölcészeti elvek elismerése, alkalmazása mind inkább általánossá lett; nagyok Feuerbach PálAnselm (sz. 1775. † 1833.) érdemei, ki míg elmélete által a törvényhozásokra nyomosán hatott, a jogalkalmazás terén a törvényszéki gyakorlatot a tételes törvények határai közé visszavezetni, az emberiség követelményeinek ürügye alatti bírói korlátlanságot szabályozni törekedett; nyomdokait követték számosan Európa majd minden országaiban, minél fogva a büntetőjog napjainkban ép oly terjedelmes, mint nagybecsű irodalommal bír.

1. Thomasius törekvéseit előmozdíták Bayer György, <B ö h m e r Samu Frigyes, és később a nagyhírű Sonnenfels; a tételes jog körében a múlt században Schilter, Leyser, Hömmel stb. váltak híresekké.
2. Beecáriáról, kinek korszaki munkáját Császár Ferencz fordította magyarra (Zágráb 1834.) bővebben értekeznek: Hé lie Faustin: Observât, sur le traité des délits et des peines. Séances et trav. de F académ. d. sciences morales. Paris 1855. 12. füzet 505.1.
3. Feuerbach érdemeit a büntetőjog körül méltányolja K ö s 11 i n: Neue Revis. 2. 3. 11. Kívüle még Némethonban Stübel, Klein, K l e i n s c h r o d, H e n k e, T i 11 m a n n, Grolman, Mittermaier, Luden, Wachter, Bauer, Abegg, Marezoll, Köstlin, H e f f e r; Olaszthonban Romagnosi, Rpsai, Carmignani; Francziországban Hélie, Carnot, Ortolan, Bertauld, T r e b u t i e n stb. említendőek.
4. B e y e r: G. Delineatio iuris criminalis Vit. 1714. 4. kiad. Lipcse 1745. B ö h m e r: Elem, iurispr. crimin. Halae 1733. 6. kiad. 1774. Meister Chr.: Princ. iuris crim. germ. com. Gött. 1755. 6. kiad. 1792. Q u i s t'o r p: Grands, d. teutsch. peinl. Rechtes. Rost. 1770. 6. kiad. IV. köt. 1809—28.

- Püttmann: Elemente iuris criminalis. Lips. 1779. 2. kiad. 1802.
 Westphal: Criminalrecht. Leipz. 1785.
 Meister G. Jae.: Principia iuris crim. Germaniae communis. Gotting. 1789. 7. kiad. 1827.
 Klein Grundsätze d. gemeinen deutschen u. preuss. peinl. Rechtes. Halle. 1796—99.
 G r o l m a n n: Grunds, d. Criminalrechtsw. Giess. 1798. 4. kiad. 1825.
 Feuerbach Lehrb. d. gern, in Deutschl, geltend, peinl. Rechts. Giess. 1800. 14. kiad. Mittermaie rtöl 1847.
 Tittmann: Handbuch d. Strafrechtsw. u. d. deutsch. Strafgesetzkunde. Halle 1806—10. IV. köt. 2. kiad. 1822—24. HI. köt.
 Selchow: Lehrbuch d. gemeinen positiven peinlichen Rechte. Leipzig 1807. 3. kiad. 1823.
 Henke: Lehrb. d. Strafrechtes. Zürich 1815.
 Henke: Handbuch des Criminalrechts und der Criminalpolitik. Berlin 1821—38. LV. köt.
 Martin: Lehrbuch d. deutsch, gern. Criminalrechts. Heidelb. 1820—25. 2. kiad. 1829.
 Rosshirt: Lehrb. d. Criminalr. Heidelb. 1821.
 „Entw. d. Grundsätze d. Strafr. Heid. 1828.
 Wächter: Lehrb. d. römisch-deutsch. Strafrechtes. Stuttg. 1825—26.
 „Gemeines Recht Deutschlands insb. gemeines deutsch. Strafrecht Leipzig 1844.
 A b e g g: System d. Criminalrechts. Königsb. 1826.
 „Lehrb. d. Strafrechtswissenschaft. Neustadt 1836.
 Bauer: Lehrb. d. Strafrechtsw. Gotting 1827. 2. kiad. 1833.
 Jarke: Handb. d. gern, deutsch. Strafrechtes. Berlin 1827—30. HI. köt.
 H e f f t e r: Lehrbuch d. gemeinen deutsch. Criminalrechts. Halle 1833. 6. kiad. 1857.
 Marezoll: Das gern, deutsche Criminalr. Leipz. 1841. 3. kiad. 1856.
 Luden: Handb. d. deutsch, gém. u. part. Strafrechts. Jena 1847.
 Häberlin: Grundsätze d. Criminalrechts. Leipz. 1847—49. IV. köt,
 K ö s l i n: System d. deutsch. Strafrechts. Tüb. 1855. I. köt.
 Berner: Lehrb. d. deutsch. Strafrechts. Leipz. 1857.
 B e k k e r: Theorie d. heut, deutsch. Strafrechts. 1857. I. köt.
 Pfeiffer: Deutsch. Strafrecht. Tüb. 1853.
 G e i b: Lehrb. d. deutsch Strafrechts. Tübing. 1861—62. II. köt.
 5. H e p p: Coment. über d. württembergische neue Strafgesetzgebung. Tüb. 1839—43. HI. köt.
 Thilo: Strafgesetzg. f. d. Grosherzogth. Baden. Karlsr. 1845.
 Leon h a r d: Coment. üb. d. Criminalgesetzb. d. Königr. Hannover. 1846—51. II. köt.
 Held u. Siedrat: Criminalgesetzbuch für das Königreich Sachsen. Leipzig 1348.

- Aneke: Preuss. Strafrecht. Glogau 1851—53. II. r. -
 B e s e l e r: Cornent, üb. d. Strafg. f. d. preuss. Staat. Leipz. 1852.
 Bopp: Handbuch d. Criminalgesetzgebung f. d. Grossherzogth, Hessen-Darmstadt 1852.
 T e m m e: Lehrb. d. preuss. Strafrechts. Bert. 1353.
 „Lehrb. d. Schweiz. Strafrechts. Aarau 1855.
 Krug: Cornent, z. d. Strafgesetzb. f. d. Königr. Sachsen. Leipz. 1855.
 Rasch: Preuss. Strafg. u. preuss. Strafprozess. Berlin 1855.
 Hälschner: Preuss. Strafr. Bonn. 1855—58. II. köt.
 W-ä c h t e r: Sächs. u. thiiring. Strafrecht. Stuttg. 1856.
6. Gravesend.: Traité. de législat. criin. en France. Paris 1816. 3. kiad. Brux. 1832.
 C a r n o t: Cornent, sur le code pénal. Paris 1823. H. köt. 2. kiad. 1836.
 Loaré: Législat. civ. comerç; et crim. de la France. Paris 1827—32. XXXI. köt.
 R a u t e r: Traité du droit crim. Paris 1836.
 — S-t e p h a n: Summary of the prim law. London 1834. német M ü h r y töl Gött. 1843.
 C h a v e u et Hélie Théorie du code pénal, Paris 1836—42. 3. kiad. 1353. VI. köt.
- *Mathews: The criminal, law. London 1337.
 Burke: The crim. law. London 1842.
 S e l l y e r: Traité du droit crim. Paris 1844. VT. köt.
 Stein: Geschichte d. fränz. Strafr. und Strafprozesses. Basel 1846.
 Mittermaier: Engl. Strafverfass. in ihrer Entwiki. Heidelb. 1849.
 B o i t a r d: Leçons sur le code pénal et d' instruction criminelle. Paris 5. kiad. 1850.
 Cox et Babington: New crim. law. statut. Lond. 1851.
 Deákon: Digest, of the crim. law. Lond. 1851. H. köt.
 Bertauld: Cours de code pénal. Paris 1854.
 T r e b u t i e n: Cours élém. du droit crim. Paris 1854. H. köt.
 Ortolan: Elém. du droit pénal. Paris 1356.
 Chan tagrel: Manuel du droit crim. Paris 1858.
 Villargues: Les codes criminels interprétés. Paris 1361.
 Saus: Cours du droit crim. Paris 1862. 2. kiad. I. köt.
7. M e i s t e r C. T. .G. Ausführl. Abhandl. d. peincl. Prozesses in Deutschl. Gött. 1758—64.
 S t ü b e l: Criminalverf. in d. deutsch. Gericht. Leipz. 1310—12. V. köt.
 Martin: Lehrbuch d. gemeinen deutsch. Criminalprozesses. Gött 1812. 5. kiad. 1857.
 Mittermaier: Das deutsche Strafverfahr. im Vergl. m. d. engl. u. franz. Strafproz. Heid. 1827. 4. kiad. 1845. H. köt.
 A b e g g -: Lehrb. d. gern. Criminalprozéssés. Königsb. 1333.
 Bauer: Lehrb. d. Criminalprozesses, Gött, 1835, 2. kiad., 1848. L.

- Zachariae: Handb. d. deutsch. Strafprozesses. Gotting. 1861. I. köt.
8. Bo 11 mann: Bayr. Strafverfahren. Erlang. 1849. 2. kiad. 1852.
 Franz: Preuss. Strafprozess. Quedlinb. 1852. 2. kiad. 1855.
 Brauer: Deutsche Schwurgerichtsgesetze. Erlang. 1856.
 Schletter: Lehrb. d. kön. sächs. Strafprozessrechtes. Leipz. 1856.
 2. kiad. 1862.
 Schwarze: Grunds, d. kön. sächs. Strafprozesses. Leipz. 1856.
 Plank: System. Darstell, d. deutsch. Strafverf. Gott. 1857.
 S t e m a n n: Darstell, d. preuss. Strafverf. Berl. 1858.
 Kayser: Erläut. d. thüring. Strafprozessordn. Sondersh. 1858.
 Walter: Lehrb. d. bayr. Strafprozess. Münch. 1859.
 Löwe: Preuss. Strafprozess. Bresl. 1860.
 Liman: Preuss. Strafprozess. Bresl. 1860.
9. C o 11 u: De l' administr. de la iust. crim. en Angleterre. Paris 1822. 2. kiad. 1827.
 Key: Des inst, iudiciair. d'Angleterre comp, avec celles de France. Paris 1826. II. köt. ném. Weimar 1828.
 C a r n o t: L'Instruction crim. en France. Paris 1829. 2. kiad. 1835.
 Allison: Practice of the crim, law of Scotland. Edinb. 1833. II. köt.
 BerriätSt. -Prix Cours de procédure civile et criminelle. 6. kiad. Paris 1836.
 Rüttimeann: Üb. engl. Strafrechtspflege. Zürich 1837.
 Lacuisine: De l' administr. de la iust. crim. en France. Paris 1841.
 Frey: Frankreichs Civil- u. Criminalverfassung. Mannheim 1842. 2. kiad. Erlang. 1851.
 Hélie: Traité d' instruct, crim. Paris 1845 — 57. VH. köt.
 Bonin: Cornent, du code d' instruct, crim. Paris 1845.
 Daniels: Grunds, d. rhein. u. franz. Strafverf. Berlin 1848.
 Glaser: Das englisch-schottische Strafverfahren. Wien 1850.
 Höchster: Lehrb. d. franz. Strafprozesses. Bern 1850.
 Mittermai er: Engi, schott, u. nordam. Strafverf. Erlang. 1851.
 Boitard: Leçons sur le code pén. d' instruct. crim. 5. kiad. Paris 1851.
 Best: Grundzüge d. engl. Beweisrechtes. Heidelb. 1851.
 Archbeld: The new syst. of crim. proc. Lond. 1852.
10. Szótári alakban az általános oly nemű jogi munkákon kívül, melyeknek címét Encyclopaediam 41. §. 2. olvashatók, tárgyalják a büntetőjogot: M o r i n: Képért, gén. et raisonné du droit crim. Paris 1851. H. köt.
 Jagemann: Criminallexicon. Erlang. 1854.
11. Brunner Handbuch der Litteratur der Criminalrechtswissenschaft. Baireuth 1804. I. köt.
 Böhmer: Handb. d. Litteratur d. Criminalr. Gotting. 1816.
 Kappler: Handb. d. Litteratur d. Criminalrechts. Stuttg. 1838.

33. §.

Hazánkban a büntetőjog rendszeres tárgyalása a múlt század közepén kezdődött, midőn Huszty István egri jogtanár, főleg pedig Bodó Mátyás törvényeink és az akkori törvényszéki gyakorlat elveit fejtették ki; azután hosszabb szünet állott be, melyet a hazai jog munkába vett átalakítása és létesítésének reménye okozott, míg e század másod évtizedében V u c h éti eh Mátyás pesti jogtanár (sz. 1767. f 1824.), Fabriczy Samu (sz. 1791. f 1858), Szlemenics Pál, pozsonyi jogtanár (sz. 1783 f 1856), rendszeres dolgozatai újra megindíták a jogtudomány e fontos ágának művelését.

1. Fabriczy érdemeit méltányolja Szalay Publ. dolgoz. II. IS. 1.; — Vuchetich életrajzát Császár Törvényk. lapjai 1858. 30. 31. sz. Szlemenicséta fölötté tartott akadémiai emlékezésében adtam. Magy. Akad. Értesítő. 1858. 102; 1.
2. Hogy rendszeres munkák hiányában is hazánkfiak közül többen a büntetőjog egyes tárgyaival foglalkodának, bizonyítják az ez időben megjelent értekezések, melyeknek czimeit alantabb adjuk. (34. §.)

34. §.

Az 1840. évi országos választmány kiküldetése büntető és javító rendszer kidolgozására, és a magyar akadémiának a büntetőjog alapelveiről hirdetett jutalomkérdése (1839—41) irodalmunk ez ágának új lendületet adtak, és több jeles író, úgymint b. Eötvös József, Szalay László, Szemere Bertalan, Lukács Móricz, Sárvány Jakab, Csatskó Imre munkálataira szolgáltatott alkalmat, melyekhez Szokolay István a büntetőjog egész rendszerét tárgyaló korszerű kézi könyve járult.

1. Frank Ignác egyetemi tanár kéziratban maradt büntetőjoga szerzője alapos tudományának kétségtelen bizonyítéka; — az erdélyi büntetőjog

- jeles átnézetét adja Dózsa Elek: Erdélyhoni jogtudomány II. könyve 387—409. §§.
2. Húszty Steph. Jurispr. pract. s. cement, nov. in ius hung. (HI. része) Budáé 1745. ut. kiad. 1794.
- Goethe t z: (Tarnói) Systema praxis crim. J. E. Hung. part, ei annexarum. Budáé 1746.
- B o d ó: Jurisprudentia erim. sec. praxim et constit. hung. Posonii 1751. Sziemenics: Elementa iuris crim. hung. Posonii 1817. 3. kiadás 1833.
- n Fenyítő törvényszéki magyar törvény. Budán 1336. 8. kiad. Pest 1862.
- Fabriczy: Elementa iuris crim. hung. Leurs. 1319.
- Vuchetich: Institut, iuris crim. hung. Budáé 1819.
- Werow ácz: Magy. büntetőjog alapvonalai. Budán 1321. (szerb nyelven).
- Szokolay: Büntetőjogtan. Pest 1848.
- Kas s ay: Büntető magy. jogtan. Pest 1848.
- „Magy. büntetőtörv. és bűnvádi eljárás. Pozsony 1862.
- C s a t s k ó: Büntetőjog elemei. Pest 1850.
3. N e 11: Dissert, inaug. de erimine adulterii. Budáé 1734.
- Tschauggo: Abh. v. d. Suggestion im peinl. Rechtsverf. Ofen 1784.
- H u s z t y Jos.: Dissert, iuridico-philos. de finibus poenarum. Pest 1788.
- Várad y-S z a k m á r y: Dissert, inaug. iurid. philos. num delinquent! gratia fieri possit? si etiam in lege div. vet. testam. poena sancita est. Pest 1788.
- D e t r i c h: Dissert, inaug. de spuris eliciendae conf, mediis. Pest 1738.
- G a n s t e r Ist es um ein richtiges Verhältniss zwischen Verbrechen, u. Strafen zu beobachten nothwendig etwas d. Willkühr d. Richters zu überlassen? Pest 1790.
- Var e n a: Abh. v. den Eigenschaft, des peinl. Richters. Pest 1790.
- Szlabigh: Dissert, philos. iurid. de talionis notione etc. Pest 1790.
- C h á z á r And.: "Quid sit crimen laesae maiest. respondet. Eperies 1795.
- „Coment. de suppliciis capitalib. Leurs. 1807.
- K r a l l e r: Dissert, de origine asylozum. Pest 1801.
- Fejes: Supplicia capitalia vindicat. Cassoviae 1808.
- Prásznovszky: Értekezés a hűtelenség vétkééről. Pest 1836.
- E ö t v ö B J. b.: Vélemény a fogház javítás ügyében. Pest 1838.
- Lukács M. Fogházjavítás. Pest 1842.
- S z e m e r e: Terve egy építendő javító fogháznak. Kassa 1833.
- „A büntetésről és külön, a halálb. Pest 1842.
- S z a l a y L.: Büntető eljárásról. Pest 1841.
- Bállá: Vélemény a büntetésmód javítása iránt. Pest 1841.
- O r c z y b.: Dissert, inaug. utrum argument, quibus mortis poena impugn, sólet eius abolit. persuadere valeant. Pest 1842.
- C s a t s k ó: Büntetőjogi elméletek s halálbüntetés. Bécs. Győr 1843.
- Sárváry: A büntetésről s különösen a halálbüntetésről. Pest 1844,

K á 11 a y: Az esküdszékekről. Pest 1844.

Több rendű értekezések foglaltatnak azonfelül az általános tudományos és jogi szaklapok s folyóiratokban; czímeiket lásd Eneyclopaediam 239. §.

35. §.

Az 1803. évi ausztriai büntetőtörvény első részére nézve J e n u 11 Sebestyén bécsi jogtanár (sz. 1777. f 1848), bölcséleti szellemmel és mély alapos-sággal dolgozott munkája, a másodikra Kudler Fe-rencz bécsi jogtanár (sz. 1787 f 1853), magyarázata á legjelesebbek; az 1850. büntetőperrendtartást Würth József főtörvényszéki tanácsos, (sz. 1817 f 1855) fejte-gette; az 1852. anyagi büntetőtörvényről Hye-Grlunek Antal igazságügyministeri osztályfőnök, volt bécsi jog-tanár, és Herbst Ede prágai jogtanár, a büntetőper-rendtartásról ismét Hye-Glunek és Rulf Fri-gyes lemergi tanár munkái, magyar nyelven pedig Csatskó Imre és Szokolay István az anyagi és alaki jogra vonatkozó magyarázatai, a katonai büntető-törvényről pedig Damjanich Márton iratai emlí-tendők.

1. Jenull: Öst. Criminalrecht. Gratz 1808—14. 2. kiad. 1837. IV. köt. olasz. Milano 1816.

Egger: Erklär, d. öst. Gesetzbuches üb. Verbrechen u. schw. Polizeii-übertret. Wien 1816—17. HI. köt.

N i p p e 1: Handb. 'z. Erleicht. bei Anw. d. II. Theiles d. Strafgesetzg. Linz 1823—24. II. köt.

Kudler: Erklär, d. Strafgesetz, üb. schw. Polizeiiübertret. Wien 1824.

6. kiad. 1850. olasz. Milano 1829.

F o r amiti: Instituz. di diritto crim. Venez. 1339.

Koppel: Handb. d. öst. Strafgesetze üb. Vergeh, u. Übertretung. Olmütz 1850. 2. kiad. 1851.

I n d e r m a u e r: Handbuch d. österreichischen Strafrechtes. Innsbruck. 1850. 2. kiadás 1850.

Frühwald: Handb. d. öst. Strafgesetzes. Wien 1852. 3. kiad. 1855.

Csatskó: Austr. bírod, büntetőjog magyarázata. Pest 1852.

Szokolay: Osztr. büntetőtörvényk. magyarázata. Pest 1852.

- Müll er: Strafgesetz f. d. Kaiserth. Öst. in s. Verhältn. z. d. neuen Strafgesetzbüchern. Pesth 1853.
- Hye - Glunek: Öst. Strafgesetz, alig. Theil. Wien 1853.
 „ Ausztriai büntető törvény. Fordította Somo ssy. Bécs 1855
- Herbst Handbuch des allgemeinen österreichischen Strafrechtes.
 Wien 1855. H. köt. 2. kiad. 1859.
- Ny ár y b.: Büntetőtv. magyarázata. Pest 1855.
2. Würth: Öst. Strafprozessordnung, v. 17. Jänner 1850. Wien 1850.
 Hye-Glunek: Leit. Grundsätze d. öst. Strafprozessordn. Wien 1854.
 F rü h w a l d; Handbuch d. allgemeinen Strafprozesses. Wien 1854.
 3. kiad. 1858.
- C s a t s k ó: Ausztriai császárs. büntető perrendtartásának magyarázata.
 Pest 1854.
- Szokolay: Büntető perrendt. magyaráz. Pest 1854.
- Bausnern: Bünvádi eljárás gyak. tana. Pest 1856. Hl. rész.
- R u l f: Coment. zur Strafprozessordn. Wien 1857.
 „ Erläut. d. Verordn, v. 3. Mai 1858. Wien 1858.
- Herbst: Einleit, in d. öst. Strafprozessrecht. Wien 1860.
3. B e r g m a y e r: Handb. z. d. peinlichen Verfahren bei d. k. k. öst. Armee. Wien 1812. Told. 1821. 2. kiad. 1849.
- R á c z: Hadi fenyítő törvények. Pest 1848.
- D a m i a n i c h: Alig. und spezielle Jnrictionsnorm der k. k. Armee.
 Wien 1852. 2. kiad. 1860.
 „ Militärstrafgesetzbuch v. 1855. Wien 1855. Potk. 1859.
 „ Kriegsartikeln f. d. k. k. Landarmee u. Kriegsmarine. Wien 1855/
 „ Handb. d. Strafverfahr. b. d. k. k. Militärgericht. Wien 1855. Pótk.
 4859. 2. kiad. 1860.
- Heiss enberger: Disciplinarstr. in d. k. k. Armee. Wien 1860.
4. G l a s e r: Abhandl. a. d. öst. Strafr. Wien 1858. I. köt.
 Marjalaki Jegyzetek a bünt, vétség, kihág. általán, viszonylat.
 Arad 1860.
5. V e s q u e (Püttlingen!): Darstellung d. Litterat. d; öst. Gesetzes üb.
 Verbr. u. schw. Polizeiübertretung. Wien 1833.
 M a u c h e r: Darstell, d. Quellen u. Litteratur d. öst. Strafgesetzgebung
 Wien 1849.

ELSŐ KÖNYV.
ANYAGI BÜNTETŐ JOG,

ELSŐ SZAKASZ.

Büntettek és büntetések általában.

ELSŐ FEJEZET.

A büntetőjog megalapítása.

36. §.

A büntetőjog főelvei és alapfogalmainak kifejtése büntetőjogi elméletnek neveztetik; feladványa a büntetőjog megalapítása, és azzal összefüggőleg a bűnösség ismervének és a büntetés igazságos mérszabályának meghatározása.

1. A büntetőjogi elmélet körének bővebb kifejtését adja Bauer: *Warnungstheorie* 238. 1.; a fenérintett tárgyak benső összefüggését pedig bizonyítja Hepp: *Erit. Darstellung d. Strafrechtsth.* 3—4. 1.
2. A bölcséleti büntetőjogot tárgyazó munkákon kívül tüzetesen az elméletek kifejtése és ítéseiéről szólnak:
Henke: *Üb. d. Streit d. Strafrechtstheorien.* Regensb. 1811.
Wirth: *Kritik d. Strafrechtstheorien.* Bresl. 1823.
Hepp: *Krit. Darstell. d. Strafrechtstheor.* Heid. 1829.
„ *Gerechtigkeits- u. Nutzungsth. d. Auslandes.* Heidelb. 1834.
„ *Darstell. und Beurtheilung d. deutsch. Strafsysteme.* Heidelberg 1843—44. II. köt.
Bauer: *Warnungstheorie u. Darstellung aller Strafrechtsth.* Gotting. 1830.
A b e g g: *Die verschieden. Strafrechtstheor. in ihr. Verhält. in einander.* Neustadt 1835.

Preuschen: Gerechtigkeitsst. u. Darstellung d. übrig. Strafrechtst. Giessen 1339. n. köt.

„ Az igazság elmélete és a többi büntetőjogi elméletek. Ford. Gyene. Pest. 1861. Szemere, Cs a t s k ó, S á r v á r y fenebb érintett munkái (34. §. 3.), melyekhez sorolandó Lukács Mór. értekezése: Büntetőjogi teoriák. Budapesti Szemle. 1840. II. köt. 1—79. 1.

37. §.

A társadalmi élet első fokozatain a büntetés történetileg, mint a sértett fél megtorlása, a házi uralom kifolyása jelenik meg.; utóbb a vallási engesztelő-lődés és a kiegyenkedés eszméi szabályozzák némileg gyakorlati alkalmazását, az egyházi és polgári hatalom közbejárásával; az álladalmi intézmények fejlőd-tével az mindinkább tekintettel a közbátorság fentar-tására, leggyakrabban az elrettentés! rendszer szelle-mében gyakoroltatok, mire a középkor zilált álladalmi viszonyai bő okot és alkalmat szolgáltatottak, habár a büntetés többi hatásait és elemeit sem téveszték telje-sen szemek elől; nevezetesen az egyház fenytő joga gyakorlatában, vezeklési rendtartásaiban a javítási el-mélet elveit szemléljük alkalmazva.

1. A régi görögöknél a visztorlás elve uralkodott, ha a'felek kiegyenlítése meg nem történt; később a büntetést elégtételnek tekinték, melyet az állam a közönség nevében szolgáltattott, míg a vérbünöknél a magánsértés és az istenek engesztelődési szempontja túlnyomó maradt; a római büntetőjog részint a magánéltétel elvén gyökerezett, részint a vallás és köztársaság sértése esetében *capitis-sacratoria*, főbenjáró eljárásra nyújtott alkalmat; amaz a kiengesztelődés eszméjén alapult; később a *noxae vindicta*, részint az egyest, részint a közönséget illette, és a magánkeresetet *rei persecutio*t ki nem zárta.

Ab e gg: De antiquiss. romanor. iure crimináli'. Régióm. 1823.
 Platner: Quaest. histór. de crim. iure. aut rom. Marb. 1836.
 Wöninger: Sacralsystem u. Provoc. Verfah. d. Römer. Leipz. 1843.
 S a n i o; De notionib. ac praeceptis quibusd. jur. crim. Rom. antiquitat. iuris sacri redolent. Régióm. 1853,

2. A hébereknél az isten-engesztelődési csekélyebb esetekben a bűnhődési eszme uralgott, a vérboszúnak vallási intézkedések szabtak korlátot; a régi germánoknál a sértett fél vérboszúra vagy vagyoni elégtétel követelésére fel volt jogosítva, mennyiségét a törvény, s szokás határozta meg, a béketörésért azonfelül a községnek vagy előjárójának bírságot fizetett, míg az önvédelmi rendszer megszűntével a büntetőjog is megváltozott.

W i l d a: Strafrecht d. Germanen. Halle 1842.

K ö s l i n: Geschichte d. d. Strafrechts. Tübingen. 1859.

3. A kánoni jog a javítás szempontjából az egyház fegyelmi hatóságát alapította meg, és míg a polgári hatalom büntetőjogát tiszteletben tartá, céljára vezeklési, engesztelődési eszközök által törekedett, az egyház fegyelmi jogát hazánk törvényhozása mindenkor elismerésében részesíté; — érdekesek miket a büntetőjog theokratikus jelleméről olvashatni *Z a c h a r i a e*: Vierzig Bücher v. Staate IV. köt. 314—319. 1. lásd azonfelül *A b e g g*: Berechtigung d. Strafrechts als Wissensch. V. Christenthum u. weltl. Strafrecht. 85—116. 1.

4. Hazánk büntetőjogára a kánoni jog és nyugat-európai korszellem befolyása kétségtelen; az első királyok törvényeiben nralgó engesztelődési és kitegyezkedési nézetek utóbb tért engedni kénytelenültek az elrettentés rendszérének, melytől csak a legújabb törvényhozási intézkedések tértek el. A büntetőtörvényhozás viszonyzatáról a népek műveltségi fokozatához érdekes Kossi: *Traité du droit pénal*. Introd. chap. 2. §. 1.

38. §.

A büntető hatalom alapja, a büntetések célja, mérve iránti vizsgálódások azonban csak a bölcséleti jog művelésével, leginkább a múlt század közepe óta, midőn a büntetőjog gyakorlatának számos visszaélései, annak átalakítási kísérleteire vezettek, kezdődtek és különböző büntetőjogi elméleteket szültek.

Beccaria a büntetőjog főelveit ítéset alá vevén annak alapfogalmait vizsgálataira mintegy jelt adott.

39. §.

Azon elméleteket egyszerű és összetettek-re oszthatni, a mint egy alapelven vagy több elmélet alapigazságainak kapcsolatán gyökereznek; az egyszerű elméletek általánosak (*theoriae absolutae*) vagy viszonyosok (*relativae*); azok a büntetés igazolá-

sát a jogeszmében, a jogellenes cselekvény természetében, ezek a büntetés által elérendő ész és jogszerű célban találják, és ismét több osztályra szakadnak.

1. Az elméletek osztályozásában Bánért követem, kinek e tekintetbeni érdemeit az éles elmii K ö s l l i n (Strafr. 396.1.) Stöckhardt: (Jurist. Prop. 52. §. 5. jegyz.) hazánkfiai közöl C s a t s k ó nyíltan elismerik. (Büntetőj. magyaráz. 13. 1.) Az egyes írók hovásorolása iránt azonban gyakran szétágaznak a nézetek.
2. Hogy az olasz és francia írók úgynevezett haszon elméletei a viszonyosokhoz tartoznak, már elnevezésökből is kiténik.

40. §.

Az általános elméletek a büntetés jogalapját annak okszerű szükséges összeköttetésében keresik a büntettel, melyet mint Kant tévé, az ész feltétlen parancsára, (categoricus imperativus) vagy az igazság eszméjére alapítanak, vagy az erkölcsi érzületből, a lelkiismeret sugallatából, a világ erkölcsi rendjéből következtetnek.

1. Ezén elmélet követőihez Kant után Za chariae, Beigk, Tieftrunk, Jákob, Abicht, Béck, Henke, Hegel, Rotteek, R i c h t e r stb. tartoznak.
2. Az általános elméletet az isteni világrend helyreállításának elveire, alapítják Jarcke, Stahl, Gö sebei, B e k k e r stb.

41. §.

A büntetés mértékéül a visztorlást fogadják el, és azt az egyenlőség elvére állapítják, annak minőségére nézve azonban szétágaznak; mert a megtorlás tárgyának némelyek minden erkölcstelenséget, mások csak a jogsértéseket állítják; a visztorlás módjára nézve vannak, kik ugyanazon, vannak, kik csak hason nagyságú bajt (anyagi, alaki megtorlás) alkalmazandónak vélnek.

1. Az erkölcstelenséget Jákob, Abicht, Henke stb, a jogellenességet K a n t, R i c h t e r stb. tartják megtorlandónak; — az anyagi visztor-

lást habár módosítással Kant, Winsinger, Deinse, Frey, Heinrich, az alakít Henke stb. javallják.

2. Henke és Zachariae Károly Sál. a büntetés mértékére, illetőleg nemére nézve ez iskola többi követőitől annyiban eltérnek, hogy az előbbi azt a bűnös javításában találja, az utóbbi pedig, miután minden büntett forrása., a szabadsággal! visszaélés, a büntetéseket is arányos szabadságkorlátozásra szorítja. Hepp: Krit. Darstell. 36—47. 1.
3. Az anyagi vizstörítés (forbát) példáira minden ős népnél akadunk; előfordul a hébereknél, a római XII. táblás törvényben, a germánoknál, Amerika östörzseinél stb. sőt a vérboszu nyomaira még mai nap Európában is akadunk, lásd az 1855. montenegrói büntetőtörvény 39. §.

42. §.

A viszonyos büntetőjogi elméletek a büntetés főczélját részint az elkövetett jogsértésért szolgálta-
tandó elégtételbe, részint a bekövetkezendő sértések megakadályoztatásába helyezik, és azért elégtételi és akadályoztatási elméletekre szakadnak.

43. §.

Az elégtételi (bűnhödési) elmélet a büntetés főczéljának a büntett által okozott értelmi kár (damnum intellectuale), megtérítését állítja; mert miután igazság szerint minden kár megtérítendő, annak kipótolása mennyiben anyagi a magán, mennyiben pedig értelmi, erkölcsi minőségű a büntetőjogkörébe tartozik.

1. Ezen elmélet követőihez nagyobb kisebb módosításokkal Klein, Droste-Hülshoff, Wachter, Schmidt, Fries, Stöckhardt, Welcker, Bors t, Cár mignani stb. tartoznak.
2. Ez eszmére a régi népek bűnhödéseiben, a magyar jogban oly gyakran előforduló birságos kiegyenlítésekből akadunk.

44. §.

Az értelmi kárt némelyek a rossz példa hatásába mások a jogtörvény szentségtelenítésébe a jogbátorság megzavarásába helyezték, míg Welcker Ká-

roly Tivadar az értelmi kár tüzetesebb és teljesebb meghatározását megkísérlé, és azt a büntettes személyére nézve jogszerű akarátja, mint a jogrend egyik feltételének hiányában, a többi polgárokra nézve a tettes iránti bizalmatlanságban és a törvények tisztelének megingatásában; a sértettre vonatkozólag pedig becsülete bántalmazásában, jogszerű akarat irányának gyengítésében kérésé: és annál fogva a büntetés hét célját vitatja, úgymint a büntető, erkölcsi vagy legalább jogi javítását, polgártársai bizalma, a sértő jogszerű akarátja, a sértett becsülete és jogszerű akarátja helyreállítását, végre ha a sértő egészen romlott volna, az államnak ily személytöli megszabadítását.

W e l c k e r elméletét fenebb érintett munkájában (26. §.) alapította meg.

45. §.

Az akadályozás! elméletek ahhoz képest a mint a büntetés célját, a jogbátorság megsértésének gátoltatását, a büntetés megalapítása és kihirdetése vagy végrehajtása által létesítendőnek vitatják, fenyegetési és végrehajtási elméletekre szakadnak.

46. §.

A fenyegetés! elméletekhez számítható a lélektani kényszer és intés rendszere; az előbbinek éleseszü alkotója kifejtője Feuerbach Pál Anselm; szerinte miután a jogbátorságot physikai kényszer által sikeresén nem biztosíthatni, lélektani kényszer alkalmazandó; mert a büntettekrei elhatározás az ember érzékiségéből, vágyó tehetségéből a cse-

lekedeteit követendő kéjérzet, gyönyörélvezet képzelete folytán eredvén: legbiztosabban a cselekvénynyeljáró érzéki baj (büntetés) képzelete által ellensúlyoztatik; és a bűnre készülő, elhatározására ható ellenképzelet által jogellenes szándékának megváltoztatására lélektanilag kénytelenítettik; hogy ez történjék, szükséges a büntetőtörvény kihirdetése, előforduló esetben foganatosítása; jogosságát kétségbe nem vonhatni, mert a büntetés fenyegetése magában véve a közös szabadság szabályaival ellentétben nincs, végrehajtása pedig épen az előbbi kihirdetésben találja igazolását; célja a büntetés hirdetésének: mindnyájok visszatartoztatása a büntettektől, a végrehajtásnak a fenyegetés érvényesítése, közvetve a törvény tiszteletének fentartása.

Feuerbach óhoz hasonló elvekre B ö h m e r, M i c h a e l i s, F i l a n g i e r i, és némileg habár más elemekkel kapcsolatosan Benthamnél akadunk, de élcseszü kifejtésök saját érdeme, a tudományban hosszabb ideig uralkodott rendszerét hazánkfiak közül Vuchetich, Szibenliszt, Virozsil stb. követték.

47. §.

Az intési rendszer alapítója Bauer Antal, a lélektani hatást és visszatartoztatást, nem az érzékségre gyakorolt kényszer, hanem az értelmi tehetségekhez szóló a büntett következményeire figyelmeztető intés által akarja előidézni; míg a büntetés végrehajtásának elegendő igazolását annak jogosságában, ézszerűségében találja.

48. §.

A v é g r e h a j t á s i elméletek a büntetés célját részint a bűnösre, részint másokra gyakorlandó határ

által létesítendőnek állítják; az előbbieket a őzét vagy a büntettes javításába, vagy büntetési megelőzésébe vagy végre az állam az elleni védelmébe helyezvén, három irány felé ágaznak.

49. §.

A javítási elmélet a büntess főcéljának a büntetés javítását állítja, minthogy az által ép úgy az emberség szillemi és erkölcsi, mint az álladalom közbiztonsági érdekei mozúttatnak élő; a büntetések anélkül inkább fegyelmi intézkedéseknek tekintendők és ily szellemben szervezendő a büntető határolom gyakorlata.

1. Ez elmélet követői közé Stelzer, Heake, Spaugenberg, Grille, t-Warmy, Beaumont, Tocqueville, Lieber, Livingston, Lucas, Ducpétiaux, Julius, Osكار svéd király, Reichmann, Rôder stb. számíthatók.
2. Ez emberszerető rendszer nyomaira már Platónnál és a római jogászoknál akadunk, így Paulus: „Ratio videtur quod poena constituitur in emendationem hominum.“ Fr. 20. D. de poenis; — továbbá Fr. 9. §.
3. D. de officio procons. e. un. C. de emendat. propinquo. stb. túlnyomó a kánoni jogban, tekintettel az egyház szellemi feladványaira. A begg: Strafrechtstheorie 105—114. 1.
3. Ezen elmélet, mely újabb időben Északamerikában, Franciaországban, Belgiumban számos követőre talált, szorosán véve nem azonos a javító fogház rendszerrel, mert ez nem a büntetés megalapítására, hanem a szabadsági büntetések célszerű oganatosítására vonatkozik.

50. §.

A megelőzési elmélet, melyet Grolman Károly fejteit ki tudományosan, azon elvből indul ki, hogy a kényszert ész és jogszerűen megelőzőleg is alkalmazhatni, midőn sértés bekövetkezésének erkölcsi bizonyossága létezik; de a büntettes cselkvénye által jogszerű akaratjának Liánját tényleg bebizonyította, és így a jogrendet folyton veszélyezteti, ellene tehát

az állam teljes joggal alkalmazhatja a megelőzési kényszert, részint őt physikailag gátolván, részint lélektanilag visszáriasztván, jogsértő szándékainak további érvényesítésétől; hogy ez-azonban kellő sikerrel történjék, a bekövetkező büntetés tudatát, a büntetés előleges kihirdetés által eszközölni szükséges.

1. Hason elvekkel több francia és olasz íróknál Servin, Bee cári a, Renazzi, Cremaninál és a híres angol jogász B l a e k s t o n e n á l találkoznak; bővebben kifejték Stübel és Kleinschrod; főleg azonban mint mondók Grolman,kit Tittmannis követett. Hepp: Krit. Darstellung. 66. 1.
2. Már a régi írók is alkalmilag ily értelemben nyilatkoztak, így S e n e c a : „Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur“.(De Ira I. 16.) és M a r c i a n : „Ut vindicet in exemplum ne quid et aliud postea tale facere molitur.“ Fr. 6. D. de custod. reor. c. 20. C. de furtis; c. 14. C. de poenis; Seneca mondatára nézve lásd azonban A b e g g : id. sz. 100—101.1.

51. §.

A védelmi elmélet szerint az álladalom megtámadója ellen önfentartása végett, önvédelmi jogával élhet: ilyen támadóknak tekintendők a büntettesek, kiknek merényleteit megtorolni szükséges, hogy a sértés megszüntettség, ismétlése meggátoltassák; főleg miután Martin indokolása szerint minden elkövetett büntett az álladalom léteit, mely a törvények tiszteletén mint életelemén gyökerezik, sarkaiban megingatja, míg a büntetés alkalmazása által a törvény tekintélye helyreállítván, a jogbátorság is, mely az álladalom főczélja, biztosíttatik.

- 1- Az önvédelemre alapítja a büntetőjogot a híres olasz író R o m a g n ó s i, a németek közül S c h u l z e, tüzetesebben kifejtő ez elméletet Martin, követőihez tartoznak Web er, Wirth stb.
2. E nézetnek is nyomára találunk a római jogforrásokban; „Cum multi paucorum animadversio salvantur“ nov. 30. c. II. „Ut supplicium omnes alios faciat salvos“ nov. 17. c. 8.

52. §.

A büntetés célját hatása által másokra elérhetőnek véli az elrettentési elmélet, minthogy a büntetés példaként hatván mindenkire, az embereket hason merényletek megkísérlésétől visszajeszti, vagy mint újabban Gmelin magyarázta, mindenkiben azon meggyőződést szülvén, hogy a büntettet szükségkép büntetés követi, hason eredményre vezet, és ily módon a jogbátorságot biztosítja.

1. Az elrettentés! elméletnek, mely hajdan a törvényhozások fölvéil szolgált, újabban a fenérintett módosítással Gmelin, bizonyos értelemben Klein és Schneider védői.
2. Ez elmélet alapelve igen régi, előfordul a római jogászoknál és más nemzetek törvényhozásaiban: „Nonnunquam evenit ut aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur, quotiens nimirum multis personis grassantibus exemplo opus est.“ fr. 16. D. de poenis: „Ne sine vindicta talis crescat insania“ c. un. C. de raptu virg. stb. V. Károly büntetőtörv. 130. 131. 137. ez. stb. nálunk 1715. 9. tcz. stb.

53. §.

Az egyszerű elméleteken kívül vannak még ös zeszetettek, melyekhez azonban a régibb Íróknak a büntetés többrendű céljairól tett nyilatkozataikat, minthogy azokat egybefoglalni és öszhangba hozva rendszerré alakítani nem törekedtek, alig sorolhatni.

1. Plató az elrettentést és javítást, Aristoteles a javítást és megtorlást, Cicero a megelőzést és elrettentést; a bölcséleti jog művelésének felélesztése után Grotius az igazság alapjának kellő méltánylása mellett, a javítást és jogbátorságot, Höbbes a javítást és elrettentést, Puffendorf azenfelül a megelőzést állíták a büntetés céljának. Bauer: Wamungsth. 376, 1.
2. Mennyire közelítette meg az igazat e tekintetben is Grotius arról lásd Kösslin: Neue Rév. d. Grundb. 785. 1.

54. §.

Az öszszetett elméletek vagy az általános és viszonyos, vagy több viszonyos rendszer egyesítéséből

állanak, és pedig az utóbbiakra nézve oly módon, hogy vagy több főczélt, vagy egy főczél mellett több mel-lékcélt, amazokat pedig együtt vagy felváltva létesítendőknek javalják.

Az összeegyeztetés különböző módjait lásd Bauer: Warnungsth. 378—87.

1. Hepp: Darstellung d. Strafrechtsth. 17—19 1.

55. §.

A számos összetett elméletek sorából Fi eh te, Omodé János és Bentham Jeromos éleseszü egybefoglalásaikat adjuk elő. Fichte azon elvből indulván ki, hogy a jogok kölcsönös elismerésen alapulnak, azoknak sértőit saját jogaiktól is megfoszthatóknak és a társaságból kirekeszthetőknak véli; mivel azonban az ily kizárások mind az érdeklettek, mind a társaságra nézve károsak, létesül a bünhödési szerződés, mely az álladalom büntetési hatalmának alapjául szóig íl; sikerítésére a büntetések kihirdetése által a polgárokat a büntettektől visszatartoztatni törekszik; de célját a sértéssel arányos visztorlás által csak a nyeresény vagy vétkeességből (anyagi gonosz szándokból) eredő büntetteknél érhetvén el, a gonoszságból (alaki gonosz szándékból) származott, az államiét, egyesek élete ellen irányzott merényleteknél a visztorlás elégtelené válik, és annál fogva ismét a kizárásnak volna helye; de a közérdeknél fogva az állam a bünösnek javítását vevén célba, azokat a jövőre nézve ártalmatlanokká tenni törekszik, ha pedig az nem sikerülne, végre a társaságból mint jogtalanokat kirekeszti; a büntetés célja tehát az állambátorság, mely részint a visszatartoztatás, részint visszatartoztatás, megelőzés vagy javítás útján létesítettik.

H e p p: id. műnk. 47. 1. Lukács: Büntetőjogi) tlaeoriák (Budap. Szemle 1840. II. 4—7.1.) Preuschen: Igazság elm. 37—40. 1.

56. §.

Bent ham Jeromos általános nézeteihez képest, melyek szerint az ember végcélját az életörömök minél nagyobb élvezetében, a társaságét pedig azon örömök tagjai minél nagyobb számának, minél nagyobb mérvben részesítésébe helyezi, a büntetőjogot mint a társaság önfentartásának szükséges eszközét, közérdekeket veszélyeztető cselekvények ellen, 'mellőzhetetlennek tekinti; minthogy célja a közhaszon, a büntetések, hatásuk kellő tekintetbevételével annak szempontjából rendezendők; és mivel minden büntett veszélylyel fenyegeti a jövőt, mind a gonosztevő, mind mások részéről, mert azokat is hasonló indokok és körülmények hason tettekre bírhatnák, a büntetés legközelebbi célja a különös és általános megelőzés; ez utóbbi a társaság minden tagjára vonatkozólag, a büntetés fenyegetése és végrehajtása; amaz a büntettesre nézve bűnözési tehetségének megszüntetése, elijesztése vagy javítása által; mely eredmények összesen a társaság önfentartására, java előmozdítására irányozvák, minek folytán Bentham rendszerében a viszonyos elméleteket nagyobb részt egyesítve tapasztaljuk.

Részletesebb előadását e rendszerűek olvashatni Lukács: M. id. ért. 23—32. 1. II épp: Gerechtigkeits u. Nützlichkeitsst. 50. 1. K ö s 11 i n: Neue Revis. §03—804 1.

57. §.

A vázolt elméletek közt alig van, mely a büntetőjog egyik vagy másik döntő nyomadékát nem méltányolná, de ép egyoldalúságuknál fogva mellőzvéen

kitűzött feladványuk többrendű alkotó elemeit, azt kel-
lőleg meg nem fejtik.

Itt bírálataknak csak főbb elveit adhatjuk, részletesebb kifejtése a fent érintett munkákban (36. §.) található.

58. §.

Az általános elméletek, habár a büntetést az igazság követelményeire helyesen alapítják, annak bebizonyításában jobbadán hiányosak, mert a vitatott feltétlen észparancs bővebb indokolást igényelne, a világ erkölcsi rendjének létesítése pedig emberi erőt túlhaladó feladvány, minthogy az erkölcsi érdem vagy bűnösségnek teljesen megfelelő jutalom, vagy fenyítéknek alkalmazása, véges lényeknek hatalmában egyáltalában nincs; midőn továbbá a büntetés céljait teljesen mellőzik, megfelejtkezni látszanak, hogy kétségtelen jogok gyakorlatában is, az általuk netalán elérhető üdvös célok tekintetbevételére már egyes embernél észszerű, bizonyos célok sikeresebb elérése alkotott társaságokra nézve pedig hivatásuknál fogva feltétlenül szükséges.

1. Azon ellenvetés, mintha ezen elméletek nem is volnának általánosak, mint-hogy nagyobb kisebb mérvben bizonyos célra név szerint a vizstrolás eszközésére törekszenek, csak elnevezésök, osztályozásuk helytelenségét, de semmikép tanaik hiányos voltát nem bizonyíthatja.
2. A büntetőjog az államhatalom által gyakoroltatván, azt az állam céljától elvontan tárgyalni alig lehet. B a u e r: Warnungsth. 292. 1.

59. §.

Még szembetűnőbbek hiányaik a büntethető cselekvények minőségére, a büntetések mérsabályára nézve; mert minden erkölcstelenségre kiterjesztve a jog és álladalom határain túl, rugók és indokok fölötti vajmi tökéletlen és nyomasztó bíraskodásra, lelkiisme-

réti zsarnokságra vezetnének, a jogsértésekre szorítva, pedig a magán és büntetőjog köréhez tartozó jogellenességek határvonalait ki nem jelölik.

60. §.

A vizstorlás anyagi alkalmazása továbbá, azon hiányán kívül, hogy csak a tett külső eredményét veszi a büntetés mértékéül, az alanyi nyomadék elhanyaglásával sok büntettnél lehetetlen, másoknál igazságtalan, másoknál pedig erkölcstelenségek és embertelenségekre vezetne alakilag tekintve azon tagadhatatlan igazságon gyökerezik, hogy a büntetés nagysága a büntett fokozatához mérendő, de mivel ez elv kellő alkalmazása a büntethetőség mérvének megállapítását feltételezi, azt pedig a büntett külhatása után, az alanyi körülmények mellőzésével, meghatározni igazságtalan, magában véve szabatosabb körülírás nélkül elégtelen.

1. Lehetetlen a forbát például az állam elleni merényleteknél, gyermekkítétel, gyújtogatás, párviadalnál stb. egyenlőtlen és azért igazságtalan sok esetben, hol a körülmények teljesen különbözök, mint a szülék megveretésénél, erkölcstelen a fajtalansági büntetteknel, embertelen a csonkításoknál stb. Szokolay: Büntetőjogtan 27. l.
2. A K ant által némely büntetteknel javasloít egyenértékü helyettesítés, p. o. nemi erőszaknál a kiherelés, mint a régi angol törvényekben a forbát elv kivihetlenségét újólag bizonyítja.
3. Az érintett hiányokat Henke és Zachariae módosításai sem pótolják; az előbbi a javítási rendszer következményeire vezetnek, melyekről alantabb szölandunk (67. §.), az utóbbi, minthogy a szabadság különböző értelemben vétetik, a visszaélésnél, t. i. az összes cselekvőség a büntetésnél pedig a személyes cselekedhetésként következetesen csak is a személyes sértéseknek megfelelő fogságnál lehetné alkalmazását.

61. §.

A viszonyos elméletekre nézve általános a kifogás, hogy a büntetést bizonyos célra vezető eszköz-

nek tekintvén, belső jogosultságát, önálló jelentőségét félreismerik; azonfelül azonban még mindegyik ők ellen számos nehézség merül fel.

62. §.

Az elégtétel! elméletek a polgárzat feladványát csak részben veszik tekintetbe, mert az nem csak a történt sértések kiegyenlítésében, hanem mivel ez gyakran teljesen lehetetlen, azok megakadályoztatásában is áll; alapjuk továbbá az okozott értelmi kár lévén, minden előforduló esetben annak valósága és nagysága ki lenne puhatolandó, és abból a büntethe-tőség ismérve és fokozata meghatározandó, mi által a mérték kiszabása a törvényhozás részéről lehetlenné válnék.

1. Gyakran a büntettekben nyilvánuló erkölcsi elvetemültség nem csak hogy értelmi kárt nem szül, hanem undort, utálatot gerjeszt, és ily értelemben B a u e r a gonosz tettek visszajeszto hatásáról emlékezik. Warnungsth. 311. 1. S z e m e r e: A büntetésről. 18.1.
2. A büntetkekből eredő értelmi károk összerú esetei a büntethe-tőség foka, a büntetés kimérésére nézve czélszerű Útmutatásul szolgálnak, de kizárólag azokra a büntetőjogot nem alapíthatni.

63. §.

W e l c k e r bővebb kifejtése sem oldja meg az el-lenvetéseket; «mert az értelmi kárnak általa felhozott némely fajai inkább a veszély, fogalma alá tartoznak, mint a bűnös jogos akaratjának hiánya, javíthatlan-sága; mások valódilag nem létezők, mint a sértett fél becsületsértése, mások nem is kártékony hatásúak, mint a büntettes iránti bizalmatlanság; az elérendő czelokra nézve pedig a büntetés részben csak megelő-zőleg, részben kármentesítőleg ugyan, de nem teljes si-

kerrel hat; részint a kár helyrehozása, annak nem alapja, hanem inkább üdvös eredménye.

így a bűnös javítása, száműzése a jövő büntettek megelőzésére vonatkozik, a polgártársak bizalmának helyreállítását a büntetés vagy egyáltalán nem, vagy csak tökéletlenül eszközölheti; a törvénytisztelet helyreállítása pedig annak eredménye, de nem ezéjja.

64. §.

Feuerbach elméletében kétségtelen, hogy a büntettek nagy részének forrása az ember érzékiségében, vágyó tehetségében rejlik, és a büntetés kihirdetése visszatartó hatást gyakorol, de e körülmény kizárólagos alapjául már azért sem szolgálhat a büntető jognak, mert azon feltételen gyökerezik, hogy a bűnös a törvényt és annak tartalmát kellőleg ismeri, a büntettek mindenkor számolással, a tett előnyei és hátrányai kellő megfontolásával vitetnek véghez; mert, nem csak hogy az nem áll, de ezen okoskodás azonfelül a vétkeiségből, szenvedélyességből elkövetett merényletekre egyáltalán nem alkalmazható; a büntethetőség ismervét ez elmélet teljesen a tételes törvényhozás intézkedéseiből származtatja, mivel következetesen minden cselekvényt büntetésre méltónak kell tartani, mely azzal előbb fenyegettetik; a büntetések kimérésében tulszigorra vezet, minthogy azok kihirdetése a rász hajlamok egyensúlyozására elégtelennek bizonyulván, a visszatartó indokok sokszorozását, azaz a büntetések súlyosbítását természetszerűleg szüli, sőt akármily szigorú büntetést is a megelőzőt fenyegetés alapján, igazoltnak el kellene ismernünk.

Azon számos helytelen kifogások közé, melyek Feuerbach rendszere ellen felhozhatnak, azt is számíthatni, hogy az elrettentés! elmélettel hasonirányú és természetű.

65. §.

Bauer intési rendszere habár az előbbi elmélet több hiányát kikerülte, nem az érzékiségre, hanem az értelemre hatni óhajt, és a büntetés végrehajtását nem a czélszerűségre, hanem igazságra alapítja; még is, minthogy igazolásához az intés előrebocsátását mellőzhetetlennek tartja, a fenyegetés! elvre nézve megérintett ellenvetések alá esik.

Az ezen elméletben rejlő igazságot alantabb kellő figyelemre méltatjuk.

66. §.

A végrehajtási elméletek egyáltalán a büntetést czélszerűségi eszköznek tekintvén, annak a büntetthez, mint okához viszonyuló természetét kevésbé veszik figyelembe; azt leginkább a jövőben elérendő céloktól származtatván, az igazság követelményeivel ellenkezésbe jönnek, mert nem lehet jogszerűn valakit csupán azért megfenyíteni, hogy a jövőnek veszélyei eltávolíttassanak; hozzájárul, miszerint a büntetés alapját, főczélját, hatásával, mellékcélzataival összetévesztik.

67.

A javítási elmélet alapeszméje, ép úgy az emberiség, mint az álladalom érdekeinek teljesen megfelel és a szabadsági büntetések azon elrendezése, hogy e cél minél tökéletesebben létesüljön, korunk legnemesebb törekvései közé tartozik, de azt a büntetés sem alapja, sem főczéljának nem tekinthetni; mert mellőzvéen azon lélektani kérdést, vajjon a siker elérésére a kényszer alkalmas eszköz-e vagy sem? minden esetre ez elmélet szerint a büntetés a javíthatási fogékonyság,

képességtől, és a javítás szükségétől tételeztetik fel; következetesen tehát a büntetésnek nem lehetne alkalmazása, midőn a javíthatatlanság világos jelei mutatkoznak, vagy a bűnöző töredelmes bánata azt fölöslegesnek bizonyítja; ez elmélet szerint továbbá a büntethetőség ismérve az erkölcsi érzület hiányában állana, és így míg némelykor büntett nélkül is lehetne és kellene büntetni, a vétkeességből eredt törvényszegések meg sem fenytethetnének; végre a büntetés mérsabálya csak az egyéni javítástól tétethetnék függővé, és így egyrészt a bírói korlátatlanságnak, másrészt a fegyen ezek színlelése és képmutatásának tágas mezőt nyitna.

Ezen elmélet üdvös hatásáról, a javító fogházak elrendezésében lásd Karvas y: Igazságügyi politika. 114—118. I. Kantz: Politika 427. I.

68. §.

A megelőzési elmélet alapja hiányos, mert elkövetett sértésből következtetést a jövőre sok esetben nem vonhatni, sőt némelykor annak ellenkezője valószínűbb; a büntethetőség ismérve az újabban bekövetkezendő sértés valószínűségétől lenne származtatandó, a büntetés mérsabálya, a sértők nagyobb kisebb veszélyességéhez idomítandó, mi a tárgyas nyomadék aránytalan megszorítására vezetne.

69. §.

Az önvédelmi rendszer azon hibás feltételen alapszik, mintha az álladalom állandóan a vétlen önvédelem állapotában léteznék; holott a jogrend részleges megzavarása mellett is, az államélet fentartására irányzott védelem esetei ritkábban fordulnak elő,

főleg miután a támadó, midőn büntetés alá kerül, már is az álladalom hatalmában van; hozzá járul, hogy a védelem fogalmánál fogva, az csak jelenleges, de nem múlt sértésre alkalmazható.

Habár Martin módosításai némi ellenvetések elejét veszik, tagadhatatlan a büntetés és védelem közti lényeges különbség. „Ha a védelemjog a múltból is veheti erejét, mint a büntetés, úgy boszú az; ha pedig a jövőből félelmeire is szabad hallgatnia, úgy végtelen az, s általa jogszerűkké válnak a legiszonyúbb kegyetlenségek. Innen látni való, hogy a védelemjog a megtámadással egy pillanatban kezdődik és enyészik el. “Szemere: A büntetésről 22.1.

70. §.

Az elrettentés! elmélet, mely oly sokáig uralkodott az életben, a büntetés kívánatos, valószínűleg bekövetkezendő hatását, annak alapjával, céljával zavarja össze; mert sem az egyesnek, sem az álladalomnak joga nem lehet, hogy valakit csupán eszközül használjon; mi akkor történnék, ha megfenyítése mások elrettentése végett hajtatnék végre; a büntetések közül csak a látványosak lennének igazolva; mérszabályuk pedig nem a büntett nagyságához, hanem az elrettentés szükségéhez irányulna, az pedig igen szigorú büntetések, és azok által is csak tökéletlenül lévén elérhető, végeredményül a tapasztalás tanúsága szerint mind inkább súlyosabb és súlyosabb büntetésekre, azon kegyetlenségekre vezet, melynek a múlt századokban oly kebellázító példáira akadunk.

Történeti adatokkal igazolja állításainkat Szokolay: Büntetőjogtan 33—37.1.

71. §.

Fichte több egyszerű elméletek egybeköttetése által, nem szünteti meg végkép az azokra vonatkozó

ellenvetéseket, mert nem is említve a bűnhödési. szerződés körüli nehézségeket, melynek észszeres szüksége alig igazolható; nincs kellőleg indokolva, mért lenne épen az anyagi rász akaratból eredő cselekvényekre a visztorlás, a többiekre a javítás rendszere alkalmazandó: az utóbbira nézve fenmaradnak mind az általunk felhozott nehézségek (67. §.), míg a javíthatatlannak számúzése a nemzetközi jog elveivel ütköznék össze, és általában alkalmazva, csak a büntettesek kicserélésére vezetne. Bentham közhasznosi alapelve által, a büntetés egyedül a czélszerűség eszközének tekintve, erkölcsi alapjától fosztátnék meg, a büntett maga is csak számolati hibának tűnnék fel, annak ismerve és mérsabálya kizárólag az érdek követelményeitől tétetnék függővé; habár tagadhatlan, hogy rendszerében a büntetés hatásának külön elemeit éleseszüen egybefoglalva és kellőleg méltányolva szemléljük.

1. A Benthami rendszer alapelveinek hiányairól lásd Eszjogi Alaptanom 74. 75. §.; — ékesen taglalja azokat Szemer e: A büntetésről 7—15.1.
2. Az egyes elméletek elégtelenségéről helyesen ír S á r v á r y: „Az előszámlált elméletek közül, mint látók, egyik sem tökéletes ugyan: azonban a körülök forgolódo tudósok fáradozása, még sem ment füstbe, az emberiségre nézve. Mert tagadhatatlan dolog, hogy mint a villámok tisztítják a levegőt: úgy a különbféle elméletek fölötti tudományos vitatkozások, a mintegy félszázad óta, majd minden miveit nemzetek szükségévé vált, új büntető törvény hozásra fölöttébb jótékonyan hatottak; a meny nyiben sok oly hiba mit mint egyik vagy másik iskola sajátságát az ellenkező iskola tanítványai ostromoltak, gondosan eltávolítottak.“ A büntetésről. 16.1.

72. §.

A büntetőjog feladványainak csak az általános és viszonyos elméletekben foglalt igazságok kellő méltánylása felel meg, mi legsikeresebben az emberi vagy polgári igazság elméletében történt.

1. Az ezen elmélet alapjául szolgáló igazságot már Grotius mondotta ki; „Puniendus nemo ultra meritum, intra meriti módum, magis aut minus pro utilitate.“ De Jure belli et pac. 1. II. c. 20. §. 2S.; tudományos megalapítója mindazáltal Rossi Pelegrin; követői sorából említjük M i t-termaiert, Abegget, Hefftert, Hepp et, Richtért, Kost, lint, Haberlint, Bertauldot, Trebutient, honfiaink közül Szemerét, Sárváryt, Csatskot, Szokolayt stb.
2. Jól mondá Rossi: „La vérité existe cependant en dépit de tous les systémes exclusifs.“ (Traité du droit pén. Introd. ch. 2.) és e kérdés megoldásánál a büntetés alapját és célját, az utóbbit ismét annak hatásától, eredményeitől meg kell különböztetni.

73. §.

A büntetés a büntett által megsértett jogtörvény észszabta követelménye, és folyománya; mert nem csak a társadalmi élet alap feltételeivel, a jog főívé vei össze nem ütközik, hanem azzal teljes összhangban van; a ki másnak jogkörét igazságtalanul megtámadja és megsérti, jogtalanságról nem panaszkodhatok, ha cselekvényének megfelelő ellenhatást tapasztal, sőt az általa foganatosított irányelv reá történt alkalmazása az emberek köztbjogegyedőségi elvnek kifolyása.

A jog főlvének lényege, akár mily különbözők is annak szövegezései, abban áll, hogy a cselekvési irányelv általános alkalmazása az emberek, mint személyek, öncélú lények, társas együttlétével össze ne ütközzék. Észjogi Alaptanom 63—66. §§.

74. §.

Jogosságát bizonyítja a kényszernek a jog fogalmából eredő alkalmazhatása, melynek egyébként azon esetben, midőn megelőzőleg vagy védőleg használni nem lehetett, helye egyáltalán nem volna; és ily módon a legsúlyosabb sértések, melyeknél kármentesítés nem is történhetik, minden viszhatás nélkül maradván, az érzékenyül megsértett jogkör fentartása, helyreállítása lehetetlenné válnék.

A kényszer természetszerű összefüggéséről a joggal lásd. M e i s t e r: Naturrecht 96. 1. Krause: Grundl. d. Naturrechts 97. 1. K r u g: Dikaeologie 18. §. S c h i l l i n g: Lehrb. d. Naturr. 62—67. §.

75. §.

A büntetés jogszerűségéről tanúskodik öntudatunk, melynél fogva a jogsértéseknek igazságos mérv szerinti megtorlását, még saját személyünkre nézve is jogosnak érezzük, míg a megelőzött sértés nélkül, vagy aránytalanul, vagy csak bizonyos célok elérése végett történt fenyítéket mint igazságtalant roszalva, vizsgálataztatjuk.

1. Helyesen mondá K o s s i: „Le tribunal criminel qui, en punissant l'assassin, en réprimant le faussaire, agit en parfaite harmonie avec les sentiments de tout le monde; tous voient en lui un protecteur.“ Introd. eh. 1. §. 1. s A b e g g: „Das Bestreben des in Untersuchung Gerathenen oder seines Vertheidigers die Nichtschuld oder die geringere Schuld darzuthun, hat nicht den Zweck zu zeigen, dass jener der Besserung nicht bedürfe, dass für ihn oder für andere eine Prävention etc. nicht nöthig sey, sondern einfach geht es dahin zu zeigen, dass wenn die Gerechtigkeit die Bestrafung des Schuldigen fordere, und zwar nach seiner Schuld, hier eine solche Nothwendigkeit nicht eintrete, weil er unschuldig ist.“ Strafrechtstheorien. 58.1.

2. Az öntudatból merített okok győző erejét annál kevésbé vehetni kétségbe, minthogy saját lételünk valóságáról csak is az nyújt bizonyosságot, lásd Észjogi Alaptanom 33. §.

76. §.

Ezen öntudat általánosságát bizonyítja a történet, mely kétségen ki vili helyezi, högy a büntetést mindenhol és mindenkor a büntett természetszerű következményének tekintették, és a legműveletlenebb népeknél, az álladalmi intézmények fejletlenebb állapotában, még a magánosok által is gyakorolható megtorlasként, igazságosnak, jogszerűnek ismerték; utóbb pedig, midőn az álladalmi célok szempontjából kezdék alkalmazni, mindenkor az igazság amaz alapelve

hogy a büntetés lényeges feltétele az azt megelőzőtt büntett, kétségtelennek tekinték és vallák.

1. Ezen állításunk valóságáról kezeskednek a népek hagyományai és törvényei; (37. §.) így a római jog forrásai számos ily szellemű nyilatkozataiból elégséges legyen a következőket idézni: „Poena sine fraude esse non pōtest.“ fr. 131. D. de verb. sign. „Sancimus ibi esse poenam, ubi noxia est“ c. 22. C. de poenis: „Ac sane si leges revera reipublicae párentes sunt, requiritur omnino, ufr pro ratione delictorum poenas etiam constituánt, nequaquam verő inanem aliquam, multoque quam pro delicti modo graviorem poenam imponant.“ Leó nov. 105. a kánoni jogból, hol az erkölcsiség is tekintetbe vétetik: „Pro qualitate delicti, tempus poenitentiae impendatur“ c. 7. caus 26. q. 7. azonfelül c. 31.-32. D. I. de poenitentia; a német közös büntetőjogból P. G. O. 1. 104. 204. ez. a UK.

IH. 20. stb. lásd A b e g g: Strafrechtsth. 75. és köv. 11.

- 2., Az újabb büntetőtörvénykönyvek mind tartalmuk, mind indokolásaik tanúsága szerint, jobbadán a polgári igazság elmélet elvein gyökereznek. Haberlin: Grunds. d. Criminalr. 14. 1.
3. Kik a büntetőjogot egyedül mint tételes intézkedést a polgári kötelékből származtatják, sem az idegeneket, sem a nagy tengeren elkövetett bűntetteket nem tarthatnák megfenyíthetőeknek, sőt még az állam büntetőhatalmának igazolására nézve is, merülne fel számos nehézség, R o 11 e c k: Vernunft. I, 53. §. Szokolay: Büntetőjogtan 25.1.

77. §.

A büntetés alapja tehát az igazság eszméje, minek szükségképi folyománya, hogy az csak a bűnöst érheti büntette miatt, bűnösségének alanyi és tárgyas mérve fokozata szerint; miután pedig a kényszerítő eszközök, csak annyiban észszerűek és igazságosak, mennyiben szükségesek, már az általános elveknél fogva a megtorlásnak e tekintetben is meg vannak korlátjai és határai.

A kényszer általános korlátairól lásd Virozsil: Eszjog elemei: I. 152—53. 1. G r o s z: Bölcsész, jogtud. 95—97. §.

78. §.

Még inkább áll e megszorítás az álladalomban, miután az államhatalom feladványa, az államcziel si-

keres létesítése lévén, jogköre is ezen özéi, a használandó eszközök pedig ahhoz való viszonylatuk által határozatnak meg; miért is a magukban véve igazságszükségű eszközök mindenkor tekintettel az államcélra és pedig annyiban alkalmazandók, mennyiben a jogbátorság fentartására, a szellemi és anyagi érdekek előmozdítására szükségeseknek, czélszerűeknek bizonyulnak.

Az állam céljai körüli véleményeket három főosztályra sorolhatni; a jogtörvény, közjóiét és erénytörvény elméletére, melyeknek egybekapcsoltatása leginkább felel meg az igazság követelményeinek; lásd Eszjogi Alaptanom 143. §.

79. §.

A büntetésnek jogszerűsége az álladalomban annál fogva, általános igazságán kívül, még szükségén is gyökerezik, és a büntetés polgárikig igazolható, midőn nem csak magában véve jogos (77. §.), de egyszersmind a jogbátorság fentartására szükséges, azon érdekekkel, melyeknek előmozdítása az állam rendeltetését képezi, nem csak nem ütközik össze, hanem azok sikeres elérésére is alkalmas.

80. §.

Az igazság elve kijelöli a büntető hatalom-határát, melyen túl soha nem gyakoroltathatok, azon belül végcéljához, a jogbátorság követelményeihez idomítandó, lehetőleges tekintetbe vételével, hatása mind, azon nemeinek, melyek ama végcél sikeresebb létesítését eszközük, nevezetesen, hogy a büntetés kihirdetése által a polgárok tetteik következményeire, kellőleg figyelmeztessenek, azok elkövetésétől megóvassanak: végrehajtása. pedig a sértett félnek elégtételül, a

bűnösnek javításául szolgáljon, másoknak a büntettre irányzott gonosz hajlamaikat fékezze és zabolázza.

1. „Bűn nélkül Istent sem, cél nélkül embert nem illet büntetés. Következik jogalapunkból, hogy ha nincs bűn, nem szabad büntetni, bár van szükség; hogy ha szükség nincs, nem szabad büntetni, bár van bűn, és hogy ha lévén bűn, bármi nagy legyen a szükség, keményebben azért senkit nem szabad büntetni, mint érdemi.“ Szemere: A büntetésről. 31.1.
2. Az előre bocsátott figyelmeztetés, intés (47. §.) semmikép nem alapja a büntetés igazságának, hanem kellő kihirdetésének üdvös hatása; annak létesítésében rejlik az Írott szabályok előnye, a nem Írottak fölött; ily értelemben nyilatkozik a törvények céljáról Ver b ő e z y is Hk. elüb. 6. ez. 9. §. 7. ez. 2. §.
3. A büntetés hatásai közül, melyek fognának előforduló esetben, bekövetkezni előre nem mondhatni; azoknak célbavétele mindazáltal az állam rendeltetésénél fogva szükséges.

81. §.

Az ilykép módosított igazság-elméletet sem azon ellenvetés nem éri, hogy a büntetés cél nélkül gyakoroltatván, az észszel és erkölcsiséggel össze nem egyeztethető' boszúvá fajul; sem hogy az egyeseket eszközöknek tekinti valamely célnak létesítésére, mely akár mily magasztos legyen is, soha nem szentesíthetné igazságtalan közegek alkalmazását.

82. §.

Nem is állíthatni, hogy belső egység nélkül a különböző célok összehalmozthatnának, mert azokat a mennyiben a jogbátorság fentartásának mindannyi tényezőit képezik, oly módon egyesíti, szervileg egybefoglalja, hogy a viszonyos elméletek nagyobb részt a jogosnak bizonyult büntetés határain belül, nyerik illő alkalmazásukat.

Egybehangzóig ezzel állítja A b e g g, miszerint a viszonyos elméletekben előforduló tekintetek, mint a büntetésnek egyes nyomadékal figyelembe

veendő, a nélkül, hogy alapelvek tulajdonságaival bírnának, a nélkül, hogy akár a törvényhozás, akár a törvénykezés terén önálló érvényesítőket igényelhetnék. Darstell. d. Strafrechtsth. 33. 1.

83. §.

Ezen elmélet alapján büntethetők és büntetendők mind azon cselekvények, melyek általános szükségképi jogkövetelményeket sértenek, és melyekre nézve a polgári törvénykezés vagy a rendészeti eszközök a jogállapot fentartására elégteleneknek mutatkoznak.

A hol tehát a kötelezettség vagy kármentesítés teljesítésére alkalmazott kényszer, a cselekvény érvénytelenítése nem elégségesek a jogsértés helyrehozására, vagy a hol kipótolhatlan jogok sértettek, ott helye van a büntetésnek, létezik természeti büntett, lásd Preuschen: Igazság elm. 79. 1.

84. §.

A büntetés pedig a büntett nagyságához mind a sértett jogok nyomossága, mind a tettes akaratszabadságának tekintetbe vételével, tehát a sértés tárgyi és alanyi oldalának méltatásával, és figyelemmel hatására a jogállapotra szabandó meg; mely elveknek részletes alkalmazása az összes büntetőjog feladványát képezi.

Preuschen: Igazság elmélete 137—144. 1. Hepp: Gerechtigkeits- u. Nutzungsth. d. Ausl. 100 és köv. 11.

MÁSODIK FEJEZET.

A büntett.

ELSŐ CZIKK.

A büntett ismerete és neméi.

85. §.

Bűneseteknek vagy büntörvényszegéseknek (facta poenalia) mind azon cselekvények neveztetnek, melyek az álladalomban fenyték alá esnek;

a bűnesetek fogalma alá ily tágas értelemben mind a büntettek, mind a rendőri kihágások és fegyelmi esetek tartoznak.

1. A bűnesetek ily tágas fogalmára illik Rossi értelmezése: „Tout acte frappé d'une sanction pénale“ Traité du. droit pénal 1. II. eh. 1. és Meisneré: „Delictum, est factum illicitum poenale.“ Principia iuris crim.
2. A bűneset kifejezését a büntethető eselekvények különböző nemeiről együttesen használja az 1863. márcz. 16. a városi bíróságok szervezése iránt kelt udv. rendelet. Törv. Csarn. 1863. 36. sz.

86. §

Büntettek tágasbértelemben szabad külső eselekvények, melyek általános szükségképi jogkövetelmények megsértésénél fogva, az álladalomban fenálló szabályok szerint büntetés alá vétetnek.

1. A büntetésre méltó eselekvények, annak mit büntettnek kellene tekinteni, meghatározása a bölcseleti: a büntetés alá vett eselekvények előadása a tételes jog körébe tartozik; az előbbi szempontból fenebb (83. §.) fejtettük ki a büntethetőség ismérvét, itt az utóbbit vettük leginkább tekintetbe, figyelemmel azonban Ro.ssi szavaira: „La théorie réclame une définition tirée de la nature des choses, une définition vraie en tous temps et en tout lieu “ Traité du droit pén. 1. II. eh. 2. Hy értelemben Szlernencsa a büntett más értelmezését a törvényhozóra és mást a bíróra néve állítja fel. Fenyítő törv. 24. §.
2. A büntettek igen szűk köre alsóbb műveltségi fokozat tanúsága, igen tágas, a polgári szabadság megszorítására vezet; hogy a kipótolhatatlan jogok sértései minden esetre azoknak tekintendők, már megérintettük (83. §.). Kärcher: Üb. den Begriff d. Verbrechens. Rastadt 1861.

87. §.

Rendőri kihágások azon eselekvények, melyek közvetlenül jogsértést ugyan nem eredményeznek, de azokra közvetve alkalmat szolgáltathatnak, és annál fogva a köz és magánbátorság érdekében fenyíték alatt tilalmaztatnák.

- 1.' Hogy ily eselekvények minden tekintetben: elnevezésökre, a fenyíték nélküli eljárásra nézve is a büntettekötli elkütonitassanak, fölötte izük-

- séges, nehogy ellenkező esetben a nép jogérzete tévedésbe hozassák, midőn a legszentebb emberi és polgári jogok sértőit egyvonalba helyezve látja azokkal, kik csak oly szabályokat sértettek meg, melyeknek célja nem más, mint a netalán eredhető káros következmények megelőzése; lásd A porosz büntető jog főelvei című értekezésemet. Magy. Akad. Értesítő 1852. 211. 1.
2. Hogy ezen kihágások minél szűkebb körre szoríttassanak, a polgári szabadság érdekében kívánatos, nehogy az egyéni cselekvőség kelletinél nagyobb korlátozása által a cél áldoztassék fel az eszköznek.
 3. Az újabb törvényhozások a kihágás elnevezését valóságos jogsértésekre is alkalmazzák, melyek kisebb jelentőségöknél fogva enyhébb fenyíték alá esnek, és vagy a rendőrhatalomhoz tartoznak, vagy egyszerűbb bírósági eljárásúak; miért méltán mondá M'e i s t e r; „Accuratio definitio finium inter species, singillatim inter delicta criminalia et politicae, iuris mere positivi eiusque varii in Germania est. Quo ipso sequitur cum practicis nationibus, philosophicas hac in materia non omnino convenire.“ Princ. iuris crim. 26. §.
 4. Hazánkra nézve a Id. törv. szab. H. 1. §. nyíltan kijelenti: „A. büntettekről és rendőri kihágásokról a régi magyar törvények különböztetőleg rendelkezvén, ezen különbség jövőre is fenmarad.“ — Különösen a mezői rendőrségről részletesen intézkedik az 1840. 9. Hogy azonban nálunk is csekélyebb jogsértések kihágásoknak vétetnek, mind a gyakorlat, mind, a fenebb érintett udv. rendelet (84. §. 2.) tanúsítják. 4
 5. A közfenyíték alá tartozó rendőri kihágásokról a BJ. I. told, intézkedik, az ausztriai büntetőtörvénykönyv második részében vegyest a vétségekkel fordulnak elő (92. §.)

88. §.

Fegyelmi esetek, cs elek vény ek, melyek bizonyos körök felügyeleti vagy nevelési hatalmánál fogva, az illetők javítására, kötelességeik szabatosabb teljesítésére célzó fenyíték alá vétetnek.

1. A fegyelmi hatalom a büntetőtől lényegesen különbözik, és azok egymás mellett gyakoroltathatnak; habár eszközeik részben azonosok. H e f f t e r: Lehrb. d. d. Strafrechts 10. §.
2. Ide tartozik a családi, házi, egyházi, államszolgálati, tanodái, fogházi stb. fegyelmi hatalom, melyeknek visszaélései, törvényes büntetések alatt tiltvák,
3. A kir. helytartótanács 1773. június 28. 2947. sz. intézménye az egyházi fegyelmi hatalom gyakorlatában, minden annak célját túlhaladó szigoruabb fenyítő eszközök alkalmazását tilalmazta. Linzbauer: Codex Sanit. Med. H. 636.1.

4. A B.J. 2. s 283. §. szerint fenyítést jogot gyakorolhatnak az egyház, szülők kiskorú gyermekeikre, gyámok kiskorú gyámoltjaikra, köztanintézetekben az előjárók és tanítók tanítványaikra, a közintézetek szabályai szerint, magánoktatók, nevelők, szülei vagy gyámi jogosítás alapján, mesterekből, kalmárok, kereskedők kiskorú inasaikra, az ur cselédjére nézve, mennyiben az utóbbi két esetben szegődség által nem korlátoztatnának; kikhez a földesur jobbágyaira nézve az úrbéri törvények szerint is járult; a fenyítési hatalommal visszaélést a körülményekhez képest pénzbeli büntetéssel (1500 forintig) vagy fogsággal (egy évig is) sújtja. 284—289. §§.
6. Az ausztriai büntetőtörvény (ABT.) a házi fenyítéknél elkövetett bántalmazásokat mint kihágásokat bünteti 413—421. §§.

89. §.

A büntettek tágasb értelemben (85. §.) a jogsértés nagyságára, az akarat bűnösségére nézve különbözők lévén, ahhoz képest mint gonosz szándokból vagy vétkességéből erednek, büntettekre szorosb értelemben (crimen) és vétségekre (delictum) oszthatók.

1. A büntett szorosb értelemben az akarat jogellenes irányánál fogva, magát a jogelvet támadja meg, melyen a sértett jog gyökerezik; a vétség a kellő vigyázatnak, megfontolásnak elhanyaglásából ered, bűnösségükre nézve tehát lényegesen különböznek.
2. Ezen felosztásról, mely abban, hogy a súlyúkra nézve különböző büntettek, külön nevek által is ismerhetővé tétessenek, találja igazolását lásd K a p p l e r: Litterat. d. Criminalr. 229.1.
Cucumus: Einth. d. Verbrechen u. Vergehen. Würzburg. 1824.

90. §.

Ezen a bűnös cselekvények természetes különbségéből folyó osztályozásnak megfelelő elnevezéseket mind hazai jogunkban, mind az újabb törvényhozásokban elfogadva találjuk; csak hogy nem azon értelemben, elvileges határvonal szoros megtartásával, melyét tekintettel a dolog természetére kijelöltünk (89. §.); hanem legtöbbszörre a bűnös cselekvényekre mért büntetés nagysága és fokozata, vagy a törvényszéki

illetékesség, a büntető eljárás különböző nemei tekintetbe vételével.

1. Miután a büntetések a büntett súlyához arányúnak, és ahhoz képest az eljárás is már ünnepélyesebb, már egyszerűbb szokott lenni, könnyen magyarázhatóvá válik, hogy arra alapíták a fenebb érintett osztályozást melynek elvileges meghatározásának nehézségeiről lásd K ö s t l i n: Syst. d. deutsch. Strafr. 20—24. 1.
2. A fraenzia törvényhozás, mely a büntörvényszegéseket büntettek (crimes) vétségek (délits) és kihágásokra (contraventions) osztja, büntetteknek azokat nevezi, melyek becstelenítő vagy testi büntetéssel sújtva, az esküdtzékek, vétségeknek, melyek öt napi fogság vagy 15 franknyi bírságnál nagyobb büntetés alá esvén, a fegyvtörvényszék illetékességéhez tartoznak; míg a csekélyebb fenytékü bűnesetek mint kihágások az egyes bíróságokhoz utasítottak, és kevés kivétellel csak is rendörelleenségekre szorítkoznak; hason felosztásra akadunk a porosz törvényhozásban is, ahhoz képest mint a büntetés fegyház, több mint ötévi börtön (büntett) vagy hat heti fogságnál, ötven tallérnál, nagyobb (vétség) vagy annál kisebb, (kihágás). B l u h m e: System d. Strafr. 12. §. O s a t s k ó: Büntetőjog elemei 4. 1.

91. §.

Hazai jogunk szerint a szorosb értelmű büntettek (crimina) és vétségek (delicta) közötti határvonalon a kereset és eljárás különbsége által határoztatik meg; büntetteknek szorosb értelemben azon külső szabad cselekvények neveztetvén, melyek hazánk törvényei és törvényes gyakorlata szerint bűnvádi kereset (actio criminalis) alapján súlyosabb büntetések alá vétetnek; vétségeknek pedig azon cselek vénnyek, melyek nem bűnvádi hanem tisztii közkereset (tisztii vád, actio fiscalis) folytán vonatnak fenyték alá; vagy melyeknek megfenytése csak a sértett fél magánkeresete folytán polgári eljárás útján történik; az előbbiek közvétségeknek (közérdeki, közigazgatási vétségek, delicta publico-politika), az utóbbiak magánvétségeknek (magán vétettek, bírságos bántalmak, delicta privata) czímeztetnek.

1. A büntettek (crimina) és vétségeknek (delicta) a fenebbi értelemben tett megkülönböztetésének nyomaira már B o d ó nál (Juris prúd. Crimin. I. r. 2. ez.) akadunk; ily értelemben használja ez elnevezéseket Frank: Közíg, törvénye H. 772. 773. 1. C s a t s k ó: Büntetőjog elemei 6. t. és az 1863. évi marc. 16. udvari rend. (34. §. 2.) a bűneseteket, büntettek., vétségek és kihágásokra osztja. — Szlemenicsa bünteteket közönséges polgári és fenytő törvényszékieknek mondja; Fenytő törv. 24. §. D ó s a a szorosb értelmű bünteteket, közkövetelésű bűnöknek (delicta criminalia) a magán vétségeket magán követelésű bűnöknek (delicta civilia) nevezi. Erdélyh. jogtud. H. könyv. 519.1.
2. Hogy a büntettek. nagyobb névszerint halál vagy súlyosabb börtön büntetések alá esnek, míg a vétségek enyhébb fenyték alá kerülnek, a dolog természetéből foly; „Mi legyen bűn“ — mond Frank — mi közérdekű vétség (más szavakkal, mely törvényszegések esnek tisztí vád, melyek bűnvád alá) azt a törvények határozzák.“ Közíg, törv. H. 773.1,
3. Mind a köz, mind magán vétségek a magánjogtanban szoktak tárgyalatni; az utóbbiakhoz tartoznak a hatalmaskodás, álarcz, vértagadás, magánoklevelek hamisítása, levéltartoztatás, levélsértés, károsítás, becsületsértés; habár tagadhatatlan, hogy többek azok közül a körülményekhez képest büntetté is válhatnak és bűnvád alá is kerülhetnek, lásd Frank: Közíg, törv. I. 717—741. 1. H. 772—787. 1. S u h a j d a: Magy. any. polg. magánjog. 331—44.1.

92. §.

Az ausztriai büntetőtörvény büntetteknek (Verbrechen) a gonosz szándokú közvetlen nagyobb jogsértéseket nevezi; míg a vétkességből eredt és szándékos, de kisebb jelentőségű közvetlen jogsértéseket, nem különben a rendőri kihágásokat (86. §.) vétségek és kihágások (Vergehen, Ubertretungen) nevezete alatt foglalja egybe, a nélkül, hogy e két osztály elvileges határát kijelölni lehetne, és gyakorlati hatása e különbségnek csak a bíróságok illetékességére és eljárásuk módjára vonatkozik. A B.J. a büntettek minden további osztályozását mellőzi, a rendőri kihágásokat külön toldalékba foglalván (87. §.).

3. Az ABT. szerint kisebb szándékos közvetlen jogsértések már vétségek (az irodalmi és művészeti tulajdon megsértése) már kihágások (kisebb lopások, csalások stb.), úgyszintén a vétkes jogsértések, és rendőrelenes cse-

lekvények is; így a vétkes bukás, a kórvészi intézkedések megszegései vétségek, míg gyanús áruk megvétele, stb. kihágások, sőt ugyanazon cselekvény már kihágás lehet, már ha nyomtatvány által követték el vétség, (becsületsértések) Herbs t: Handb. d. öst. Srafr. 19. 1.

2. A vétségek az ABT. szerint mint a büntettek, az első folyamodása törvényszékek, a kihágások, egyes bíróságok, némelyek a rendőrhatalóságok illetékességéhez tartoznak; azokra a büntetésekre kiszabott, ezekre rövidebb sommás eljárás alkalmazandó. Ausztr. perrendtartás XX. fejezete. 1862. octob. 22. rend. Bir. törv. lap 72. sz.

93. §.

A büntettek szorosabb értelemben (91. §.) forrásokra nézve természetiek (iuris naturalis) vagy tételesek (iuris positivi); azok jogellenességük súlyúknál fogva az igazság általános elvei folytán mindenhol büntetendőknek elismertetnek, míg ezek bűnössége az álladalom tételes intézkedéseinek gyökerezik.

1. Hogy^r a rómaiak ezen különbséget ismerték, kitűnik Ulpian mondatából: „Probra quaedam hatura turpia sunt, quaedam civiliter et quasi more civitatis“ fr. 42. D. de verb. sign. Hason értelemben nyilatkozik Cicero in Verrem I. 42. Angolhonban, delicta per se, naturalia, neve alatt ismeretesek.
2. E különbség gyakorlati fontossága azon kérdésnél mutatkozik, vajjon lehet-e a természeti büntetteket megfenyíteni, ha tételes törvény aziránt nem is intézkednék? mire ott, a hol rendszeres törvénykönyvek léteznek, tagadólag felelhetni, minthogy azok a büntetés alá tartozó cselekvények fölött kimerítőleg rendelkeznek; nevezetesen az ausztriai büntetőtörvényt kihirdető nyílt parancs 4. §. nyíltan kijelenti: „Ezen büntetőtörvény szerint csak azt lehet mint büntettet, vétséget vagy kihágást tárgyalni és megbüntetni, a mi ebben világosan (kifejezetten) büntetnek, vétségnek vagy kihágásnak nyilvánítottatik“; a BJ. 1. §. pedig: „Bármely cselekvés vagy mulasztás csak annyiban tekintethetik büntetnek és vonathatik büntetés alá, e mennyiben az ellen büntetést rendel a jelen törvény“; ellenkezőleg áll az ott, hol rendszeres törvénykönyvek és ily tartalmú, világos rendeletek nem léteznek, mint azt hazánk törvényszéki gyakorlata is kétségen kívül helyezi. Szokolay: Büntetőjog. 46. 47. 1.

94. §.

Tárgyukra nézve köz és magán büntettek (crimina publica; privata) a mint közvetlenül az álla-

mot vagy magánszemélyeket sértik; a sértett jogok tekintetéből egyszerűek vagy összetettek (c. simplicia; composita) a mint egy vagy több jogot sértenek.

- 1.1. A köz és magánbüntettekeu kívül B a u e r még közveszélyü; Martin, Bluhme, Sz lem e ni cs vegyes büntetteket említenek, melyek sem az állam, sem egyesek ellen közvetlenül nem irányozvák, hanem az erkölcsiséget, állami és egyházrendet megtámadják, vagy pedig mind amazt, mind emezeket egyaránt érdeklik, mint, a közeroszak némely esetei, de miután jobbadán a közrendet, mint az állam főfeladványát sértik, a közbüntettekhez számíttatnák. S z l e m e n i c s: Fenyítő törv. 25. §.
2. Heffter szerint a közbüntettek vagy szorosán vett politikaiak, melyek az állam szerkezete ellen irányozvák, vagy olyanok (közönségesek), melyek csak egyes felségjogait (katonai, pénzügyi stb. hatalmát) sértik. Lehrb. d.d. Strafrechts. 31. §. Az ABT. 56. §. a köz és magánbüntettek felosztását elfogadván, azokat olyanokra osztja, melyek az álladalmi kapcsolatot, a közintézkedéseket, vagy közbizalmat megtámadják.
3. A római jog köz és magánbüntettti megkülönböztetését azon értelemben hogy azok köz, ezek magánkereset folytán vétetnek fenyíték alá, hazánkban a szorosán vett büntettek közül, egyedül a házasságtörésre, az ABT szerint pedig egy büntettre sem alkalmazható, míg a BJ. tartalmánál fogva több büntettre nézve áll.
4. A köz és magánbüntettrei felosztást alapos bíráló alá veszi K ö s l i n: System d. d. Strafr. 371. és köv. lapjain.
H a g e n: De quaestionibus quale sit discrimin. inter delicta publ. et privata. Gött. 1832.
5. Az összetett büntett példái az erőszakos nemi közösülés, rablás stb. és azok különböznek a bűnhalmazat egyes nemeitől, melyekről alantabb szólandunk.

95. §.

Alanyukra nézve közösek (communia) vagy különösek (propria), mint minden vagy csak bizonyos osztályú személyek által elkövethetők; az akarat elhatározására vonatkozólag szándékosak (dolosa) és vétkesek (culposa) mint gonoszságból vagy vétkeességből erednek. (90. §.)

1. A különös büntettekhez tartoznak a papok, katonák, tisztviselők stb. büntetetei; e megkülönböztetés mindazáltal tárgyias értelemben is vétetik, a mint a büntettek minden vagy csak bizonyos személyek ellen elkövethetők.

2. Az ABT. (1. §.) csak szándékos bűntetteket ismer, a vétkességből eredt büntörvényszegéseket a vétségek vagy kihágások közé sorolja.

96. §.

A kifejtett tevékenység minőségéhez képest a bűntettek cselekvési vagy mulasztásiak (commissionis; omissionis), mely utóbbiak mindenkor határozott jogkötelességet tesznek fel; a tevékenység eredménye szerint pedig meg kíséreltek vagy bevégeztek (attentata; consummata) a mint csak a bűntett elkövetésére vezető cselekvény merényeltetett, vagy az valósággal végbe is vittetett.

1. Mulasztási bűntettnek akkor van helye, ha cselekvőség! kötelezettség létezik, annak mulasztása vagy az ebből következő eredmény büntetéssel egybe van kapcsolva és a kötelezettség teljesítése a fenforgó körülmények közt lehetséges volt. H e f f t e r: Lehrb. d. Strafr. 29. §. G l a s e r: Uber strafb. Unterlassungen (Abhandl. aus d. öst. Strafr. Wien 1858).
W i n k l e r: Dissert. de crimine omissionis. Lips. 17-76.
2. A bűnkísérletről alantabb bővebben szólándunk, hol a megérintett felosztás jelentősége, természete is inkább ki fog tűnni.

97. §.

Büntetésökre nézve a bűntettek főbenjárók vagy nem főbenjárók (cr. capitalia, non capitalia) a mint halállal fényítettnek vagy nem; közönséges vagy minősítettek (simplicia, qualificata) a mint a rendszerinti, vagy súlyosító körülmények folytán annál nagyobb büntetés alá esnek.

1. Hazánkban a főbenjáró bűntettek mindig írott perbeli eljárás alá tartoznak. Id. törv. sz. II. 3. §.
2. Minősítetteknek tágasb értelemben azon bűntettek is nevezetnek, melyek a rendszerintinél enyhébb büntetés vagy a rendestől eltérő eljárás alá tartoznak, B a u e r: Lehrb. d. Strafr. 36. §.
3. Van azon felül különbség a nyomokat hagyó és nem hagyó (facti permanentis; transeuntis) határozott, határozatlan bűntettek közt, a mint határozott tárgyak eredményük van vagy nincs (csalás; közérőszakoskodás stb.), megnevezett meg nem nevezett (cr. nominata, non nominata 1723. 12. 5. §.), anyagi alakiak közt (materialia formalia), mint fogalmukhoz

külső eredmény szükségeltetik vagy sem; az eljárás szempontjából világi, egyházi, vegyes törvényszékűek (például hazánkban az egyháziak kisebb büntettei; az ausztr. concord. 14. §. szerint a püspökök büntettei) rendes, kivételes illetékességűek (cr. excepta non excepta) között, melyek azonban kisebb jelentőségűek. Haberlin: Grunds. d. Criminalr. IS. 1.

MÁSODIK CZIKK.

A büntett alanya.

98. §.

Büntett alanya csak észszel és szabadsággal bíró és a büntetőhatalomnak alárendelt ember lehet, mint-hogy az a kötelező jogszabályokat kellőleg felfoghatja, külső cselekvősege által öntudattal és önkényt megszegheti, és a miatt bíróságilag felelősségre is vonattathatik.

1. Örültek, kisdedek és egyáltalán észtehetséggel nem bíró lények, mint az állatok, sértéseket ugyan okozhatnak, de minthogy azok nekik bűnül be nem számíthatók, sem jogsértést, annál kevésbbé büntettet él ném követhetnek; habár régi időben, állatok, élettelen dolgok bűnalanyoknak tekintettek, sőt Angolhonban még a jelen században is gőzgépek, hajók általuk okozott emberhalál folytán elkoboztattak (Deodandum). B 1 u h m e: System d. Strafr. 22. §.
2. A büntetőhatalom alá tartozás a tételes jog szempontjából szükségeltetik, mivel az, alapítja meg a bírói hatóság iránti felelősségnek gyakorlati fogatosíthatását.

99. §.

Az uralkodó fejedelem, ki mint a büntetőhatalom legfőbb képviselője és birtokosa annak alárendelve nincs, büntett alanyának nem tekinthető; és hazánkban a királyt, habár a törvények őt is kötelezik (II. 5.) még ügyigazgatója személyében sem lehet fenytő pörbe idézni. (II. 39.)

1. A fejedelem szentsége és sérthetlensége, mint a monarchiái elv kifolyása, alkotmányos államokban gyakran tanácsosai felelőségével hozatik kapcsolatba.

2. A német birodalom felosztása előtt a területi urak, mint a birodalom rendéi, a császár és birodalom törvényszékei alá tartozván, büntett alanyainak tekintettek, mi jelenleg a mediatizáltakra nézve is áll. Feuerbach: Lehrb. d. peinl. Kechts. 30. §.

100. §.

Jogi személyek nem lehetnek büntett alanyai, mert miután a társulatok mint olyanok, csak vonatkozással bizonyos, jogilag megengedett célra léteznek, tagjaik már nem mint a társulat részesei, hanem mint egyesek működnek valahányszor e céllal viszonyzatban nem levő törvényszegést, büntettet követnek el; hozzá járul, hogy ha a büntettet mindnyájan egyetértőleg elhatározták és elkövették is, beszámítás alá még is csak egyenilég kerülnek, a büntetés csak az egyeseiket, bűnösségük fokozatához képest érheti. (77. §.)

1. A középkorban a testületi szellem erőteljes működése és az államhatalom gyengeségénél fogva a testületek büntethetősége majd általán el volt fogadva, mint az Auth. Frid. Item nulla C. de episc. et elér, is mutatja; ezen vélemény a tudományban is sokak által pártoltatott, mint Gundling, Leyser, Koch, Vuchetich, Szlemenics, némileg Meisler, Bauer, stb. állításai bizonyítják; az ellenkező véleményt Feuerbach, Kjein, Grólmán, Martin, Zachariae, Hepp, Csatskó, Heffter stb. követik; az utóbbi e kérdést, ma már csak iskolásnak mondja, míg Bemer jelenleg is a nehezebbek közé sorolja, lásd Hepp: Über Delicta und Bestrafung moral. Personen. Versuche üb. Lehr. d. Strafr. című műnk. HI. ez.

Sintenis: De delictis et poenis universit. Zerbst. 1825.

Ziegler: Verbrechenunfähigkeit iurist. Personen. Tüb. 1852.

2. Hazánk törvényei jogi személyek büntetéseiről is intézkednek, de az jobbadán hatalmaskodási esetekre, birságos bántalmakra nézve történik, és ép az arra vonatkozó intézkedések tanúsítják, miszerint szorosan vett büntetteknel az egyesek bűnössége, kifejtett tevékenysége kellő tekintetbe vétetett, mint a II. 16. 3. §. 46. HI. 20. 1486. 10. 1492. 43, 1498. 38.

3. §. kitűnik, nevezetesen a II. 46. miután a káptalanokat, conventeket hatalmaskodási esetekben egyetemesleg megfenyítendőnek rendeli folytatja „Exceptis praemissis casibus homicidii videlicet voluntarii et deliberati, ac eriminis laesae maiestatis et notae infidelitatis, pro quibus omnes delinquentes (modo antelato) sunt puniendi.“ Egész községeknek testi meg-

fenyítését pedig az 1785. oct. 21. 31883. sz. udv. rend, tiltja. (Kassics: Enchird. II. 31. 1.)

3. Az ABT. 31. §. szerint „Mint a bűnösség, úgy a valóságos büntetés is senkit sem érhet mást, mint a büntettest“ minek alapján a testületek, mint olyanok büntetethetlenségét a legfelsőbb törvényszék 1851. nov. 10. kimondotta.
4. Hogy testületek, kiváltságai, visszaéléseik folytán megszüntethetők, sőt azok fel is oszlathatók, nem szenved kétséget, de ily rendszabályok nem tartoznak a büntetőjog körébe, nem is valóságos büntetések, hanem a jövőre vonatkozó óvó rendeletek természetével bírnak.

101. §.

Külföldiek, kik az államtérül eten büntettet követnék el, annak fenálló büntető szabályai szerint büntendők, mert a büntetés jogosultsága az igazság eszméjéből ép úgy, mint a területi felsőség természetéből foly, melynek a területen lévők általában alárendelvék, és mely büntetőbatalma gyakorlatának zsinórmértékét az állam arra vonatkozó intézkedéseiben találja; mit hazánk törvényei is nyíltan elismernek és rendelnek. (II. 5.) Kivételnek azon személyek, melyeket az európai nemzetközi jogszerint a területenkívüliség kiváltsága illet, vagy oly állam, polgárai, melylyel ez esetre nézve is, büntető tagjainak kiadása szerződésileg megállapított.

1. „Constitutiones et decreta, ligant omnes iurisdictioni principissubiectos, et non solum illos, sed etiam quoscunque forenses in hoc regno degentes“. II. 5. Verböczy azon további állítása, hogy ez bűnügyekben csak három hónapi időhaladék múlva történék, „minthogy (az idegeneket) a törvények nem tudása és ki nem hirdetése mentené“ mint a cím szövege és felhozott példái bizonyítják, csak az idegenekre vonatkozó szorosan vett tételes intézkedésekre nézve érhető, más esetekben az igazság rovására, a közbátorság nyilvános veszélyeztetésével nem alkalmazható.

2. Az európai nemzetközi jog szerint a területenkívüliség az idegen fejedelmeket és kíséretöket, a követeket, személyzetük és családjukat illeti; cselédségökre nézve a gyakorlat különböző; az ausztriai büntetőpereendtartás (ABP.) 48. §. szerint csak azon cselédjeikre vonatkozik, „kik-egy-

szersmind azon külföldi uralkodó vagy álladalom alattvalói, melyhez a követ tartozik.“ Lásd A. követek területkivülisége című értekezésemet. Magy. Akad. Ért. 1853. 150. 1.

3. Nemzetközi elvek szerint a tengeri hajók saját tengeri területen vagy a nagy tengeren belföldi területűeknek, idegen kikötőkben vagy tengerrészekben külföldön lévőknek tekintetnek. Editto polit. 1774. april 25. II. 21. 30. §§.
4. A kijelentett elvet az ABT. 37. §. és a BJ. 3. §. nyíltan vallja: „Ezen törvénykönyv rendelete szerint büntetteinek azon külföldiek is, kik e haza határai között valamely büntettet vagy kihágást követnek el, és itt tartózkodások alatt közkereset alá vonatnak“ a 4. §. hozzá adván: „Más ország közhatalmának senki elítélés vagy megbüntetés végett ki nem adathatik, habár a büntettet külföldön követte volna is el“.
5. Szerződések, melyekben a belföldön bűnözött külföldiek kiadatása megállapíttatnék, ritkán köttetnek; az ausztriai monarchiában ilyen szerződések csak a német szövetséges államok, Porosz- és Oroszonnal meghatározott, azok ellen irányzott politikai büntetésekre, Bajorhonnal még a dürnbergi sóbányák ausztriai részében, azzal és Szászonnal a vaspályáknál alkalmazott tisztviselőik által határpályafők helyiségein, elkövetett büntetésekre és vétségekre nézve léteznek. V e s qu e: Handb. des öst. intern. Privatrechtes. 134—139, §§.

102. §.

Belföldinek külföldön elkövetett oly büntette, mely saját hazai törvényei szerint is. annak tekintendő, ezek szerint megfenyítendő: mert a belföldiek kiadatásának rendesen a polgári kötelék természeténél fogva helye nem lévén, azoknak megbüntetését az igazság eszméje, és közbátorság érdeke egyiránt követeli; a hazai szabályok szerint pedig azért, mivel ezekben az állam büntető hatalmának irányát és mértékét találja; ha mindazáltal külföldön közkereset alá vétetett és fölmentetett, vagy büntetését kiállotta, vagy kegy elmezés útján attól felszabadíttatott, ugyanazon tettéért, igazság szerint, újabban kérését és büntetés alá nem.: Vétethetik, ha pedig büntetését, részben kiállotta, ezen szenvedése is tekintetbe veendő.

1. A honpolgárok büntetésére nézve, ha külföldön bűnöztek, már a közép-korban szétágaztak a vélemények; korunkban is míg némelyek a területiség eszméjéből kiindulva helyét a büntetésnek legfőlegb akkor látják, ha valaki külföldön saját hazáját, vagy polgártársát sértette, vagy pedig a honi törvények kijátszása végett (in fraudem legis) ment külföldre, mások az újabb törvényhozások többségével a fenebb megállapított elveket vallják, lásd Feuerbach: Lehrb. d. peinl. Rechts. 31. §. B a u e r: Lehrb. d. Strafr. 40. §. H e f f e r: Lehrb. d. deutseh. Strafr. 26. §. S z l e m m i e s: Fenyítő törv. 5. §. Köstlin: Syst. d. d. Strafr. 41—48. 1. H a b e r l i n: Grunds. d. Criminalr. 7. 1.
2. Több törvényhozás bizonyos esetekben, p. o ha idegen állam vagy polgára sértetett, a külföldi törvények alkalmazását rendelik, ha azok a hazaiaknál enyhébbek volnának, és ez intézkedést B l u h m'e általában javasolja. System d. Strafr. 50. §.
3. A külföldön kiállott büntetés tekintetbe vételét az ismeretes jogelv „Ne bis idem exigatur“ igazolja fr. 57. D. de reg. iuris.
4. Az ABT. 36. §. értelmében belföldi soha ki nem adatik; hanem az ausztriai' törvények szerint büntetetik; a külföldön kiszervedett büntetés tudandó; külföldi bíróságok ítéletei semmi esetben nem hajtának végre, és ezen elv a vétségek és kihágásokra nézve is alkalmaztatik, kivéve, ha a büntetést külföldön kiállotta vagy neki elengettetett. ABT. 235. §.
5. A BJ. 5. 6. 92. §. a §. felállított elvekkel megegyező intézkedéseket tartalmaz; míg a 7. §. külföldön elkövetett oly tettekért, melyek ott büntetés alatt tiltva nincsenek, csak akkor rendel keresetet, ha az ország vagy lakosai ellen követték el, vagy ha a tettes azért költözött külföldre, hogy a honi törvényeket kijátszhassa. Rendőri kihágásért, mely külföldön elkövetetik, sem kiadásnak, sem itthon kereset vagy büntetésnek helye nincs. BJ. I. told. 1. §.
6. Belföldiek megfenyítése külföldön elkövetett bűntetteikért csak akkor eszközölhető, ha belföldön kaptak meg; kivéven Törökországban, hól az ausztriai alattvalók az ottani consulok bűnhatósága alatt állanak, és csekélyebb ügyekben az ausztriai törvények szerint azok által ítéltetnek el, büntettek s vétségek esetében illetékes belföldi büntetőbíróságuknak adatnak át, melyek az illető cs. kir. consulságot a bűnvizsgálat eredményéről értesíteni tartoznak. Kir. Helyt, int. 1862. jul. 27. 44956. sz. (Függel. 18. sz.) Kir. udv. rend. 1863. oct. 21. 16515. Törv. Csarn. 91. sz. V e s q u e: Handb. d. internat. Privatr. 131. §.

103. §.

Külföldieknek külföldön elkövetett bűntetteikre nézve, ha más állam területre menekültek, irányadók az illető álladalmak közt kötött szerződések; ha ilye-

nek nem léteznének, az állam sem a bűnös kiadása sem megfenyítésére nem köteleztetik; az függetlenségéből, ez amaz elvből foly, hogy kötelezettsége a jogbátorság fentartására saját területére szorítkozik; mindazáltal fel van jogosítva azok megfenyítésére, ha tetteik mind ott, a hol elkövetettek, mind saját törvényei szerint büntetteknek ismertetnék, főképp akkor, midőn azok által közvetlenül, vagy polgáraiban közvetve sértetett: mert a büntetőhatalom gyakorlata az igazság eszméjének folyamánya, melynek érvényesítésére az állam mindenkor, különösen pedig akkor bír jogosítvánnyal, midőn az saját jogköre fentartása végett oly egyénre nézve történik, ki az államterületen, tartózkodván, habár csak időleg is, területi felsőbbsege alákerült.

1. A külföldi büntettek kiadására nézve, mennyiben-nemzetközi szerződések módosítást nem szülnek, az államok három elvet követnek, a nemzetközi közreműködését, midőn a büntetéseket egyáltalán kiszolgáltatják, mint a német szövetségi államok egymás közt; a területi kizárólagosságát mint Brittanía, Északamerika stb. vagy a korlátolt kiadást bizonyos szerződésileg meghatározott büntetésekre nézve, mint Franciaország, Belgium, Németalföld stb. lásd Mohi: *Über das Asylrecht. Zeitschrift für ges. Staatsw.* 1854. 3. 4. füz. F alk: Menfedékjog. Pest. 1864.
2. A külföldön elkövetett büntettek megfenyíthetése körül szétágaznak az írók véleményeikben míg Márton, A b' e g g, részben Feuerbach stb. annak helyét nem látják: B a u e r, Heffter stb. az elégtétel, követelését és fogatosítását, a megtorlást igazoltnak találják, de nem a szorosan vett büntetést; az államok törvényhozásai is különböznek, mert' míg némelyek a kérdéses esetben büntetést rendszerint nem alkalmaznak' '(Brittanía, Északamerika), mások minden büntettet megfenyítenek, ha kiadásnak helye nem volna (Ausztria, Szászhon stb.) míg mások' azt csak bizonyos büntetésekre szorítják; (Franciaország, több német állam, stb.) a kövendő törvényekre nézve rendszerint saját intézkedéseiket veszik irányadásul azon eset kivételével, ha a külföldi törvények enyhébbek volnának.
3. Az ABT. azon idegent, ki külföldön az ausztriai állam vagy német szövetségre vonatkozólag a felségárulás, vagy ausztriai közhitelpapír- vagy pénzhamisítás büntetést követte el, benszülöttként fenyíti meg; más esetekben a kiadás iránti értekezésnek azon állammal van helye, hol a büntetést elkövette.; ha az átvétel megtagadtatnék, ellene az ausztriai törvé-

nyék szerint el kell járni, kivéve ha a tett helyének törvényei enyhébbek volnának, és a büntető Ítélethez a kitiltást is hozzá kell függeszteni; egyébiránt a kiadás iránti nemzetközi szerződéseket mindenkor tekintetbe kell venni. Vétség vagy kihágás miatt, sem kiadásnak, sem büntetésnek nincs helye. ABT. 38—41. 234. §. ABP. 46. §.

4. A külföldi büntettek kiadására nézve az ausztriai császárság szerződéseket kötött a német szövetséges államokkal (1832, 1836. 1854. 1855.) Poroszhoz, Oroszhoz (1834), Szardíniával (1838), Siciliával (1846), Németalfölddel (1852), Belgiummal (1853), Schweizzal (1855), Franciaországgal (1855), Romával (1857), Spanyolországgal (1861), és a létező kisebb olasz államokkal (1818. 1829. 1834.); azok mind csak büntettekre, a német államokkal azonban vétségekre is vonatkoznak és vagy minden bünteteket (Roma, a kisebb olasz államok, azelőtt Szardínia), vagy azoknak meghatározott fajait illetik, (Belgium, Franciaország, Németalföld, Schweiz, Északamerika, Spanyolhon), némelyekben még a politikai büntettek kiadása kizáratik, (Belgium, Franciaország, Németalföld, Északamerika). Törökönnel kiadási szerződések nem léteznek ugyan, előforduló esetekben azonban felszólítás folytán, viszonzás Ígérete mellett, a közönséges büntettek kiszolgáltatása teljesítetik, kivéven, ha mahomedan ausztriai területen keresztényné, vagy viszont keresztény Törökönban mahomedáná válnék, midőn a visszakövetelésnek a passarowitzi békekötés 16. ez. szerint helye egyáltalán, nincs. V e s q u e: Handb. d. öst. intern, Privatr. 81. 82. 312—336. 1.

HARMADIK CZIKK.

A büntett tárgya.

104. §.

A büntett tárgyat közvetlenül a sértett jog, közvetve pedig annak alanya képezi, miért is bünteteket minden jogalany ellen legyen az akár jogi, akár természeti személy, elkövetni lehet

1. Büntettek, melyeknek tárgyát határozott, bizonyos jogokkal vagy tulajdonságokkal bíró személyek képezik, csak azok ellen követhetnek el, p. o. felségsértés, tisztviselők sértései stb.
2. Hogy idegen állam ellen is lehet büntettet elkövetni, habár más állam jogvédelme alatt nem áll, a fenebb mondottakból kitűnik; a polgár ez esetben, ha nem is saját hazáját közvetlenül, de a nemzetközi béke zavarása által közvetve sértheti, mint a béketörésnek hazai törvényeinkben előforduló büntette mutatja. 1536. 52. 1608. 2. k. u. 1618. 3. stb.
3. Önmaga ellen büntettet elkövetni nem lehet, az ily cselekvény erkölcsatlenséget, sajátlagos jogsértést azonban csak akkor alkotna, ha mások

jogai is sértetnének. „Begeht jemand eine Verletzung an sich selbst, so bleibt zwar die Unsittlichkeit dieselbe, aber sie tritt nicht in die sociale Sphäre heraus, und wird daher kein Gegenstand für die Reaction von Seiten des Staates, der sie den subjectiv sittlichen Mächten (Gewissen, Familie, Kirche etc.) zur angemessenen Behandlung anheim zu stellen hat.“ K ö s s l i n: Syst. d. Strafr. 99.1.

Weinberg: De eo quod iustum circa autochiriam. Gött. 1740,

Winkler: De mortis volunt. prohib. ac poeñis. Lips. 1775.

B a u m h a u e r: De morte voluntaria. Traj. 1842.

4. Az öngyilkosságra vonatkozó törvényes intézkedések ítéleti átnézetét adja Wächter: Neues Archiv d. Criminalr. X. köt. 1. 2. 4. füz. a régiebb gyakorlat az öngyilkosságot büntetnek tekintette, bécstelénítő eltemetetéssel sújtotta, kísérletét pedig fenyíték alá vette. Hazánkban hajdan B o d ó tanúsága szerint szokásos volt az öngyilkosok tetemeit a hóhér által elégettetni (Jurisprud. crim. 205—207. 1.), ki az illetőnél találtakat is sajátjának tekintette, mit B o d ó részéről rosszal, és mindenkor az öngyilkossági okok vizsgálatát szükségesnek találja; jelenleg a kánoni jog elvei szerint, az elmebetegségek által ki nem menthető öngyilkosok egyházi temetkezésben ugyan nem részesülnek, de lelki állapotjuk mindenkor előbb szakértőleg kipuhatatatik; a kísérlet többé meg nem fenyítettik. Kőnek: Egyházi jogtan 672. 673. 1. S z l é m é n i c s: Fenyítő törv. 70. §.
5. Az öncsonkítást a katonaság kikerülése végett régiebb kir. reüdeletek pengérré állítással és tíz esztendeig tartó várfogsággal (1761. febr. 12. 1730. júl. 7. 4768. sz.), újabbak szigorúbb fogsággal, és azzal fenyítették, hogy a tettesek, a mennyire, alkalmatosak, még is katonáknak állítassanak. 1815. jún. 16. 16204. sz.
6. Az 1803. ausztriai büntetőtörvényben az öngyilkossági kísérletre szabott büntetés 1850. jan. 17. (XVI. ez.) megszüntethetvén, az az 1852. ABT.-ben elő sem fordul; az öncsonkítás a katonaság kikerülése végett 14 naptól 3 hónapig tartó szigorú fogsággal büntetendő; és a büntett kiállása után a tettes azon katonai szolgálatra adandó, mélyre még alkalmas. ABT. 409. 410. §. Hasonlag intézkedik a BJ. 178. §., mely szerint a büntetés egy évi rabságig terjedhet.

105. §.

Miután a személyesség joga minden embert és pedig még akkor is illet, ha esze vagy szabadsága használatában akadályoztatva volna, gyermekek, elmebetegsgek, gonosztevők, ellenséges katonák büntetteknek tárgyait képezik.

1. A személyességi jog általános elismerésénél fogva, hazánkban a rabszolgaságnak helye nincs, és minden rabszolga, ki a monarchia területére lép, ősjoga élvezetét visszanyervén, büntett tárgyának tekintendő. Kir. rend. 1837. aug. 22. 25791. sz. Frank: Közigazs. törv. I. 97. 98. 1. W e n z e I: Magy. és érd. magánj. I. 236.1. ABT. 95. §.
2. Az emberiség külső jellege a testnek, kétség esetében a fő és arcznak emberi alakjában mutatkozik, a szörnyek körüli kérdés tehát a szerint döntendő el; újabb törvényhozások, (porosz, braunschweigi stb.) visszaélések meggátlására az ily esetek feljelentését rendelik. K ö s t i i n: System d. d. Strafr. 15.1. A BJ. 134. §. megöletésöket egy évi fogsággal bünteti.
3. A halálra ítélt gonosztevő csak a törvény rendje szerint fosztható meg életétől, („observato. tamen iuris ordine“ 1486. 51.) és mindaddig jogsértésnek tárgya; teljesen jogtalan egyének nem léteznek, mert a ki polgári jogaitól meg is fosztatott, (polgári halál) nincs megfosztva emberi jogaitól; „Ex eo quod per proscriptionis poenam omnia inra civilia bannito ad emta sint, haud sequitur eundem et omni naturali humanitatis iure exutum esse, et intuitu eius nihil, quod reipublicae iura laedat committi posse.“ M e i s t e r: Princ. iuris crim. 35. §.
4. Az ellenséges katona a nemzetközi jog oltalma alatt áll, és a harczzog elveit szerint gyakorlandó erőszakon kívül, jogsértés büntett tárgyát képezi; ily szellemben nyilatkozik a kánoni jog c. 14. C. 23. q. 5. az ausztriai katonai büntetőtörvény 10. §. (fegyvertelen ellenségéről), a BJ. 79. §. pedig háborúban a közellenség ereje gyengítésére elkövetett cselekvényeket és sérelmeket a beszámítás és büntetés alul csak akkor veszi ki, ha a hazai törvényes felsőbbség által kihirdetett hadi szabályokkal nem ellenkeznek, azok által megengedett esetekben vitetnek véghez. Az e tárgyra vonatkozó iratok és esetekről lásd Kapp 1 er: Litterat. d. Criminalr. 241.1.
5. Holtak szorosan véve büntett tárgyát nem képezik, de az újabb törvényhozások, mind a holttesteket, mind a kimúltak hírét az emberi méltóság és családi kegyelet tekintetéből ótalmuk alá veszik, azoknak megsértését fenyítéssel illetik. Az ABT. 308. §. szerint temetkező helyek rongálása, sírok jogtalan felnyitása, holttestek elvitele, vagy azokoni méltatlankodás vétség; halott hírnevének megtámadása miatt hozzátartozói indíthatnak keresetet. ABT. 495. §.
6. Állatok jogsértés tárgyait nem képezhetik, de minthogy az állatokkal! kegyetlenkedés elvadítja a kedélyt, a műveletlenség kétségtelen jelölül, másrészt minden miveltebb érzésű ember botránköztatásául szolgál, és az erkölcsiség elveinek diirva megsértéséi közvetve a jogrendet is megingatják, az újabb törvényhozások Anglia példáján indulva, az állatkínzás fenyíték alá veszik; az ausztriai örökös tartományokban 1855. febr. 15. minist. rend. (BTL. 31. sz.) szerint, mind azok, kik akár saját, akár idegen állatokat nyilvánosan botránköztató módon bánának 1—100 forintglani bírság vagy 6 órától 14 napig terjedhető fogság alá veendő.

106. §.

Nem létező jogok nem sérthetők, vajjon azonban a sértett fél lemondása folytán valamely jog megszűntnek, nyilvánított beleegyezésénél fogva a sértés bűnössége elenyészettnek, tekinthető-e vagy sem? attól függ, vajjon megelőzőleg adatott, és mind a jogosult személyére, mind a tárgyra vonatkozólag jogérvényesen adathatott-e? miért is, ha a beleegyezés a sértést megelőzte, physicalag és jogilag képesített egyéntől eredt, és a jog elidegenítése, annak tárgya körüli rendelkezés akaratjától függött, büntettnek arra nézve helye nincs, az legfőlebb más érdeklett személyekre nézve létezhet: ellenkezőleg hol a lemondás vagy a beleegyező személyes képességénél fogva elégtelen, vagy a kérdéses jog természeténél, elidegeníthetlenségénél, vagy a törvény tilalmánál fogva jogilag lehetetlen, a büntett létesül, csak hogy a sértett beleegyezése méltán enyhítő körülménynek tekinthető.

1. A felállított elv szerint jogilag becsstelennnek nyilvánított egyén ellen, becsületsértésnek helye nincs, ha abban másnemű bántalom nem foglaltatnék.
2. Az illetőnek utólagos beleegyezése rendszerint nem elégséges, mert az inkább az elengedés, kiegyezkedés színét viseli, melyre büntetőügyekben a sértett fél nincs jogosítva, mit az ABT. 33. §. nyíltan kijelent.
3. Azon jogelv: „Volenti non fit iniuria“ bűnügyekben csak megszorítással alkalmazható; nem áll különösen a személyesség elidegeníthetetlen jogára és annak alkotó elemei szükséges folyományaira nézve (élet, testépség, egészség, személyes szabadságra) nem ott, a hol a jogi rend tekintetéből, a magánrendelkezés kizárva, megszüntetve van (p. o. kettős házasság). Illy értelemben veendő az ABT. 4. §. szavai is: „Büntettek . . . oly személyeken is követtetnek el, kik sérelmeket önmaguk kívánják vagy abba beleegyeznek.“ Herbst: Handb. d. öst. Strafr. I. 64. 1.
4. Azon esetben, ha a beleegyező ebbeli akarat nyilvánítását visszavonta, a későbbi cselekvényekre nézve meg kell vizsgálni vajjpn az előbbi nyilatkozat valószínűs jogilag érvényes átruházás lemondás volt, mert ez esetben visszavonása által a szerzett jogot meg nem szüntethetni; ha

azonban a visszavonás fentartott, annak megtörténtével megszűnik a feltételes jogosítás is, és legfőlebb azon kérdés tárgyalandó, vajjon az utóbbi cselekvényekre nézve nem forgott-e fen tévedés és jóhiszemőség, mely a büntetti beszámítást kizárhatná. H e r b s t: id, h.

5. A felállított elvhez képest, ki mást, habár beleegyezésével életétől, testép-ségétől stb. megfoszt, vagy szándékosan annak létesítéséhez hozzá járul, megbüntetendő ugyan, de enyhébben, mint ha az érintett körülmény hiányoznék; ily szellemben intézkedik a B.J. 130. §. „A ki mást saját kíván-ságára életétől megfoszt, vagy ki mást öngyilkosságra szándékosan reá beszél, vagy abban tudva és akarva mást elősegít, ha a halál harmincz napok alatt valósággal be is következett, négy évi rabságig, ha pedig a halál eszközlésére intézett cselekvés elkövetett ugyan, de abból valamely véletlenül közbejött ok miatt harmincz napok alatt halál nem következett, két' évi rabságig büntetethetik; “ a kik pedig valakit öncsonkítá-sában tudva és szándékosan segítették, egy évi rabságig fenyíthetők B.J. 179. §. Lásd e tárgyról W e s s e l y: Haimersl Vierteljahrsschrift I. köt. 217. 1. K ö s l i n: Syst. d. deutsch. Strafr. 111—112. 1.

107. §.

A hol. a büntett táí'gya egyáltalán hiányzik, és annál fogva elkövetése lehetetlen, büntettnek helye nincs; és úgynevezett vélt büntettek (crimen putati-vum) nem léteznek, mert a jog szabályai csak lehetsé- ges és valóságos viszonyokra vonatkozván, az érintett esetben meg nem sértetnek, sőt. meg sem sértethetnek.

1. így a kettős házasság büntette érvényesen fenálló első házasság, magzatel-hajtás méhcsíra nélkül, gyilkosság már holt emberen el nem követhetnek.
2. Ha az ily irányú cselekvés más büntettet eredményezne, mint olyan be-számítás alá kerülne; és vajjon ily körülmények közt nem lehetne-e leg-alább bünkísérletről szólni? alantabb vizsgálandjuk. H e f f t e r: Lehrb. d. d. Strafr. 36. §.

108. §.

A büntett azonban létesül, ha a tárgyra nézve tévedés is jött volna közbe, (aberratio in objecto) azaz a tettes merényletét más tárgy ellen akarta intézni, mint a melyen tényleg elkövette, ha az utóbbi amazzal egyenlő természetű lévén, reá nézve is ugyanazon bán-

falómnak helye van; mert ez esetben a szándokolt büntett alkalmas tárgyon (személyen vagy dolgon) valósággal véghezvittetett, a büntett lényege pedig nem csak valamely határozott személy vagy jogainak, hanem a jogelv megtámadásában, az elleni merényletben áll, és nem a bűnözőnek képzelete, hanem a rózszándokából eredt jogsértésnek valódisága döntő.

1. A tárgy iránti tévedésre nézve szétágaznak a nézetek, míg az olasz criminalisták közül többen Bartolus nyomán nem tartották azt oly lénye-

gesnek, hogy a szándokos büntett természetét változtatná; és azon véleményük lényegében a régibb s újabb Írók közül többen, mint C a r p z o V, Mathäus, Jár eke, Heffter, Köstlin stb. osztoznak; vannak, kik ha a tett pusztá véletlenségből irányult más tárgy ellen (Zachariae, Hye, Herbst, G e i b, C s a t s k ó stb.) az okbeli kapcsolat hiányánál fogva csak bűnkísérletnek, és azzal járó vétkes sértésnek adnak helyt; holott igen helyesen mondja Köstlin: „Es ist völlig indifferent ob die Handlung gerade an dem speciellen Gegenstände realisirt wird, Welchen der Thäter zunächst vor Augen hatte, oder an einem andern in Beziehung auf -welchen die Handlung ganz dieselbe allgemeine ' Qualität offenbart.“ Neue Revision 274. 1. — Ily értelemben ítélt legközelebb a hétszemélyes tábla is; midőn a személy körüli tévedést sem minősítő sem enyhítő körülménynek nem vette. Lásd C s a t s k ó: A büntetti, tévedésről; 1863. Törv. Csarnok 33. sz.

2. Ha a tárgy, különbségénél fogva a célba vett közönséges büntett minősítetté vált (97. §.), ez utóbbi esetben a gonoszság vétkességgel párosul, és e körülmény tekintetbe veendő. Köstlin: Syst. d. d. Strafr. 200. 1.

3. Az ABT., mely az iránt általános elvet nem tartalmaz, 134. §. a gyilkosság büntettét létesítettnek mondja akkor is, ha más embernek, „mint a kinek megölése szándékoltatott, halála bekövetkezett; minek kiterjesztését más büntettekre azonban tagadják H y e: Öst. Strafgesetz., 319. 320. 1. Herbst: Handb. d. öst. Strafr. I. 57. 1.

4. A BJ. 40. §. felállított elvünkkel megégyezőleg akként rendelkezik? „Ha valamely a törvény által tiltott szándékos cselekvés véletlenül vagy tévedésből más személyt, vagy tárgyat ért, és nem azt, melyre a cselekvőnek célzata irányozva volt, szándékosnak tekintetik a bekövetkezett eredmény; de csak annyiban, a mennyiben az a sértett személynek vagy tárgynak tekintetéből súlyosabb büntettet nem foglal magában, mint az lett volna, mely a cselekvőnek célzatában volt.“

NEGYEDIK CZIKK.

A bűncselekvény.

Első cím.

A bűncselekvény kellékei.

109. §.

A bűncselekvény szükséges kellékeihez tartozik, hogy szabadj külső és a fenálló bünszabályok értelmében általában és összerűleg jogellenes legyen.

A büntett kellékeihez (tényálladékához) alkalmas alany, tárgy és cselekvény szükségeltetvén, a két elsőről a fenebbi címekben szólottunk, itt az utóbbit tárgyaljuk.

110. §.

A bűncselekvénynek szabadnak kell lennie, azaz a tettes öntudatos akaratjából oly módon erednie, hogy tehetségében állott magát annak elkövetésére vagy elhagyására határozni, és ebbeli határozatát tényleg is valósítani; ezen kellék a beszámíthatás és büntethetőség alapját, nélkülözhetetlen feltételét képezi.

1. A szabadság természetének bővebb kifejtése nem e tudomány feladása és méltán alkalmazhatjuk H y e erre vonatkozó mondatát: „Die Männer der Doctrin werden es mir zugleich im Hinblick auf den nächsten Zweck, zu dem ich schreibe, zu Gute halten, wenn ich mich bei diesem Anlass, so wie überhaupt Jbei allen ähnlichen Gelegenheiten, wo im Verlaufe dieses Werkes auf strenge philosophische Deductionen hingedeutet werden muss, damit begnüge, nur das Ergebniss derselben als Postulat hinzustellen, und wenn ich mich hiebei der althergebrachten gemeinverständlichen Terminologie bediene.“ Ost. Strafgesetz. 137. 1,
2. A cselekvény indokai, rugói, távolabbi céljai csak egyes büntettek fogalmára és a bűnösség fokozatának meghatározására nézve bírnak nyomatékkal.

HI. §.

A cselekvénynek külsőnek azaz külsőleg felismerhetőnek kell lenni, mert csak az tartozik a jogi tör-

vényhozás körébe, csak az hathat sértőleg mások jogaira, szolgáltathat okot és alkalmat a megtorlásra.

Ezzel egyezőleg a római jog kijelenti: „Cogitationis poenam nemo patitur. fr. IS. D. de poenis; az ABT. 11. §. pedig „Gondolatok vagy belső feltétel miatt, ha semmi külső gonosz cselekvény nem merényeltetett, vagy valami, a mit a törvények parancsolnak, el nem mulasztott, senki sem vonathatok kérdőre,“ mely intézkedés valódi értelméről "vonatkozólag a bűnkísérletre lásd Herbst: Handb. d. öst. Strafr. I. 77. 86,1.

112. §.

A bűncselekvénynek az államban elismert szabályok által büntetéssel szentesített jogokkal, mind általában, mind a fenforgó körülmények közt ellenkeznie kell; ennél fogva ott, a hol alkalmazható büntetőszabály nincs, vagy annak hatása összerű esetben föl van függesztve, vagy a cselekvény külön jogalpnál fogva igazolható, a tett büntethetősége megszűnik, bűnös cselekvény nem létezik.

1. Mennyiben és mikor lehessen csak azon cselekvényeket bűnösöknek tekinteni, melyek a törvényekben kifejezetten azoknak kijelentetnek, fenébb mondottuk (93. §.2.).
2. Az ily felfüggesztésnek rendkívüli körülmények p. o. ellenséges megszállás alkalmával fordulhatnak elő esetei, és a különben jogellenes cselekvény igazolásának példáit a végszükség, vétlen önvédelem eseteiben és azon törvényes intézkedésekben látjuk, melyek az éjjeli tolvajnak, a tetten kapott házasságtöröknek a férj általi megöletését megengedik, fr. 42. D. ad 1. Jul. de adult. c. 4. C. eodem P. G. 0.142. 150. ez. Sz, László I, 13. HK. előb. 9. ez. 2. §. BJ. 138. §.

113. §.

A bűncselekvény elkövetésében az akarat elhatározása vagy azonos a tettel, vagy a tett túlhaladja am azt, (bevégzett szándokös, vagy vétkes büntett), vagy a tett eredménye nem felelvén meg a cselekvény czélzatának, teljesen nem létesül, attól elmarad (bűnkísérlet); a cselekvényben továbbá többen és pedig

különböző módon vehetnek részt, vagy ugyanazon tettben több bűnös cselekvény foglaltathatók, ugyanaz többször ismételtethetik, miért is a bűncselekvény mind a tett belső lélektani alapjára, mind a tett eredményére, mind a közreműködők tevékenységére, a tettek egybefolyására nézve különbözhetvén, eme különbségekről rendre szolandunk.

Második cím.

A Szándékosság s Vétkesség.

114. §.

A bűnösséghez az akarat elhatározása a jogellenes cselekvényre szükségkép megkivántatván (110. §.), ha az elhatározás magára a büntettnék ismert cselekvény elkövetésére irányul, szándékosságnak (dolus), ha pedig oly tetre irányul, melyből a tettes akaratja nélkül jogellenes eredmény következett, melynek bekövetkezését a fenforgó körülményeknél fogva belátta vagy beláthatta, vétkességnek (vétkes vigyázatlanságnak, culpa) van helye.

1. A vétkesség (culpa) elnevezését gyakran a bűnösség jelentésére használták „Sine culpa, nisi subsit causa, nemo est puniendus“ cap.23. de regulis iuris in VI. Jelenleg a fogalmak lényegére egyetértének, mint Z i r k l e r helyesen mondá (Rechtslexic. HI. 474.1.), de nem azoknak meghatározása értelmezésére nézve, miért is az utóbbit K i l l k a a törvénykönyvekből kihagyandónak vélte, és az újabb törvényhozások a legáltalánosabb elvekre szorítkoznak. Lásd C s a t s k ó Értekezés a gonoszszágról és vétkességről M. Akfld. Ért. 1850. 78—70. 215. s köv. 11.

2. Á hol a büntettek megkülönböztetésének általunk kijelölt természetszerű határvonala elfogadtatnék (S9. §.), valamint az ABT. 1. §. azon elve szerint is s „A büntetthez gonosz szándok kívántatik meg“ vétkes, szorosabb értelmű büntett nem létezik; á BJ. 37. 41. §§. a fenebb érintett különbséget elfogadják (92. §.).

3. Az érintett megkülönböztetés nem minden büntetetre alkalmazható, némelyek fogalmával ellentétben áll (p. o. gyilkosság, rablás stb.), de mivel a büntettek mindegyikének vagy szándékosság vagy vétkességből erednie kell, általános természetű. „A büntetőtörvények olyan megszegése, mely a megszegőnek sem szándékosság, sem vétkes vigyázatlanság tekintetéből be nem számítható, büntetés alá nem vonathatik“ BJ. 37. §.
4. Böhmer, Engau, Koeh, Szlemenics (Fenyítő törv. 36. §.), a római jog nyomán delictum és quasi delictum (igazi, fogyatékos büntett) kifejezésével élnek, az akarat elhatározása és irányából eredt különbség megjelölésére; de a quasi delictum természete a római jog magyarázói szerint lényegesen különböztvén a vétkes büntettétől, e név csak tévedéseket szülhetne, lásd Vuchetich: Instit. Juris erim. 9. §. Szokolay Büntetőjogtan 58. 1. Henfer Római magánjog HI. 136—137. 1. Réesi: Pandekták 156. 1.
5. Némely criminalisták a szándékosság és vétkesség két középfokozatát úgymint a meggondolatlan elhatározását (indulatosság, impetus) és a tudatos vétkességét (luxuria) állítják fel, melyekről alantabb szólandunk; lásd azonban Herrmann: Über dolus und culpa. Neues Arch. des Criminalr. 1856. 144. 1.

115. §.

A mondottakhoz képest a gonosz szándék vagy szándékosság (dolus) büntetőjogi értelemben, az akaratnak szabad öntudatos elhatározása, büntettnek ismert cselekvény elkövetésére; lényegéhez tartozik, hogy a tettes a tárgyilag bűnös cselekedetet annak felismerte és azt öntudatosan létesíteni, a jogi renddel ellenkező eredményt előidézni akarta.

1. A római jogászok dolus malus, dolo malo sciens prudensque, consulto kifejezésekkel éltek; hol a szándékosságot alkotó elemek egyike hiányzik, ott véletlenség vagy vétkesség jön közbe, de szándékosságról nem szólhatnak. Bauer: Lehrb. d. Strafr. 50. §.
2. A jogellenes cselekvény magában véve még nem bizonyítja a tett szándékosságát, miért is a gonosz szándék vagy vétkesség léteinek kérdése előforduló esetben a bizonyításnak tárgya, és a tett körülményei szerint, melyből már az egyik, már a másokra következtetést vonhatni, eldöntendő; miről tüzetesebben az alaki részben szólandunk. Megegyezőleg azzal rendelkezik a BJ. 38. §.: „A büntető törvény elleni cselekvésnek vagy mulasztásnak szándékosságát abból, hogy a büntett csak ugyan elkövetett, törvényesen következtetni még nem lehet, hanem annak valósága az el-

követett törvényszegésnek körülményeiből leszen megítélendő“ és az ABT. 268. §.

3. Az indokok vagy a végcél gonoszsága (animus) a szándékosság fogalmához feltétlenül nem szükséges, azok minősége rendszerint a büntett természetén mit sem változtat: elégséges, hogy a tett tudva és akarva követett el, kivéve, ha a törvény állandékához bizonyos végcélzott kíván . p. o. a nőragadásnál, az ausztriai jog az emberrablásnál, csalásnál stb. (118. §.). így a rablás büntette létesül, habár az illető azt gyermekei fentartása, a lopás, ha szegények segélyezése végett követte el, és hasonló esetekben csak a bűnösség beszámítása módosul, lásd H y e: Ost. Strafgesetz. 140. L Häberlin: Grunds, d. Criminalr. I. 33. 1.

116. §.

A gonosz szándok több fajtát különböztetik meg, nevezetesen vagy: határozott (dolus determinatus), vagy határozatlan (d. indeterminatus), a mint a cselekvő szándoka kizárólag bizonyos határozott vagy több lehetőleg bekövetkező eredményre irányul; a határozatlan szándok ismét vagy viszonylag, ilyen (relative indeterminatus), ha a tettes több előre látott bekövetkező eredmény mindegyikébe beleegyez, és pedig akár v a g y l a g (alternative), midőn akármelyiket * azok közül, akár eshető leg (eventualiter), midőn kiválólág a kisebb sértést célba veszi ugyan, de a nagyobbak bekövetkezését sem átálja; vagy általában határozatlan (absolute indeterminatus), ha a tettes ellenséges indulatja folytán egyáltalán bántalmazni, sérteni akar, a nélkül, hogy a bekövetkező események egyikére vagy másikára szorítkoznék; mert ha az öntudatos akaratnak, természeténél fogva bizonyos célra kell irányulnia is: másrészt nem szenved kétséget, hogy eme célja kizárólag s feltétlenül egy, vagy a körülményekhez képest többes lehet, mely utóbbi esetben a célba vett eredmény határozatlanabb, és így habár a szokásos kifejezések

talán kevésbé szabatosak is, a különbség valódisága kétségtelen.

1. A gonosz szándok megkülönböztetések tana egyike a legszövevényesebbeknek; a felosztás határozott határozatlan szándokra Feuerbach ered, és a törvényhozások többségétől el van fogadva; a vaglyagos és eshetőlegesnek alosztályát Weber alapította meg, és kevesebb viszhangra talált; lásd B l u h m e: System d. deutsch. Strafr. 23. §. H S b e r l i n: Grunds, d. Criminalr. I. 33—34. 1. H y e: Ost. Strafgesetz 144—145. 1. J a g e m a n n: Criminallexicon 676—79. 1. Köstlin: System 196. 197. 1.
2. Heffter, Wächter stb. a gonosz szándokot határozott és eshetőlegesre (d. determinatus et eventualis) osztják, az első ismét egyszerű (d. determinatus simplex), ha egy, vagy összetett (compositus), ha vaglyag több eredményre irányult, mert ez esetben is a tettes csak egy eredményt többek közül akart, hogy melyiket, a véletlenre hagyván; miért is a határozatlan szándok fogalmát már Schrötter és újabban Köstlin, Bemer, Temme, Luden stb. mellőzendőnek állítják. Heffter: Lehrb. 65. §. Wächter: Lehrb. I. 78. §. Köstlin: System 197.1.
3. Hogy ezen megkülönböztetést nem lehet egyedül a régi iskolának tulajdonítani, elavultnak tekinteni, bizonyítják az újabb törvényhozások (braunschweigi tk. 28. §., hassiai 60. §., badeni 98. §., thüringeni 29.-§. stb.), és az azzal foglalkodó újabb irodalom. Lásd Schletter: Jahrb. d. deutsch. Rechtswissensch. 1862. VII. köt. 125. 126. 1. Egyáltalán alaposan mondja ép e megkülönböztetésekre vonatkozólag H y e: „Schon diese Andeutungen dürften hinreichen, um die hie und da noch gewagte Behauptung, das alle obigen von der Wissenschaft gemachten Eintheilungen unpraktisch, überflüssig, nicht stichhältig, ohne Nutzen seyen u. d. gl. in ihrem wahren Gehalte zu würdigen! Verachte nur Vernunft und Wissenschaft, des Menschen allerhöchste Kraft — so hab ich dich schon unbedingt.“ Ost. Straf. 145. 1.

117. §.

A gonosz szándok megfontolt (praemeditatus), ha a tettes előre meggondolt eltökéléssel, vagy rögtönös (repentinus), ha a nélkül, rögtön indulatos felgerjedésben vagy zavarban határozott és cselekedett; amaz továbbá folytonos (continüus), vagy félbeszakasztott (interruptus), a mint bűnös szándoká-

nál egész a tett bevégzéséig megmaradt, vagy azzal egy ideig felhagyott.

1. A rögtönig elhatározásnál is, a tettesnek öntudata és teljes szabadsága feltételeztetik, minthogy ellenkezőleg szándékosságról szó nem lehetne. (114. §.).
2. Köstlin, Roszhirt, Jár eke sth. a rögtönös elhatározás eseteit indulatosság (impetus) neve alatt, a szándékosságtól megkülönböztetvén, annak és a vétkeesség egyik középfokának állítják; mert habár az akarat elhatározása tagadhatatlan, még is a kellőleg kifejtett öntudat hiányánál fogva a megfontolt cselekvéstől lényegesen különbözik; a criminalisták nagy többsége azonban (Feuerbach, Mittermaier, Weber, Abegg, Bauer, Heffter, Marezoll, Bemer stb.) a fenebbi különböztetést pártolván a rögtönzésnek enyhítő, némely büntetknél pedig minősítő erőt tulajdonítanak.
3. A B.J. a szándékosság osztályozásait mellőzvé, összerű esetekben az indulatos felgerjedésből eredt eselekvényeket is a szándékosság fogalma alá veszi. 112—120. §§.

118. §.

A gonosz szándok közönséges vagy különös (d. generális v. speciális), a mint általában az akarat öntudatos elhatározásában a sértésre: vagy bizonyos büntettekre nézve, az elhatározás különösen meghatározott irányzatában áll.

1. A különös gonosz szándok példáit a némely büntettnél megkivántatott nyereségy vágy, becsületsértő akaratban stb. (animus Incri, iniuriandi) találjuk; egyébiránt a dolus generális és speciális kifejezései más értelemben, is már t. i. annak megjelölésére, mit határozott és határozatlan szándoknak neveztünk, már Weber által azon esetre nézve használtak, ha a tettes bűnös szándéka sikeresítésére több cselekvényt vitt véghez, és a bekövetkezett eredmény nem épen azon tettéből, melyből gondolta és akarta, hanem másból származott, p. o. ki mást törzsurás által akart életétől megfosztani és tette nyomai megszüntetése végett azt a vízbe vetette, há ez utóbbi és nem előbbi cselekvénye okozta halálát; hollott valódílág ily esetben¹ nem dolus generális, hanem csak az eszköz körüli tévedés forog fen, mely a gonosz szándokot meg nem változtatja. K ö s t l i n: Neue Revis. 260. 1. H y e: Öst. Strafg. 150. 1.
2. Amegél őz ő, egyidejű és következő szándok (d. praecedens, concomitans subsequens) osztályozása, első két tagjában a megfontolt és rögtönöstől alig különbözik, harmadikéban pedig, minthogy az oknak szükségkép meg kell előznie az okozatot, a szándoknak a célba vett

eredményt, valódisággal nem bír, és jelentősége csak annyiban lehet, mennyiben a tett utólagos jóváhagyása az előtte létezett gonosz elhatározásnak jelenségéül szolgál. H y e: Öst. Strafg. 149. 1.

3. A közvetlen és közvetett szándékosság különbségeid. directus, indirectus), melyet Nettelbladt ahhoz képest megállapított, a mint az elhatározás a bekövetkezett sértésre egyenesen, vagy más eredményre mint a mely beállott volt irányozva, ez azonban a merénylett cselekményből közönségesen bekövetkezik vagy könnyen bekövetkezhetik, azon okból mellőzendő, mert szándékosságról arra nézve, mit az ember nem akart, czélba nem vett, egyáltalán nem szólhatni, ily esetben szándékossággal vegyes vétkesség létezik, melyről alantabb értekezünk (122. §.). Ez elnevezést legújabbban K ö s l l i n ismét, de más értelemben, mint az impetus és luxuria (116. §. 2. és 120. §. 2.) foglalataját, törekedett honosítani. Heffter: Lehrb. 65. §.
4. Az ABT. 1. §. szövegezése a gonosz szándok több nemére terjedvén, az előbb úgynevezett közvetett gonosz szándok esetét is felemlíti, bűnül betudandónak rendeli, lásd Rulf: Üb.,d. indirecten Vorsatz nach 1. §. d. Strafgesetz. Haimel: Magazinja IX. köt. 316—334.1.

119. §.

Vétkesség (culpa) az akaratnak szabad elhatározása oly cselekvényre, melyből a tettes szándoka nélkül jogsértés származott, melynek bekövetkezését a köztapasztalásnál vagy különös tárgyismereténél fogva belátta vagy láthatta (114. §.); bűnösségének alapja ama gondosság, vigyázat elhanyagolásában rejlik, melylyel embertársaink irányában egyáltalán vagy hivatásunk, állásunk, ismereteink folytán különösen tartozunk.

1. A hol az eredmény a tettel oly távoli összeköttetésben áll, hogy bekövetkezése előre nem látható, vagy hol az, a közönséges figyelem, vigyázat és gondosság alkalmazása daczára, még is beállott, vétkességnek helye nincs, kiyéven ha valakit állása, hivatása, ismeretei a szokottnál nagyobb gondosságra, vigyázatra köteleznének.
2. Azon büntetteknel, melyek fogalmához jogellenes szándok vagy annak határozott iránya szükséges, vétkesség nem jöhet közbe, minél fogva bűnkísérletnél, bujtogatásnál, bűnségélynél, lopásnál stb. vétkesség nem forr dülhat elő.
3. Némely törvényhozások a vétkességet mindig, mások (mint a BJ. 41. §. is) csak a törvényben kijelölt esetekben veszik fenyték alá.

4. Néhány criminalista (Roszhirt. Stübel, hazánkban Frank) a vétkességet a büntetőjogból kizárva, a rendészet körébe utalják; (121. §.
4.) jogtörténeti fejlődését érdekesen adja elő K ö s l l i n: System 169. és köv. 11. lásd azonfelül: Neue Revis. 243.1.

120. §.

A vétkesség fokozata minőségileg ahhoz képest különbözik, mint elbizottságból (vakmerőség, luxuria, lascivia), vagy vigyázatlanságból veszi eredetét; az előbbi, melyet közeli, tudatos, közvetlen vétkességnek (c. proxima) neveznek, akkor létezik, midőn a tettes cselekvénye nem akart jogsértő eredményének bekövetkezését belátta, de minthogy annak elkerülhetetlenül bekövetkeznie nem kell, elmaradását remélte; a másik a távoli, nemtudatos, közvetett vétkesség (c. remota) abban áll, hogy tette jogsértő következményeit gondatlanságánál fogva számba nem veszi, be nem látja, habár azokat beláthatta, sőt belátnia kellett volna.

l'Köstlin, Kr ug stb. a tudatos vétkességet (luxiu'ia) a szándékosság és vétkesség középfokának állítják, mely amattól abban különbözik, hogy a tettes a jogsértő eredményt nem akarta, ettől, hogy annak tudatával, belátásával birt; a criminalisták nagy többsége azonban a vétkesség alá sorolja, súlyosabban beszámítandó fajának tekinti.

2. A B.J. 42. §. 1. pontja a tudatos vétkesség eseteit a súlyosabbak közé számítja. (121. §. 5.).

121. §.

Mennyiségileg a vétkesség fokozata a jogsértő eredmény bekövetkezése nagyobb vagy kisebb valószínűségétől függ; miért is a vétkesség súlyos (c. lata), ha a tett és eredmény természetszerű okbeli összeköttetésénél fogva, ennek bekövetkezése elmaradásánál valószínűbb: ellenkezőleg enyhének (c. levis) tekintetik; miután azonban az okbeli összefüggés vilá-

gosabb vagy kevésbé világos felfogása, és ahhoz képest a valószínűség belátása, megítélése mindenkor viszonylagos, a cselekvő egyéniségéhez, összerű körülményeihez képest változó, a vétkekesség eme fokozatainak határvonalát általában és elméletileg meghatározni fölötté nehéz; minél fogva az újabb törvény hozások többsége a súlyos és enyhe vétkekesség eseteinek elősorolását mellőzendőnek tartják; a mennyiben pedig még is történnék, oly értelemben teszik, hogy azok rendszerint ugyan súlyosabb beszámításúaknak tekintessenek, a nélkül azonban, hogy a fenforgó tényleges körülmények méltánylását, kellő tekintetbe vételét a bíróság részéről kizárnák.

1. Kétséget nem szenved, hogy az elbizottság, vigyázatlanság nagyobb kisebb fokához képest a vétkekesség súlyosbúi vagy enyhül, csak hogy azt fogalmilag és elvileg körülvonalozni alig lehet, minthogy a cselekvő viszonyainak tekintetbe vétele mindenkor szükséges. K ö s 11 j n: System 173. l. H a b e r l i n: Grunds. d. Crim. 42—44. l.
2. A magánjog osztályozása súlyos, enyhe, legenyhébb vétkekességre (c. lata levis, levissima) a büntetőjogban nem alkalmazható, habár többen, mint B a u e r is megkísérlék. Lehrb. d. Strafr. 56, §.
3. Azon kérdés, vajjon az öntudatos elhatározást megakadályozó önokozta állapotban elkövetett cselekvények szándékosak vagy vétkekességnek, vagy egyáltalán beszámíthatatlanoknak tekintendők-e? a beszámítás tanához tartozik, a hol arról bővebben szölandunk. H é f f t e r: Lehrb. 70. §.
4. A vétkek bűncselekvény és rendőri kihágás közötti lényeges különbség abban áll, hogy az a jogsértő eredmény bekövetkezését felteszi, míg az akkor is létesül, ha a törvényességnek semmi káros következménye nem volt. Míhez képest az ABT. 283. §. azon rendelete, hogy: „A valamely tilalom ellen véghezvitt cselekvény vagy valamely parancs ellenére történt mulasztás, a mennyiben jelen törvény által annak nyilvánítottatik, már magában vétség vagy kihágás, habár sem gonosz célzat nem folyt közbe, sem sérelem vagy kár nem következett is belőle“; a dolog természeténél fogva szükségkép megszorítólag magyarázandó. H e r b s t: Handb. d. öst. Strafr. II. 13. 14. l.
5. A B. J. 42. §. szerint súlyossá válik a vétkekesség „1. Midőn a sértést okozó cselekvésének vagy mulasztásának lehető veszélyességét belátta ugyan, de azt könnyelműleg vagy következtéseivel nem törődve, még is elkövette.
2. Midőn cselekvése vagy mulasztása annyira veszélyes volt, hogy abból

könnyen származható törvénytelen eredményt némi figyelem mellett beláthatta volna. 3. Midőn azon cselekvés vagy mulasztás, melyből a jogsértő eredmény következett, már magában törvény elleni volt. 4. Midőn a sértést okozó tárgyismereténél vagy viszonyainál fogva, cselekvésének vagy mulasztásának veszélyességét különösen beláthatta, vagy annak káros következeit elháríthatta volna. 5. Midőn állapotjánál, hivatásánál, vagy egyéb viszonyainál fogva különös gondosságra és megfontolásra lett volna köteles. 6. Midőn cselekvésében valaki által tettének következeire figyelmeztetve volt. 7. Midőn sértést okozó oly körülmények között, melyek figyelmét különösen megkivánták, megrészegetett. — A 43. §. szerint pedig: „Kevésbé vétkes a vigyázatlanság, midőn a cselekvéssel vagy mulasztással annak törvénytelen eredményei csak távolabb kapcsolatban állottak, azoknak bekövetkezését a sértést okozó valószínűnek nem tartotta.“

122. §.

A szándékosság és vétkesség egybefolyásának esete fordul elő: midőn a tettes cselekvőségéből nem az általa szándokolt jogellenes, hanem attól különböző' súlyosabb eredmény állott be, mely azonban a dolgok természetéből folyó okbeli kapcsolatnál fogva, abból közönségesen következik vagy legalább könnyen következtetkezett szándékossággal vegyes vétkességnek (*culpa dolo mixta*) azért nevezhetni, mivel a tettes szándékos cselekedetéből, (115. §.) elbizottsága, vigyázatlansága folytán általa ugyan nem akart, de előre láthatott nagyobb jogsértés következett.

1. Feuerbach ez esetet, mely a régibb írók közvetett szándékosságával azonos, szándékossággal határos vétkességnek nevezé; (*culpa dolo determinata*) ezen kifejezést azonban Bauer, Heffter, Mittermaier, K ö s 11 i n stb. kevésbé czélszerűinek tartják; ha a szándokolt sértésnél enyhébb eredmény állott be, a súlyosabbnak kísérletével járó vétkes sértés forog fen.
2. A szándékossággal vegyes vétkességtől különbözik azon eset, ha nem magából a büntettré irányzott, hanem azzal járó más tetteből származék jogellenes cselekvény, például a tolvaj gyertyájával akarattja ellen okoz tűzvészt; itt egyszerűen a szándékos és vétkes cselekvények halmazat» létez.

3. Az ABT. 1. §. mint fenebb mondók (118. §. 4.) ez esetet a gonosz szándok alá veszi; a BJ. 44. §-ával öszhangzanak a §. szövegében kifejtett nézetek.
4. A szándékosság és vétkeességről értekező gazdag irodalmat lásd K a p p l e r: Litteratur d. Criminalrechts 260—269. 1. az egyediratok közül említendő:
 Gönner: Revision d. Begriffs u. Eintheilung d. Dolus. Landshut 1810.
 Winsinger: Quaenam sit differentia inter delicta dolosa et culposa. Brux 1814.
 Eosendael: De dolo in delictis. Lugd. 1817.
 An e t h a n: De delicto meditato. Lovanii 1824.
 Michelet: De doli et culpae in iure criminali notionibus. Berolini 1824.
 Gaertner: Finium culpae in iure criminali regundorum prolusio. Berolini 1836.
 Krug: Uber dolus u. culpa. Leipz. 1854.
 Jaus s e n: Üb, einige Fälle d, sogen, culpa dolo determinata, Heidelberg 1856.

Harmadik cím.

A bűnkísérlet'

123. §.

Bevégzett a büntett (crimen cönsummatum), midőn minden a fenálló jogszabályok szerint fogalmához megkívántatott kelléke létesült; büntettek tehát, melyek fogalmához bizonyos siker vagy eredmény szükséges, annak a tettes cselekvőségéből eredt bekövetkezésével, mások a jogellenes tett elkövetésével vagy a kötelezett cselekvény mulasztásával tekintendők bevégezetteknek. (96. §.).

1. Hogy azon büntettek, melyekhez bizonyos siker kívántatik anyagiak-, n a k, a többiek alakiaknak neveztetnek, fenebb érintettük (97. §. 3.)
2. Öszhangzólag a mondottakkal a BJ. 46. §. ekként szól: „Bevégezettek pedig mikor tekintethetik valamely büntett, az minden egyes esetben azon büntettnek a törvényben kijelölt fogalmától és azon szabályokból, melyek a büntettek egyes nemeinél, a bevégzésre nézve megállapittak, leszen megítélendő.“

124. §.

Bűnkísérlet (conatusdelinquendi) létezik, midőn valaki szándékosan valamely büntett elkövetésére ve-

zető külső cselekvényt merényelt, annak bevégzésében mindazáltal (123. §.) akaratján kívüli ok vagy akadály által gátoltatott; büntettségének alapja azon gyökerezik, hogy a gonosz szándok külsőleg oly cselekvényekben nyilvánult, melyek a célba vett jogsértésnek valóságos megkezdését képezik, és annál fogva a jobbátorság megtámadásával, veszélyeztetésével járnak

1. A bűnkísérlet mint a fenálló jogszabályok szerint büntettnak ismert cselekvény megkezdése, a büntetőjog körébe tartozik, és azért nem utalható kizárólag az állam rendészeti, fegyelmi körébe.
2. Bűnkísérletről nem szólhatni, hol a büntett természeténél, vagy a törvény rendeleténél fogva, a bevégzésre vezető, megelőző külső jogellenes cselekvényt nem képzelhetni, mint az élő szóval elkövetett jogsértéseknél, vagy a felségárulásnál, hol a kísérlet is már bevégzett büntettnak tekintik. Sz. Istv. II. 51. ABT. 5S. §.
3. A római jog a kísérletről általában nem intézkedett, de az egyes büntetésekre nézve léteznek szabályai, az újabb törvényhozások arról részletes intézkedéseket tartalmaznak. ABT. 8—11. §. BJ. 45—49. §§.

125. §.

A bűnkísérlet szükséges kellékeihez tartozik az akarat szándékos elhatározása jogsértésre, vétkes büntetteknel tehát, melyek ily elhatározást természetüknel fogva kizárnak, bűnkísérlet nem létezhet.

A vétkességnél nem akart, szándokba nem vett, habár beláthatott eredmény áll be: a kísérletnél ellenkezőleg az akart, szándokba vett eredmény, nem következik be; és annál fogva egymást fogalmilag kizárják.

126. §.

A gonosz szándokú külső cselekvényeknek oly tárgyias okbeli kapcsolatban kell lenniök a célba vett büntetttel, hogy akadálytalan folytatásukban annak bevégzésére, mint eredményökre vezessenek, a hol ily-nemű cselekvények még nem létesültek, bűnkísérlet sem jött létre.

1. Míg a gonosz szándok ilyenmő cselekvényekben külsőleg felismerhetővé nem válik, addig a vallási, erkölcsi beszámítás körébe tartozik. ABT. 11. §.
2. Az egyszerű fenyegetés még magában bűnkísérletet nem képez, mindazáltal elővigyázati szabályokra szolgáltathat alkalmat, némely törvényhozáások szerint rendőrségi fenyték alá vonatik, sőt külön büntettet is alkothat, mint az ABT. 99. §. szerint a nyilvános erőszakoskodás veszélyes fenyegetődzés. által, vagy hazánkban a gyújtogatással! fenyegetés HI. 23.
3. Minthogy a mulasztási büntettek (96. §.) a törvényes kötelezettség elhanyaglásának tettével végeztenek be, előbb pedig külsőleg nem nyilvánulnak, rendszerint azoknál kísérletnek nincs helye: kivéve, ha a büntett fogalmához a mulasztás bizonyos eredménye kivátnatnék, mely még be nem állott, péld. a gyermekgyilkosságnál, szükséges segítség mulasztása által. ABT. 139. §. BJ. 135. §.
4. Az ABT. 8. §. valóságos elkövetésre vezető cselekvényt követel; a nyomtatványok által elkövetett büntettekre nézve pedig 10. §. elvül kimondja, hogy: „A cselekvény büntethetősége a szerzőre, fordítóra, kiadóra, szerkesztőre és kiadó tulajdonosra nézve a többszörözendő műnek nyomtatás végetti átadásával; a többi bűnösökre nézve pedig közremunkálásuk kezdetével kezdődik minél fogva, miután az átadás bűnkezdésnek vétetik, a bevégzés pedig rendszerint a nyomtatványnak másokkali közlésében áll, ez esetben is bűnkísérletnek van helye; és nem állíthatni, miszerint a fennevezett személyekre nézve a büntett kezdete és bevégzése egybeesvén, arról azokra nézve nem szólhatni. Herb s t: Handb. I. 84.1. Csatskó: Ausztriai bünt. törv. 59. 60. I.

127. §.

Előkészületek tehát, azaz oly cselekvények, melyek a büntett elkövetésének lehetségesítésére vonatkoznak, ha az eset körülményei szerint valóságos bűnkezdésnek még nem tekintethetők, a szándékolt büntett kísérletét nem képezik; mert a célba vett jogsértéssel tárgyas okbéli összefüggésben nem állván, büntethetőségök alapja (125. §.) hiányzik.

1. Előkészítő cselekvényekhez tartozik a szükséges szerszámok, 'eszközök megszerzése, a körülmények és alkalom kitudakolása, az arra megkívántott felfegyverkezés stb.
2. Ha az előkészítő cselekmény már magában véve tilos, mint olyan a törvények rendeletéhez képest vétetik fenyték alá. BJ. 47. §.
3. Ha az előkészületek olyanok, hogy a fenforgó körülmények között a büntett kezdetének tekinthetők, mi leginkább akkor történik, ha azok ki-

zárólag határozott büntett elkövetése végett merényeltettek, például közhitelpapír - pénzhamisításra szolgáló eszközök beszerzésénél stb., akkor a B.J. 47. §. nyílt rendelete és az ausztriai legfelsőbb törvényszék ismételt döntvényei szerint is (1852. aug. 12. 1854. máj. 17.) bűnkísérletnek van helye; a határvonal meghatározása azonban mindig az özszerű viszonyoktól-függvén, sok nehézséggel jár, elvileg majd nem lehetetlen. Herbst.Ost. Strafg. 78. 73. 1. Harum:Üb. den criminellen Versuch. Gerichtsz. 1852. 149. sz.

4. Az előkészületekre vonatkozó fenebbi elv mellett Kossi politikai okból is nyilatkozik: „Les actes purement préparatoires ne doivent pas être l'objet de la loi pénale, premièrement parce qu'ils ne sont pas un fondement assez solide pour l'imputation de la résolution criminelle; en second lieu, parce qu'il importe à la société, parce qu'il importe essentiellement aux familles et aux individus, de ne pas multiplier les motifs, qui engagent le méchant à couvrir soigneusement du voile le plus épais ses actes préparatoires. Tel serait pourtant l'effet de la loi qui les incriminerait.“ Traité d. droit pén. 1. 2. ch. 27.
2. Ily értelemben a bűnkísérletről már a német közös büntetőtörvény P. Gr. O. (Peinl. Gerichtsordnung) 178. §. nyilatkozott, azt az ABT. 8. §. tartalmából következtetni; nyíltan akként rendelkeznek a B.J. 47. §. az 1832. ápril 28. francia törvény és az újabb törvényhozások; ámbár vannak, melyek némely súlyosabb büntettek elkövetésére (gyilkosság, gyújtogatás, rablásra) irányult előkészületeket is fenyték alá veszik, vagy az illetőt rendőrségi felügyelet alá helyezik. (Braunsch. 40. §., Haszai 66. §., Hannoverai 34. §.)

128. §.

A hol a büntett, tárgya hiányánál fogva egyáltalán nem létesülhet, bűnkísérletnek sincs helye; mert a mit végrehajtani egyáltalán lehetetlen, azzal okbeli kapcsolatban lévő, arra valósággal vezető cselekvényt nem követhetni el; ellenkezőleg áll azonban, ha a büntett tárgya létez ugyan, de azon helyen nem volt, melyen a kísérlet merényeltetett, ily esetben a büntett valósággal nem csak létesülhetett, hanem arra vezető cselekvény is történt, és teljes bevégezése csupán a véletlenség által maradt abban.

Hogy a tárgyára nézve lehetetlen büntett megkísérlése más, netalán bűnös tettet foglalhat magában, p. o. megholtnak megkísérltt gyilkossága, a holt

tetem iránti méltatlankodást, nem tetsző méhmagzat kísérlett elhajlása, az anyja egészségének rongálását, kétségbe nem vonhatni; es akkor ezen külön természetű sértés, mint olyan megfenyíthető, lásd R o s s i: Traité du droit pén. 1. 2. eh. 30. C s a t s k ó: Ausztr. bünt. törv. magyar 58. 1.

129. §.

Ugyanazon oknál fogva büntethető bűnkísérlet akkor sem létezik, ha minőségileg általában alkalmatlan eszközök használtattak, mert azok a célba vett jogsértő eredményre soha sem vezethetnek: holott csak viszonylag alkalmatlan, azaz magukban véve alkalmas, de kevésbé hatályos, célszerűtlenül használt, mennyiségileg elégtelen eszközök és szerek, miután azok kellőleg, vagy ismételve vagy nagyobb mennyiségben használva eredményre vezetnek, és így hogy a büntetett be nem végeztetett, csak is a véletlenségnek tulajdonítható, a büntetés alá tartozó bűnkísérlet esetét megállapítják.

1. Az alkalmatlan eszközökkel! kísérlet büntetlenségét Rossi is vitatja id. helyen: „L'idée dn comencement snppose la possibilité d'atteindre le but, par rappliation plus ou moins prolongee du moyen“; egyetértenek vele Feuerbach, Roszhirt, Jordán, Zách ariae, Hye stb. és az ausztriai legfelsőbb törvényszék mely azt a minőségileg általában alkalmatlan szerek és eszközökre nézve, több ízben kijelentette; 1852. jan. 17. 1852. april 22. Herbst: Entscheidung 19. 1.
2. A ki imádság, babonás szavak szerek által valakit életétől akarna megfosztani, általában alkalmatlan eszközöket használna; minthogy azonban a határvonal törvényes meghatározása nehézségekkel jár, ezen kérdés eldöntése, több újabb törvényhozás nyomán összerű esetekben legtanácsosabban a bíró belátására bízatik,
3. Tittmann, Grolman, H e n k e, J a r k e, P r e u s c h e n, O e r s t e d, M e i s t e r stb. az ily kísérlet büntetlenségét még az érintett megszorítással sem pártolják, és a braunschweigi törvényhozás ez esetben is rendőrségi felügyelet alá helyezést rendel. Meis tér: Princ. iuris erim. 37. §. Haberlin: Grunds. d. Criminalr. I. 48. 49. 1.

130. §.

A bűnkísérlethez megkívántalak végre, hogy a büntett bevégezése a vétkes akaratján kívül lévő ok által gátoltassék; mert ha attól önkényt elállott, azt külsőleg cselekvényei által nyilvánította, és már is kifejtett tevékenysége magában véve önálló büntörvényszegést nem képezne, büntethetősége megszűntnek tekintendő; minthogy jogsértés meg nem történvén, tetteiben nyilvánuló gonosz szándoka pedig ellenkező cselekvénye által megsemmisülvén, a büntetés alanyi eleme ép úgy, mint a jogbátorság kezdeményezett megtámadása teljesen elenyészett; mit a bűnügyi politikából vett érvek még inkább megerősítenek.

1. Ha a megkísértett büntett, a tettes önkényes visszalépése daczára megfenyítettnek, a már kezdeményezett cselekvény abbahagyására indító hatalmas rugó nem csak megsemmisülne, hanem a felébredő lelkiismeretnek szava a beálló büntetés félelme által, melyre netalán épen a visszavonásra irányzandó lépések kitudatása szolgáltatathatna alkalmat ellensúlyoztathatnék; minél fogva a fenemlített elvet már a fr. 19. pr. D. ad lég de fals, •a PGO. 178. §. és az újabb törvényhozások nagy többsége (würtemb. bt. 73. §. hannoverai bt. 34. §. braunschweigi bt. 69. §. darmstadti bt. 69. 70. §. porosz bt. 31. §. stb.) pártolja.
2. Az ABT. 8. §. a bűnkísérletnek helyt ad, ha: „A büntett véghezvitele csupán tehetetlenség miatt, idegen akadály közbejövetele miatt, vagy véletlen által maradt abban a BJ. 47. §. pedig akként rendelkezik: „A ki oly valamit cselekedett vagy mulasztott, mi különben bűnkezdésnek tekintethetnék, de a büntettnék folytatásától és bevégzésétől szabad akaratból önkényt ismét elállott, csak annyiban vonatathatik büntetés alá, a mennyiben az, a mit már véghezvitt, magában is oly cselekedet vagy mulasztás volt, melyre büntetést rendel a törvény.“

131. §.

Tekintettel a bűnkezdés és bevégzés között kifejtett cselekvőségre a bűnkísérletet teljes (c. perfectus) és n e m-t e l j e s r e (c. imperfectus) osztják, emez akkor létesül, midőn a tettes maga részéről mindent elkövetett.

mi a büntett bevégzésére megkívántatik, a jogsértő eredmény mindazáltal be nem állott; emez pedig, midőn a tettes részéről még nem követett el mindent, mi a büntett bevégzésére szükségeltetik; az előbbinek csak anyagi, az utóbbinak alaki büntetteknel is lehet helye. (123. §. 1.)

1. Teljes í, a tettes részéről minden megtörténvén, mi anyagi-
lag a büntetthez megkívántatik, önkényes elállásáról nem szólhatni.
K ö s l i n: System 239.1.
2. A teljes bűnkísérletet némelyek teljes (de be nem végzett) vagy sikertelen
büntetnek nevezik (delictum perfectum; delit manqué, delitto frustado),
mely elnevezések mindazáltal könnyen tévedésre szolgáltathatnak al-
kalmat.

132. §.

A nem teljes kísérletet ahhoz képest mint a tettes kifejtett tevékenysége által a büntett bevégzéséhez nagyobb vagy kisebb mérvben közeledett, elkövetésében messzebb vagy kevésbé messze haladott távoli és közeli (c. remotus, c. proximus) osztani szokás, a nélkül azonban, hogy a cselekvőségnek árnyalatai részleteinél fogva a fokozatok határvonalát elvileg biztosan meghatározni, mennyiségileg megjelölni lehetne.

1. Bauer, Zachariae, Köstlin annál fogva csak a teljes és nem teljes kísérlet minőségi megkülönböztetését vélik fentartandónak, mint az újabb törvényhozásokban jobbadán meg is történt.
2. Az 1813. bajor törvényhozás az előkészítő cselekvényeket távoli kísérletnek veszi; és többen a kísérletet, ha a tett, mely folytatásában közvetlenül a büntett bevégzésére vezet, megkezdett közelinek (c. proximus, delictum inchoatum), ha a már kéznél levő eszközök előkészítésében megállapodott, távolinak (c. remotus delictum attentatum) nevezik, az előkészületek fogalmát (127. §.) csak az eszközök beszerzésére (delictum praeparatum) szorítván. H e f f e r: Lehrb. 74. §.

133. §.

A bűnkísérlet továbbá tekintettel a kifejtett cselekvőség következményeire egyszerű és minősi-

tetre (c. simplex; qualificatus) osztatik, a mint az bevégzett önálló büntettet még egyáltalán nem képez, vagy a tettes által célba vett büntetetre nézve ugyan csak kísérlet, de magában véve már más, attól különböző büntett állapotát alkotja.

1. A minősített kísérlet jobbadán eszmei bűnhalmazat esetét tartalmazza, melyről alantabb szólandunk, minél fogva Bauer, Köstlin stb. ezen osztályozást mellőzik, az előbbi a minősített kifejezésnek helyességét, legfőlebb ott engedvén meg hol az eredmény a szándéknál súlyosabb büntetére alakult, de lásd 122. §.
2. Ha a létesült cselekvény, lényeges alkotó része a megkísértett büntetettnek, eszmei bűnhalmazatról nem szólhatni. Köstlin: System 253. 1.

134. §.

A bűnkísérlet büntethetősége az igazság általános elveiből foly; (124. §.) a bevégzett büntettekénél azonban csekélyebb, minthogy a gonosz szándokot eredmény nem követvén, a büntett valósággal nem létesült, a büntethetőség tárgyas alapja tehát, ha nem is egészen, de nagyobb részt hiányzik.

1. Azon kérdésre nézve, vajjon a bűnkísérlet büntethetőségéhez külön törvényes intézkedés megkívánatik-e vagy sem? különbözők a vélemények; míg Bauer, Köstlin stb. azt szükségtelennek állítják, Mittermaier, Hepp stb. külön törvényes intézkedés szükségét vitatják.
2. Több régi jogász, nevezetesen Cl árus véleménye után az újabb írók közül többen, mint Bluhme, Cucumus, Krug, némileg H e f f t e r a bűnkísérletet csak súlyosabb büntettekénél tartják megfenyítendőnek; hogy pedig a kísérlet a bevégzett büntettnél enyhébben fenyítendő, azt már a középkori olasz írók „generális totius mundi consuetudo“-nak állíták, lásd Köstlin: System 218. 1. H e f f t e r: Lehrb. 75. §.
3. Hazánk törvényszéki gyakorlata szerint, a bűnkísérlet is büntetés alá vétetik, mely mindenkor a bevégzett büntettnél enyhébbre szabatik.
4. Az ABT. 8. §. szerint: „Hol a törvény különös kivételeket nem rendel, minden az egyes büntettek általános szabott határozat a megkísértett büntetetre is alkalmazandó, s a gonosz tett kísérlete a 47. §. a. alkalmazása mellett, (mely azt, hogy a tett a kísérletnél maradt enyhítési körülménynek mondja), azon büntetéssel sújtandó, mely a véghezvitt büntetetre van szabva; ellenkezőleg a BJ. 49. §. akként szól: „Amely ese-

tekben pedig a büntetteknek egyes nemeiről szóló törvények a kísérletre büntetést nem rendelnek, azokban bünkísérletért büntetés alá senki nem vonathatik.“

5. Thomasius: Dissert. an poena delicti perfecti puniendus sit conatus.

Lips. 1735.

Hoffmann: De initiis delictorum. Tüb. 1768.

Heidemann: De conatu delinquendi. Halae. 1799.

W i t z e l: Kurze Erört. des Unterschiedes zw. unterstandenen, angef. u. vollend. Verbrechen. Jena 1808.

Cropp: Coment. duae de praeceptis iuris rom. circa puniend. conatum. Heid. 1813.

B r u n n-N e e r g a r d: Diss. de conatu delicti eiusque poena. Göttingae 1817.

Wintgens De conatu delinquendi eiusque puniendi ratione Groning. 1822.

Jordan De nonnullis controversiis ad doctrinam de conatu delinquendi spect. Marb. 1826.

Kettelholdt: Coment. de consumatione delictorum. Gött. 1826.

Br o w e r: De conatu criminum eiusque puniendi ratione. Lugd. 1826.

Lelièvre: Coment. de conat. delinquendi. Lovanii 1828.

Niccolini: Del Tentativo. Napoli. 1837.

Van de Veen: De conatu delinquendi. Gron. 1832.

Luden: Über d. Versuch des Verbrechens. Gotting. 1836.

Zachariae H. Á.: Lehre vom Versuche d. Verbrechen. Gotting, 1836—39. H. köt.

Pfötenhauer: Einfluss, d. faktisch. Irrthums bei versuchten Verbrechen. Leipz. 1838.

Otto: Vom Versuch des Verbrechens. Leipz. 1854.

Negyedik cím,

A büntársak.

135. §.

Büntársak tágasb értelemben (complices, socii in sensu lato) mind, azon személyek, melyek valamely büntettben bűnös módon részt vesznek.

1. Vannak büntettek, melyek csak többek közreműködésével létesülhetnek, (péld. párbaj, megvesztegetés stb., concursus necessarius), míg mások a nélkül is jöhetnek létre (concurus facultativus).
2. Szlemenics a büntársakat egyetemleg bünszerzőknek tágasb értelemben nevezi. Magy. fenyítő törv. 27. §.

136. §.

A bűntársak közreműködése (concursum ad crimen) vagy á' még csak létesítendő', vagy pedig a már létesített bűntettre vonatkozik; az első esetben bünszerzők s bűnsegédeknek (auctor criminis; socius in sensu stricto), az utóbbiban bűnpártolóknak (fautor) neveztetnek.

1. Mind ^a bünszerzők és segédek, mind a pártolókról, azoknak külön nevéiről, és az ABT. és BJ. azok osztályozására, elnevezésére vonatkozó tartalmáról tüzetesen másutt szólandunk (139. 142. 144. 145. §.).

-2. Hogy a rokonok, hely vagy, házbeliéknek hajdan vélelmezett vagy inkább költött bűnközösége többé tekintetbe nem jő, az igazság elveiből önkénynt foly. B l n h m e: Syst. d. Strafr. 21. §.

137. §.

A bűntársak közreműködése különféleképp történhetik, nevezetesen tevékenységük minőségére nézve: kötelességellenes mulasztás, vagy igenleges cselekvőség, (96. §.) ez utóbbi pedig ismét testi vagy értelmi erők használata alkalmazása által, jöhet létre.

138. §.

A közreműködés, továbbá tekintve természetét: általános (c. generális) vagy különös (c. speciális); a mint a társak csak a bűntett ugyanazon nemében, vagy netalán annak ugyanazon különös fajában is válnak bűnösökké; egyszerű (b. simplex) vagy minősítet (c. qualificatus), a mint ázt egyszerűen vagy Valamelyikük.. minősített módon viszi véghez (97. §.); kikötött vagy ki nem kötött (c. pactitiusi non pactitius); a mint a társak közreműködése előbbi szövetkezésükön alapszik vagy nem.

1. Ezen felosztások a bűntársakra egyáltalán, és nem csupán a segédekre alkalmazhatók. H e f f t e r: Lehrb. SO. B a u e r: Lehrb. 67. §,

2. Azop felosztásokon kívül vannak még olyanok is, melyek csak a szerzők vagy segédekre nézve léteznek (megelőző, egyidejű; közvetlen, közvetett közreműködés). Bauer: Lehrb. 67. §. (144. §.).
- 3. Az általános közreműködés példáját a közönséges gyilkosságban, a különösét testvérekre nézve az apagyilkosságban; az egyszerű közreműködés példáját a rablótársakban, a minősítettét azon szemléljük, ki közülük a megrablott személyen azonfelül kegyetlenkedett.
4. A közreműködés különböző nemei és fajainak befolyásáról a tett beszámítására, a HI. fejezetben tüzetesen szölandunk.

139. §.

Bünszerző (auctor delicti) azon személy, mely öntudatos szabad elhatározással a bűnös cselekvényt vagy maga közvetlenül, vagy más által közvetve létesíti; mihez képest szerzőnek az nevezhető, kinek akaratjában, tevékenységében a bűncselekvény létesülésének oka rejlik.

1. B a u e r a szerző jellemző vonását abban találja, hogy elhatározása, cselekvősége közvetlenül magára a büntetetre irányul. Lehrb. 68. §.
2. Ha a szerző értelmezése csupán arra szoríttatnék, hogy cselekvőségén gyökerezik a tett oka, az alanyi nyomadék teljesen mellőzve lenne. K ö s 11 i n: System 257. 1.

140. §.

A bű n s z e r z ő vagy p h y s i k a i szerző, tettes, vagy értelmi, felbojtó (auctor physicus, intellectualis), a mint a bűnös cselekvényt maga közvetlenül fizikai erejével elkövette, vagy közvetve mást létesítésére indított, arra szándékosan okot szolgáltatott.

1. Szlemenics a tettes és felbojtót bünszerzőknek szoros, a tettest pedig legszorosab értelemben nevezi. Fenyítő törv. 27. §.
- 2. Ha a szerzőnek kifejtett tevékenysége eredmény nélkül maradt, b ü n k i s é r l e t n e k van helye, mely mind a tettesre, mind a felbojtóra nézve létezhet. (124. §.).
3. Az értelmi szerző hatása meg nem szünteti a tettesnek szabad elhatározását, csak hogy az másnak befolyása folytán támadt.
4. A B J. 50. §. szerint: „Bünszerzőnek nem csak az tekintetik, á ki a büntettet elkövette, hanem az is, a ki mást annak elkövetésére felbojtott.

141. §.

A felbojtás rendszeren a büntetetre irányozott felszólítás, csábítás, oktatás, dicséret, kérelem, tanács, jutalomigéret, bérlés, megbízás, parancs, erőszak, fenyegetés, más tévedése indulatjának előidézése, vagy felhasználása által történik.

1. Ha a felbojtott már úgy is el volt határozva a tette, vagy a felbojtó hatása siker nélkül maradt, értelmi bünkíséret esete fordul elő.
2. A felbojtás több módja akár szóval, akár írásban, sőt szóló cselekmények által is követhetnek el. B e r n e r: Theilnahme 276—78. I. K ö s s l i n: System 307.1.
3. Az elősorolt módok némelyike, mint a tanács, oktatás, dicséret a bűnsegédekre is illik, míg mások csak is a szerzőre alkalmazhatók; némelyek, mint az erőszak, fenyegetés ha veszélyessé vált, bizonyos körülmények közt a parancs, a tettes büntethetőségét részint megszüntethetik, részint tetemesen enyhíthetik, miről azonban valamint a felbojtó és tettes kölcsönös viszonyzatából eredt, a bűnösség nagyobb kisebb beszámítására vonatkozó kérdésekről a JH. fejezetben fogunk szólni.
4. Az ABT. 5. §. szerint: „Nem csak a közvetlen tettes lesz a büntetben bűnössé, hanem mindaz is, ki parancs, javaslat, oktatás, dicséret által a gonosz tettét megindította, rá szándékosan okot szolgáltatott,“ a 9. §. szerint pedig: „A ki valakit valamely büntetetre fölszólít, buzdít vagy elcsábítani igyekszik, azon esetben, midőn hatása siker nélkül maradt, azon büntetetre való csábítás miatt válik bűnössé, s ugyanazon büntetésre Ítérendő, a mely ezen büntett kísérletére volna kiszabandó.“
5. A BJ. 51. §. rendeletéhez képest: „Felbújtónak tekintetik, a ki valamely büntetnek elkövetésére: a) Szóval vagy írásban mást világosan és egyenesen felszólított és reá vett, b) Bérrrel vagy jutalom ígéretével mást arra elcsábított, c) Erőszakkal vagy fenyegetéssel mást arra kényszerített. d) Valamely tőle függő egyénnek azt világosan parancsolta.“ Lsd. BJ. 57. §.

142. §.

Bűnsegéd vagy büntárs szorosabb értelemben (socius in sensu stricto) az, ki más büntettének léte, sítését szándékosan előmozdítja, a bünszerzőtől abban különbözik lényegesen, hogy a büntettet nem maga veszi célba, hanem más által elhatározott büntett elkövetéséhez járul tevékenységével.

A bűnsegédek fogalma és osztályairól irodalomtörténeti tekintetben lásd K ö s l i i n: System 275—278. 1.

143. §.

A bűnsegély fogalmához szükséges, hogy valaki büntettet elkövetni szándékoljon, és elkövetésére vezető oly cselekvényt létesítsen, hogy azt legalább megkezdettnek lehessen tekinteni: a segéd pedig maga részéről annak előmozdítására, sikeresítésére irányzott tevékenységet külsőleg kifejtsen.

1. Valamint tehát vétkes bűnsegély nem létezik, úgy másrészt vétkes büntetknél sem lehet arról szólni.
2. Bűnkísérletnél bűnsegélynek akkor van helye, midőn a segéd közreműködésével megkezdett büntettet, be nem végeztetett; bűnsegély kísérlete pedig létezik, midőn a segéd akaratján kívül levő körülmények által kikötött segélyezése teljesítésében, vagy már is megkezdett közreműködése folytatásában, bevégzésében gátoltatik. Habermel: Grönd. d. Criminalr. I. 71. 1. K ö s l i i n: Neue Röv. 505—507. 1.

144. §.

A bűnös közreműködésnek már fenébb megérített különbségein kívül (137. 138. §.) a segéd vagy fő- vagy mellékbűnsegéd, (s. principális, minus principális), a mint tevékenysége által a büntett létesítését lehetségesíti vagy csak könnyíti; közvetlen vagy közvetett (s. proximus immediatus; remotus mediatus), ahhoz képest mint közreműködése a bűnös tettel közvetlen vagy közvetett okbeli kapcsolatban áll; határozott vagy meg nem határozott hatású, a mint bizonyos meghatározott, vagy több hasonnemű büntett létesítéséhez járul; megelőző vagy egyidejű (s. praecedens, concomitans), a mint segélyezése, közremunkálása, a büntett előtt vagy alatt történik.

1. Az értelmi segéd, a tett elkövetéséhez a bűnös szándék élesztőse, megerősítése, a tett kivételére irányzott tanácsa, oktatása, j. avaslata által (141. §. 3.) járul, de mivel azt már elhatározott büntettre nézve teszi, az értelmi szerzőtől, ki a büntettet megindítja, lényegesen különbözik.
2. A főtárst Feuerbach közvetett szerzőnek, szerzőtársnak (coauthor-nak) mondja és több törvényhozások büntetését a szerzőével egyenlőre szabják (hassiai bt. 73. ez., württembergi bt. 75. ez., porosz 63. §., BJ. 70. §. ^a gyilkosságra nézve ABT. 134. §. stb.), de mihelyt tevékenysége más büntettének előmozdítására irányul, sajátlag csak segédnek tekinthető. Hâberlin: Grands. 66.1.-
3. Némely törvényhozások, (hannoverai 67. 68. ez. az előbbi bajor 74. 76. 78. ez., az előbbi oldenburgi 70. 72. 84. ez.) a bűnsegedeket tevékenységükhöz képest több fokozatra osztják, és a hannoverai bt. a segély súlyosabb és enyhébb fokozatait elő is sorolja.
4. A ki segélyét a büntett után nyújtja, inkább bűnpártolónak nevezendő, több törvényhozások és írók azonban bizonyos körülmények közt bűnsegednek veszik (145. §.).
5. Az ABT. 5. §. rendeleté szerint a büntettben bűnössé válik mindaz is, ki: „Annak elkövetését az eszközöknek ezéltatos előszerzése, az akadályok visszatartóztatása által, vagy akármiféle módon előmozdította, arra segédelmet nyújtott, annak biztos végrehajtásához járult.“
6. A BJ. 68. §. a bűnsegedély különböző módjairól akként intézkedik: „A ki másnak valamely büntettét, akár az elkövetés előtti vagy alatti szándékos együtt munkálással, akár az elkövetés előtti vagy alatti, vagy utáni segítségnek előre kijelentett egyenes megígéréssel, akár valamely szándékosan a büntett elkövetésére irányzott tanácsal vagy biztatással, ismérve a tettesnek bűnös eltökélését előmozdítja, bűnsegednek tekintetik.“

145. §.

Bűnpártoló (fautor eriminis) mindaz, ki a bűnösnek a büntett után, szándékosan, arra vonatkozó segélyt nyújt, mi vagy a tett következményei, az abból eredt haszon és nyereség előmozdításában, öregbítésében, tudatos osztozkodásában, a büntett nyomainak vagy a bizonyítási eszközök eltitkolásában, megsemmisítésében, vagy a bűnös személyének a büntető hatóság előtti elrejtésében, eltávolításában, megszöktetésében állhat.

Hogy a bűnpártolás részint igenleges cselekvények, részint kötelességellenes mulasztások által történhetik, a mondottakból (137. §.) világos,

146. §.

A bűnpártolás szükséges kellékeihez tartozik: hogy a nyújtott segély már létesített bűnös cselekvényre vonatkozzék, habár az olyan lett volna is, hpgy általa a büntett még be nem végeztetett (123. §.) és a büntetetre irányzott szándokkal történjék; nem szükséges azonban, miszerint nyereményvágyból vagy haszonlesésből vegye eredetét.

1. A bűnpártolásnak bünkísérletnél is van alkalmazása, mihelyt á büntetetre vezető eselekvény elkövetve lön.
2. Vétkességből eredt bűnpártolás nem tartozik a büntetőjog körébe; habár gyanús áruk megvétele, a közbátorság tekintetéből mint rendőri kihágás hazánk törvényszéki gyakorlata és'az ABT. 473—477. §. szerint fenyíték alá vétetik, BJ. I. r. told. 39. §.
3. Ha a bűnpártolás bérért nyereményvágyból történik, rendesen súlyosabb beszámítás alá kerül. BJ. 413. · 414. §.

147. §.

A bűnpártolás, ha a bűnös eselekvény után nyújtandó segély előleg meg volt ígérve, vagy az abból eredő nyereség és haszon osztályrésze, már a tett előtt, kikötve, bűn részességnek, egyébként ha ily megelőző egyezkedés nem történt, bünelősegelésnek vagy orgazdaságnak neveztetik; annak bűnössége nagyobb, mert az előleges segélyígéret vagy bűn eredmény iránti egyezkedés magára a büntett elkövetésére,, is 'nagyobb kisebb befolyással van.

1. A bűnrészesség és orgazdaság érintett megkülönböztetése, az 1862; déé. 12. rögtöneljárási szabályok 14. §. 4. 5. pontjában foglaltatik (Függelék 31. ez. 47-1.) és az újabb törvényszéki gyakorlat által is ' elfogadtatik. Lásd Törv. Csarnok 1853. 54. sz. — A segély előleges ígéretének súlyosabb bűnösségét egyébiránt már B o d ó (Jurispr. erim. 8.1.) vitatta; j
2. Ezen fogalmakkal megegyezőleg az ABT. 5, §.,szeript a bűnrészes „ki előlegesen a tettel csak az elkövetett tett után neki nyújtandó segedelem és segítség, vagy a nyereség és haszonbéli osztályrész iránt értett is

egyét“ a tettes és segédekkel ugyanazon büntettben válik bűnössé; míg a 6. §. értelmében: „A. ki előleges egyetértés nélkül, csak a már elkövetett büntett után szolgál a tettesnek előmenetére segedelemmel és segítséggel, vagy a tudomására jött büntettből nyereséget és hasznot húz, nem ugyan épen azon, hanem külön büntettben teszi magát bűnössé.“, mely a büntettek elősegelésének, öt büntettnél azonban, úgymint: a közhitelpapír s pénzhamisításnál, lopás, sikkasztás és rablásnál bűnrészesülésnek (Theilnehmung) neve alatt fordul elő a törvénykönyvben. ABT. 109. 112. 116. 120. 121. 185. 196. 214. 217/220. §. Hye:Öst. Strafg. 238.239.1. Herbst: Handb. 773. 74. I.

3. Számos criminalista (Feuerbach, Bauer, Mittermaier, Heffter, Jagemann stb.) a bűnrészeséget az az előre kikötött pártolást, bűnsegélynek veszik, és a bűnrészt a segédek közé sorolják, mely nézetükben az újabb törvényhozások többsége osztokodik. Haberlin: Grands. I. 80. Í.
4. A BJ. fenebb (144. §. 6.) egészen közlött 68. §. hasonlólag a bűnrészt segédnek veszi; holott a meg nem Ígért utólagos pártolásról, mint az országosság külön büntettéről 42. fejezetében 411—418. §§. rendelkezik.

148. §.

A büntettnek meg nem akadályoztatása, ha az szándékosan elmulasztott, midő'n biztos tudomás alapján, könnyen, minden nagyobb veszély vagy kár nélkül történhetett, minthogy a büntett elkövetése az általön lehetségesítve, bűnös cselekvényként tűnik fel, és annál fogva fenyíték alá vétetik.

1. A büntett megakadályozása a körülményekhez képest vagy személyes közbelépés, az illetőnek előleges figyelmeztetése, vagy hatósági feljelentés által történhetik; hogy az eredhető veszély vagy kár mentsége nem csupán a meg nem akadályozó személyére szoríttassék, hanem hozzátartozóira vonatkozólag is elfogadtassék, az igazság s méltányosság követelménye.
2. Ha a meg nem akadályoztatás az elkövetett büntettre nézve, már előleg ki volt kötve, bérrel vagy jutalomigérettel biztosítva, bűnsegély természetét veheti fel; holott ellenkező esetben külön bűnös cselekvény létesül, mely a már létesített büntettre vonatkozó bünelősegelésnek fogalma alá csak sajátlanul soroztathatik.
3. Más büntetteinek megakadályoztatására általános jog- vagy állampolgári kötelesség, melynek vétkes elmulasztása is meg volna fenyíthető, nem létezik; de attól meg kell különböztetni a fenebbi esetet, midő'n a mulasztás szándékosan történik. K ö s 11 i n: System. 244. 1.

4. A meg nem akadályoztatás esetére nézve szétágaznak mind a törvényhozasok, mind az írók nézetei; a római jog a gonosz szándékkal mulasztott akadályozást büntethetőnek rendelte. „Culpa carét, qui scit séd prohibere non potest; fr. 50. D. de reg. iuris. „Nullám crimen patitur is qui non prohibet cum prohibere non potest“ fr. 109. Dig. eodem; a kánoni jog azt egyáltalában bűnösnek tartá: „Negligere cum possis deturbare perversos, nihil aliud est quam fovere, nec carét scrupulo societatis occultae, qui manife;to facinori desinit obviare“ c. 55. C. 2. q. 7. „Non in inferenda séd in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit a socio iuriam si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit“ c. 7. C. 23. q. 3. és c. 11. eadem, c. 6. §. 2. X. de homic. a német közös büntetőtörvény (PGO. 111. 177. ez.) azt csak bizonyos esetekre és körülményekre szorítja; az újabb törvényhozások jobbadán a büntett meg nem akadályozását bűnösnek nyilvánítják, ha az illetőnek arról hitelt érdemlő tudomása volt, és ez által sem magát, sem harmadik személyt, vagy legalább hozzátartozóinak valamelyikét veszélybe nem döntötte: míg némely törvényhozások (szász, braunschweigi, porosz) azt estik némely súlyosabb büntettre alkalmazzák.
5. Az olasz jogászok jobbadán a római jog szempontjához ragaszkodtak; az újabbak véleménye szétágazott; többségük a meg nem akadályozást bűnösnek csak akkor tartja, ha külön törvény rendeli, vagy azt az illető hivatalos állásából, vagy a sértendő iránti szorosabb viszonyzatából következtethetni. K ö s l i n: System 294—298. 1. Kappler: Littteratur des Criminalr. 257.1.
6. A hazai írók közül Kittonich az akadályozás elmulasztását büntetendőnek vitatja: „Nota hic quadruplicem esse consenauum et primo quidem quoad consensum negligentiae, quando nimirum quis delictum impedire potest et non facit; quo casu minus peccat negligens quam iaciens“; Dir. meth. eap. 9. quaest. 27. §. 8.; véleményében osztozkodik B o d ó: Jtirispr. erim. 8. 1. és Huszty: Juri.apr. pract. lib. 3. tit, 4. §. 15.; ellenkezőleg Vuchetich azt csak az összes államot és a természeti közelebbi viszonyban levő személyeket érdeklő büntetekre, vagy az arra kötelezett személyekre szorítja; (Institut. iuris crim.86.87. 1.) S z l e m e n i c s pedig mivel „a büntett gátlást általánosan kötelességgé tevő fenytő törvényünk nincsen“ csak is a törvény különös rendelete szerint bejelentendő büntetekre, vagy az arra hivataluknál fogva köteles egyénekre alkalmazhatónak állítja. Fenytő törv. 27. 105. §. és eme véleményében Szokolayis osztozkodik. Büntetőjog 214. 1.
7. Hazánk törvényszéki gyakorlata szerint a büntett meg nem akadályoztatása, főleg súlyosabb esetekben, fenyték alá vétetik: bizonyosságul szolgálhat a kir. ítélő tábla 1861. dec. 20. 828, sz. ítélete, melynél fogva Hatvani László és többek rablási bűnügyében: Buzder Lantos Antalnak bűnül felrovatott, hogy a rablás előtt az elítéltekkel közel a tett helyén együtt lévén „sem azt megakadályozni nem igyekezett, sem utóbb azt fel nem fedezte.“ (Törv. Csam. 1862. 24. sz.) és 1863. sept>9. a hétszemélyes

tábla Kurta György és többek apagyilkossági és más bűnügyekben Kozmet'z Jánost és Vatak Mihályt, mivel az elüttök tudva lévő merényletet annak feljelentése által meg nem akadályoztatták, bűnösöknek, és az elsőre nézve azon körülményt, hogy az által saját atyját mint bűntárust veszélybe döntötte volna, csak enyhítési oknak találta.

8. Az ABT., mely K ö s l i n állítása szerint a szorosan vett jogi szempontot fentartotta, 212. 213. §. a megakadályozás elmulasztását a felségárulás, kémkedés, áltoborzás és emberrel mint rabszolgával! bánás büntetteinél büntársaságnak: egyéb esetekben a büntettes elősegelésének tekinti, ha gonoszságból történt és „ezt könnyen és a nélkül, hogy magát, a hozzátartozókat vagy azon személyeket, kik törvényes ótalma alatt állanak, veszedelemnek tenné ki, megakadályozhatta volna.“
9. A B. J. az akadályozás elmulasztásáról akként rendelkezik 71. §. „A ki másnak valamely büntettré irányult készülését bizonyosan tudja, és az iránt sem a felsőbbségnek jelentést nem tesz, sem azt ki ellen a büntettré irányoztatik, idején nem figyelmezteti, ha bérrel vagy jutalom ígéretével volt hallgatása megvásárolva, vagy ha a feljelentés hivatalos kötelessége lett volna, bűnsegédnek tekintetik“ 72. §. „Ha pedig a feljelentés hivatalos kötelessége nem volt s nem is bérért vagy ígéretért mulasztotta el a feljelentést vagy figyelmeztetést, csak oly esetekben vonathatik büntetés alá, melyekre nézve a fel nem jelentést is büntetendőnek rendeli a törvény, de még ily esetekben is büntetlenek maradnak azok, kik a bűnre készülövel házassági, gyermeki vagy szülői viszonyban állanak, valamint szintén a sógorok, rokonok másod iziglen, s a bűnösnek gyámja és gyámoltjai.“

149. §.

A már elkövetett büntettré feljelentésére általános kötelezettség nem létező, annak elmulasztása csak azon esetekben büntetthető, ha az ilyen kötelezettré bizonyos büntettré nézve törvényesen megállapították, vagy az illető hivatalos viszonyzatából következnek; hazánk törvényei a feljelentést kifejezetten csak a pártütés és felségsértés, nem különben az istenkáromlás büntettré nézve rendelik; (Sz. István II. 5.1. Kálmán II. 6.1715. 7.1563.42.) nem hiányoznak mindazáltal példák, hogy törvényszékeink a körülményekhez képest, azt más súlyosabb beszámítású büntettré is kiterjesztették.

1. Hazai törvényszékeink eme szigorúbb eljárásának bizonyágául szolgál, a kir. táblának Buzder Lantos Antalra vonatkozó fennebb érintett Ítéletén kívül (148. §. 7.) ugyancsak ezen tábla ítélete 1862. dec. 4. 1140. b. sz. Zvibák Mihály és Rozenbaum Sándor tolvajsági bűnperében melyben előre bocsáttatván: hogy Rozenbaum Sándor azon okból, mivel ő az áruba bocsátott ezüstneműekből mit sem vásárlóit, de reájuk nem is alkudozott, csak annyiban volna bűnösnek tekintendő, mennyiben ő, bár az első rendű vádlott és a tolvaj közti alkukötéskor, a dolog gyanús mibenlétéről bővebb tudomást szerzett, mégis azt az illetékes hatóságnál fel nem jelenté; fennevezett csakugyan a feljelentés elmulasztásánál fogva vétkesnek találtatik s figyelemmel eddigi jó viseletére nyolcz napi fogságra ítéltetik; (Törv. Cs. 1863. 16. sz.) 1862. dec. 3. 2397. sz. alatt pedig Turkuy András és többek tolvajsági bűnügyében Berkes János azon mulasztásáért, hogy a tudomására esett büntényt fel nem jelentette, hat havi börtönbüntetésre marasztaltattott. (Törv. Csarnok 1863. 8. sz.)
2. Az elkövetett büntettek feljelentésére a római jog általános kötelezettséget nem ismert, kivételt tesz az eretnekségnél, pénzhamisításnál, malefici, latrones desertoresre nézve, c. 1. C. de fals. mon. c. 9. C. de malef. c. 1. 2. C. de his qui latron, c. 1. C. de desert. c. 16. §. 2. C. de haeret., a kánoni jog ellenkező intézkedéseit péld.: „Non fūr solum sēd ille reus tenetur qui furti conscius quaerente possessore non indicat“ c. 4. X. de furtis, már az olasz Írók lelküsmerei kötelezettségnek vették; a német birodalmi büntető törvények szerint a feljelentés a felségárulás, káromlás és pénzhamisítás eseteiben tétetett kötelességül; a törvényszéki gyakorlat azonban C a r p z o v B ö h m e r szerint más súlyosabb büntettekre is kiterjesztette, és újabb törvényhozások azt kivételesen részint némely súlyosabb büntettekre, az arra kötelezett hivatalnokokra, vagy azon esetre szorítják; ha ártatlan személy vizsgálat alá vonatott és valaki a tettes tudomásával bírta. Babérli n: Grunds. I. 85.1. K ö s 11 i n: System. 269. 1.
3. Az írók nagy többsége a fel nem jelentést csak ha előre kikötetett vagy hivatalbéli kötelességszegéssel jár, vagy a törvényeden megállapított büntettekre nézve tartja megfenyítendőnek; az első esetben értelmi biztatás és így bűnségelynek látván helyét. H e f f t e r: Lehrb. 86. §. K ö s 11 i n: System 299.1.
4. Hazai jogászaink közül 1} o d ó, mindenkit a feljelentésre jogosítottnak bizonyít, köteleztetést mindazáltal csak a törvényes esetekre nézve állít; (Jurispr. crim. 18. 1.) H u s z t y, ez utóbbit vitatja: „Quando ex omissione accusationis reipublicae vei homini privato damnum immineret irreperabile“ (Jurispr. pract. 1. 3. t. 3. §. 6.) tehát jobbadán megelőzőleg; V u c h e t i c h, Szokolay a külföldi írók fennebb érintett véleményében osztozkodnak; (Inst. iuris crim. 87. 1. Büntetőj. 215. 1.) Szlemenics' szerint minden honpolgár természeti kötelességénél fogva a neki tudtára esett büntetteket, szerzőikkel együtt bejelenteni tartozik; de annak elmu-

lasztását törvényeink szerint csupán a felségsértés és Istenkáromlásra nézve megfenyíthetőknek tartja. Fenyítő törv. 105. §.

5. Az ABT. 215. §. szerint elmulasztott feljelentés, a felségárulás, kémkedés és áltoborzás bünteténél büntársaságot állapít meg, egyéb esetekben nem tekintetik büntethető cselekvénynek, miután az ABP. 71. §. a büntettek és vétségek feljelentésére csak a közhatóságokat és hivatalokat kötelezi, a 72. §. pedig mindenkit arra jogosít, de köteleztetését ki nem mondja. Herbst: Handb. I. 374.1. Csatskó: Ausztr. büntetőjog. 279.1.
6. A BJ. 417. §. következőleg intézkedik: „A kinek valamely más által elkövetett bűntettéről és annak ki által lett elkövetéséről bizonyos tudománya van, s azt a felsőbbségnek bejelenteni elmulasztja, csak akkor büntetetik: a) Ha bér vagy ígéret által meg volt vesztegetve, vagy b) Ha tudja, hogy ugyanazon bűntettért valaki ártatlanul vétetett büntető közkereset alá; vagy c) Ha a feljelentés hivatalos kötelessége lett volna.“ Büntetése a 418. és 419. §. szerint az első és másod esetben az orgazdaságával azonos; a harmadikban a hivatalos kihágásokról szóló szabályok szerint mérendő ki; mely alól a másod esetben csupán a gonosztevővel a BJ. 72. §. megérintett viszonyban lévők vétetnek ki (148. §. 9. végén).

150. §.

A büntett utólagos helyeslése habár az erkölcsiség elveivel ellenkezik, minthogy semminemű jogsértést nem tartalmaz, büntetés alá nem esik, kivéven ha a bűnelő'segelés valamely más módjával járna, vagy már magában véve önálló törvényszegést képezne.

1. így ha a helyeslés a büntett hasznábóli részesüléssel jár, vagy becsületsértésnél abban ismétlése foglaltatnék, a törvények rendeletéhez képest fenytéknek lehet helye. (91. §. 3.)
2. Az ABT. 308. §. (katonai bt. 562. §.) szerint az, a ki nyilvánosan, vagy több ember előtt, avagy nyomtatványokban, elterjesztett képes ábrázolatokban vagy iratokban, erkölcstelen vagy törvénytelen cselekvényeket feldicsér vagy igazolni törekszik, vétségben válik bűnössé; azonkívül, valamely bűnös cselekvény roszalásának elmulasztása, sőt elkövetése utáni helybenhagyása, javalása bűnpártolásnak nem tekinthető, mit a legfelsőbb törvényszék 1852. oct. 7. döntvényében nyíltan kijelentett. Herbst: Entscheidungen 17. 1.

151. §.

Az ABT. általános intézkedései a nyomtatványok által elkövetett bűnös cselekvényekről is állván, a

szerző, fordító, kiadó, kiadó tulajdonos, üzlet vivő, könyv-
 árus, nyomtató, időszaki nyomtatványoknál a felelős
 szerkesztő is, általában, mind azon személyek, kik a
 nyomtatásnál vagy a nyomtatvány terjesztésénél köz-
 remunkáltak, ugyanazon büntetben válnak bűn-
 sökké, mihelyt reájok a szándékosság, bűnös közremű-
 ködés vagy bűnkísérlés körüli általános határozatok
 alkalmazhatók. (Hird. Nyiltp. 2. ez. ABT. 8. §.)

1. Nyomtatványok neve alatt nem pusztán a sajtó termelékei, hanem az el-
 ménék és a képző művészetnek kő-, fém- vagy fanyomat, vésés, mintázás
 vagy bármimemű gép vagy vegytani eszközök által többszörözött szülemé-
 nyei (irodalmi és művészeti munkák) is értendők. Hird. nyiltp. 2. ez. 1862,
 Sajtótörvény 4. §. 1863. BTL. 6. sz.
2. Nyomtató alatt a nyomdatulajdonos, vagy a mennyiben az üzletet nem ön
 maga kezelné, a nyomda ügyvezetője' értendő. 1852. máj. 27. sajtórendt.
 35. 38. 40. 48. §. 1862. sajtótörv. 5. §.
3. Időszaki nyomtatványnak mind az 1852. május 27. sajtórendtartás 9. §.
 (BTL. 122, sz.) mind az 1862. dec. 17. újabb sajtótörvény (1863. BTL.
 6. sz.) 7. §. szerint az tekintetik, mely legalább is hávonkint egyszer,
 habár nem egyforma időszakokban jelenik meg.
4. A nevezett személyek büntetethőségének kezdetéről, Isd 126. §. 4.; az ABT.
 e tárgyú intézkedéseivel teljesen öszhangzik a katonai büntetőtörvény 13.
 18. §. Bővebben Isd. H a r u m: Gegenw. österreich. Pressgesetzgebung.
 Wien. 1857.
5. A sajtó, iránt intézkedő 1848. 18. szerint, a ki valamely bűn vagy vétség
 elkövetésére egyenes és. határozott felhívást tesz sajtó útján, ha a bűn
 vagy vétség valósággal el is követtetik bűnrészesnek, és ha ebbeli felhí-
 vásának semmi következménye nem lön, bűnkísérlőnek tekintetvén, a köz-
 törvények súlya szerint büntettetik; sajtótörvényekért egyébként a szerző,
 ha az nem tudatnék, a kiadó, és ha az sem tudatnék a nyomda vagy
 metszetulajdonosa, időszaki lapoknál, ha a szerző felelősségre nem vo-
 nattathatnék, a bejelentett tulajdonos, vagy felelős kiadó, vagy szerkesztő
 büntettetik. (1848. 18. I. 3. 4. 13. HL 33. §.)

152. §.

Többeknek, közösen czélbavett büntett egymás
 segítségével leendő elkövetésére, előre és határozottan
 történt szövetkezése bűnszövetségnek (societas
 delinquendi, complott) neveztetik.

1. A bűnszövetség fogalma nem alkalmazható azon bűntettekre, melyek természetüknél fogva több személy közreműködését szükségkép igénylik, mint a házasságtörés, többes házasság, párbaj stb. (135. §. 1.),
2. Vájjon a bűnszövetséget csak kifejezetten vagy hallgatagul is, szóló cselekvények által létesíthetni? arra nézve szétágaznak a vélemények; az igenlő nézetet pártolják Heffter, Luden, Köstlin, Bemer, H a b e r l i n stb. ellenkezőjét Kleinschrod, G r o Imán, Henk e, T i l l m a n n stb.; az újabb törvényhozások közül némelyek (a thüringiai 35. §'. és braunschweigi 42. ez.) a hallgató lekötelezést elégségesnek tartják. Heffter: Lehrb. S7. §.
3. Az ABT. a bűnszövetség fogalmát nem adja; a BJ. 60. §. fenebbi értelmezésünkkel megegyez.
4. Súlyosabb bűntetteknél, főleg a pártütés és felségsértésnél a bűnszövetség összeesküvésnek (coniuratio, conspiratio) nevezetik, mely utóbbi kifejezéssel (conspirare) hazánk törvényei is élnek Sz. István II. 51. Kálmán II. 6.

153. §.

A bűnszövetség természetéhez tartozik többeknek megelőző, határozott egyesülése a végett: hogy bizonyos bűntettet, melyet mindnyájan, mint sajátjukat célba vesznek és mint olyant létesíteni akarnak, közös közremunkálással, egymásnak biztosított kölcsönös segítséggel tényleg véghez vigyenek.

1. Akár mily különbözők voltak is a régibb criminalisták nézetei a bűnszövetség egyes kellékei iránt, az előleges, egyetértést (praecedens tractatus) lényegéhez mindig megkívták; miért is az indulatosságból történt közös cselekvés, köréhez nem számítható. Köstlin: System 348. 1.
2. A megérintett kellékek, nevezetesen az által, hogy a szövetkezők a bűntettet mint sajátjukat célba veszik: különbözik a szövetség az egyszerű közreműködéstől, melyet egyenlő nek neveznek, ha több szerző physikailag vagy értelmileg, egyenlőtlen nek, ha szerzők segédekkel munkálnak közre. Feuerbach: Lehrbuch 46. §. Szokolay: Büntetőjogtan 70. 1.

154. §.

A bűnszövetségnél a kölcsönös segélyezésnek megelőzőleg történt kikötése, a szövetkezők mindegyikére, a merénylet elhatározása és végrehajtására nézve

buzdítólag hatván, mindnyájan a célba vett büntett szerzőtársainak (coautores) tekintendők; mi azonban egyeseknek az egyesülés létesítése vagy a tett végrehajtása körüli nagyobb vagy kisebb mérvben kitüntetett tevékenységét, és ahhoz képest súlyosabb vagy enyhébb bűnösségét s megfenyítését, nem csak ki nein zárja, hanem az igazság elvei szerint szükségessé teszi; mi különösen a bűnszövetség főnökeire nézve áU, kik közöl, ki a bűnszövetséget megindította felb ojtó nak, ki a végrehajtás tervét készítette vagy létesítését igazgatta, főczinkosnak, vezetőnek (dux criminis) nevezetik.

1. Gr olm an nak, Feuerbacih. által, némikép módosított azon állítása, miszerint a szövetkezők különbség nélkül, vájjon részt vettek a végrehajtásban vagy sem, a létesített büntett értelmi szerzőinek tekintendők, a felb ojtó és többi társak közötti természetszerű különbséget teljesen elejti.
2. A szerzőtársak bűnösségének fokozatai, tekintettel kifejtett tevékenységükre, főleg ha a merénylet kísérleténél maradtak, vagy némelyek létesítése előtt visszaléptek, vagy e célba vett büntettnél súlyosabb vitetett véghez, a beszámítási elméletben tárgyalandók.
3. A B.J. 60. §. szerint: „Minden szövetkező, ki á szövetkezés következtében a büntettnel elkövetése előtt, alatt vagy után arra együtt munkálodott, vagy az által, hogy a véghezvitelnél szándékosan megjelent, készségét az együtt munkálásra megmutatta, mint bűnszerző azon büntetés; lá esik, melyet azon büntettnel rendel a törvény; s minél nagyobb volt befolyása a szövetkezettek elhatározására, minél több részt vett a büntettnel elkövetésében, a beszámítás reá nézve annál súlyosabb lesz.“ A részletes intézkedéseket maga helyén emlitendjük.

155. §.

Többeknek szövetkezése, több egyenként még meg ném határozott büntettnel ismételt elkövetésére bünbandának nevezetik.

1. A bünbanda rendszerint azon vagy legalább hasonnemü büntettek ismételt elkövetésére létesül (lopás, rablás, csalás), de különnemü büntettek nézve (rablógyilkosság, gyújtogatás, közeroszakoskodásra stb.) is alakulhat, és gyakrabban alakul is.

155. §.

Kellékeihez tartozik, hogy többen, közös közremunkálással véghezviendő több büntetetre határozott vagy határozatlan időre egyesüljenek, melyek sem számuk, sem idejük, sem egyéb részleteikre nézve még egyenként meghatározva nincsenek: míg tehát a bűnszövetség mindenkor valamely határozott büntetett vesz célba, addig a bünbanda azok határozatlan többségére irányul; minél fogva, főleg ha állandó szervezettel bír, súlyos bűnösségű merényletet képez, melynek beszámításánál mindazáltal, a bűntársaknak egyes büntetteknel kifejtett értelmi és physikai tevékenysége, kellő tekintetbe veendő.

1. A bünbanda az egyes büntettek véghezvitelére nézve, a bűnszövetség természetét veszi fel; súlyosabb volta abban fekszik, hogy a szokássá vált, foglalkodásként űzött bűnözés jellegével bír, és így a közbátorság nagyobb veszélyével jár.
2. A bünbandától különbözik a szövetkezés több, de előre már meghatározott vagy folytatólag elkövetendő büntetetre, melyekre a bűnszövetség fogalma alkalmazandó.
3. A bünbandánál is mind az egész szövetkezésre, mind az egyes tettek kivételére nézve a felbojtó és főzinkos kiváló tevékenysége (155. §.) szemügyre veendő.

157. §.

Mind a bűnszövetségtől, mind a bünbandától különbözik a véletlen csoportulás, mely többeknek valamely büntett véghezvitelére irányzott, előleges egyetértés nélküli közremunkálásában áll; a bűnösség meghatározása egyesek kifejtett tevékenységén gyökerezvén, fokozata is csak a szerint határozathat meg.

1. A bűnösség fokozatának meghatározása összerú esetekben azon körülménytől függ, vajjon az egyesek bűnös tevékenysége meghatározható-e, vagy pedig a bűnös eredmény, azoknak egyenként ki nem puhatolható összehatásából eredt legyen.

2. A csoportozás (Zusammenrottung) kifejezése az ABT. szövegében (például 68. §.) mindenkor többeknek előbb történt szövetkezését jelenti, és annál fogva a véletlen csoportulásnak fenebb érintett eseteitől (ABT. 81. §.) lényegesen különbözik, mint azt a legfelsőbb törvényszék 1853. jan. 20. döntvénye világosan kifejti.
3. Eisenhardt: Dissert, de vera criminis socii notione. Helmst. 1750.
Westphal: Diss, de consortibus et adiutoribus crim, eorumque poena Hallae. 1760.
K e m p: Diss. de eo qui delinquentis est spcius. Dug. 1790.
S c h n e c k: De poenis regulariter mitioribus in socios crim. quam in eor. auctores. Heid. 1809.
K o n o p a k: üb. die allgem. und besond. Gehülfen z. einem Verbrechen. Bost. 1812.
G e v e r s: De sociis delinquentium. Lugd. 1824.
E k e l u n d: Dissert, de concursu ad delict. Abo. 1824.
Wolters: Diss, de auctorib. sociis et fautoribus delictorum. Gron. 1824.
S't ü b e l: Über die Theilnahme mehrerer Personen an einem Verbrechen. Dresd. 1827.
N i c o l i n i: Della complicita. Nap. 1837.
Müller O.: De auctor. et ministr. crim, differ. 1842.
Bustelli: Cone, della solidarieta penale. 1844.
Ziegler: Theilnahme an einem Verbrechen. Marb. 1845.
Berner: Lehre v. d. Theilnahme am Verbrechen. Berlin. 1847.
4. S c h w e d e n d ö r f e r: Poena comminationis. Lips. 1668.
Stryck: De j. blanditiarum. Francof. 1672.
 _n De j. persuasionis Francof. 1678.
 _M De mandato delinquendi. Francof. 1690.
Gerdes: De minis. Gryphisv. 1681.
Ly ncker: De mandato rei turpis. Jenae. 1699.
Reinhardt: De consilio in crim. Erfordi. 1732.
Cramer: De consilio malo. Marb. 1740.
C r e l l: De poena instigationis. Vittenb. 1734.
Puttmann: De excessu mandatarii non impuni. Lips. 1777.
Eminghaus: De mandato tacito. 1794.
5. Ziegler: De ratihabitione. Vittenb. 1670.
Sommer: (praes. Hoyer) De conseiis crim. Regiom. 1704.
Böhmer: Dissert, de obligatione revelandum occulta. Halae. 1734.
C r e l l: De poena silentii. Vittenb. 1742.
Westphal: De consc. et adiut. crim. Halae. 1790.
Püttmann: De crimine conniventiae. Lips. 1781.
M o m a e r t s: De fautor. criminis. Lov. 1827.
Ulens: Dissert, de crimin. fautoratus. Lovanii 1828.
Swin deren: De reticentiae crimine, 1834.

6, B u s m a n n: Dissert. inaug. de societate delinquendi sive coniuratione.
Gron. 1824.

Ötödik czím.

A bűnhalmazat.

158. §.

Bűnhalmazatnak tágasb értelemben (concur-
sus criminum) akkor van helye, midőn valamely bű-
nösnek több büntette ugyanazon büntető eljárás és el-
ítélés tárgyát képezi; fogalmához annál fogva kívánta-
tik, hogy ugyanazonegy személynek, több önálló bűn-
tette, mely mindaddig megbüntetve nem volt, együtt
vétessék vizsgálat, illetőleg közkereset alá, és az azokra
szabandó büntetés is ugyanazon ítélet által határozta-
sék el.

159. §.

A bűnhalmazat vagy alaki (eszmei, bűnök ösz-
szefolyása; concursus simultaneus, formális), midőn
egy bűnös cselekvény több önálló hason vagy külön-
böző büntettnek (conc. simultaneus homogeneus v. he-
terogeneus) elkövetését foglalja magában; vagy anyagi
(valódi; concursus succesivus, materiális, reális), midőn
több külön cselekvény által több hason vagy külön-
böző büntett (concurus succesivus homogeneus v. he-
terog.) követtetik el; hason büntettek többszörös elkö-
vetése bűnismétlésnek, (cr.reiteratumv.repetitum)
különbözőknek, bűnhalmazatnak (cr. cumulatum)
szorosabb értelemben, neveztetik.

1. Eszmei bűnhalmazat példája a vérfertőztető házasságtörés, vagy több sze-
mély együttes rágalmozása, hamis feladása; a valódi hasonneműnek több-
szörös tolvajság, csalás stb. a különneműnek rablás és gyújtogatásnak,
Vallásháborítás és pénzhamisításnak elkövetése stb.

2. Feuerbach, Vuchetich stb. a hason büntettek halmazait alanyinak (c. subiectivus) a különbözökét tárgyi nak (c. obiectivus) nevezik. Lehrb. 127. §.
3. Vannak, kik (S c h r ö l l e r, H e n k e stb.) az alaki és anyagi halmazat különbségét a szándok egységében vagy különféleségében keresik; a nélkül, hogy tanuk viszhangra talált volna, miután az írók túlnyomó többsége a fenebbi már a régiebb írók által megállapított fogalmakhoz ragaszkodik. Lásd H e f f e r: Lehrb. 76. 163. §. leginkább pedig K ö s l i n: System 537—539. 1. Neue Revis. 873. és köv. 11.

160. §.

Bűnhalmazat nem létez mindazáltal, ha valamely büntett több súlyosító körülmény egybefolyásánál fogva, többszörös tekintetben minősítetté válnék, (97. §.) vagy az elkövetett önálló büntett más általánosabb körű büntett fogalma alá is vonattathatnék, vagy mint összetett büntett (94. §.) természeténél fogva több jogsértést foglalna magában, vagy több cselekvény követtetnék el, melyek csak együttesen, egymást kiegészítve eredményezik a büntett létesülését.

1. így ha a tolvajság több körülménynél fogva válnék is minősítetté, például szent helyen, betöréssel, fegyveresen vagy az ABT. intézkedéseit tekintve cseléd által, ura különös szorongatásában, huszonöt forintot túlhaladó értékben követtetnék el, bűnhalmazatról szólni nem lehetne.
2. A házasságtörés habár fajtalanságot is foglal magában, a rablás, mely vagyon és szabadságsértést tartalmaz, vagy a több súlyos sértésből eredt emberölés, a fenebbi okoknál fogva, bűnhalmazatot nem képeznek.

161. §.

A bűnisméltléstől, mint a bűnhalmazat egyik fajtától különbözik a büntett folytatása (cr. continuatum), midőn több egymást érő bűnös cselekvény, ugyanazon határozott büntettségre irányzott elhatározásának valószínűsítése végett merényeltetik, vagy több hasonló cselekvény azon egy tartós, folytonos, bűnös viszonyra vonatkozik, vagy ugyanazon egy büntettségnek

alkotó elemeit képezik; miért is a bünfolytatás jellemző ismérve az elhatározás egységében, és a bűnös cselekvényeknek olynemű félbe nem szakadt összefüggésében áll, hogy azokat ugyanazon egy büntett kiegészítő mozzanatainak tekinteni lehessen (crimen collectivum).

1. így a tolvaj, ki valamely célba vett tolvajság elkövetésénél több zárt feltört, több szekrényt kiürített, vagy a folytonos házasságtörő viszonyban élőknek egyes közösilési cselekvényei, vagy a rabszolga kereskedés (ABT. 95. fogalmához szükséges egyes vevési és eladási esetek, a bűnismétléstől különböző bünfolytatásnak mindannyi példái, míg ellenkezőleg ugyanazon egy személy ellen különböző időben, újabb elhatározás alapján elkövetett gyilkossági kísérhetek a bűnismétlés és így halmozat közé tartoznának. H e f f t e r: Lehrb. 77. §. H y e: Österr. Strafgesetz. 150—52. 471.—75. 1.
2. Azon ellenvetés, melyet Trefurt tesz, hogy több cselekvényt egy elhatározásból nem származtathatni, miután minden cselekedet külön elhatározásnak eredménye, annyiban áll, hogy az embernek magát minden külön cselekedetre, melyet véghez visz, el kell határoznia: de nagy a különbség ugyanazon egy eltökélt szándok szüleményeiként folytatott, és egészen különböző, ösze nem függő elhatározásokból eredt cselekvények között. K ö s l i n: System. 544. 1.
3. A bűnismétlés és folytatás határvonalai körüli nézetek hét ágazatáról, melyek már az alanyi, már a tárgyi nyomadékban már mindkettőjében keresik meghatározási ismérvét, tanulságosan értekezik K ö s l i n; Neue Revision 887—93. 1. System: 540—545. 1.
4. Vétkes büntetteknel, miután azoknál a gonosz elhatározás egyáltalán hiányzik, és így annak egységéről nem szólhatni, bünfolytatásnak helye nincs.
5. Az újabb törvényhozások közül többen a bünfolytatásról külön intézkednek (hannoverai 106. badeni 180. hassiai 111. 112. braunschweigi 56.) sőt a hassiai s a badeni törvényhozások, annak fogalmát még a vétkes büntetkekre is kiterjesztik.

162.

A bűnhalmazattól különbözik továbbá a vissz a e s é s (relapsus), mély tágasb értelemben akkor létesül, midőn ember, ki büntett miatt már vizsgálat alá véve és elítélve volt, ismét bűnözik; szorosabb érte-

lemben pedig, midőn valaki azon büntettet, melyért már büntetve volt, vagy ahhoz hasonneműt ismét elkövet; lényeges különbsége a bűnhalmazattól abban áll, hogy az utóbbinál több bűnös cselekvény, mely még megbüntetve nem volt, egy időben kerül elítélés alá; inig a visszaesésnél már ítéletileg elintézett, sőt megbüntetett törvényszegés ismételve követetik el.

1. A római jog fr. 28. D. de poenis., c. 4. C. de sérv- fugit, c. une. de super-exact. nem különben a német birodalmi törvények csak a szorosabb értelmű visszaesést némely súlyosabb büntetteknel, tartják súlyosító körülménynek, és ily értelemben rendelkezik az újabb törvény hozás ok többsége is, (francia 56. braunschweigi 89. württembergi 124. badeni 183—89. porosz 58—60. stb.) ha az előbbi büntetés az elévülés által még el nem enyészett.
2. Az ABT. a visszaesést szorosabb értelemben (44. §. c.: „Ha a büntetett már hasonló büntettért büntetve volt“) nemcsak súlyosításnak veszi, hanem a visszaesőkre nézve a testi fenytésnek büntettek, vétségek és kihágásoknál, mint büntetési súlyosításnak helyt enged. ABT. 24. 258. §.
3. A BJ. 93. §. a visszaesés fogalmát hasonlólag a fentebb érintett szorosabb értelemben határozván meg, súlyosabb befolyását csak következő a 94. §. elősorolt büntettekre szorítja, melyek közül az ugyanazon pont alatt állók a visszaesés tekintetében hasonneműeknek vétetnek: „1. Pénznek, iratoknak, pecséteknek meghamisítása. 2. Gyermekekülés, idélen szülésnek szándékos eszközlése, a csecsemőnek kitevése. 3. Szándékos emberölés, szándékos sértések, veszekedések és erőszakos letartóztatás. 4. Több feleségiség vagy több fejjőség, nőragadás, házasságtörés és egyéb .bujaságbeli büntettek. 5. Hamis feladás és álnok gyanúsítás. 6. Rablás, lopás, zsarolás, sikkasztás, csalás. 7. Hamis esküvés, hamis tanúbizonyosság. 8. Hivatalbeli visszaélések. 9. Haszonlesésből elkövetett orgazdaság és haszonlesésből elkövetett rabszöktetés“; melyekhez a 95. §. szerint 10. a gyilkosság és 1 lí a gyújtogatás járul.
4. S c h o e p f: Dissert. de concursu delictórum. Tubing. 1738.
Schuler: De concursu delictórum. Halae. 1748.
Savigny: De concursu delictórum formali. Marb. 1800.
Schroeter: De concursu delictórum. Lipsiae 1812.
W a f f l e r: De concursu delictórum. Lovanii 1823.
Z e h l e r: Ub. d. Zusammentreffen dér Übertretungen. Würzb. 1827.
R o l l e c k: Ub, Concurrrenz d. Verbrechen. Freib. 1840.
K r u g: Ub, die Concurrrenz d. Verbrechen. Leipz. 1842.
5. Krug: Ub. d. fortgesetzte Verbrechen. Leipz. 1857.
„Zür Lehre von d, fortgesetzten Verbrechen, Leipz. 1.59,

Schwarz: Lehre v. d. sogen, fortgesetzten Verbrech. Erl angen. 1857.
 W o r i n g e n: Über den Begriff des fortgesetzten Verbrechens. Freiburg. 1857.

Merkel: Zür Lehre v. fortgesetzten Verbrechen. Darmst. 1862.

6. W e n d t: De delictis recidivis. Erlang. 1824.

Van der D o e s: De pluribus ab eod. comm. crim. et crim. repetito Traj. 1826.

Van der B u l k e: De relapsu in malitia. Gand. 1829.

MÁSODIK FEJEZET.

A büntetés.

ELSŐ CZIKK.

A büntetés ismerete és természete.

163. §.

A büntetés, mely tágasb értelemben véve, a jogsértésnek az igazság elvei szerinti megtorlása, tekintettel az álladalomra, szorosabb értelemben a büntettnék az államban fenálló jogszabályok szerint, bíróságilag elhatározott megtorlását jelenti, és természeténél fogva ép úgy az igazság eszméjén, mint a jogbátorság fentartásának szükségén gyökerezik, mely utóbbiban egyszersmind állami alkalmazása végczélját leli. (77-80. §.)

1. A büntetés értelmezései a különböző elméletekhez képest különbözők; a fonebbi, igazolását a büntető jog megalapítása körül kifejtett elvekben találja. Poena est noxae vindicta fr. 131. D. de verbor. signif. c. 3. D. 3. de poenit.
2. A büntetés az igazság szükségképi folyamánya lévén, tágasb és szorosabb értelemben azaz általában, vagy tekintettel az álladalmi intézményekre értelmezendő. „La peine en soi est un mal, qui retombe sur l’auteur d’un délit, et en raison du délit. La peine proprement dit est la souffrance que le pouvoir social inflige à l’auteur d’un délit légal. La peine en soi est le genre; la peine sociale est une espèce. „BOBSÍ: Traité du droit pén. - 1. 3. ch. 1.

164. §.

A büntetés különbözik a jogsértések megakadályozására vonatkozó megelőzéstől; az igazságtalan megtámadás ellen alkalmazott önvédelemtől, és a bárítalmazónak pusztá gerjedelemből, indulatból fájdalom^mát okozó bosszútól; mert az első a jövőre, a második a jelenleges bántalomra, az utolsó a múltra vonatkozik ugyan, de tekintet nélkül az igazság követelményeire; míg a büntetés csak a múltat, és pedig az igazság elvei szerint sújtja,

165. §.

Szorosabban véve különbözik a rendészeti és fegyelmi fenyítéktől, mert azok a rendőri kihágásokra, illetőleg a fegyelmi esetekre vonatkozván, a jogrendet csak következményeiben veszélyeztethető cselekvések vényekre, vagy bizonyos társadalmi, testületi vagy hivatalbeli körök belső rendjének megóvására alkalmaztatnak. (87. 88. §.).

166. §.

Különbözik továbbá a kármentesítéstől, mely habár a jog folyománya, csupán megtérítése helyrehozása azon kárnak, melyet a sértett anyagilag szenvedett; minélfogva magánjoga köréhez tartozik, érvényesítése saját akaratjától, elhatározásától függ; nem különben a tettek hátrányos természeti vagy polgári következményeitől, minthogy azok, a tettekből magából természeténél, ezek pedig a polgári törvények rendeleténél fogva folynak, a nélkül, hogy a bírósággal elhatározott [megtorlás tulajdonságával bírnának;

vége a szerződési büntetésektől (kötér, bánatpénz), melyeket a szerződő felek, ha tartozásaiknak eleget nem tennének, önmagokra megállapítottak.

1. Az érintett különbségből foly, hogy a kártérítés jogáról a károsodott lemondhat, az iránt a sértővel egyezkedhetik, és áírt annak vagyonából, örökösöitől is követelheti: míg a büntetés egyedül a bűnöst érheti, habár a kártérítés kérdése hazánk törvényes gyakorlata szerint is, rendesen a büntető keresettel egyszerre tárgyalatik és megítéltetik. 1639. 17.1715. 48-1723. 11. §. 10.
2. Ezzel egyezőleg az ABT. 48. §. rendeli „A büntető büntetése semmit sem változtat azok jogán, kik a büntett által megsértettek, vagy károsítottak, s kiket azért a bűntevőtől, annak örökösöitől, vagy vagyonából elégtétel vagy kártalanítás illet“ és az ABP. 352—364. §. szerint a kártérítés kérdései a büntető törvény által elintézendők; a magyar bűneljárási javaslat (EJ.) pedig ekként intézkedik 3. §. . . A büntett által okozott kár megtérítésére vagy sérelem orvoslására polgári keresetjoga van mindenkinek, ki a kárt vagy sérelmet szenvedte“ 4. §. „A polgári kereset a bűntevőtől együtt ugyanazon büntető bíróság által elítélendő.“ 5. §. A polgári keresetről lemondás vagy a sértett felleli egyezés a büntető keresetet meg nem akasztja.“ BJ. 16. §.
3. A bűnös tett természeti következményeihez a lelkiismeret furdalásai, betegségek, rász hírnév, közmegvetés stb. (ignominia, infamia, facti) számíthatók; a törvényellenes, habár nem bűnös cselekvények vagy mulasztások hátrányos polgári következményeinek példáit, az ügyletek érvénytelenségében, kereset vagy elsőbbségi jog elvesztésében, makacsság! elmarasztalásban stb. szemléljük.
4. A rokonfogahnakhoz tartozik még a római jog büntetesként! hagyománya (legatum damnationis s. poenae nómine relictum), melynek kifizetését az örökhagyó azon esetre rendeli, ha örököse akarattjával ellenkezőleg cselekednék. §. 36. I. de legatis. H e n f n e r: Kómái magánjog II. 280. 1.

167. §.

A büntetés mint a büntettnek megtorlása, a jogérvényesítési kényszer körébe tartozik, és annak természetével bírván, szükségkép bajt vagy rosztat foglal magában; minthogy pedig az igazság határain belül, az állam czéljainak kellő tekintetbevételével foganatosítandó, oly tulajdonokkal kell bírnia, hogy mind az

igazság követelményeinek teljesen megfeleljen, mind az általa elérendő czélok sikeresítésére hatékony és czél-szerűnek bizonyuljon. (77. 80. §.)

1. Hogy a bűnös a reá márt büntetést minden összerú esetben magára nézve is bajnak tekintse, mit Feuerbash, Tittinann, Oersted stb. vitattak, feltétlenül nem szükséges, elégséges, hogy általában annak vé-tessék.

Hepp: Versuch über einzelne Hehren der Strafrechtswissenschaft. Heid. 1827. 141. 1.

Besehe: De homicidio ex vitae taedio ad appetendam mortem commisso. Halae. 1772.

2. A büntetés végrehajtása holtakon, mivel azok, minden egyéb okok mellő-zésével, rosszal többé nem sujthatók s jogi kényszer tárgyát nem képez-hetik, helyén egyáltalán nincs: a távollévőknek jelképies megfenyítése azonban, mivel nemcsak a becsületbüntetések közé sorolható, hanem egyéb hátrányos következményekkel is járhat, valódi büntetés természeté-vel bir. ABP. 391—395. §.

3. K l e i n: De executione in cadavere delinquentis. Rostok. 1699.

C o c c e j i H.: De iustitia poenae in absentes vei mortuos. Francof. 1711
Hoffmann: Diss. de in effigie suspenso. Vittenb. 1711.

Ihre: Diss. de poena in effigie. Hohn. 1742.

4. A büntetés tulajdonainak megállapítására nézve szétágaznak a vélemények, az első Montesquieu volt, ki négy lényeges kellékét állította fel, úgmint a) Hogy az a büntett természetével egyező, b) mérsékelt, c) ará-nyos, d) erkölcsös és illedelemszerű (szemérmes) legyen; Béccaria szerint szükségeltetik a) hogy a büntettel hasonszerű (analog) b) nyilvános, c) szelíd, d) arányos, azonfelül bizonyos gyors és elkerülhetlén; R o m a g n o s i szerint hogy a) igazságos, b) szükséges, e) arányos, d) gazda-ságos, e) bizonyos legyen: míg B e n t h a m kívánatos tulajdonságait (poprietés desiderables) következőkben ponfesisította össze: a) A büntetés legyen osztékony, b) bizonyos és egyenlő, c) megmérhető d) hasonszerű (analog), e) példás, f) gazdaságos, g) helyrehozható, h) ártani gátló, i) ja-vító, k) előnyös, l) egyszerű, m) népszerű; — ahhoz közelednek a Rossi által felállított tulajdonságok is, melyeket jobbadán követendünk; B e n t-ham és Rossi néseteit egybekapcsolni törekedett Hye, Szemere stb. Lsd Hepp: Uber Zulässigkeit der Todesstrafe 59—63. 1. Szemere: A büntetésről 65—69. 1. Sárvány: A büntetésről. 25—35. 1.

168. §.

Hogy a büntetés az igazság követelményeinek megfeleljen annak: személy esne, k azaz olyannak

kell lenni, mely közvetlenül egyedül a bűnöst magát sújtja, miért is annak, a dolog természeténél fogva másokra, nevezetesen hozzátartozóira, kiható következményei minél szűkebb körre szorítandók, mi hazánk törvényei nyílt rendeletén is gyökerezik; (1351. 10. 19. 1486. 36. 1492. 74. 1514. 9.) arányosnak azaz a büntett alanyi és tárgyas mérvéhez idomithatónak, és annál fogva egyenlőnek és osztékonynak, hogy lehetőleg mindenkire, és mégis szigorára, tartamára nézve különbözőleg alkalmaztathassék, végül emberies és erkölcsinek, hogy az emberiség és erkölcsiség érzületeivel összeütköző kegyetlenkedéssé ne fajuljon.

1. A büntetés tulajdonai annak minőségére, nem pedig alkalmazására vonatkoznak, mert hogy ez utóbbi tekintetben, a büntetés a fenálló jogszabályok értelmében, az egyszerű esetek körülményei megvizsgálása folytán, az illetékes bíró által ítéletileg elhatározandó, a fenebb mondottakból (163. §.) és a büntető törvénykezés természetéből foly; „Nous parlons ici des qualités de la peine, et non de son application. Pour que l'application soit légitime et rationnelle, la peine doit être proportionnée au crime, et suffisante pour la protection du droit. Mais ce n'est pas là le sujet que nous traitons ici.“ Rossi: Traité du droit pén. 1. 3. ch. 5.
2. Hogy a büntetés csak a bűnöst sújtsa, már az ó-szövetség szent könyveiben elvül mondatik ki. „Meg^{ne} ölessenek az atyák a fiakért, és a fiák az atyákért, hanem kiki maga bűnéért haljon meg.“ Deuter. XXIV. 16. „Le principe d'éternelle justice était si souvent méconnu chez les peuples anciens, que c'est une des gloires de la législation mosaïque de l'avoir hautement proclamé.“ Rossi: Traité du droit pén. 1. 3. ch. 5.
3. Mily gyakran tértek el a hajdankorban ezen a római jog által is elismert igazságtól: „Sancimus ibi esse poenam ubi'et noxia est. Propinquos notos> familiares, procul a calumnia submovebimus, quos reos sceleris societas non facit. Non enim adfinitas vei amicitia nefarium crinien admittunt Peccata igitur suos teneant auctores; nec ulterius progrediatur metus, quam reperiat delictum. Hoc singulis iudicibus inquitur“ c. 22. Cod. de poenis, tanúsítja a történet; hazánkban, hol már sz. István a felségsértés' és pártütés eseteire nézve rendelé: „Tunc veró bona illius in regiam veniant potestatem, ipse veró subiaceat sententiae, filiis innocentibus remanentibus“ (II. 35.)ez elvet, nyilván vonatkozással a közel múltra Nagy Lajos jelentette ki: „Filií fratres proximi, sorores et uxores pro excessu talis peremti hominis non debent aggravari, séd in posséssionibus domibus et bonis ipsorum

pacifici et quieti permaneant“ 1351. 10. „Porro pro excessibus patrie filius, nec in persona imo nee possessionibus aut in rebus danificetur et condemnetur“ 1351. 19. (Lsd B art al: Cornent. HI. 63. 64. 1.) ismételték azt a fenebb idézett törvénycikkek, és annak daczára az 1514. országgyűlés, melynek 9. tcz. kimondotta: „Bei et culpabiles puniantur, innocentes autem salvi maneant“ 14. cikkében a nőszeplősítő parasztok büntetését egész nemzedékükre terjesztette, és az 1715. 9 szigorát csak az 1791. 56. tcz. szüntette meg. Kifejezetten szentesíti a személyes büntetés elvét az ABT. 31. §. és a BJ. 16. §.

4. A büntetésből származó következmények hatását másokra, némileg megszorítani lehet, teljesen megszüntetni lehetetlen, természetzerű folyamányai azok a társadalmi élet viszonyosságának. „Emberek a társaságban összefogodva élnek, és mint a villany ereje, egynek öröme s fájdalomfi, az egész lánczolon végig fut.“ Szemere: A büntetésről 70. 1.
5. Az osztékonyásznak azon büntetésnél, mely a tárgy- és alanyilag legsúlyosabb büntetteknek felel meg, a dolog természeténél fogva helye nem lehet. K ö s l i n: System 424.1.
6. Miután a kényszerítés eszközei csak annyiban észszerűek, mennyiben szükségesek (77. §.) az emberi érzületet sértő kegyetlenkedések, az erkölcsiséggel ellenkező büntetések a polgári igazság elméletével össze nem egyeztethetők (78. 79. §.). „De nem is tanácsos a közhatalomnak szükségtelen és a büntetthez aránytalan büntetéssel élni, részint mivel a mértéket túlhaladó büntetés által a fenyíték alá vetett személy ugyan szánakodás tárgyává, a törvény szerző pedig gyűlöletessé válik, részint mivel a kegyetlen büntetések által a népnek erkölcsi érzése lassan lassan annyira elkenyenyül, s annyira eltompul, hogy a büntetés reá csekélyebb benyomást teszzen, mint sem a polgári társaság közjáva kívánná.“ Szlemenics: Fenyítő törv. 32. §.

169. §.

Tekintve a büntetés által az igazság határain belül elérendő célokat (80. §.), kívánatos, hogy legyen: ok tató és óvó, mi leginkább attól függ, hogy a büntettel hasonszerű természettel bírván, annak indokai rugóival minél nagyobb lélektani ellentétben álljon; javító mind nemleg, azt kerülvén, mi a bűnös nagyobb romlására vezetne, mind igenleg annak erkölcsi javulását minél sikeresebben előmozdítván; példás, az az olyan, hogy másokra is hasson, azoknak jogel-

lenes hajlamaikat fékezze; megbecsülhető, melynek hatását, következményeit előre meghatározni lehessen; népszerű oly értelemben, hogy a nép érzületével, nézeteivel ellentétben ne legyen, annak műveltségi fokozatának megfelelően, végre a mennyiben lehetséges helyrehozható, hogy az emberi tévedés okozta igazságtalanságot, ha nem is egészben, legalább némiképp kiegyenlíteni, helyre hozni lehessen,

1. Vannak, kik a büntetés tulajdonoságai köze bizonyosságát, nyilvánosságát, gyorsaságát számítják, de ezek nem a büntetésnek, hanem alkalmazásának kellékeihez, a büntető eljárás czélszerű elrendezéséhez tartoznak. S z l é m é n i c s: Fenyítő törv. 31. §. S z e m e r e: Büntetésről 75.1. Kar v a s y: Alkotm. és igazságü. politika. 105. 1.
2. A büntetés hasonzeriisége vagy belső vagy külső; belső midőn a büntetés azon hajlam ellen intéztetik, melyből a büntett eredt, péld. a henyességből-származott törvényszegés munka által fenyítetik meg; külső, ha a büntetés végrehajtása hasonlít a büntett elkövetési módjához, péld. a gyújtogató megégetése fr. 28. §. 12. D. de poenis. 1723. 11. §. 13. PGO. 125. tcz. az előbbi az ész és erkölcsi érzületre, az utóbbi csak a képzelő tehetségre hat és végleteiben a forbátolásra vezetne, melyről fenebb szólóttünk (60. §.) „Tout le monde sait, á quelles iniustices une recherche exagérée de l’analogie des peines avec les crimes peut entraîner le législateur. La loi du talion est jugée.“ R o s s i: id. helyén. K a r v a s y: Alkotm. és igazságügyi polit. 103.1.
3. A javítás leginkább a fogházak czélszerű elrendezésétől tételeztetik fel, melyről más helyütt szólandunk; — a példásság mái azért is szükséges, mivel a nép a büntető szabályok körét, hatását csak példákból és a gyakorlati élet eseteiből tanulhatja meg.
4. A fogság elhanyagolt börtönökben, az átszállítás egészségtelen vidékekre, az elmarasztalás hajóvontatásra stb. a jnebecselhetlen büntetések mind annyi példái.
5. A népszerűség folyamánya, hogy a büntetések a műveltség haladásával egyenlő lépést tartsanak, a nép szellemi, erkölcsi állapotjával öszhangban legyenek, innen a büntetési rendszer változtatásának nem csak czélszerűsége, hanem szüksége; miért is az emberiség minden barátja S á r v á r y: J ként magáévá teendi Mát tar ama nemes gondolatját: „Lo plus beau . voeu que l’on puisse forme; pour les progrès de l’humanité, c’est que de siècle en siècle les législateurs qui se succèdent les uns aux autres se traitent toujours a plus juste titre de barbares.“ De l’influence des moeurs sur les Ipis, 076., 1, S á r v á r y: A büntetésről 72. 1,

6. A helyrehozás a büntetés ak&rmely neménél csak tökéletlenül, a büntetés legsúlyosbikánál pedig egyáltalán lehetetlen, azért joggal mondja Eosir, „Si toute peine irréparable et irremissible était ilfégitime en sói, la iuStice pénale serait impossible id. helyen, miből a büntetőtörvénykezés, főleg a bizonyítási tan körüli igazságos és czélszerű intézkedések elkerülhetetlen szüksége önkényt foly.

7. Mind az érintett tulajdonok együttessége fölötté nehéz lévén, kívánatos, hogy az alkalmazandó büntetéseknél minél nagyobb számmal létezzenek; bővebb kifejtésük a bűnügyi politika körébe tartozik, de hogy megérintésük itt' is helyén van, tudományunk feladványából foly, mert állanak K ö s 11 i n szavai: „Unzweifelhaft ist allerdings das Kapitel von den Strafmitteln dasjenige Feld, auf welchem sich am allermeisten die Positivität, der sittliche und intellectu .die Culturstand des Volkes, die nátionellen Vorstellungen vom 'Wertlie dér irdischen Güter, von dein Maszé ihrer Unterwerfung unter die Staatsgewalt und anderes drgl. geltend macht t Allein dadurch wird diejWahrheit nicht ausgeschlossen, dass sich aus dem Begriff und Princip der Strafe selbst Folgerungen über die Zulässigkeit der Strafmittel ergeben, die zum Bewusstsein gebracht werden müssen, wenn nicht die Kenntniss des positiven Rechts in dieser Materie zum vernunftlosen Gedächtnisswissen werden soll. „System 542. 1., lásd Karvas y: Alkotmányi és igazságügyi polit. 99—105. 1. Kautz: Politika 418. 1.

170. §.

A büntetés tekintettel a tágasb értelemben vett büntett felosztására és az eljárás módjára, hazánkban bünyenyítő (poena criminalis) és polgárirá (p. civilis) osztatik, az szorosabb értelmű büntettekre bűnvádi kereset, ez vétségekre tisztí köz- vagy pedig magánkereset alapján szabatik ki (89—91. §.).

1. A bünyenyítő és polgári bünyetés közötti határvonal, mely Némethonban a hatóságok illetékessége szerint határozatok meg, tisztán tételes természetű, miért is Meister joggal mondja: „Speeialior autem determinatio a iure locali potissimum repetenda.“ Principia im'is com. 61. §. Feuerbach Lehrb. 136. §.; B o d ó pedig hazánkra vonatkozólag állítá: „Et sub hac (poena) intelliguntur non solam uiiiversae poenae, mulctae, et coercitiones criminales verum et civiles quales "sunt jure patriae ónéraseupoenaeviolentiarum, dehonestationum, homagiales, birsagiales, violationis sedis, emendae linguae et capitis etc. Jurisprud. crim. 136, 1,

2. Az ily értelemben vett polgári büntetés különbözik a rendőri és fegyelmi esetekre kiszabott fenyítéktől (165. §.), ha ne is az alkalmazandó eszközökre, de alapjára, tárgyára, ezéjára és a törvénykezés módjára nézve.
3. Az egyházi büntetések természetöknél fogva a fegyelmiökhöz és azért az egyházi jog köröbe tartozván a felosztást világi és egyházi büntetésekre e helyütt mellözendöknök véljük. Az utöbbiokról lásd Udvardy: Egyházi jogtan II. 115. §. Konek: Egyházjogtan 458—471. 1.

171. §.

A büntetések közösek (p. communes) és különösek[^]. propriae) a mint a bünösökre általán vagy azoknak csak bizonyos osztályaira; fő- és mellékesek (p. principales, accessoriae) a mint önállóan vagy mások járulékaiként, egyszerűek és minösítettek (p. simplices, qualificatae) mint egyszerűen magukban véve, vagy súlyosbítással alkalmaztatnak.

1. Külön büntetések, az egyháziakra, katonák, hivatalnokokra stb. szabottak; p. o. a kánoni jog szerint a javadalomvesztés, letétel (depositio), papságból! kivetköztetés (degradatio), katonákra nézve az ausztriai katonai büntetötörvény szerint az agyonlövetés, az ABT. szerint jogok és jogosítványok elvesztése, külföldiekre a kiutasítás a birodalomból stb., hazánkban azelőtt általán, most kihágásoknál a testi fenyíték.
2. Föbüntetés például: hazánkban és az ABT. szerint a halál és börtönbüntetés, mellékbüntetések az azzal egybekötött munka böjt, kemény fekhely, magánfogság stb.
3. A minösítéshez több büntetés egybekapcsolása is tartozik, a súlyosbítások példáit a fenöbber érintett mellékbüntetések alkalmazásában, hajdan a halálbüntetésnek némely végrehajtási módjaiban szemléljük. 1723. 11. §. 7.

172. §.

A büntetések továbbá meghatározottak (törvénybéliek; poenaelegitimae, determinatae) vagy határozatlanok (p. lege non determinatae; indeterminatae), a mint minöségök és mennyiségökre nézve a törvényben szorosán meghatároztatnak vagy nem; ez utöbbiak vagy általában azok (önkényesek, poenae arbitrariae), melyek kiszabása minöségileg és

menyiségileg a bíró belátására bízatik, vagy viszonylag olyanok, midőn a büntetés határozott nemei közötti választás, vagy a minőségileg megállapított büntetés fokának, tartamának megszabása nagyobb kisebb korlátozással a bíróra hagyatik.

1. Hazánkban mind ezen különbségek példáira akadunk, szorosan meghatározott a halálbüntetés a gyilkoságnál, pártütés, hűtelenségnél stb. a börtönbüntetés a vérfertőztetésnél 1715. 7. 1723. 9. 10. a bíró bölcs belátására általában hagyatik, az útlevel hamisítás és más meg nem nevezett bűnesetek stb. megfenyítése 1723. 12., az uzsorára nézve a pénzbírság és fogság közti választás 1802. 21. a börtönbüntetés leghosszabb és legrövidebb tartama (maximum, minimum), a hamis és vétkes bukásnál 1840-22. §. 130. 131. leghosszabb tartama csak a váltóhamisításnál 1844" 6. §. 28. mondatik ki.
2. Az ABT. az újabb törvényhozások szellemében a büntettekre nézve a büntetéseket minőségileg meghatározta, az időleges börtönbüntetésnek azonban csak legrövidebb és leghosszabb tartamát állapította meg, melyen belül a büntetés rendszerint kimérendő a nélkül, hogy a rendkívüli enyhítést kizárná; a vétségek és kihágásoknál e tekintetben a bírónak még tágasb tért engedvén. ABT. 17. 54. 266. ABP- 286. 305. 311. §.
3. A BJ. a büntetés minőségét rendszerint szorosan meghatározta, habár vannak esetek, melyekben a körülményekhez képest annak korlátolt választását a bíróra bízta: a szabadság büntetéseknél és pénzbírságoknál csak azok legnagyobb mértékét szabta ki. BJ. 18. §.

173. §.

A büntetés rendes (ordinaria), Vagy rendkívüli (extraordinaria), ahhoz képest, a mint a törvény határozata szerint, vagy alapos oknál fogva attól eltérőleg súlyosabb vagy enyhébb mérvben alkalmaztatik, mely utóbbi esetben szorosabb értelemben rendkívülinek neveztetik.

1. A rendes és rendkívüli büntetés fogalma különbözik tehát a határozott és határozatlanétól; habár többen, nevezetesen B o d o: Jurisprud. crim. 137.' 1. egyértelműnek veszik; hazánkban .miután a meghatározott rendes büntetések majd mind főbenjárók, törvényszéki gyakorlatnál fogva a r e n d e s büntetés neve alatt (poena ordinaria) azok értendők. Szlemencs: Fenyítő törv. 33. §.

2. Rendkívüli büntetés esete, a fenebb említett értelemben létez, ha az a bűnös ifjúságánál, vagy más több enyhítő körülménynél fogva a rendesnél enyhébben méretik ki (ABT. 52. 54. §.), súlyosbítását az újabb törvényhozások rendszerint tilalmazzák; (ABT. 49. §.), gyakoribb alkalmazása ott, hol a régibb törvények szigora, azt a műveltség haladtával és viszonyok változtatávi*! teszi szükségessé, mint hazánk törvényszéki gyakorlata tanúsítja.
3. Az érintett elnevezések még más értelemben is vétetnek, így rendkívülinek mondatik azon büntetés is, mely csak bizonyos körülmények közt alkalmazható, p. o. a testi fenyték visszaesőkre, vétségek, kihágásoknál napszamosokra stb. (ABT. 24. 243. §.), vagy mely a bizonyíték körül előforduló hiányok folytán, p. o. ha a bizonyítás csak gyanuokok által történnék, törvényszékileg foganatosittatik. Heffter: Lehrb. 645. §.

174. §.

Végre tekintettel azon bajra, melylyel a bűnös sujtatik, a büntetések főbenjáró és főben nem járókra (poeno capitales; non capitales) osztatnak; a mint élete vagy más javai és jogai megszüntetésére vagy megszorítására irányulnak, és ez utóbbiak ismét ama javak különbségéhez képest testi, szabadság, becsület és vagyon büntetésekre szakadnak, melyek hazánk törvényei és törvényes gyakorlata szerint is alkalmazásba jöttek, és részben most is jőnek.

1. F e u e r b a c h a büntetéseket psychikai és physikaiakra osztja, a mint kiválólag a lélek vagy a teste hatnak, azokhoz a becsület és vagyonbeli ezekhez a többi büntetésnemeket számítja. Lehrb. 144—53. §. Hasonlít ahhoz Bodo felosztása „in poenam spiritualem et corporalem seu temporalem,” csak hogy lelki büntetés alatt kiválólag az egy háziakat érti. Jurisprud. crim. 137. 1.
2. A justiniani római jogban a büntetések ezen nemei mind előfordulnak vonatkozással az „existimatio,” a melynek már teljes megszüntetését (consumtio existimationis) vagy megszorítását (minutio existimationis) eredményezték, már azt érintetlenül hagyták, és tekintettel a felsőbb és alsóbb osztályúak illetőleg rabszolgák különbségére; a kánoni jog orvosló és megtorló (poenae medicales; v. censurae vindicativae), az egyháziak és világiak közös és az előbbieket külön fenytékét különbözteti meg; a cénzurák forrásukra nézve censurae c a n o n i s vagy h o m i n i s, a mint törvényen gyökereznek vagy a nélkül a bíró által alkalmaztatnak, kelet-

kezésök módjára censurae ferendae et latae sententiae, a mint a fenyíték csak bírói ítélet folytán vagy önmagától (de iure vei ipso facto) beáll, lásd Kőnek: Egyházjogtan 458—460. 1.

3. A középkori törvényhozásokban az említett büntetésnemeket mind, az újabbakban jobbadán elfogadva szemléljük; az ABT. 12. §. szerint: „A büntettek büntetése; a bűntevőnek halála vagy annak börtönben tartóztatása“ ez utóbbival mindig a munka és a körülményekhez képest több más mellékbüntetés kapcsoltatván illetőleg kapcsolthatván egybe; a vétségek és kihágások a 240. §. szerint büntetteinek: „a) pénzben; b) portékák, áruk vagy eszközök elkobzásával; c) fogsággal; d) testi fenyítéssel; e) valamely helyből, vagy f) koronaországból vagy g) az ausztriai császárság minden koronaországaibóli kiutasításala fogsághoz több rendű súlyosbítások is járulhatván.
4. A BJ. 8. §. szerint: „A büntetések nemei következők: 1. Eletfogytáig tartó rabság. 2. Határozott ideig által kimondott elvesztése. 3. Fogság (arrestum simplex). 4. Közhivatalnak ítélet által kimondott elvesztése. 5. Pénzbeli büntetések. 6. Bírói megdorgálás.“ Az I. told. 1. §. szerint pedig: „Rendőrségi kihágások csak fogsággal, pénzbeli büntetéssel vagy bírói megdorgálással fognak büntettetni; rabságra pedig vagy közhivatal elvesztésére azokért senki nem Ítéltethetik. A ki azonban rendes keresetmódjával élt vissza, valamely rendőrségi kihágás elkövetésére, az a törvényszabta esetekben azon keresetmódnak további folytatásától is eltíltathatik.“
5. G r o s : De notione poenarum forensium. Erlang. 1798.
S t ü b e l : Dissert. de variis causarum crim. notionibus. Vittemb. 1808.
B o t h m e r : Über den Begriff dér Strafe. Berlin. 1808.

MÁSODIK CZIKK.

A büntetés nemei.

Első czím.

A halálbüntetés.

175. §.

A halálbüntetés, mely a bűnöst életétől, minden jogai és földi javai feltételétől megfosztja, a legkülönbözőbb népeknél a legrégibb idő óta, műveltségi fokozatukhoz képest különböző módon részint egyszerűen, részint minősítve (171. §.) alkalmaztatott, újabb időben azonban főleg Beccaria munkája

óta (32. §.) mind a törvényhozás, mind az irodalom területén jogosságára, czélszerűsége- és szükségére nézve tüzetes vizsgálat alá vétetett.

1. A halálbüntetés kérdésének Összefüggéséről a népek vallási, jogi nézeteivel, társadalmi, politikai viszonyaival *Lsd. Mittermaier: Todesstrafe.* 1—13. 1.
2. Az ókorban már előfordultak példák, hogy egyes fejedelmek a halálbüntetés alkalmazását felfüggesztették, megszorították, ugyanaz történt a római köztársaságban a *Lex Porcia* által, a római polgárokra nézve; a középkorban, főleg az egyház törekedett e büntetési nem megszorítására, kegyetlen végrehajtásának enyhítésére; figyelemre méltó e tekintetben az egyházi menhelyek intézménye, mint *Beaurepaire* (*Essai sur l'asyle relig.* Paris. 1854.) bővebben bizonyítja; de azok csak egyes mulkony kivételek, míg alkalmazása rendszerint szabályul szolgált. *C s a t s k ó Büntetésjogi elm.* II. 14—38. 1. *Szemet e: A büntetésről.* 129—132 1. *S á r v á r y: A büntetésről.* 97—98. 1.
3. A mytileneiek sorsa fölötti tanácskozás alkalmával *Cleon* és *Diodot* közt Athénében, *Catilina* összeesküvésekor *Cato* és *Caesar* közt a halálbüntetés fölött folyt viták, inkább az egyes szóban levő esetek és körülményekre vonatkoztak; a XVI. században Angolhon nagynevű cancellára *M o r u s Tamás*, a XVII. Lángé *Keresztély János* német tudós, *Justinianus Clemens Leucopolitanus* neve alatt, és vallási szempontból több hittudós (*S c h m a l z, Weig'el* stb.) nyilatkoztak a halálbüntetés ellen, a nélkül, hogy állításaik vizshangra találtak volna. *Lsd. Adalékok a halálbüntetés kérdése újabb fejleményéhez* című értekezésemet. *Magy. Akad. Értés.* 1859. 443. 1.
4. *Beccariat* munkája *Írására, C a l a s János toulousei kereskedőnek*, később igazságtalannak bizonyult kivégeztetése, és barátjai tanácsa indíták. *Lsd. H e l i e: Observations sur le traité des delits et des peines de Beccaria;* az erkölcsi tud. akadémiája munkálatai 1855. XII. füzetében.

176. §.

A halálbüntetés ellen felhozott érvek, részint általános elvek, s tapasztalati adatokból, részint egyes büntetőjogi elméletekből, vagy a büntetés tulajdonaiból (168. 169. §.) meríttetnek; az első rendűek a joggal, erkölcsiséggel, vallásossággal ellenkezőnek, azonfölül czélszerűtlen és szükségtelennek vitalják.

1. Ezen nagy fontosságú vitakérdés érvei osztályozásában Hepp e tárgyú értekezését (192. §.8.) követein, melynek nyomán b. Orczynak fenérintett irata is készült; (34. §. S.) egyébiránt Feuerbach nak ötven év előtti állítását, miszerint e kérdés körül minden védvek annyira kimé- ritvék, hogy újat alig mondhatni, nem csak legújabbán Bemer ismétlé, hanem az irodalom is bizonyítja, mely leginkább a régi elvek újabb támogatásával, tüzetesebb kifejtésével, tapasztalati adatok általi igazolásával foglalkodik.

2. A halálbüntetés ellenei közül Beccarian kívül különösen említendők: Sonnenfels, Valazés, Pastoret, Hufeland, Livin gstone, Bent hám, Lucas, Se Ilon, Ducpetiaux, Wakefield, Eschenmayer, Roumieu, Hugó V., Lamartine, Carmignani, Zöpfl, Oskar svéd király, gr. Reigersberg, Köstlin, Schoelcher, Albini, Eller, Mehring legújabbán Bemer, Mittermaier, hazánkban. C h á z á r, K a u t z, Szemere, — ez utóbbi adja a halálbüntetés ellenei és védői sorozatát: A büntetésről 191—194.1.

177. §.

A halálbüntetés a j o g elveivel ellenkezőnek állítatok, mert a büntető hatalom az államfelség kifolyása lévén a polgári alapszerződésből származik: de az a polgárok életére, mint elidegeníthetlen javukra ki nem terjedhet, sőt azt kiterjeszteni a polgárok nem is akarthatták, minthogy az államot jogaik biztosítására alkották, következőleg azok alapfeltételéről, élethözi jogukról lemondani szándékukban nem lehetett; az államhatalmat a jogok érvényesítésére illető kényszerjog, az általános jogelvekben, a kényszerjog természetében leli határát és korlátait; már pedig ezen elvek szerint a végkényszer csak enyhébb eszközök teljes hiányában alkalmazhatni, mi a halálbüntetést kizárja, minthogy a bűnös az állam hatalmába kerülván, az által már is oly helyzetbe jutott, hogy ellene, mint lefegyverzettre, a végeszközök alkalmazása fölöslegesnek, és így igazságtalannak mutatkozik; hozzájárul, hogy az állam bünte-

tójoga csak oly javak megszüntetésére, megszorítására tejedhet, melyek az államtól erednek, jogoltalmának tárgyait képezik, a társaság tagját, mint olyant illetik: nem pedig, mint embert úgy sújtják, hogy további fejlődését teljesen megszakasztják; mi az ember életére, mint megbecsülhetlen, kipótolhatlan jóra nézve áll, melyet felfüggeszteni nem lehet a nélkül, hogy egyszersmind örökre meg ne szűnjék; végre hogy a legnagyobb büntettnél a gyilkoságnál is, a gonosztevő' az államnak csak egy tagját semmisíti meg, míg viszont a halál által egész lényege megszűnik.

Beccaria: Dei delitti et déllé pene 16. §. J L u c a s: Systeme penal. 125. 1. Mittermaier: To'desstrafe 69. 70. L Bemer: Todesstrafe. 7—8.1. Szemere: Büntetésről. 117 — 123. 1. Albini: Della pena di morte léc. 1. 2.

178. §.

Az erkölcsi törvény szerint az emberi méltóság minden emberben tiszteletben, tartandó; a bűnöst azért, mert bűnözött, méltóságából végkép kivetkőztetett, végrendeltesése elérésére teljesen képtelen, javithatlan egyénnek tekinteni nem szabad: de az történnék és pedig nem egyesek, hanem az állam, mint erkölcsi szervezet által, valahányszor ember életétől megfosztatnék. A vallási érzülettel, az isteni gondviselés iránti kegyelettel ellenkezik továbbá, embert életétől megfosztani előbb, mintsem annak véghatárát elérte, földi pályájáról leszorítani mielőtt magasabb földöntúli létele folytatására megérett, javulása által arra képesítettett; ahhoz jár, hogy a keresztény vallás tanításaival sem egyeztethető össze a halálbüntetés, mert nem csak a felebaráti szeretet szellemével nem fér össze, hanem azt az

újszövetségi szentírásokból is következethet, mint-hogy az Úr nem azért jött, hogy megítélje, hanem hogy üdvözítse a világot (János XII. 47.); innen a sz. atyáknak a halálbüntetés alkalmazása elleni nyilatkozatai, az egyháznak intézkedései a bűnösök javítása, a büntetések szelidítése, a halálbüntetést kizáró és ritkító menhelyekj egyháziak szabálytalansága körül veszik magyarázatukat · mind annyi bizonyítékai amaz igazságnak, hogy a büntetés e neme a kereszténységgel el-lentétben áll.

1. Az erkölcsi törvényből merített okoskodás Fichtétől származik, ki azonban az államot, kivételkép javíthatatlan büntettesek kivégeztetésére felhatalmazottnak elismeri. System d. Natúr. II. 126. 1.
2. A keresztény vallásból merített okokat, a régibb hittudósokon kívül, kiknek védveit már C a r p z o v munkájában (101. qu.) vette vizsgálat alá, számosan az újabbak közül is, részint írásban, részint törvényhozási szónoklatokban fejtették ki, mint Holst, Schleiermacher, Grphmann, T rummer, Pahl, Kapf, Pflanzstb. Bemer: Todesstrafe. 5. 6. 1.
3. A keresztény vallás szempontjából sz. J á n o s idézett helyén kívül történik hivatkozás a Megváltó szavaira :: „A parancsolatokat' tudod: ne ölj (szí Lukács XVHI. 20.) „Ne ítéljete, hogy ne ítéltessetek“ (Máté VH. 1.) „Fordítsd vissza kardodat hüvelyébe, mert valakik fegyvert rántanak, fegyver által vesznek el“ (Máté XXVI. 62.) · melyek mind az Ur szavait megerősítikEzékielnél (XXXII. 11.) „Nem akarom az istentelen halálát, hanem inkább hogy az istentelen megtérjen az útjáról és éljen;“ a toledoí zsinat végzéseire (M a n s i i: Gönc. XI. 141.1.) az első keresztények önviselésére, kik e büntetés ellen legnagyobb ellenszenvvel viseltettek, sz. A m b r u s r a, ki több kivégzendőnek megkegyelmezését Theodosius császártól kinyerte, a szerzetesekre, kik keleten a sz. írás szavaihoz ragaszkodván „Erue eos, qui ducuntur ad mertem“ gyakran a kivégzéseket erőszakkal gátolták, minta c. 6. C. de. episc. aud. is tanúsítja, végre az egyház amaz intézkedésére, melynél fogva még azok is, kik, mint bírák, feladók, ügyészek, stb. halálra vagy testcsontkító büntetésre vezető törvénykezésben részt vettek, szabálytalanoknak nyilvánítottak, (irregulatas e def. lenitatis.) Mit t er maier: Todesstrafe 6. 7. 1. S z e m e r e: Büntetésről. 131.1. Hepp: Todesstrafe, 41—44. 1,

179. §.

A halálbüntetés czélszertítle ns é g e részint általános lélektani törvényekből, részint tapasztalati adatokból bizonyíttatik; az első szempontból nem lehet e büntetés hatályos, mert a halál az emberiség közös sorsa, mely mindenkit előbb utóbb ér; gyors, hosszasb gyötrelem nélküli bekövetkezését legtöbben óhajtják, kiállására néhány percznyi bátorság elégséges, melyre mily számosán elhatározzák, a kötelesség és nemesb érzület szülte önfeláldozási eseteken felül, az öngyilkosság példái mutatják: míg a hosszabb ideig tartó, türelmet, lelki töredelmezést igénylő ismeretlen bajokkal járó büntetésnek, sokkal nagyobb hatással vannak a büntettes és a többi polgárok lelkületére; e czélszerűtlenségét a halálbüntetésnek megerősítik a tapasztalásnak újabb időben nagy szorgalommal gyűjtött adatai; a büntetés hatása leginkább bizonyosságától tételeztetik fel, ép a halálbüntetés esetei azok, melyeknél a tanúk, ügyészek, bírák elnézésének, és így a felmentésnek legtöbb példája fordul elő, mihez még az oly gyakori kegyelmezésnek reménye járul; évezredek óta folytatott alkalmazása a büntetteket nem ritkította, sőt több országban a halállal sújtott büntettek nagyobb számmal fordulnak elő, mint másutt, hol enyhébb fényíték alá esnek; sem a büntettesekre, sem a népre, nem eredményezi az óhajtott hatást, mit azoknak daczos merészsége, ennek önviselte a kivégeztetéseknél, azok színhelyén elkövetett merényletek tanúsítanak; gyakrabban alkalmazva erkölcstelenítő befolyással van, a népnek érzületét elvadítja, a bosszúi bűnös érzel-

mét igazolja és fentartja; ritkábban gyakorolva szánalmat a kivégzendő, ellenszenvet az igazságkiszolgáltatás iránt gerjeszt; a bűnös iránti részvét nyilvánulásait idézvén elő, azt polgári becsületébe vissza helyezi, a büntetés erkölcsi hatását meghiúsítja; hozzájárul, hogy többször a nézőknél betegségeket, a kivégeztéseknél előforduló kegyetlenkedések által undort, közroszálást okoz, ha pedig ártatlanokra, mint történt, alkalmaztatnék, a legmélyebb elkeseredést szüli.

1. Tapasztalati adatok gyűjtésében nagy buzgóságot fejtették ki L u c a s, Ducpétiaux, Livingstone, Neate, H i l l, Dawi s, Hurlbüt t s Mittermaier, ki azelőtt a halálbüntetés védője, most annak ellenzőihez csatlakozott.
2. Lucas állítása szerint Franciaországban a halállal sújtott bűntetteknel, száz vádesetre majdnem ötven felmentés fordult elő; az elítéltek közt a megkegyelmezettek aránya a kivégezettekhez olyan volt, mint hat-é egyhez: újabb adatok szerint 1850—54. az esküdtszék az enyhítés! körülmények záradékával 1554 halálbüntetési esetben éltek, 274. kimondatott ugyan a büntetés, de csak 161 hajtatott végre, úgy hogy a vádlottaknak csak 14 százalékára mondatott ki a törvényes büntetés, és 8 százalékán hajtatott végre; 1856. 46 elítélit közül 17, 1857. 58 közül 32, 1858. 38 közül 23, 1859. 36 közül 21 végeztetett ki; Angliában 1850—56. 410 halálítélet közül csak 61, 1859. évben 52 ítélet közül, 9, 1860. 48 közül 12, Skóciában 1850—55. 17 halálítélet közül 7 hajtatott végre, 1858. 18 59. egy halálítélet sem hozatott; 1860. négy, de egy sem fogantatosított. Irhonban 1850. 17 halálítélet közül 8 hajtatott végre; ez évtől ez esetek évenként 4-re szálltak alá; az ausztriai birodalom nőmet-, cseh-, lengyel tartományaiban H y e tanúsága szerint 1803—48-ig rendes eljárás útján 1304 halálítélet hozatott és 448 hajtatott végre; Németalföldön 1841—50. 115 elítélit közül csak 10, 1851. 7, 1852. 9 közül egy sem, 1854. 13; 1855. 14 közül egy-egy, 1856. 8 közül 3 végeztetett ki; Belgiumban függetlenítése óta 1849-ig 438 elítélit közül, csak 28 végeztetett ki stb. Lsd. a többi részletekre nézve: A halálbüntetés című értekezésemet id. helyen 450—55. 1., és Mittermaier: Todesstrafe 75—98.1.
3. Franciaországban 1824. a gyermekgyilkosságra megszüntetett a halálbüntetés, annak esetei ritkultak. Skóciában halállal nem fenytett bűntettek ritkábban fordulnak elő, mint Angliában főbenjáró büntetéssel sújtott hason merények; azt tapasztalhatni Északamerikában, Francia-

- országban stb. Hepp: Todesstrafe. 49—53. 1. Szemere: Büntetésről. 137. 1.
4. így az újabb e tárgyú angol írók közül Davis newgatei pap bizonyítja, hogy a kivégzendők lelki állapota ritkán felel meg a töredelmezés igényeinek, Róbert bristoli lelkész, tanúsága szerint 162 elitét közt, kiket a vesztőpadra kísért, 161 előbbi kivégeztéseknek volt szemlélője; H u r l b t i 11 néwyorki bíró bizonyítja, hogy többször ép azon büntettek követették el a kivégeztetés helyén, vagy környékén, melyek miatt az megtörtént, habár ezelőtt már hosszabb ideig nem fordultak elő; Nápolyban hason eredményről tanúskodik Tartaglia főállamügyész; a néző tömeg viseletéről pedig majdnem minden végrehajtás szomorú bizonyóságot nyújt, a legmiveltebbeknek tartott országokban is. Lsd. Bemer: id. ért. 12.13.1. Mittermai e r: id. ért. 104—105. 1. Szemere: Büntetésről. 149. 1. 170. 1.
5. A gyakori kivégeztések káros hatását a múlt századok, s a francia forradalmi időszak igazolják; a végrehajtás alkalmával napjainkban is előfordult erőszakoskodások például szolgálatnak, az 1849. appenzeli, 1851. chalonsi, 1852. athenei esetek, melyekben a kivégzendőket csak hosszabb küzdelem után foszthatták meg életüktől; hogy a nézőkben physikai bajok lelki betegségek is okoztatnak, bővebben számos példákkal bizonyítá több híres orvos tanúsága szerint Pierquin e tárgyú értekezésében Lsd. S z e m e r e id. ért. 146—148 1.
6. Hogy ártatlanok elítélései, sőt kivégeztetései legújabbban is előfordultak, arról B e r n e r id. ért. 2.1. Mittermaierid. ért. 110. 1. Szemere id. ért. 160. 161. 1. több példát hoznak fel.

180. §.

A halálbüntetés ellenzői szerint végre nem szükséges, mert mellőzvé, hogy a jogbátorság fentartására czélszerűtlen eszközt, szükségesnek nem mondhatni, a tapasztalás azt tárgyilag és alanyilag szükségtelennek bizonyította; t á r g y i l a g mert vannak más büntetési fajok, melyek hatásukra nézve e büntetést teljesen pótolják a nélkül, hogy azon számos kifogás alá esnének; ilyen a polgári halál, elszállítás, életfogytiglani börtönbüntetés, mert a halálbüntetés részben vagy egyáltalán több országban megszüntetvén, a büntetteknek azelőtt halállal fenytett esetei sem nem szapo-

rodtak, sem a közbátorság nagyobb mérvben veszélyeztetve nem lön; alanyilag, mert a nem számoló bűnösre semminemű büntetés félelme nem hat, a számolót a fennebb érintett súlyos büntetésnek is vissza fogják tartóztatni; továbbá a javító fogházakban szerzett tapasztalati adatok bizonyítják, hogy a legsúlyosabb büntettek miatt halálra ítélt bűnösök, czélszerű oktatás és eljárás mellett javulásuk oly kétségtelen jeleit adták, hogy visszaesésük ellen az állodalmat teljesen biztosítottnak tekinthetni.

1. Angliában, hol még e század elején kétszáznál több büntetettre ki volt szabva a halál 1819. de főleg 1830. és 1837 óta azt a legsúlyosabb esetekre szoríták. Franciaországban, hol 1832. a büntető törvényeket enyhítették 1825. évben 134, 30 évvel később 1855. csak 61 halálítétet hozott. Németországban, Olaszországban stb., hol a törvényhozások azt a legsúlyosabb bűnesetekre szorították, a büntettek nem szaporodtak, és Britanniára királynéja 1859. trónbeszédében örömmel jelenté, hogy az egyesült királyságokban azok, száma kevesbült.
2. II. József császár az ausztriai monarchiában megszüntetvén a halálbüntetést 1795. a felségárulásra, 1803. pedig más büntettekre is visszaállított, a nélkül, hogy időközben a közbátorság nagyobb mérvben veszélyeztetve lett volna: hason tapasztalatokra hivatkoznak Toscanában, hol e büntetés 1786—1795, és 1847—1852. teljesen megszűnt, és kevesebb büntettek fordultak elő, mint az etrusiai királyság korában, hol e büntetés ismét alkalmazásba jött, némely északamerikai államokban, Oldenburg, Nassauban stb. Mittermaier id. ért. 96—98. 1.
3. A bűnösök javítására vonatkozó adatokat ugyancsak Mittermaiernél egybeállítva találhatni 112—115, 1.

181. §.

A büntetőjogi elméletek alapján a halálbüntetést igazságtalannak állítják rendszerint mind azok, kik a javítást vagy megelőzést (49. 50. §.) tűzik ki a büntetés végcéljául, abból származtatják annak jogszerűségét; mert a halál által a javítás teljesen lehetetlenné válik; míg a megelőző kényszernek is csak élőkre van és le-

hét jelentősége, büntetés tehát, mely annak körén túlterjed, igazolhatónak nem látszik.

Vannak azonban mindkét rendszer követői közül (G r o l m a n, Tittman, Stel.tzer stb.), kik.kivételes esetekben, midőn a javithatás vagy hatályos megelőzhetés lehetősége megszűnik, a halálbüntetésnek helyt engednek.

182. §.

Tekintve a büntetések kellékeit és tulajdonait a halálbüntetés ellen érvül használtatik: hogy habár személyes, következményei mégis súlyosan nehezdednek a kivégzett családjára, hozzátartozóira, hogy továbbá nem arányos, mert súlyosbításai megszüntetése után nem idomítható a bűnösség nagyobb kisebb mérvéhez; sőt azzal egyáltalán arányban nincs, mivel minél ártatlanabbnak érzi magát az elítélt, annál becsesebb előtte élete, minél bűnösebbnek, annál inkább nehezül reá vétkének súlya, veszt élete becsében; sem tartamára, sem fokozataira nem osztékony; nem javító és meg nem becselhető, mert sem a kivégzés fájdalmai, sem a lelki állapot kínjai, gyötrelmei meg nem határozhatók, következményei a földi lét határain túlesnek, emberi belátás szerint ki nem számíthatók; nem mindenütt és mindenhol népszerű, mit a felmentések, kegyelmezések s más jelenségek bizonyítanak, és a hol még az, csak a hosszúelv uralkodásának szánandó következménye, végre helyrehozhatatlan, mi ártatlanok kivégeztethetéseinél fogva főfontosságú.

1. A bűnösség érzetéhez mért aránytalanságát újban S chletter érintette meg; népszerűsége ellen szálának az enyhítési, ritkítási intézkedések, kísérletek, melyekről fennebb szólottunk, és melyekhez némely észak-amerikai állam (Maine, Massachusets stb.) azon törvénye sorolandó, hogy a

kimondott halálbüntetések csak egy év múlva, az elnöknek a tanács meghallgatása után közrebocsátott külön rendeletére hajtathatnak végre.

2. Eszakamerika több.államában (Pensylvania, Massachusets, Georgia, Indiana, Misisippi, Ohio) az esküdszéki működésre kijelölt egyének megkérdeztetvén, vajjon a halálbüntetés elvileges ellenei közé tartoznak-e? gyakran öt, hat, sőt nyolcz is igenleg nyilatkozik. Toskanában az ismét honosított halálbüntetés, a pép legnagyobb ellenszenvére talált, és 1852. óta midőn visszaállították, egyszer sem foganatosított. Lsd. Halálbüntetés czímű értekezésem, id. h. 454. 1.

153. §.

A halálbüntetés ellen felhozott elvek és védvekre mindannyi ellenvédvek hozatnak fel; i g a z s á g t a l a n s á g á t nem lehet a polgári alapszerződésből származtatni, mert mellőzvéen az államhatalom ily módú megalapítása iránti véleménykülönbséget, az által az államhatalom alkata, szervezése, személyesítése: de nem jogköre, lényege, határoztatik meg; az álladalöm természetéből folyván, mind arra terjed, mi az igazság eszméjének létesítésére, a jogbátorság fentartására szükséges, és így a büntetőjogot is, a polgároknak minden különös, egy vagy más büntetésre irányzott lemondása nélkül foglalja magában; a védelmi kényszer elvernem alkalmazhatók az igazság eszméjéből folyó megtorlásra, mely ott kezdvén, a hol a védelem végét érte (164. §.), mértékét az elkövetett büntett alanyi és tárgyias nagyságából, és nem az egyes bűnös személyére, de a jogeszmé fentartására vonatkozó szükségéből meríti és nyeri; (77—84. §.) nem csak az ember élete, hanem teste, szabadsága és becsületjoga, a természetnek adományai, melyek nem az álladalomtól erednek, megszorításuk nem csak a polgárt, hanem az embert is éri, minthogy e két minőséget egymástól elkülöníteni lehetetlen, a felhozott érvek következetes alkalmazása által

tehát az állam büntető joga alul el vonatnának, annak foganatosítása legszűkebb körre, a vagyonbüntetésekre szoríttatnék; az emberi élet szentsége, sérthetlensége feltételes, mennyiben magasabb czélokkal, észkövetelményekkel ellentétben nincs, az utóbbiak szempontjából feláldozása nem csak megengedetté, hanem a körülményekhez képest még kötelességgé is válhat; és a gyilkos az állam tagjában embertársát fosztotta meg életétől, és így nem az állam, hanem ez utóbbinak sértése miatt lakói arányosan életével.

1. Azok számából, kik a halálbüntetés mellett felszámoltak, említendők: Rousseau, Filangieri, Blaskstone, Kant, Siivel a, Guizot, Broglie, Gregory, Whately, Comperio, Róni a g n o s i, Lóeró, Rossi, Feuerbach, Oersted, Grolmann, Gros, Bauer, Jarke, Roszhirt, Abegg, Wächter, Rotteck, Hepp, Hy e, Héli e, Soria di C rí span, Giuliani, Móri, Bluhme, Stahl, Heffter, Clemens, Trebutien, Bertául d, Molinier, Tissot stb., hazánkfiak közül: Fejes, Sár vár y, Csatskó, Szlemenics, Virozsil, Karvas y, Szokolay stb.
2. Az államhatalom jogalapjáról, és ezen kérdés részleteiről Isd. Virozsil, Eszjog elemei H. 14—22. 1. Mohi: Encycl. Staatswiss. 93—97. 1. és Az álladalom jogalapja című értekezésemet. A M. T. Társ. Evkönyve-VIH. köt. 30-62. 1.
3. Kétségtelen, hogy az állam kitűnő jogánál fogva a haza szükségállapotában, még ártatlan polgárai élete fölött is rendelkezik, nem lehet tehát a bűnösökre nézve azt alaposan tagadni: Hepp: Todesstrafe. 78 1.

184. §.

Az emberi méltóságnak az erkölcsi törvény szerinti elismerése, valamint az igazságtalan megtámadónak élettől megfosztását ki nem zárja, úgy az igazságos megtorlás végeszközével sem állhat ellentétben ott, a hol az emberi méltóságáról ném csak megfelejtkezett, hanem azt embertársaiban is vakmerően sértő bűnös-

nek élete más jámborok életbiztonságával, az álladalom a jogeszme valóítására irányzott joga és kötelességével ütközik össze; a vallási érzületből merített okoskodás, ama téves véleményen gyökerezik, mintha a gondviselés végzeteinek megghiúsítása, a véges emberi akarat és erőnek módjában állana, mintha az isteni bölcsesség és mindenhatóság utjai nem volnának kikutathatlanok, az a netalán elkövetett igazságtalanságot az ártatlanul szenvedett vagy javításában gátolt bűnösre nézve helyre nem hozhatná. A keresztény vallásból merített ellenvetésre megjegyzendő, miként e büntetés nem a szentírás egyes helyeiből, hanem annak egész szelleméből megbírálandó, ámbár pedig tagadhatlan, hogy az egyház mindig és mindenhol a felebaráti szeretet terjesztését ismervén feladványának, a bűnösök javítására, a halálbüntetés esetei, igazságtalan, kegyetlen alkalmazásának megszorítására törekedett, az egyháziakat abbani részvétől eltiltotta, még is sz. Pál szerint elismervén, hogy a fejedelem: „Nem ok nélkül hordozza a fegyvert, mert Isten szolgálja, hogy büntetéssel boszút álljon azon, a ki gonoszát cselekszik,“ (Róm. XHI. 4.) a legnagyobb büntettek halál általi megtorlását, a társadalmi igazságszolgáltatás szükségparancsolta tényének tekintette, mint azt a szent atyák és kánoni törvénytár számos állításai kétségen kívül helyezik.

1. Az erkölcsi törvényből merített véclokra nézve megjegyze, O e r s t e d, hogy az állam midőn a bűnöst életétől megfosztja, talán száz jóerkölcsű polgár életét megmenti. Az erkölcsi javulásra töredelmes bűnbánat által a bűnösnek mindenkor nyújtatik alkalom. Grundregeln d. Strafgesetzgebung. 78. 1. Hepp. id. ért. 38. 1.
2. Az Isteni gondviselés végzeteire nézve szépen mondá Amim: „So kann

und muss man es der Natur vertrauen, das ihre weiteren Zwecke eben so wenig durch den Tod auf dem Schaffet, als durch andere gewaltsame Todesarten wodurch so viele Menschen sterben, zerstört werden können. Ein heiliges Dunkel verhüllt hier die Bühne, und der Gesetzgeber sowohl, als der speculative Philosoph können nichts besseres thun, als ehrfurchtsvoll zu schweigen.“ Üb. Verb. u. Strafen. I. 137. 1.

- 3, A keresztény vallás szempontjából mellőzvéen az ó-szövegetéeg ama határozott mondatát: „A ki embervért ont, ontassék annak vére, mert az ember Isten képére alkottatott,“ — „A ki megöli felebarátját szántsándékkal és orozva, oltáromtól is ragadd ki őt, hogy meghaljon,“ (Gen. IX. 6. Exod. XXI. 14.) minélfogva még 1756. évben is a dán király véleményre szólítá a koppenhágai jogi kart, vájjon keresztény fejedelemnek szabad-e emberölöt megkegyelmezni; mellőzvéen továbbá, .hogy Máté fennebb (17S. §. 3.) idézett szavai a halálbüntetés melletti értelemben is magyarázhatók, sz. Ágoston nyíltan kijelenté: „Homicidas et venenarios punire non est effusio sanguinis, séd legum ministerium,“ ep. 50. ad Bonif. a sz. atyák és a kánoni törvénytár pedig számos helyei az egyháznak az iránti nézeteit kétségtelenné teszik: „Non est crudelis, qui crudeles iugulat,“ c. 2S. C. 23. q. 5. „Rex debet . . . impios de térré perdere,“ c. 40. ead. „Si homicidium est hominem occidere, potest tarnen aliquando sine peccato; nam et miles hostem, et index vei minister eins nocentem . . . non videtur mihi 'peccare cum hominem occidunt. Cum homo iuste occiditur, lex eum occidit non tu,“ ean. 41. ead. miért az ágostai hitvallás 16. ez. is igazságosságát kifejezetten elismeri. C a r p z o v: Pract. rer, erim. qu. 102. Hepp: Üb. Todenstrafe 42 —43. 1.

185. §.

A czélszerűtlenségét bizonyító lélektani évrve megjegyzi, hogy mellőzvéen azon észrevételt, miszerint a halálbüntetést megszüntetni óhajtók célzataival össze nem egyeztethető, ezt még szigoruabb fenyítéssel pótolni: az emberek kívánsága, gyors kimúlásra nézve, csak a természetes és idejének bizonytalanságánál fogva kevésbé félelmes halálra vonatkozik; minélfogva az életkegyelmet a büntetettek aránytalanul nagyobb száma, jótéteményként fogadta és fogadja; mit a kötelességérzetből származott feláldozás és az öngyilkosság példái nem czáfolhatnak, mert amazokat,

mint az emelkedettebb lelkiületét, szüleményeit, ezeket mint a felhevülés, elmekórság vagy kétségbeesésnek eredményeit, az illető akarata ellen történendő szégyenteljes ki végeztetéssel párhuzamba nem helyezhetni; a tapasztalati adatok részlegesek, és annyiban csalá-konyak, a mennyiben egészen más okokból, mint a halálbüntetés alkalmazása, vagy megszüntetéséből nyerik magyarázatukat; nevezetesen a statisztikaiak összecsoportosítása, gyakran a bebizonyítandó célok szerint történik, gyakori felmentések leginkább csak ott fordulnak elő, hol tulszigoru, a kor nézeteinek meg nem felelő törvények uralkodnak, melyeken tanúk, bírák, ügyvédek tágítani iparkodnak; és ha a halálbüntetés a legsúlyosabb, és így mindenestre legszigorúabban fenyítendő büntetteknel, nagyobb lelkiismeretességök, pontosabb eljárásuk szülő oka, az igazságszolgáltatásra nézve még előnyös hatásúnak tűnik fel, a kegyelmezés nem a büntetést egyáltalán, hanem csak annak legmagasabb fokát a halált teszi bizonytalanabbá, és azért hatását végleg meg nem zsbibaszhathatja; a büntettek teljes megszüntét egy büntetés sem eredményezi, gyakoriabb, vagy ritkább elkövetésök nem csak a reájok szabott büntetés nemétől, hanem számos társadalmi, egyéni, lélektani körülménytől függ; a gyakori kivégzések, kegyetlenkedések káros hatását kétségbe nem vonhatni, azért e büntetés a legsúlyosabb esetekre szorítandó, a kivégzés legegyszerűbb, legbiztosabb módja alkalmazandó; a tapasztalt káros hatások oly kivételesek, hogy azokat a törvényhozó; kinek az emberi élet közönséges általános viszonyaiból kell kiindulnia, számba nem veheti; hogy pedig ártatlanok el ne ítéltessenek, arra, va-

lámint minden büntetési nemre, úgy a halálra nézve is, a törvénykezés czélszertí elrendezése által törekednie, ép a törvényhozásnak legfőbb hivatása.

1. Hogy a halálbüntetés lélektanilag leghatályosabb, bizonyítják azok példái, kik oly büntetteket szorgosan kerültek, melyekre halál van szabva. Lsd. Hepp: Üb. Todesstrafe 47—48. 1.
2. Ha a romlott erkölcsű embert főkép a büntetés féelme tartóztatja vissza a büntettek' elkövetésétől, a közönségesen legsúlyosabbnak tartott büntetésnek e tekintetben leghatályosabbnak is kell lennie, mert mint B e n t h a m oly igazán mondja: „La peine de mórt est toute en apprehension; elle comence a T heure merne ou le delinquant comis le crime; elle ne lui laisse aucun repos pendantloursuite;“ Theorie des peines et des reco.np. 65.1.
3. A statistikai adatokról legszorgalmasabb gyűjtőjük Mittermaier maga vallja, hogy azok kitűzött céljokhoz képest különbözőkép állíthatatnak egybe, és megérintvén azon ellenvetést, hogy a halálbüntetés megszünte után itt-ott szaporodtak a büntettek, figyelmeztet ezen tünemény lehető okainak kiilönféségére; egyáltalán igen alaposan jegyzi meg Bem: (Todesstrafe 74—75 1.) „Wir bemerken über dies, das die Ergebnisse dér statistischen Berechnungen auf diesem Gebiete wohl immer unsicher bleiben werden, und das mann durch die blose Empirie die Frage dér Todesstrafe niemals zu einem bündigen Abschlusse führen wird.“ id. ért. 14. 1.
4. A halálbüntetés ritkább alkalmazásából, a kegyelmezési jog terjedelmesebb gyakorlatából eredt bizonytalanságnál, mennyivel kártékonyabb lenne, általános nem alkalmazásának bizonyossága; a felhozott adatok sem oly állandóak, hogy ellenkezőkre nem akadhatnánk; nevezetesen Angliában míg 1853. évben 55 ítéletből 8, 1854. 49-ből 5. 1855. 50 közül 7, 1856. évben az elharapódzott strychnin mérgezések folytán 69 ítéletből 16 hajtattott végre, és ha ugyanott 1359. 52 közül 9. 1860. ismét 48 közül 12 ítélet fogatosított; Franciaországban is az arányok változtak, 1851. évben 45 halálítélet közül 11, 1852. 58 közül 26, 1853. 39 közül 12, 1854. 79 közül 42, 1857.,58 közül 32, 1859. 36 közül 21 stb. hajtattott végre; Poroszthonban, hol 1818—1840 a halálítéletek száma folvást lejebb szállt, azóta, de főleg 1852 óta ismét emelkedett; 1818—25-ig a kivégeztetések száma 12—14, 1325—38-ig 2 és 4 (kivételesen 1829. 12) 1838—47-ig 6 és 8 közt állapodott meg; holott 1852. 60 közül 19, 1853. 40 közül 23, 1854. 37 közül 20, 1855. 54 közül 28, 1856 48 közül 26 fogatosított, 1857. 57 halálítélet hozattott; majdnem hason jelenségekre akadunk Bajorországban, hol 1817—50-ig a halálbüntetések ritkábban, azóta ismét gyakrabban vétetnek fogatba; mert míg a rajnáninni hét kerületben 183⁷/₅—184³/₅, összesen 87, és így.átmérőleg évenkint alig hat halálítélet

hozott 185⁴/s —185⁶/’ 68 személy ítéltetett halálra, tehát átmé-öleg évenként 22-nél több: a végrehajtás ez időben 18, 1858. 23 halálítélet után 7

1859. 21 után 5 történt; Belgiumban is 1850 óta több" gyilkossági eset a kegyelmezési jog gyakorlatának megszorítására szolgáltatott alkalmat, és miután 1830—49 összesen csak 28, 1850—57. 19 kivégzés volt; az ausztriai birodalom német-, cseh-, lengyel tartományaiban pedig 1803—1848. 1304 halálítélet közül 448 hajtattott végre, 1856. 112 halálítéletre 39 kegyelmezés esett stb. Lsd. Halálbüntetés című értekezésemet id. helyen. Mittermaier: Todessrafe 75. s köv. 1.

5. Hogy némely büntettek halálbüntetés nem létében ritkábban fordulnak elő, ha csak ezen büntetésnek vonzó erőt tulajdonítani, vagy állítani nem akarnók, miszerint azok a halálbüntetés elleni daezből követtetnek el, más okokból magyarázandó: így a hamisítási, csalási esetek gyakoriabb elkövetése Angliában, mint Skóciában, Északamerikában, a társadalmi forgalmi viszonyokból veszi eredetét és most sem szűnt meg, miután ott is azon büntettekre a halálbüntetés eltöröltetett.
6. A kivégzéseknél előforduló kegyetlenségek, visszaélések meggátlására, szolgálnak a halálbüntetések egyszerűsítései, a több északamerikai és német államokban, legújabban az 1861. nov. 10. bajor büntetőtvényben elfogadott kerítésen belüli (intra murán) kivégeztetések, melyekről más helyen szölandunk. Lsd. idézett értekezésem 449. 1. M i t t e r m a i e r: id. ért. 161. 1.
7. Az ártatlanok elítéltetését meggátló eszközök közé tartozik a bírák egyhangúsága, a halálbüntetésnek alkalmazása kizárólag közvetlen természetes bizonyítékok alapján, a hozott ítéletek hivatalból! átvizsgálása, a kegyelmezési jognak kellő gyakorlása. Hogy egyébiránt ily szomorú esetek alig fordulnak elő Némethonban, állítja Hepp: id. ért. 57. 1. és ugyanazt hazánkra nézve vitatja b. Orczy: id. ért. 23. 1. S á r v á r y: Büntetésről 116. 1.

186. §.

A halálbüntetés állítólagos czélszerűtlensége megczáfoltatván, az abból szüksége ellen merített érv is erejét veszti; hatását az ajánlott büntetések egyáltalán nem pótolhatják; nem a polgári halál, mely az igazság és emberiséggel ellenkezővén, azonfelül kevés hatással bír a közönséges gonosztevőkre, nem az elszállítás, mert mellőzvéen kivihetlenségét több államban, eredményei a tapasztalatok szerint annyira nem felélnek még céljoknak, hogy megszorítása, sőt már megszüntetése

is szóba hozatott; nem az életfogytiglani börtön, mely a megszabadulás reményét, újabb büntettek elkövetését ki nem zárja, az összes büntetési rendszer átalakítását a szükséges arányosság tekintetéből tenné szükségessé; a törvényhozások többsége még most is a halálbüntetést szükségesnek tartja, a mint azt e tárgy fölötti vitatkozások bizonyítják, a hol meg is szüntettették, kevés kivétellel ismét helyreállított; ritkább alkalmazását a büntettek szaporodtánál fogva, gyakoriabb fogatosítása követte, és leghatározottabb ellenzői is annak alkalmazását az állam rendkívüli körülményekben kivételként megengedvén, szükségét elismerik, habár ritkább esetekre szorítják; hogy e büntetés a legmélyebb hatást előidézeni képes, tanúsítja a tapasztalás; azon okoskodás, mely a nem számolóra ezt hatálytalannak, a számolóra nézve pedig csekélyebb büntetést is elégségesnek állítja, minden szigorúbb büntetési nem ellen alkalmazható; a javíthatóságból merített tapasztalatok nagyon szűk körűek, ellenkezők által egyensúlyoztatnak, melyek szerint életfogytiglan bebörtönözött bűntevők újabb, és pedig súlyosabb büntetteket követtek el, és döntők csak akkor lehetnének, ha a javítás a büntetés alapját, egyedüli végcélját képeznék.

1. A polgári halál (*capitis diminutio maxima*), mely leghoszabb ideig Franciaországban fenmaradt itt is mint az igazsággal ellenkező 1850. az elszállítottakra, 1854. május 31. pedig általában eltöröltetett.
2. Az elszállítások hatása nagyrészen a telepítvények rendezésétől, a vidék, égalj minőségétől függ: érdekesek, miket e tekintetben a francia telepekről. Holtzen dór ff közöl: ki vonatkozással azokra, említvén, hogy a németszövétséget 1852. a hollandiai kormány a büntettesek Surinamba szállítására felhívta, mondja: „Wir diirfen darauf stolz sein, das auch nicht eine Regierung, auf ein derartiges Anerbieten einzugehen béréit w'ar.“ *Französche Rechtszustände*. Leipzig 1859. 87. 1. E büntetés célszerűtlenségéről *Isd. S z o k o l a y: Büntetőjogtan* 144. 1.

3. Az ABT. 50. §. az életfogytiglani börtön minden súlyosbítását tilalmazá, utóbb azonban azok ellen, kik e büntetésök tartama alatt új bünteteket követnek el, azoknak alkalmazása szükségesnek mutatkozott. Minist, rend. 1860. april. 7. BTL. 89. sz.
4. A francia alkotmányozó gyűlés 1848. september 18. a halálbüntetést politikai bűntettekre megszüntette. Hugó Victor és Cocquerelde T r a c y indítványa mindazáltal általános eltörlésére, viszhangra nem talált, úgyszintén Britanniában, Belgiumban, Németalföldön, Szardíniában több schweiczi államban stb. az arra irányzott indítványok el nem fogadtattak.
5. A megszüntetett halálbüntetés visszaállításának számos példájára akadunk, így az ausztriai monarchiában a főtörvényszékek indítványa folytán, Toscanában, és miután a német birodalmi gyűlés 1848. aug. 4. e büntetést eltörölte és határozatát az alapjogok 9 §. foglalta, a viszonyok változával 1851. Badenben, 1852. Hassiában, 1853. Würtembergában ismét visszaállított stb., úgy hogy most ismét az egész német szövetségben (Nassau és Oldenburg kivételével) alkalmazásban van; hasonlóan Wisconsinban, Eszakamerikában 1858. a nép kívánata folytán az első fokú gyilkosságra nézve. Egyáltalán az eltörlés eredményéről mondja R o s s i: „Les peuples, merne ceux au milieu des quels s’ operait ce grand changement dans le systeme penal, ont paru ne pas s’ en emouvoir: l’ abolition et le retablissement de la peine de mort ont passe au milieu d’ eux comme des evenements. á peu près etrangers á la nation, comme de mesures de cabinet.“ Traite de droit pén 1. 3. c. 6.
6. Gyakoribb alkalmazását több államban a fennebb érintett adatok igazolják (185. §, 4e) és habár a büntettek arányára és számára több rendű okok befolyását az újabb észleletek kétségen kívül helyezik, és így péld. Franciaországban ugyanazon törvények és büntetések uralma alatt Corsikában 1891, Seine megyében (Páris) 2454, Meurthe megyében (Lotharingia) 34,861 lakosra esik egy vádlott, és saját hazánkban is a nemzetiségi társadalmi viszonyokhoz képest változó a bűnösök számarányai, mint Fényes, Palugyay, Kőnek adatai bizonyítják, a mennyiben még is a halálbüntetés ellenzői a büntettek szaporodtából vagy kevesbüléséből védveket merítenek, felemlítendő, hogy míg Franciaországban a lakosság száma 1826—1852-ig csak egy kilenczettel emelkedett, a személyek elleni büntettek száma ez időközben 310¹/₀ szaporodott; az atyagyilkosság miatti keresetek megkettőztettek, a gyermekgyilkosság 49⁰/₀, a gyilkosság 22⁰/₀, erőszakos nemi közösülés 34⁰/₀ növekedett; mi végre szigorubb büntető eljárásra vezetett; hasonlóan Rhode-Islandban is a halálbüntetés eltörlését a büntettek szaporodása követte, ugyanaz 1849 óta Németországban is tapasztaltott. stb. Holtzendorff: Franz.Rechtszustande 33. 1. M i l l e r m a i e r. id. árt. 39. 1. 97. 1.
7. József császár a halálbüntetést eltörlőlvén, azt a rögtöni eljárás eseteire, a

német birodalmi gyűlés a had és ostromállapotra, s tengerészekre nézve, az oldenburgi törvénykönyv, valamint a legújabb portugalli törvényjavaslat (1864. jan. 11.) a katonaságra háború idején fentartotta.

187. §.

A büntető elméletekből vett érvek csak azok követőire nézve bírnak erővel; a halálbüntetést mellőző javítási és megelőzési rendszer bírálatát már fenebb adtuk; (67.68. §.)míg a többi elméletek, úgymint az általánosak, az elégtételiek, a lélektani kényszerítési, intési, védelmi és elrettentést, következetesen igazságát elismerni kénytelenek.

188. §.

A büntetések tulajdonságai egész terjedelmükben, alig egy büntetési nemnél találhatók, miért is a halálbüntetés ellen azokból vont okoskodások, nagyobb-kisebb mérvben minden más büntetés ellen alkalmazhatók; kétségtelen, hogy azok közül, ellenei elismerése szerint is, többek a halálbüntetésnél megtalálhatók; személyes, egyenlő, oktató, óvó és példás: de a kétségbe vont tulajdonságokra nézve is megjegyezhető, hogy mihelyt csak a legsúlyosabb büntetésekre alkalmaztatok, arányossága ellen alig tehetni kifogást, hogy minden büntetés csak bizonyos mértékben osztékony, és az ép oly kevésbé a legsúlyosabb, mint a legcsekélyebb büntetéseknél szükséges; valamint ezeknek a legkisebb, úgy azoknak a legnagyobb büntetés felel meg, és ha osztékony volna is, azt osztatlanul kellene a legnagyobb büntetésekre alkalmazni; az hogy minél bű'nösebb az elítélt, annál kisebbre becsüli életét, lelkiismeretének felébredését tételezi fel, mert egyébiránt az ér-

zékiség befolyása alatt álló ember leginkább ragaszkodik életéhez; javító hatását sem tagadhatni erkölcsi értelemben, mennyiben a halál közeledtekor az ember kedélye leginkább megnyílik az erkölcsi tanításnak, legkézszebb a töredelmezésre; megbecsülhetése nem kisebb más büntetésekénél, nem az életfogytiglani börtönbüntetésnél, hol a még hátralevő időt meghatározni, tartamát előre látni egyáltalán nem lehet; népszerűségét még ellenzői sem vehetik kétségbe, minthogy az államok többségében a nép a legsúlyosabb büntettek halállali fenytését igazságosnak tartja; végre helyre nem hozható ugyan, de az a többi büntetésekre nézve is állván, e körülmény általában és összertíleg kellő óvatosságra int, a nélkül, hogy azért e büntetési nemet teljesen mellőzni kellene.

1. Ha az érintett tulajdonságok minden büntetési nemnél kivétel nélkül követeltetnének, úgy Bent h am elismerése szerint a büntetéseket mind meg kellene szüntetni, mi pótlékok hiányában a büntető hatalom gyakorlatát lehetetlenítené, miért is ez éleseszű férfi eme tulajdonságokat csak kívánatosaknak, de nem szükségeseknek állítá (167. §. 4. 169. §. 7.)
2. Hogy a hozzátartozókra háromló büntetési kő vetkezmények annak súlyával megnehezülnék, a dolog természetéből foly, és nemcsak a halál, hanem minden más büntetés tulajdona, az ellen különös védvül nem szolgálhat.
3. A halálbüntetési súlyosbítások megszüntetése az emberiség követelménye; a legsúlyosabb büntetést, mely az elítéltet életétől megfosztja végrehajtásában még fájdalmasabbá tenni kegyetlenség; ha már a súlyosbítások mellőzéséből L u c a s az arányosság hiányát következteti, mennyire zavartatnék az arányos igazság eszméje a büntetések rendszerére nézve, azon esetre, ha ezen büntetés eltörlésével a legsúlyosabb büntettek a kevésbé súlyosakkal egyenlő fenyték alá vétetnének. H e p p: id. ért. 69. 1.
4. Ha összerű esetekben a tárgyilag legsúlyosabb beszámításu büntettek alanyilag enyhébbeknek mutatkoznának, a bírónak felhatalmazása, hogy más büntetést is szabhasson, és a kegyelmezési jog nyújtják a kellő övszert.
- ö. Az életfogytiglani börtön, melyet H e p p: találoán „körülfalozott élő sírnak“ nevez, hatása egészen más, az élet delét túlhaladott, vagy alkonnyához közeledő, és annak megnyíltán, ifjúsága teljes virágzásában levő

- emberre nézve; miért is többen a halálbüntetés ellenzői közül (Lucas Ducpetiaux stb.) jogszerűségét kétségbe vonják.
6. Annak bizonyosságául, hogy a halálbüntetés a nép jogérzetének mindedig megfelel említettik: hogy az esküdszékek honosításával a haláltételek száma több országban szaporodott, (Porosz és Bajorhonban) a halálbüntetés visszaállítására több államban a nép által sürgetve lön, (Würtemberg, Wisconsin, stb.) és hogy a nép gyakran, nevezetesen Északamerikában, a törvényes formák mellőzésével is törekszik amaz érzületének érvényt szerezni; (Lynchjustiz) mitől Arnold föntörvényszéki elnök tanúsága szerint Felső-Bajorországban is tartani lehetne, ha a gyilkosság némely esetei halállal nem Bujtatnának; népszerűségét a gyilkosságnál elismeri Szemeré is, hozzáadván: „Bár ne volna az, mert ez mutatja, miként a népen még a talio boszúelve uralkodik.“ Büntetésről 157—8. 1.
7. A helyrehozás tulajdonáról már fenebb szólottunk (169. §. 6.)

189. §.

A büntetőjog alapelvei szerint minden büntetés jogosnak ismerendő, mely a büntett alanyi és tárgyi mérvének megfelel (77. §.); annál fogva az, igazság eszméjével nem ellenkezik, hogy a legsúlyosabb büntetésekre, az emberi büntetések legsúlyosbika, a halál alkalmaztassák, áll ez kiválólág az emberi élet ellen megfontolt szándokkal irányzott és létesített merényletnél: a gyilkosságnál, melynél azt, mint a jogban rejülő egyenlőség! elvnek természetszerű folyamatát az ész elvei igazolják, és a nemzetek jgérzete mindenkor javallottá és helybenhagyta-

1. A halálbüntetés igazságának feltétlen tagadására vonatkozólag mondá Rossi: „Il importé savoir, que si la peinc capitale est illegitime en soi, si l' application de cette peine est un crime, un assassinat iuridique, ce forfait n' a point encore ému la conscience humaine, et provoqué les remords. Cár il ne serait pás logique d' alleguer en opposition á ce fait de l' humanité, l' indignation et F horreur que peut avoir excitées l' abus de la peine capitale“ Traité. 1. 3. eh. 6. miért is e büntetés Ifegjelesebb ellenzőinek egyike Bernera kérdés ez oldalát egészen mellőzendőnek találta: „ Auf die Beanwortnng dér Frage ob dér Staat überhaupt ein Recht über Leben und Tód habé, lásson wir uns gar nicht ein Wir lassen die Frage über dieses Recht auf, sich beruhen, weil sich die Méinungen

bei der Beantwortung derselbeir. sofort theilen.“ Über Todesstrafe 7. lap.

2. Ama közérzületre történik hivatkozás legújabbán a bremeni büntető törvényköny indokaiban, melyek szerint a gyilkosságnál azt a közlelkíismeret követeli; ily értelemben nyilatkozik R o s s i: „Encore un fois appliqués aux parricides, aux assassins, aux empoisonneurs, la peine de m^ort a eu l' assentiment des nations; les exceptions qu' on peut alleguer ne detruisent point ce fait général.“ Hasonló értelemben M a l l e r: De l' influence des moeurs sur lois 105—112. 1.
3. Hogy a bűnös önmaga gyakran eme büntetést bűne engeszteléséként igazságosnak elismeri és vallja, az által Istennel, kibékülését reméli, önmagával találja, tanúsítja Krug: Todesstrafen. Arch. d. Criminalr. 1854. 529.
1. és hasonló esetet hazánkban hoz fel S A r v á r y: id. ért. 154. 1.

190. §.

A magában véve igazságos büntetés mindazáltal a polgári társaságban csak annyiban igazolható, mennyiben alkalmazása egyszersmind szükséges a jogbátorság fentartására; (79. §.) a halálbüntetésnek szükségét rendkívüli körülmények között ellenei sem tagadják, midőn annak kivételesen a végszükség szempontjából helyt adnak; nélkülözhetőségét annál kevésbé vitathatni, miután hatását, kihirdetésében, végrehajtásában rejlő erejét a polgárok intésére, óvatossá tételére, a gonosz hajlamok fékezésére végkép és feltétlenül alig tagadhatni, és a jogérvényesítési eszközök szükségét vagy süségtelenségét egyáltalán csakis a fenforgó körülmények és viszonyok tekintetbe vételével határozhatni el.

1. A tudomány haladtával, és a büntetőjog természetének világosabb felfogásával mindinkább általánosul a nézet, miszerint a halálbüntetés kérdésének eldöntése, sütsége vagy sütségtelensége bizonyításától függ; mert mint Bemer mondja: „Das Recht könnte gar wohl existiren, ohne das deshalb die Todesstrafe unbedingt oder auch nur bedingt nothwendig ware.“ Todesstrafe 7. 1.
2. A német jogászgyülekezet nagygyűlése 1863. (J úristen tag) a halálbüntetés

rendes alkalmazása ellen nyilatkozván, azt rögtön eljárási, hadi esetekre és tengeri lázadásokra fentartandónak véleményezte; hason nézetet pártol Berner, midőn mondja: „Im Kriegszustände hört dagegen die rein strafrechtliche Beurtheilung gewisser Handlungen auf, und es liegt kein Widerspruch in der Abschaffung des Todesstrafe für den Friedenszustand unter Beibehaltung derselben für den Kriegszustand.“ Id ért. 37. 1. A harcz állapotára nézve Isd. Mittermaierid. ért. 139.1. Schlatter-, stb. (193. §. 8.)

191. §.

A szükség létele vagy megszűnte körüli kérdés eldöntése, az egyes államok viszonyaitól függvén, az az illető törvényhozások feladványaihoz tartozik; szerencsés megoldása a közerkölcsiség és közmivelődés meggyökerezése terjedésétől tételeztetik fel; a szellemi és erkölcsi tényezők haladtával e büntetés is mindinkább szükségtelennek bizonyuland; míg végre a leg-ritkább esetekre szorítva, nem annyira a büntető, mint végszükség szülte kitűnő jog kifolyásaként alkalmazva, enyészetéhez közeledend; mert a büntető intézkedések, szelidítésének ügye, egy a polgárisodás ügyével; és azok mint a közerkölcsiség hévmérői azzal együtt szükségkép emelkednek, vagy süllyednek, enyhébbekké, vagy szigorúbbakká lesznek.

1. Hy irányban látjuk haladni az újabb kor törvényhozásait is, melyek e büntetés minősítéseit végkép mellőzik, azt a legsúlyosabb esetekre szorítják; Franciaország-, Schweiz, Portugallia, Belgium, Göröghon azt a politikai büntettekre nézve teljesen megszüntették; Eszakameriká több államában (Pensylvania, Virginia, Maine stb.) pedig a gyilkosságnak nem is minden, hanem csak első fokú legsúlyosabb eseteire alkalmazzák.
2. Az 1863. német jogászyülekezet büntetőügyi osztályának többsége ilyenek A b b e g által pártolt indítványára e büntetést a rendkívüli körülményeken kívül, még a megfontolt szándoku gyilkosságnál, a fejedelem személyének felségárulási szándokkal történt megtámadásánál, vélte fentartandónak. (190. §. 2.) Hason értelemben nyilatkozott Zachariae Henrik stb. és ép oly szépen, mint jelesen mondja Ro ssi: „Sí la peine capitale ne petit

- pas encore être supprimée complètement, elle soit du moins réservée a un] petit nombre de crimes, aux crimes les plus graves, et les plus facile à constater.“ Traite du droit pen. 1. 3. ch. 6.
3. E büntetés rögtönös megszüntetése a legsúlyosabb büntetelnél, ezeket más enyhébbekkel egyvonalba helyezné, és mivel a büntetés, a törvényhozásnak a büntett nagysága fölötti nézetét tükrözi vissza, könnyen a nép⁴ jogérzetét tévedésbe vezethetné, azért B e r n e r is fokozatos megszorítását tartja tanácsosnak „Der Grundsatz der Allmähligkeit ist, dies kann nur der Unreife läugnen, bei Reformen auf dem Gebiet des Staates und des Rechts, der Grundsatz wahrer Weisheit Auch eine plötzliche Abschaffung der Todesstrafe würden wir nicht befürworten, sofern dadurch eine Erschütterung des Rechtbewussteyns im Volke, und eine merkliche Vermehrung der schweren Verbrechen herbeigeführt werden könnte.“ Berner: Todesstrafe 35. 1.
4. Nem fejezhetjük be helyesebben e fontos tárgy körüli. vizsgálódásainkat, mint Rossinak következő szavaival, melyekben teljesen osztozkodunk: „La peine de mort est un moyen de justice extrême, dangereux, dont on ne peut faire usage qu’avec la plus grande reserve, qu’en cas de véritable nécessité, qu’ on doit desirer de voir supprimer complètement, et pour l’abolition duquel le devoir nous commande d’employer tous nos efforts, en préparant un’ état des choses qui rende l’abolition de cette peine compatible avec la sûreté publique et particulière.“ Traite. 1. 3. ch. 6.

192. §.

A halálbüntetés, melyet hazánk törvényei több büntetetre szabnak, egyszerűen és minősítve hajtattott végre; az egyszerű kivégzési módok közül á f o v é t é l t (sz. István II. 46. I. 15.) akasztást (Sz. László IL 1. 12. 1514. 46.1.15. 1595. 24. 29.) és vizbefulasztást (1495. 31. 1595. 34.) említik; a minősítés vagy bensőleg súlyosabb azaz, magukban véve fájdalmasabb kivégzésimódok alkalmazásában, vagy külsőleg más bajok hozzákapcsolásában állott; a bensőleg súlyosbított halálnemek közül nálunk a keréktörés (I. 15.), karóra vagy nyársrahúzás (I. 15. 1567. 30.), megégetés (1486. 61. 62. 1525. 23. 1723. 11.), tagok szétszaggatása, kövezés; külsőleg és pedig meg-

előzőleg kéz vagy nyelv levágása, izzó fogókkal szaggatás, a vesztőhelyre ló általi hurczoltatás, utólag a test felnegyedése, kerékre kötése, megégetése, hamvak légbe szórása, vagy vízbe vetése használatott.

1. Törvényeink a halálbüntetést hatvannál több büntetetre szabják, azokat S á r v á r y következő nemekre vezeti vissza; a) gyilkosság, b) rablás, fosztás, utonállás, c) gyújtogatás, d) tettenért lopás, e) ország elleni vétkek, minők a felségsértés és hűtlenség esetei, f) katonai és papi nagyobb kihágások, g) egyházi szakadás. A büntetésről 146.1. Ezekhez még kir. rendeletek is némelyeket soroltak, így a katonai szolgálatot külföldön (1744. jun. 5.), a katonai örök megtámadását (1766. jun. 30.), az áltoborzást (1749. jul. 14.) Lsd. Kassics: Enchir. I. 210—248. 1.
2. A vízbefulasztás, melyet törvényeink csak két esetben és pedig idegen egyháziakra és nőszemélyekre alkalmaznak, már régebben kiment a szokásból.
3. A keréktörés, valamint másutt, úgy nálunk is kétfélekép hajtattott végre: a tagtörés vagy alulról fölfelé történt, vagy a mellnél, fejnél kezdetett meg, ez utóbbi enyhébb lévén, a mell összezúzása kegyelemütésnek mondatott, ez szokásosabb volt és B o d ó által is javaltatik. Jurispr. crim. 140 1. Ilyen kivégzések példájátld. Miller: Epitome vicissit. urb. Budens. 144. 1.
4. A karózás is úgy hajtattott végre, hogy nyomban halált okozott, vagy életszükségü belrészek megsértése nélkül a kivégzendő kínjait meghosszabbította: karózási példát 1741. Biharban, nyársolását 1773. Zalából hoz fel 8 á r v á r y: id. ért. 147.1.
5. A megégetésnél gyakran a kivégzendők megfojtattak, vagy nyakukba puskaporos zacskó akasztattott, hogy kínjaiknak előbb vége szakadjon. — B o d ó: Jurispr. crim. 140 1.
6. A tagok szétszaggatása leggyakrabban lovak által történt, á kövezés B o d ó szerint leginkább a káromlókra alkalmaztatott, annak példái a XVII. századból említetnek a Vasárnapi újság 1863. 6. sz. és S z i l á g y i: Magy. város a török hódoltságban. Budap. Szemle XHI. köt. 100.1.
7. A súlyosbítások alkalmazásáról részletes utasítások foglaltatnak a Praxis crim. 48. 49. ez. A kivégzetetés utáni felnegyedelés példáját 1736. évből közli Miller: (id. munkája 144. 1.,) midőn april. 4. Budán a sz. György terén a békésmegyei parasztlázadás négy főczinkosa keréktörés által végeztetvén ki, testeik felnegyedeltettek, és a lázadás helyein akasztófára köttettek, négy főtársuk lefejeztetvén, testeik és fejeik hasonló odavitetek és kerékre köttettek, illetőleg szegezettek, és tizenkettő közül sorsolás után négy szemeltetvén ki, hóhér pallosa által végeztettek ki.

8. Hogy az említett büntetési nemeken kívül, még mások is alkalmaztattak, azt Zách Felician (1330), Dózsa György (Temesvárott 1514), G u b e t z Márton (Zágrábban 1573) példái, és a városok régi szabályai bizonyítják. Lsd. C s í s k o: Büntetőjogi elméletet. II. r. 65. L; ily esetekre vonatkozólag már B o d ó mondá: „Quälern tarnen rigorem christiana modestia ad praecavendum desperationis periculum temperandum suadet.“ Jurispr. crim. 138. 1. és szokatlan kinoztatások alkalmazása 1755. május 30-kán kelt rendelet által tilalmaztatott.
9. A rómaiaknál a halálbüntetés pallossal (régebben bárdal), megégetéssel, bitófával (furca, régebben kereszten) vízbefulasztás, vagy vadállatok által (bestiis objici) hajtattott végre; a német birodalmi jog szerint a negyedelés, megégetés, keréktörés, karózás, elevenek eltemetése, lefejezés, akasztás, vízbefulasztás, ez utóbbi főtegg nőszemélyeknél alkalmaztatott; városi statútumokban azonfölül a tagszaggatás, olajbafőzés stb. emlittetik,
10. Mily önkényleg alkalmaztatott még a XVIII. század derekán a halálbüntetés, bizonyítja I. Frigyes Vilmos porosz király 1739. nov. 15. kelt rendelete: „Wenn ein Advocat oder Procurator oder ander dergleichen Mensch sich unterstehen wird Sr. Königl. Majestät immediate durch Soldaten, Memoriale in Proces oder Gnadensachen einreichen zu lassen, oder auch wenn ein oder anderer von ihnen Leute aufwiegeln wird, um in abgethanen oder abgedroschenen Sachen Sr. Kön. Maiestät immediate Memorialia zu übergeben, alsdann Sr. Kön. Maiestät solchen Advocaten oder Procurator oder auch den Concipienten eines solchen Memorials ohne alle Gnade und Pardon aufhängen, und neben ihn einen Hund hängen lassen wollen.“ Kappler: Litterat. d. Criminals. 60. 1.

193. §.

A múlt század végtizede óta a törvényszéki gyakorlat a halálbüntetés eseteit szűkebb körre szorítá, a minősítették alkalmazását (171. §.) a királyi kúriához intézett fejedelmi leirat végkéig megszüntette · (1814. május 15.) mely azt pallossal és kötéllel mindennemű súlyosbítás mellőzésével végrehajtandónak rendelte. Régi országos gyakorlat folytán rendes eljárás útján nemesek és nőszemélyek csak pallossal végeztettek ki, míg nemnemesekre a kötél is alkalmaztatott: az Id. Törv. Szab. II. 2. §. szerint a büntetés módjának különbsége nemesek és nemnemesek közt megszűnvén és az utób-

biak a nemesekhez emeltetvén, a kivégzés rendes eszközeinek a pallost kellene tekinteni, de a hétszemélyes tábla, e kivégzési mód nehézségeinél fogva, azt kötéltre szokta változtatni. Az ABT. a halálbüntetést kötéllal minden súlyosbítás nélkül rendeli végrehajtandónak mihez a hadsereg nézve az agyonlő vetés járul. (ABT. 13. 50, §. Kát. b. t. 22. §.) A BT. büntetési nemei közt a halál nem fordul elő.

- 1. Hont megyében 1782. negyvenkét emberevről vádlott rabló (praedones anthropophagi) kegyetlenül kivégeztetvén (crudelissimo supplicio affecti) az évi sept. 4. kelt legfelsőbb intézkedés folytán (Hl. sept. 5. 6206. sz.) a halálbüntetés esetei mindenkor felterjesztendőknak rendeltettek; 1786. oct. 30. a halálbüntetés megszüntetvén, törvényes visszaállítása után (1791. 40.) azzal csak a legsúlyosabb bűntettek javíthatatlan szerzőit sújtandóknak rendelte az 1794. febr. 21.- 4052. sz. Hl. K a s s i e s: Enchirid. Hl. 403. 1. Linzbauer: Codex sanit. med. Hl. köt. I. oszt. 42. 43. 1.
2. Az 1814. évi kir. leirat csak a kir. udv. főtörvényszékhez intéztetvén, az első folyamodású bíróságok még később is a törvények értelmében súlyosított halálbüntetésre szóló Ítéleteket mondtak így 1827. Gsanád megyében egy férj, egy atya, s testvérgyilkos kivégeztése előtt jobb keze levágatására, Krassóban 38 haramia kerékre Ítéltetett. Szemete: Büntetésről. 179. 1.
3. A lefejezés, mely kevésbé becstelenítőnek tartott nőszemélyekre másutt is, leginkább az illem szempontjából jött alkalmazásba; „Haec autem supplicii distinctio nonideo introducta est, ut favoris aliquid accederet sexui foeminino, sed quod ob vestimenta mulierum pendula indecens videretur illas suspendio necare.“ B o d ó: Jurisp. crim. 119..1. A rögtön eljárásnál a kötélpolgári állapot különbsége nélkül az 1813. évi szabály VHI. 1. §. szerint alkalmaztatott.
4. A lefejezés miután a büntetés pallos általi végrehajtása sok veszélylyel jár, és különös ügyességet igényel majdnem mindenütt hulló bárd (nyaktíló) által történik; hazánkban már 1814. jul. 13. 19,200. sz. alatt elrendeltetvén, hogy a kivégzésekre oly egyének ne alkalmaztassanak, kiknek e tekintetbeni jártassága nem ismertetik, miután az ausztriai büntető törvény honosítása óta (1852. sept. 1.) lefejezés nem is történt: a hétszemélyes tábla, és annak ítéletei folytán utóbb a királyi tábla is a biztosabb és gyorsabb végrehajtás szempontjából, a kötélpallos általi végrehajtást alkalmazandónak rendeli, és az első folyamodású bíróságok Ítéleteit a szerint megváltoztatja.

5. A halálbüntetés alkalmazásáról hazánkban csak az utóbbi évtizedből vannak kimerítő részletes adataink; az előbbi időszakokból csak töredékesen jutottak köztudomásra; így 1832—1835. tehát négy év alatt Magyarország és kapcsolt részeiben rendes per utján halába ítéltetett 276, kegyelmet nyert 247, kivégeztetett 29; rögtönjárás utján 45, összesen tehát 74 (Sárváry: Halálb. 1551.). Az országos választmányhoz beküldött adatok szerint 1831—40. évenként átmérőleg rendes per folytán 9, rögtönjárással 12. összesen 21 végeztetett ki; Thuróczi megyében 70 év óta nem történt kivégeztetés. Fényes: Statistika ül. köt. 125—6. 1. Kőnek összeállítása szerint szorosan vett Magyarországon (a Bánság és Bács-megye nélkül) rendes per utján 1855. évben 51, 1856. 66, 1857. 63 halál-ítélet hozott; rögtönjárásilag 1856. évben a pesti kormánykerületben 18 kivégzés történt. Magyarország bűnvádi statistikája. Akad. Értesítő. 1859. 264. 267. 1.
6. Az ausztriai örökös tartományokban II. József 1781. mart. 9. minden halálítélet felterjesztését elrendelő, mire egy. eset kivételével a megkegyelmezés mindenkor bekövetkezett, utóbb a halálbüntetést végleg eltörölve) az 1795. jan. 2. a felségárulókra, az 1803. büntető törvénykönyvben más bűntettekre is visszaállítatott; a kötélt általi végrehajtás. azért fogadtatott el, mivel a kevésbé fájdalmasok közé tartozik, a nép felfogása szerint a lefejezésnél becstelenitőbb és így visszajesztőbb, végre a nyaktiló vagy hason gép alkalmazása, az azzal kapcsolatos rémesemények emlékezete miatt ellenszenvet támasztott volna. H y e: Öst. Strafr. 364—66. 1.
7. Az ABT. szerint rendes eljárás utján halállal fenytetnek a) a felségárulás súlyosabb esetei, b) nyilvános erőszakoskodás idegen tulajdonának rongálása által, ha előreláthatott emberhalál következett, úgy szintén ezen utóbbi feltétel alatt gonoszságbóli cselekvények, vagy mulasztások, különösen veszélyes körülmények közt, c) bevégzett gyilkosság, d) rablási emberölés, e) gyújtogatás legsúlyosabb esetei; mikhez még a katonai törvényszékek elé tartozó kémkedés, ellenséggel! egyetértés, áltoborzás, katonák hitelességei csábítása és katonai bűntettek! segélynyújtás legsúlyosabb, végre a rögtönjárás esetei járulnak, melyekről más helyütt szólandunk.
8. A halálbüntetés körüli gazdag irodalom köréből, a már is említett hazai értekezéseken kívül (34. §. 3.) említjük.
 Sonnenfels: Die Todesstrafen sind dem Zweck des Staates entgegen
 Wien 1764.
 Helldorf: Dissert. de iustitia poenar. Capital. Jenae. 1772.
 Breuning: De inre vitae et necis principis. Lipsiae. 1774.
 Rundé: Vertheidigung d. Rechtmasigkeit d. Todesstrafe. Cassel. 1777,
 Pörsch: Von der Todesstrafe. Königsb. 1778.
 Tillet: Todesstrafen. Franki. 1786.
 Ciaiuarelli: Trat. philos. historico della pena di morte. Firenze. 1787.

- Duport: Opinion sur la peine de mort. Paris. 1790.
- J a l l e t: Sur la peine de mort. Paris. 1790.
- Bensen: Dissert, de fundam poenar. capit. tarn hist, quam philos.. Erl. 1794.
- S t ü b e l: De iustitia poenar. capit. Vittenb. 1795.
- T e x t o r: De supplicio capitali et poen. infam, e civit. foris proseribendis. Tüb. 1799.
- E m e l e: Ub. d. Unrechtmässigk. d. Todesstrafe. Gies. 1816.
- W i n s i n g e r: Spec, philos, iurid. de talione et poena mortis. Lov. 1822.
- Roscoe: Addit. observations on penal iurispr. Lond. 1823.
- C o l i n e z: Responsio ad quaest. an in repub. bene ord. poena mortis admittenda. Leôdii. 1825.
- Wins: De supp. capitis tollendo. Lov. 1825.
- (Hase:) Vom Justismorde. Ein Votum der Kirche. Leips. 1826.
- Lucas: Du system penal et de la peine de mort en particulier. Paris. 1827.
- Ducpétiaux: Dela peine de mort. Bruxeles. 1827.
- Guizot: De la peine de mort. Paris. 1827.
- S o d e n g r.: Die Todesstrafe. Nürnberg. 1830.
- S e l l o n: Letre en faveur de l' abolition de la peine de mort. Geneve. 1830.
- U r t i s: Nécessite du maintien de la peine de mort. Paris. 1831.
- Eschenmayer: Üb. die Abschaffung von Todesstrafen. Tübing. 1831.
- S a m h a b e r: Die Abschaffung der Todesstrafen. Augsburg. 1831.
- S i l v e l a: Du maintien de la peine de mort. Paris. 1832.
- G r o h m a n: Über das Princip. d. Sttafrechts. Karlsruhe. 1832.
- N e u b i g: Rechtswidrige Todesstrafe. Nürnberg. 1832.
- R u m i e u: Plus d'echaffaud ou de l' abolition immed. et abs. de la peine d. mort. Paris. 1833.
- Campe rio L' assassinat serat-il puni de mort. Geneve. 1833.
- Wiesele r: De christiano capitis poenae fundamento. Goett. 1835.
- P i e r q u i n: Die Todesstrafe keine Strafe d. Verbrechen Quedlinburg. 1836.
- K o b b e: Über Todesstrafen. Altona. 1836.
- Hepp: Üb. d. gegenw. Stand, d. Streitfrage üb. Zulässigkeit d. Todesstrafe. Tüb. 1836.
- Hello: Reflexions d'un magistrat sur abolition de la peine. Paris. 1836.
- C a r m i g n a n i: Lezione sulla pena di morte. Pisa. 1836.
- Holst: Die Todesstrafe aus den Standpunct d. Vernunft, u. d. Christenthums. Berlin. 1837.
- Wachsmuth: De capitis poenae causa et sanctione. Lips. 1839.
- Z ö p f l: Denkschrift über die Rechtmässigkeit und Zweckmässigk. d. Todesstrafe. Heid. 1839.

- Reidel: Rechtmäßigkeit d. Todesstrafe. Heid. 1839.
 A l l h o f f: Über Verwerflichkeit d. Todesstrafe. Lemgo. 1842.
 N ö l l n e r: Wissenschaft u. Leben in Bezug auf Todesstrafe. Frankf. 1843.
 Hubert: Réponse aux partisans de l'abolition de la peine de mort. Paris. 1842.
 Pisanelli: Lezione sulla pene di morte. Turino. 1848.
 Molinier: Du droit de punir et de la peine de mort. Toulouse. 1848.
 „ „ De la peine de mort. Toulouse. 1862.
 Schoelcher: Abolition de la peine de mort. Paris. 1851.
 A l b i n i: Della pena di morte. Vigevano. 1852.
 Neat: Considerations on punishment of death. Lond. 1854.
 Schlatter: Das Unrecht d. Todesstrafe. Erlangen. 1857.
 Eller: Della pena capitale. Venet. 1858.
 Philipps: Vacation thoughts on capital punishment. Lond. 1858.
 Berner: Abschaffung der Todesstrafe. Dresden. 1861.
 Mittermaier: Die Todesstrafe. Heidelb. 1862..

Második czím.

Testi büntetések.

194. §.

A testi büntetések testesenkitők (poenae mutilantes; corporis afflictivae qualificatae) és testfenyítőkre (testsanyaritók, corporis afflictivae simplices) osztatnak, azok melyek az emberi test valamelytagjának csonkításában állanak, minthogy az emberi érzülettel, kegyetlenségöknél fogva összeütköznek, nemcsak hogy javító hatással nincsenek, hanem a becsületérzést végkép elfojtják, a bűnöst tisztos keresetmódra gyakran képtelenné teszik, és így következményeikben meg sem becselhetők, újabban többé nem alkalmaztatnak.

1. E büntetésről velősen mondja Rossi: „Elles banissent le condamné de toute société honnête; elles l'empêchent de gagner sa vie par le travail; elles le placent en état de guerre, avec la société; elles en font un candi - datpourel' échafaud.“ Traité de droit pen. 1. 3. ch. 7. Lsd. K a r v a s y: Igazságü. polit. 144. 1. K a u t z: Politika, 419.1.

2. A testcsonkító büntetéseket a római jogban *J u s t i n i a n* megszorító (c. 3. C. de sérv. fug. nov. 134. c. 13.) de azért a keleti birodalomban igen is szokásban voltak; a középkor népeinél a kéz és láb (rendszerint jobb kéz, balláb), orr, fül, ajkak, nyelv levágása, szemkivágás, fog kitörés, kiherélés, bőrnýzás, szíjvágás használtattak, a megbélyegzés inkább a becsületbüntetések közé sorozható; a Nemesis Carolina a kéz, ujjak, fülek, nyelv csonkítását és szemkivágást tartotta meg PGO. 106. 107. 159. ez.

195. §.

Hazánk legrégibb törvényeiben a testcsonkító büntetések közül a szemkivágás, kéz, fül, és orr levágás említettnek (sz. Istv. II. 15. 39. 47. sz. László II. 12.

14. HI. 6; 8. Kálmán I. 56.) később alkalmazásuk megszorítottatott. (1405. II. vég. 3. 1495. 4. I. 14. HI. 20.) utóbb majdnem csak mint a halálbüntetés súlyosbításai (192. §.) fordulnak elő, míg újabban az igazság és célszerűség elveinek általánosabb elismerésével kir. rendelet és a törvényszéki gyakorlat által egészen és végleg megszüntettek. (183. §.)

1. Az 1405, II. végzem. 3. a testcsonkítókat csak azon bíróságokra szorítja, melyek kir. felhatalmazással bírnak, az 1495. 4. és I. 14. ez. pedig a hűtlenség! esetek közt említi: „Mutilatores membrorum et erutores oculorum, praeter bános, vajvodas et alios honores et confinia regni tenentes.“
2. A Praxis Criminalis I. 49. ez. a nyelv, fül, kéz és ujjlevágást említi, melyek hogy hazánkban is divatoztak Bodó munkájából (Jurisp. erim. 138. 1.) kitűnik.

196. §.

A t e s t f e n y i t ő büntetések hajdan gyakrabban alkalmaztattak, és mint személyesek, osztékonyak, példások még most is védőkre találnak; de minthogy hatásukban akár a bűnösök testállapotát, akár műveltségi fokozatát tekintjük, egyenlőtlenek, következményeikben meg nem becselhetők, főleg pedig lealacsonyítók és a becsületérzést tekintetből legkártékonyabb befo-

lyásúak, mindinkább szűkebb térre szorítottván, az újabb törvényhozásokban majdnem általában mellőztetnek.

1. A testi fenyíték ellen felhozott okok közül, többek más büntetési nemekre nézve is állanak, de döntő a becsületézés elfojtása, miért is Franciaországban, Norvégiában, Belgiumban, Szárdiniában, Németország legtöbb államában eltöröltetett.
2. A hol még alkalmazásban van, vagy ismét visszaállított, jobbadán csak súlyosbításul, vagy bizonyos osztályainál a lakosságnak, melyeknél a rövidebb idejű fogság is, a család tartására, keresetmódjára károsabb hatással lehetne, vagy fegyelmi eszközként serdületleneknél vagy fegyenczeknél tartatik fen; a mellette felhozatni szokott okoknak éles bírálatát *Isd. K ö s 11 i n: System 447—450 1.*; az okok és ellenokok mérlegezését adja *Karvasy: Igazságü. polit. 112—114.1.*
3. A római jog szerint a testi fenyíték (*fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorum verberatio*) csak alsóbb osztályuakra; a régi németeknél a seprűzés, ostorozás, vesszőzés, botoztatás szolgákra, jobbágyokra alkalmaztatott. *Grimm: Deutsche Rechtsalterth. 701—710. 1.*

197. §.

Hazánkban a testi fenyíték különfélekép alkalmaztatott; a seprűzés (*virgatio per carnificem, fustigatio*) hóhér keze által legtöbbnyire a bitófánál történt, és újabban azon büntettekre szorítottott, melyekkel a törvények a becsstelenséget kifejezetten egybekötik (*HI. 1823. nov. 25. 29,360 sz.*); a vesszőzés, botozás és korbácsolás hatósági poroszlók által az ütések nagyobb kisebb számával már nyilvánosan, már a nyilvánosság kizárásával hajtattott végre; nemesek és kiket a törvény azok neve alá foglalva értett, nemkülönbön szab. kir. városok polgárai, míg polgárjoguktól ítéletileg meg nem fosztattak, testi fenyíték alá nem vétettek.

1. Régi törvényeinkben az ostorozás (*flagellatio*) is említettik sz. *István II. 18. sz. László. II. 11.*
2. A seprűzés 15 vagy 30 csapásból állott, és *Szlemenics* vigyázatra inti a bírót, nehogy a seprű mérgebe mártassék. *Fenyítő törv. 41. §.*

3. A kir. helytartó tanács 1819. ápril. 6. 9712. sz. alatt az ország hatóságait legfelsőbb rendelet folytán, a vesszőzés, illetőleg seprűzés alkalmazása iránti jelentésre felszólítván, a történt jelentések folytán a fenebb idézett 1823. intézkedés ő felsége elhatározását következőkben tette közzé: „Sua Maiestas Ss. rem quoad antelatum poenam, eiusdemque infligendi modalitatem in statu quo, eo addito relinquendam benigne decerneredignataest, ut inflictio virgarum manu carnificis non nisi in criminum casibus, in quibus leges delinquentes infamia plectendos, diserte pronuuciant irrogetur.“K a s s i c s: Ench. HI. S7. 1. Linzbauer: Codex sanit. med. ül. köt. 3 oszt. 50. 1.
4. A polgárok testi inegfenyítését 1764. jan. 18. kir. rendelet tiltotta, és e tilalmat 1799. nov. 19. 26,920. 1S12. august 12. 19,838. sz. HL újra megerősítették.

198. §.

A testi fenyíték alkalmazása körül törvényeink rendelték, hogy annak kimérésében a bíró a bűnös nevelését, állapotát, testalkatát és korát kellő tekintetbe venni tartozzék; száz egyszerre kiállandó bot vagy korbácsütés, mint a halállal egyenértékű büntetés esetében, felebbvitélnék a királyi táblához hely adassák; (1791. 43.) az ítélet által kiszabott időnkénti végrehajtásoknál, az elítélt rab egy évnegyed lefolytában, ugyanazon egy ítéletnél fogva, csak egyszer fenyíthetessék, és ezen időben a büntetés bár mely ürügy alatt se ismételtessék, sőt ha egyszerre kiállandó huszonöt ütésnél a fenyítés súlyosabb volna, azzal az elítélt csak félévenként illetetessék. (183R. 17. §. 2.) Felsőbb rendeletek meghagyták, hogy a büntetések kiszabása előtt, a megfenyítendő egyén testalkatása, és az egészsége veszélyeztetése nélkül elszenvedhető testifenyíték neme iránt, hites orvos, vagy sebész által, megyei tisztviselők jelenlétében lelkiismeretesen és múlhatatlanul megvizsgáltassák, és az az iránti hivatalos jelentés, illetőleg orvosi bizonyítvány az eljáró törvényszéknek bemutatván, az

által kellő tekintetbe vétessék; (Hl. 1814. novemb. 8. 29,374. sz. 1845. június 17. 22,555. sz.) sérves fegyenczek azzal soha se illettessenek, (Hl. 1830. april 20. 10,774.) az időnként kiállandó ítéletileg meghatározott fenyíték betegség esetében felfüggesztessék. (Kir. leirat 1786. dec. 4. 13,495 sz.) Az ütések száma és nemére nézve ugyancsak felsőbb rendeletek határozták, hogy ne csak a félévenként alkalmazandó testi fenyíték harmincz ütést túl ne haladjon, (Hl. 1839. dec. 17. 41,751.) hanem akármily esetben a bűnös több mint 30 pálcza vagy korbács, s 40 vessző ütéssel ne illettessék; tizenyolcz éven aluliak bot vagy korbács helyett vesszővel fenyíttessenek (Hl. 1845. jun. 17. 22,555.); a megyei tisztviselők által kihágások miatt 12 bot vagy korbácsütésnél több ne adatathassék, és azok ezen büntetések-ről rendes jegyzőkönyvet vezetni, és azt évenként a tisztí ügyészi hivatalnak bemutatni, ez pedig netaláni észrevételeivel a megyei törvényszék elébe terjeszteni tartozzék (Hl; 1820. april. 4. 9134. sz.); szorosán tilalmaztatott továbbá a testi fenyíték végrehajtása vasár és ünnepnapokon, (Hl. 1823. oct. 26. 25,741. sz.) a testi büntetésnek két módon, úgymint bot és vessző, bot és korbács vagy korbács és vesszővel végrehajtása (Hl. 1817. nov. 4. 32,524.) végre vallatásoknál történendő alkalmazása (HL 1818. april. 14. 10,596. sz.)

1. Legfelsőbb rendelet folytán a helytartótanács 1786. május 16. 20,577. sz. alatt közhírré tette, miszerint az elitét bűnösök büntetésök elengedéseért kegyelem útján csak akkor folyamodhatnak, ha halálra vagy ezzel hasonértékű büntetésre, azaz egyszerre kiállandó 50 botütésre vagy három évi börtönre ítéltetnének, mi az 1791. intézkedés előzményéül látszott szolgálni. Linzbauer: Codex sanit. medic. Hl. köt. I. oszt. 249. 1.
2. Száz pálcza vagy korbácsütésre szóló ítélet felebbezését a királyi táblához, a védő tisztí ügyésznek köteleességül tette a királyi helytartótanács

1791. szeptember 16. 17,164. sz. intézménye K a s s i c s: Euchirid. HI. 592. 1.
3. A félévencént alkalmazandó ütések legnagyobb számát a kir. kúriának gyakorlata harmincz ütésben állapította meg, mit utóbb kir. rendelet alapján a helytartótanács országszerte kihirdetett. — A német jog szerint (Schwabensp. 116. ez.) az ütések számának nem kellett volna 39 túlhaladni, tekintettel a sz. Írás szavaira: „A vétek mértéke szerint legyen az ütések száma, de úgy hogy a negyven számot meg ne haladják.“ Deut. 25. 2. 3. v. mit azonban a gyakorlat nem vett tekintetbe. H e f f e r: Lehrb. 130. §.
4. A törvényes Ítélet által kiszabott testi fenyítésnek fogságra történendő átváltoztatása, netalán szükségesnek mutatkozván, aziránt kiadandó kegy, kir. határozat végett felterjesztést rendelt HI. 1839. jul. 30.25,961. sz.

199. §.

Az id. törvénykezési szabályok azon elvből indulván ki, hogy az elkövetett büntettek büntetés módjának, nemének és mértékének meghatározására nézve, a nemes és nemnemes ember közt többé különbség nem lehet, és a nemnemes a nemeshez emelendő, (192. §.) a királyi kúriának 1848. évtől fogva követett gyakorlatánál fogva is, a testi büntetés alkalmazását büntettek-nél egyáltalán megszüntette; kihágásoknál mindazáltal ovatos használatát, tekintettel arra, hogy azt a mezei rendőrségre nézve az 1840. 9. fénjartotta, az 1848. törvények el nem törölték, és míg más czélszerű büntetéssel a törvényhozás által nem pótolatik a közfegyelem érdekében nélkülözhetlennek mutatkozik, fenhagyta, miután azonban az 1848. 22. a testi büntetést bizonyos kellékek létezése esetében megszüntette, annak szellemében a testi büntetés alul kihágások eseteiben is, a nemeseken és gyakorlatilag azok sorába felemelt listesebbeken (honoratorokon) felül mindazokat, kik az 1848. 5. szerint politikai jogokra képesítvék, nemkülön-

ben azon izraelitákat is, kik vallásukon kívül a politikai jogok gyakorlására megszabott egyéb kellékekkel bírnak, végre a mentesek nejeit, özvegyeit és családtagjait teljesen -felmentette; egyáltalán pedig e büntetést csak előleges orvosi vizsgálat után, testalkatuknál fogva arra alkalmas egyénekre szorította. (Id. Törv. Sz. H. 2. 5. 6. §.)

1. Az 1848. 22. t. ez. érintett intézkedése ekként szól: „31. §. A nemzeti őrsereg tagjai testi büntetéssel nem fenyíthetnek.“
2. Az 1848. 5. t. ez. 1. §. a megyékben és szabad kerületekben mind azokat, kik az országgyűlési követek választásában szavazattal bírtak e jog gyakorlásában meghagyván 2. §. választási joggal felruházta az ország és kapcsolt részeknek bennszületett vagy honosított legalább húsz éves, sem atyai sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem hűtelenség, csempészkedés rablás, gyilkolás, gyújtogatás miatt fenyíték alatt nem levő törvényesen bevett vallású férfi lakosait, kik a) szabad kir. városokban vagy rendezett tanácscsal ellátott községekben, 300. e. ft. értékű házat vagy földet, egyéb községekben pedig úrbéri értelemben vett negyed telket, vagy hasonló kiterjedésű birtokot kizáró tulajdonul, vagy hitveseikkel, illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak; b) mint kézművesek, kereskedők, gyárosok telepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel, kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, és ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak; c) kik habár ezen osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkéjükből eredő száz ezüst forint évenkénti állandó és biztos jövedelmet kimutatni képesek; d), jövedelmükre való tekintet nélkül tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiái művészek, tanárok, magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók, e) városi polgárok, ha más képességgel nem bírnak is.
2. A büntetteknél első folyamodású bíróságok által előforduló esetben kimondott testi fenyítéket, a kir. tábla más súlyosbítással alakította át, a mennyiben pedig alkalmaztatott volna hivatkozással a Id. Tsz. II. 2. §. szigorúan rosallotta. 1861. nov. 6. 699. 6. sz. 1862. dec. 2i 2011. b. sz. Törv. csarn. 1861. 130. 133. 1862. 11. 1863. 8. sz.
3. A testi fenyíték eseteiben történhető felelvitelről annak helyén az alaki részben szólólandunk; hogy az elítéltek minden esetben arra figyelmeztessenek újólág meghagyja az 1862. aug. 16. 13,216. sz. udv. rend. Lásd E n s e 1: Fenytő szab. 19. 1.

200. §.

Az ABT. szerint a testi fenyítést büntetteknel csak visszaesők ellen, mint a börtönbüntetés súlyosbítása, az orvos megelőző nyilatkozata után, meglett férfiaknál pálczával, nőszemélyek és tizennyolcz éven aluli inaknál vesszővel, a büntetés ideje alatt, lehetőleg kezdetén egyszerűei nem többször, és soha sem nyilvánosan hajthatatik végre; vétségek és kihágásoknál mint főbüntetés csak a fogságbüntetés helyett, ha az legfelebb harmincz napra szabattott, és tartama miatt a bünhöncznek vagy családjának keresete romlásra vagy rendetlenségbe jutna, csupán a törvényben megérintett huszonkét esetben,, és kizárólag cselédek, mesterlegények, mesterinasoknál, s oly személyeknél, kik napi vagy heti bérből keresik élelmöket; mint súlyosbítás pedig csak visszaesőkre a büntettekre rendelt korlátozások mellett alkalmazható, és húsz csapásnál többre nem terjedhet. A BJ. a testi fenyítéket, mint büntetést teljesen mellőzte. (ABT. 24. 248. 258. 260. §. ABP. 325. §.)

1. Az 1803. b. t. 20. §. szerint a testi fenyíték nagyobb kiterjedésben alkalmaztathatott; 1848. május 22. azonban teljesen megszüntetve, 1852. május 6. minist. rend. által (BTL. 102. sz.) mint fegyelmi büntetés, foglyokra, utóbb pedig az 1852. büntető törvényben az érintett korlátozásokkal visszaállítottatott.
2. A vizsgálati és más foglyoknak, kik makacs, erőszakos, sértő, másokat felingerlő, vagy másként szabályellenes magukviselete által bünösökké válnak, testi megfenyítése iránti rendeletet az ABP. 168. §. és a büntető bíróságok számára közrebocsátott 1854. junius 14. ügyrendtartás 91. 92. 93. §. (BTL. 165. sz.) nyíltan fentartották; itt is a végrehajtás pálcza illetőleg vesszővel orvosi vélemény után történik, 20 ütésnél többre nem terjedhet, a bírósági fogházakban csak a bíróság határozata folytán, a fegyházakban tíz ütésig az igazgató által utólagos feljelentés mellett, ezen felül csak az előjáró politikai hatóságnak előleges engedelmé mellett al-

- kalmaztathatik. Csatskó. Ausztriai büntető perrendt. 214—16. 1 R u l f: Erlaut. d. öest. Sraffpfozes. H. 326—27, 1.
3. Nevezetesen testi fenyítéssel sújthatók a serdületlenek azon cselekvényei, melyek minőségük szerint büntettek volnának, de koruknál fogva kihágások, a- csődülés részesei, kik ily alkalommal hivatalnokoknak nem engedelmesskednek, továbbá hivatalnokok, örök megbántásai, nyílt parancsok, rendeletek megsértése, hidak, zsilipek stb. távírdák pajkosságból rongálása, háziállatok uszítása, kutak, víztartók tisztátalanítása, veszekedések-nél előforduló sérelmek, vigyázatlan kocsizás, lovaglás, lovak felügyelet nélkül hagyása, szabadban tűzveszélyes helyeken égő világgal járás, ugyanott dohányzás, csűrök, kazalok közelében rakott tűz elhanyaglása, tűzveszélyt okozható cselekvények és mulasztások, sikkasztások és abbani részesülés, álkulcsok készítése, munka megtagadási összebeszélés, kéjkerítés, fajtalanásra! alkalomnyújtás, gyermekek kölcsönadása koldulásra, megrögzött részegség, közerkölcsiség elleni kihágások. ABT. 270. 279. 280. 283. 312. 315. 318. 392. 398. 411. 428. 430. 449. 450. 452. 453. 459. 460. 461. 465. 470. 418. 512. 515. 521. 524. 525. §§.
4. A katonaságnál azelőtt alkalmazott soronközti vesszőztatés és kengyel-szijjütések már jelenleg nem alkalmaztatnak, hanem a testi fenyíték a katonai b. t. szerint pálczával, nőszemélyeken és a fegyveres létszámhoz nem tartozó 18 éven aluli inakon vesszőkkel, külön rendelet által megállapított esetekben és módon hajtatik végre. Kát. bt. 30. §. A Magyarországbán ideiglenesen működő katonai bíróságok iránt 1861. nov. 5. kelt legfelsőbb rendelet IX. ez. szerint a katonai bíróságok testi büntetéseket annyiban szabhatnak ki, mennyiben ezek a törvény szerint polgári rendű személyekre nézve megengedhetők.
5. Lyncker: De amputatione membrorum. Jenae 1861.
Wildvogel: Diss. de iure manus dextrae. Jenae 1700. 1754.
Schaumbui»g: De iure digitorum Lips. 1715.
C r é 11: Diss. de iure manuum et poenis in iudicio criminali. Lips. 1723.
6. A testi fenyíték elleni fővédeket egybefoglalva adja Fridreich: Bemerkung. z. bayr. Strafgezetzentwurf. Erlang. 1855. 34. 1.

Harmadik czím.

Szabadság büntetések.

201. §.

A szabadság büntetések sorába tágasb értelemben tartoznak a kitiltások (relegatio) különböző nemei, úgymint a kiutasítás szorosb értelemben, mely az

egész államra (száműzés, exilium) vagy egyes vidékei helységeire terjedhet, életfogytiglani vagy időleges lehet; a belebbezés (korlátolás, helyhez szorítás, *confinatio*), mely a tartózkodás kényszerűségében kijelölt bizonyos helyen áll, a haza határain belül; végre az elszállítás (*deportatio*), mely távolibb vidékre legtöbbször tengerentúli gyarmatokba történik.

1. A kiutasításéi szoros értelemben a tartózkodási hely választása, a tilalom alá vett körzeten kívül, az illetőre hagyatik, míg a belebbezés és elszállításnál a tartózkodásnak helye kényszerűleg meghatározottak.
2. A római jog szerint a száműzés (*exilium*), mely tágabb értelemben az *aquae* és *ignis interdictio*t is foglalta magában, kiutasítás bizonyos hely vagy, vidékről (*interdictio certorum locorum*) a belebbezés (*interdictio omnium locorum praeter certum*) és elszállítás voltak alkalmazásban; fr. *ult. D. de iniur. fr. 2. D. de publ. ind. fi. 5. j. D. de interd.* A száműzés előfordul a németjogban, továbbá az érintett nemeken felül még a szolgaság is, főleg azok számára, kik a kiegyezkedési összeget meg nem fizethették. (37. §.)
K ö s t l i n: System. 454. 457. 459. 1. Heffter: Lehrb. 122. 124. 131. §.

202. §.

A száműzés külföldi büntettesekre nézve igazságosan és czélszerűen alkalmaztatok, belföldieknél, azonkívül hogy a bűntevő családját is érzékenyen éri, és ennél fogva kevésbé személyes, viszonyaik, keresetmódjuk körülményeikhez képest felette egyenlőtlen, és következményeiben nehezen megbecsülhető; közönséges gonosztevőkre nézve még a nemzetközi jog elveivel is ellenkezik, és annál fogva igazságtalanná, általában pedig gyakoroltatva a gonosztevők kölcsönös cseréjére vezetvén, eszélytelenné és czélszerűtlenné válik: a kiutasítás bizonyos helyről, úgyszintén a belebbezés nagyrészt ugyanazon hiányokkal bírván, leginkább botrányt okozó, a bűnös előbbi tartózkodási hely én megújuló cse-

lekvényekkel, nem annyira büntetés, mint rendészeti, habár bíróságilag megállapítandó óvó szabály gyanánt alkalmazható; az elszállítás mellőzvéen annak lehetlenségét sok esetben, tekintve a gyarmatok bűntevőkeli megszállását gyakran erkölcstelen, ritkán javító, nem eléggé példás és mindenek felett meg nem becselhető és egyenlőtlen, minélfogva legfölebb a társadalmi viszonyok súlyából származott kisebb büntettek és vétéseknél javalható. (19 6. §.)

1. A szabadság megszorítása eme neméről Rossi véleménye: „Un caractère commun à ces diverses peines est d'être appropriées seulement à certains délits; elles sont très utiles surtout pour la repression des délits politiques.“ Traite. 1. HI. ch. 9. de szigoruab ítéletet mond S z e m e r e: Büntetésről 98—102. 1. általán pedig terjedelmesebben lásd K a r v a s y: Alk. és igazságü. politika 128.1. Kautz: Politika. 420.1.
2. Az elszállításról helyesen mondja Rossi: „Cette peine infeste de tous les scélérats que vomit une grande métropole, une innocent colonie, un territoire étroit, une population peu nombreuse, et qui à besoin plus que toute autre d'ordre, de régularité, de moeurs et d'économie. — Cette peine est mauvaise en soi, en tant qu' elle nuit à des innocents a l' occasion des coupables.“ Traité 1. m. ch. 9. egyébiránt a 218. §. 3 idézeteken kívül Isd. Holzendorff: Die Deportation als Srafnittel und die Verbrechercolonien d. Engländer u. Franzosen. Leipz. 1859.

203. §.

A szabadságbüntetésekhez szorosabb értelemben a letartóztatás különböző nemei tartoznak, melyek annak helyiségei, módjához, időtartamához, azzal kapcsolatos súlyosbításaihoz képest különfélekép alkalmaztatnak; azok minthogy a czélszerű büntetés keléseivel kiválólag bírnák, lehetőleg személyesek, alkalmazásuk változatai és fokozatainál fogva arányosak, osztékonyak, tekintettel arra, hogy a büntettek rendszerint az emberi szabadságali visszaélésnek eredmé-

nyei hasonzorúek, kellókép rendezett fogházakban javítóok és megbecselhetók, miután továbbá az embert egyik legkedvesebb javától, külszabadságától megfosztják, és az emberiség és erkölcsiség követelményeinek megfelelő más súlyosbításokkal, megtoldva példásak, végre művelésünkhöz idomítható természetüknél fogva, népszerűek, és ha nem is egészen, de némileg helyrehozhatók, újabb időben leggyakoribb alkalmazásnak.

1. Ha á hozzátartozókra háromló hajok végkép el sem hárihatók, a büntetés tartamának megrövidítése, a megrövidítésnek más súlyosbítások általi kiegyenlítése, enyhítéseket teszi lehetségessé; osztékonyóságuk pedig az egyszerű néhány órai porkolábfogságtól az életfogytiglani súlyos és különfélekép súlyosbítható fegyházig, a büntett és büntetés közötti arány megállapítását fölötte könnyíti, miért is R o s s i azokat korunk főbüntetésének méltán állítá: „L' emprisonement est la peine par excellence dans les sociétés civilisées. Sa tendance est morale, surtout lorsqu'il accompagne de K obligation du travail.“ Traite 1. 3. eh. S.
2. A fogházi büntetéssel legcélszerűebben múnk a köttetik egybe; a közmunka azonban minthogy a bűnhöncz becsületérzését elfojtja, és kiszabadulása után keresetmódját fölötte nehezíti, némely nemei pedig oly kegyetlenek, hogy az emberiséggel össze nem egyeztethetők, kevésbbé javasolható (bányamunka, gályák, hajóvontatás). Szokolay: Büntetőjogtan. 140.1. Kar vas y: Alk. és igazságügyi polit. 129. 1. K a u t z: Politika. 420. 1.
3. A rómaiaknál a szolgálással párosult bányamunka bilincscsel (metallum) vagy anélkül (opus metalli), nőszemélyekrea bányászai szolgálatok (ministerium metallicorum), a nyilvános munka (opus publicum), alsóbb rendűekre nézve, és a börtön (vincula publica, carcer, custodia) jöttek alkalmazásba, ez utóbbi szabadokra nézve, és pedig rendszerint csak bizonyos időre, nem életfogytaig; a kánoni jog is fogságot rendel büntetésül; a német jogban régebben ritkábban s csak kisebb büntetteknel alkalmazva a 17. század óta mindinkább általánossá lett; míg a szolgaság végkép megszűnt. K ö s l i n System: 459. 1. Feuerbach: Lehrb. 149. §.
4. Az újabb főleg német törvényhozásokban a börtön ős fogságbüntetés különböző fajai fordulnak elő; nevezetesen a bilincsbüntetés (Kettenstrafe) a polgári jogok nagyobb kisebb megszorításával, fegy- és dolgozóházak, várfogság, fogság több rendű súlyosbításokkal; az utóbbi helyett a száz és thüringeni törvénykönyv kézimunkát bér nélkül rendelnek. Hab e r l i n: Grunds. d. Criminalr. I, 115—132,1.

204. §.

Hogy azonban a letartóztatás különböző fajai a büntetés megkívántatott kellékeivel bírjanak, a fogházak oly elrendezése szükséges, hogy azok egyrészt a biztosság, könnyű felügyelet, és egészség követelményeinek teljesen megfeleljenek, másrészt mind az eltávolíttatván, mi a foglyok romlását előmozdítaná, kellő gond azoknak javítására munka, oktatás és más czélszerű intézkedések által fordíttassék.

1. Ezen büntetés ellen felhozott ellenvetések, hogy a foglyok lelkileg, testileg elsatnyulnak, egymást elrontják, veszedelmes, egész életükre kiható ösmeretségeket kötnek, renyhességhez, munkátlansághoz szoknak, ügyességüket becsületérzésüket elvesztik, sőt a felügyelők és örök önkényének kitéve a kiszabott mértéken túl is terheltetnek: a múlt börtöneiről állanak, melyeknek kapuira Szemereként bátran fel leheté írni: „Az ember mint hibás hozatik be, s mint gonosztevő eresztetik szabadon;“ (Büntetésről. 95. 1.) azoknak azonban kellő intézkedés által elejét vehetni; azon kifogás pedig, hogy a rabtartás költségbe kerül, ez által az állampolgárok terhelhetnek, nemcsak a munka szervezése által részben elenyészik, hanem tekintve a büntető hatalom gyakorlásának szükségét, és czélszerűen rendezett büntetési intézményekből eredő előnyöket, figyelmet nem érdemel. Karvasy: Alk. és igazságü. polit. 114. 1. Kautz: Politika 427 1. Szokolay: Büntető jogtan 132—133. L

2. Az erkölcsi romlás eltávolításának nélkülözhetlen feltétele a bűnhönczök oly osztályozása, hogy a korosabb és nagyobb gonosztevők, az ifjabbak kevésbbé romlottakkal érintkezésbe ne jöhessenek.

205. §.

Az érintett czélt leginkább megközelítik a j a v i t ó fogházak, melyekre a múlt század végétizedei óta, az északamerikai államokban, majd Európa többi országaiban mindinkább nagyobb gond fordíttatik; azok vagy a magán rendszer szerint (philadelphiai, pennsylvaniai) a foglyok teljes elkülönítésével arra különö-

sen épített fogházakban, vagy a hallgató-rendszer (auburni), mely a foglyok hallgatásán, közös nappali munkával, de éjjeli elkülönítéssel alapszik, vagy az osztály rendszer (vegyes, genfi) szerint, mely a rabok kora, ítélete, bünei, önviseletéhez képest már a teljes elzárás, már a hallgatás elveit alkalmazza, rendezvék; azokhoz újabban a társadalmi vagy Obermayer-féle rendszer járul, mely a foglyok javítását az auburni és genfi rendszer egyesítése, a bűnhönczök együttléte, szükség esetében elkülönítése, legtöbbnyire okató, becsületérzésökre ható intézkedések által, eszközölni törekszik.

1. A javítás eszméjét már Plató nál megérintve találjuk; az egyházi fegyintézetek a töredelmezést főczéljuknak tekinték; a XVII. században a híres Mabillo n benedekrendüszertes, vétkes rendtársait elkülönítés, munka, hallgatás által kívánta javítani; XV. Kelemen pápa által 1704. bűnöző gyermekek számára épített sz. Mihály intézete, melynek kapuján e folirás olvasható: „Farum est coercere improbos poena, nisi probos efficiat disciplina,“ a genfi fogház (1772.) Belgiumban, a dolgozó házakként rendezett németalföldi tömlöczök mindannyi kezdeményei voltak a fogházak czélszerűbb elrendezésének; míg Becearia, Filangieri, Sonnenfels, Bentham iratai, H o v a r d nak Angolországban és a quakereknek Északamerikában kifejtett emberszerető tevékenységük szerencsés sikerrel eszközölték a fogházak átalakítását. B. E ö t v ö s és Lukács: Fogházjavítás 113—163. 1. K a u t z: Politika 429.1.
2. A magánrendszer 1829 óta, midőn Philadelphiában szerinte fogház épült lett ismeretesebbé; Eszakamerika több államain kívül, Európa nyugati részében, Angolhonban, Franciaországban, Belgiumban, Poroszthon némely intézeteiben, Badenben a híres bruchsali fogdában alkalmaztatok; Portugallia, Olaszthon, Svédhon és Dániában is léteznek a szerint szervezett fogházak; a hazai B. J. is a mellett nyilatkozott. Rechtslexicon: X. 593. stb. 1. Karvasy: Alk. és igazságü. pol. 127. 1. Ka u t z Polit. 436. 1.
3. Az a u b u r n i rendszer több északamerikai államban, ezelőtt közel 1842-ig Britanniában, 1840 ig Franciaországban bírt tulsulylyal, mely utóbbi államban 1853, óta ismét arra visszatérni kezdenek.
4. A vegyes rendszer Genf, Lausanneban Schweiz' más helyein, részben Franciaországban, Bajor, Szászthon és Würtembergában különféle módosításokkal alkalmaztatott.

5. Az O b e r m a y e r - féle rendszer a müncheni és kaiserslauterni bajor fogházakban létezik: a bűnhönczőknél az erkölcsi javulást az által törekszik meggyökeresíteni, hogy oktatást, jóviseletök jutalmául jobb ételmet nyernek, munkakeresetök számukra megtakarítatik stb.

206. §.

A különböző rendszerek előnyei és hátrányai fölött még jelenleg szétágaznak a vélemények, ése kérdés eldöntése csak czélszerűségek fölött szerzett tapasztalás uiján érlelhető meg; legtöbb pártolóra a magán rendszer talál, a mellett a tudomány és börtönügy gyakorlati tekintélyeinek többsége, habár részben módosító-sokkal nyilatkozott; kétséget alig látszik szenvedni, hogy a fegyenczek bunnagyságához, netaláni ismételtetéséhez képest, különböző bánásmód, elkülönítésükre nézve nagyobb vagy kisebb szigor szükségesnek mutatkozik; e szempontból az o s z l á l y rendszer előnyei tagadhatlanok, sőt még az egyes népek jelleme, műveltségi fokozata és sajátságai is, a fogházak körüli intézkedéseknél kellő figyelembe, veendő, végül a kiszabadult fegyenczek iránti időleges gondoskodás is a fogházak sikeres hatásának kiegészítő részét képezi, és annál fogva el nem hanyaglandó.

1. A rendszerek mellett harczoló okok és ellenok mérlegetése, mint a czélszerűség és eszélyesség kérdése inkább a bűnügyi politika, mint büntetőjog körébe tartozik, az e kérdéssel tüzetesen foglalkodó Írók, nevezetesen hazánkfiai közül b. Eötvös, Lukács, Szemere, Sárvár y, Bállá munkáin kívül Isd. Kar vas y: Alkotm. és igazságü. politika 116—127. 1. Kautz: Politika 427—437. 1. W e l c k e r: Besserungs-srafe és Gefangiswesen ez. cikkeit a Staatslexicon (3. kiad.) II. és VI. kötetében és Mittermaier: e tárgyú legújabb munkáját (218. §. 3.).
2. Az alanyi szempont fontosságára újabban figyelmeztetett Köstlin: System 436. és köv. 11. A kiszabadult bűnhönczők iránti gondoskodás szükségét a mindennapi tapasztalás bizonyítja.

207. §.

Hazánkban a tágasb értelmű szabadságbüntetések sorából a száműzés régebben gyakorlatban volt, (1478. 10.1. 79.1. §.) jelenleg a kiutasítás az egész országból a külföldiekre, más büntetés toldatául, bizonyos helyről pedig igazolvány nélküli kóborokra, nem mint büntetések, hanem inkább rendőri intézkedések jönnek alkalmazásba; aszó l g a s á g o t, melyet nem csak régibb (sz. István. II. 41. sz. László. II. 12. HI. 7. Kálmán. I. 56. 1514. 47. Hk. I. 39. stb.) hanem a jobbágyi alárendeltség értelmében még múlt századbeli törvényeink is említenek, (1723. 46.) ép úgy, mint a katonának állítást, melyet királyi szabályrendeletek csekélyebb törvényszegésekre szorítottak, a haladó korszellem és változtatott viszonyoknál fogva a gyakorlat megszűntette.

1. A száműzésről szól az 1478. 10. §. 1. „Neque aliquem ex praelatis, baronibus et nobilibus huius regni e x u l e t aut captivet, sine eonsilio et sententia praelatorum, baronum, procerum et nóbilium sicuti antiquitus erat consvetum/” Hogy a XVHI. század első felében még közönséges büntette-seknél is alkalmaztatott tanúsítja Miller (Építőmé vici. urb. Bnd. 145. lap.) ki a másutt már említett 1736. évi bünesetről (191. §. 7.) többi közt írja: „Ad carceres Ladislaus Fodor per unum annum, cum quinquaginta scuticis omni trúnestri spatio subeundis, et perpetua dein e ditionibus suae Maiestatis caes. reg. proscriptione . . . condemnati sunt.
2. A kóborok kiutasítása iránt számos rendelet létezik; II. József császár toloncz szabályzatát (Schubpatent) 1790. april 20. 13,033. sz. HI. megszüntette, de azoknak szemmeltartását és a mennyiben igazolványnyal ellátva nem volnának, származási helyökre visszaküldetése kíséretlevéllel, ismételve meghagyatott HI. 1794. jan. 31. 2406. sz. 1794. mart. 21. 4053. sz. 1823. nov. 11. 28,312. sz. A külföldiek kiutasítása iránt intézkedik HI. 1815. sept. 5. 24,832. sz.
3. Hogy a büntetések kiállása után származási helyökre szállítandó bűnösöknek igazolványaik kezeikbe ne szolgáltassanak, hanem kísézőiknek

- adassanak, rendeli az 1818. sept. 29. 27,405. sz. Hl. Az eljárás részleteiről Isd. Zsoldos: Szolgabírói hivatal. Közrendi, rész. 60. §.
4. Hogy a kiutasítás bűnvádi eljárás tárgyát nem képezheti a kir. tábla Grünberg József és neje Mária bűnperében 1861. dec. 23. 933. sz. a. ki-mondotta. Törv. Csarn. 1862. 28. sz.
5. Katonaállítási példát 1736. hoz fel M i l l e r (Epitome vicis. urb. Búd. 144. 1.) midőn a fenebb említett bűnpörben (191. §. 7.) a terheltek közül 68 katonáknak állítottak; az a becstelenség büntetéssel nem sújtott bűnösökre nézve 1789. jul. 27. 851. sz. Hl. által elrendeltetvén, az 1790. febr. 27. 6927. sz. Hl. a becstelenségén kívül a közmunkákra Ítéltre, az 1797. april. 27. 9181. sz. Hl. a büntettek miatt elítéltekre nézve egyáltalán megtiltotta, az 1799. máj. 25. Hl. pedig kisebb törvényszegésekről vádoltakra fenhagyta ugyan, de csak miután büntetésüket kiállották (1807. jun. 2. 11,423.) mi azonban a katonaállítás módjának megváltoztával alkalmazásba többé nem vétetik.

208. §.

A szorosabb értelmű szabadság büntetések hazánkban is. és pedig részintmint börtön (carcerj, részint enyhébb esetekben mint fogság (arrestum), több rendű súlyosbításokkal alkalmaztatnak; e büntetések sem fokozata, sem tartama iránt hazai törvényeink, néhány büntett kivételével, (1723. 12. §. 2. 1840. 22. §. 130. 131. 1844. 6.) részletes intézkedéseket nem tartalmaznak, hanem azokat a bűnösség mérvéhez képest a bíró bölcs belátása szerint határozza meg; az 1791. 43. a nem-nemesek felebbvitelére nézve három évi börtönt a halálbüntetéssel egyenértékűnek állita, minek azonban jelenleg gyakorlati jelentősége nincsen; (Id. TSz. II. 3. §.) királyi rendeletek pedig mind a börtönök elrendezése, mind a rabtartás módja körül többrendű szabályokat alapítottak meg.

1. A börtön és fogság kifejezései törvényeinkben is előfordulnak (1723. 12. 1802. 21. 1840. 9.) és ezen a szigor nagyobb kisebb fokozatán gyökerező különbséget a kir. kúria újabb gyakorlata is kétségen kívül helyezi. Lásd

- többek közt a kir. tábla 1863. mart. 11. 279. sz. Szőlősy Pál ellen hozott ítéletét. Törvényosz. Csarnok. 1863. 46. sz. 1864. 5. stb.
2. A három évi börtönbüntetést a kegyelemért folyamodók tekintetéből, a halálbüntetéssel egyértékűnek a kir. helyt. 1786. május 16. 20,577. sz. intézménye mondotta ki. Linzbauer: Codex Sanit. med. HI. köt. I. oszt. 249.1. Kassics: Enchrid. H. 105. 1.
 3. A három évi börtönbüntetésre szóló ítéleteknek az 1791. 43. által engedélyezett felebbvitelét az 1791. sept. 16. 17,164. sz. HI. a védő ügyészek kötelességévé tette.
 4. Habár a fenebb kijelentett elvnel fogva több első folyamodása bíróságok három évnél hosszabb börtönbüntetést nem szabtak, nem csak a kir. kuria> hanem a megyék és városok gyakorlatánál fogva is, annál több évre terjedő börtönbüntetések számos példáira akadunk, úgy,hogy a Palugyay által három évről közlőit büntáblázatokból csak néhányat idézzek, Liptómege 1821. 1, 1831. 2. 1833. 1. Nógrád megye 1831. 1. Somogy megye 1821.. 1. 1831. 1. 1837. 2. Borsod megye 1821. 2. 1831. 5. 1837. 3. rabot ítélt három éven felüli börtönbüntetésre. Megyerendszer HI. IV. köt.
 5. Életfogytiglani börtönbüntetés említése történik törvényeinkben (1492. 43. §. 5.) és hogy azt újabb időben is alkalmazták, bizonyítja a kir. helytartó tanács 1814. oct. 24. 27,969. sz. intézménye, mely az arra Ítéltrekről, nevezetesen testalkatásuk és egészségi állapotukról, külön értesítést rendel. Linzbauer: Codex Sanit. med. HI. köt. 2. oszt. 447. 1.
 6. A jelenlegi gyakorlat a börtönbüntetések 10, 12, 15, 20 évig terjedő kimérésének példáit nyújtja.

209. §.

Felsőbb rendeletek szerint a hatóságok kellően felszerelt börtönökről gondoskodni, (Főispáni utasítás 1752. máj. 18. 1768. dec. 5.) a foglyok kellő örködése iránt intézkedni, (HI 1761. mart. 26. 1811. január 8. 1189. sz. 1813. oct. 12. 24,665. sz.) a férfiakat a nőktől, a nagyobb gonosztevőket a kisebb bűnösöktől elkülöníteni (HI 1783. april 5. 1819. jul. 6. 18,567. sz.) mindnyáj okát vallási és erkölcsi oktatásban, arra alkalmazandó lelkészek által részesíttetni, (HI. 1819. febr. 23. 5220. sz. 1820. dec. 12. 31,137. sz.) és a foglyokról szóló szabályszerű értesítvényeket félévenként

a kir. helytartótanácsához beküldeni tartoznak. (Hl. 17 5 jun. 22.1762. dec. 17. 1808. aug. 2. 16,G52..sz. 1814. no.v. 2. 28,467. sz. 1832. máj. 1. 12,001. sz. stb.)

210. §.

A rabtartás körül rendeltetik: hogy a foglyok különbség nélkül naponként két font jól' süttött kenyérral, mennyiben bőjtre nem ítéltettek, főtt étellel és a szükséges ruházattal ellátassanak; a vizsgálati fogságban levők, saját vagy mások költségein jobb élelmezést is szerezhethetnek; a tartás költségeit a vagyonosok, ha arra bíróságilag el sem marasztaltatnának, sajátjukból megtéríteni kötelesek, Invévén azokat, kik ártatlanoknak nyilvánítatnak, vagy bizonyítékok hiányánál fogva felmentetnek; ezen megtérítés biztosítására a bűnösség alapos gyanújával terhelt foglyok vagyona, a tisztügyiész feljelentése folytán, a törvényszék elnökének rendeletéből összeírandó, a körülményekhez képest bírói tilalom vagy zár alá veendő, és a netalán okozott károk megtérítése, a megítélt vérdíj fizetése után a tartási költségek fődözésére fordítandó; egyébiránt a foglyok, ha munkára nem is ítéltettek, a hatóság által meghatározandó bér fejében, mennyiben a börtön helyiségei megengednék, szövással, pokróczkészítéssel vagy más ilyennemű kézi, a nőszemélyek pedig nemükhöz illő munkával foglalkodtassanak; a munkabér tartásukra fordítandó, a hatóság által megállapított része pedig félre tétetvén, a fogolynak kiszabadulása után kézbesítendő; az adakozásokból vagy más forrásokból a foglyok számára begyűlt pénzek, hasonlólag közös tartásukra fordítandók; a foglyok alkalmazása a tisztviselők

vagy mások magánszolgálataira csak hatóságilag meghatározott bér fizetése mellett, kellő őrizet alatt engedhető meg; egyébként tilalmaztatik. (Kir. rend. 1816.jun.

1. és juh 26. Hl. 1816. aug. 13. 23,974. sz.)

- 1.A foglyok vagyonának összeírása és zárlata alkalmával, gond fordítandó arra, hogy ártatlan hitvesök és gyem ekeik tartásuktól meg ne fosztassanak: az- összeírás megyei tiszt által, helybeli esküdt, és a fogoly valamelyik hozzátartozója jelenlétében eszközöltessék; a fogolynál talált idegen dolgok letéteménybe veendő, és a mennyiben tulajdonosaik ki nem puhatolathatnának, a költségek megtérítésére fordítandók. Idéz. kir. rend. 5. 8. p. Lsd. Zsoldos: Szolgabírói hivatal I. 14. §..
- 2.A kibocsátott rabnak bérfölslegéről helyesen jegyzi meg a kir. rendelet: „Ne sccus ut plerumque fieri sólet omni talismodo subsidio destitutus, statim sub ipsum egressum ad nova malefaeta quasi coactus prolabi debeat.“ Egész szövege ezen rendeletnek olvasható L i n z b a u e r: Codex sanit. med. Hl. köt. 2. oszt. 485—S7. 1.
- 3.A rabok szállításánál szokásos vas-hegedű használatát 183 2. sept, 25. 25,301. sz. Hl. megtiltotta.
- 4.A zsidó raboknak azon napokon, melyeken főtt étellel vallási meggyőződésük szerint nem élhetnek, a helyett több és pedig annyi kenyér szolgáltatandó ki, mennyi a főtt ételnél többbe nem kerül. Hl. 1862. 70,013. sz. Lsd. E n s e l: Fenyítő szabályt. 47. 1.

211. §.

A jelen század harmadik és negyedik tizedében, több hatóság részéről, a fogházak a javító rendszer szerinti átalakítása körül czélszerű intézkedések történtek; a legközelebb múlt évtizedben pedig á sz. korona területén, egy évnél hosszabb időre elitéit férfi büntettesek számára Vácson, Lipótvárott, Munkácson, Lepoglaván, Szamosujvárott, a tíz éven túl, vagy felségárulás, közhitelpapirhamisítás miatt elítéltekre Illaván Trencsén megyében, nőszemélyek részére Mária-Nostrán Honiban, és Zágrábban állítottak fel álladalmi költségen fegyházak, melyek jelenleg a kir. hely tartó tanács közvetlen felügyelete alatt, a hosszabb tartamú börtönre

ítélt férfi illetőleg nő-fegyenczek számára fentartatnak, kiknek az érintett intézetekbe fogadására nézve, az illető hatóság részéről a nevezett kir. kormányzék előleges engedélye kikérendő, és az e részbeni jelentések a fegyenczek minőségét, bíntették és büntetéseiket kimutató okmányokkal ellátandók; a fegyenczek pedig nemők szerint elkülönítve, és különös esetek kivételével, gazdálkodás szempontjából többes számmal, a számukra kijelölt intézetekbe szállítandók. (Hl. 1861. jun. 26. 35,057. sz. nov. 14. 43,924. sz. 1862. marczius 11. 14,038. sz.)

1. A hazai tömlöczök azelőtti állapotáról a kir. helytartótanács, 1820. évi 23,493. sz. felterjesztésében állítá: „Namque confitendum est, tristem, docere experientiam, quod in multis iurisdictionibus, iam ob insalubrem loci situm, iam ob angustiam spatii, inevitabilemque saepe necessitatem, prorsus jmpropotionatum ad singula ergastula numeram coacervandi, non paucorum quoque physicae constitutioni irreparabile adferatur detrimentum.“ (Opin. Exc. Dep. Regn. in Jurid. IV. 68. 1.) azok élénk rajzát adja: Szemere: Utazása külföldön. II. köt. 67—69. 1. Sár váry: Büntetésről, 80. lap.
2. A hatósági átalakított fogházak között említésre méltók voltak: a Komárom, Pozsony, Torontál megyei, melyek a magán rendszer szerint épültek; dolgozóházakkal összekapcsolt börtönök voltak: Pesten a megyének és városnak, Jászberényben, Miskolczon, Kassán, Székszárdon, Balassa-Gyarmaton, Gyulán (fonóház), Aradon (már 1821 óta), Kaposvárott. Fény es Magyarország leírása. I. r. 191—2. 1.
3. Országos fegyintézet felállítását Mária Terézia 1773. rendelte el Szecsen Pozsonymegyében, 1780. Talsira, József korában Szegedre tétetett át, hol e század harmadik évtizedében megszűnt.
4. Az állami fogházak, tekintettel az ország akkori kormánykerületeire, az illavai a sz. korona minden tartományai fenébb érintett büntető osztályaira állíttatott fel; a bánág számára tervezett ó-szivácsi fegyház nem létesült.
5. Az állami fegyintézetekben levő foglyok, bűnügyi tárgyalásokra csak a kir. helytartótanács előleges engedélye mellett idéztethetnek meg Hl. 1861, dec. 30. 55,691. sz.
6. Az állami fegyintézetbe szállított fegyenczekre vonatkozó értesítő táblák

rovatait a kir. helyi. 18'63. fehr. 7. 5914. sz. intézménye határozza meg. Lásd En_s_el: Fenyítő szabályi: 59. 60. 1.

212. §.

A börtönbüntetés hazánk törvényszéki gyakorlatánál fogva: vas (bilincsek), közmunka, böjt, szesz italoktól tartózkodás által súlyosbittatik, melyeknek szorosabb meghatározása a körülmények tekintetbe vételével, a bíróság belátása szerint történik.

1. A volt cs. kir. budai helytartóság 1853. jun. 5. 10,413. sz. alatt a lábbilincseket könnyű (egyszerű) és nehezekre (kétszeresek) osztályozá, mind amazok, mind ezeknek súlya ahoz képest a mint nők, ifjak, gyengébb férfiak, vagy erős férfiak számára alkalmazandók, különbözővén, a könnyű bilincsek 16 lattól egész 1 font, 28 lattól 2 fontig, a nehezek 1 font 7 lattól, 1 font 27 latig, illetőleg 2—4 fontig határozta meg. Csatskó: Auszt. bt. magy. 65. 66. 1. A kurta vasat, és vasválság vagy vasdij neve alatt, némely hatóságoknál a kir. helytartótanács 1792. aug. 14. 17,645 sz. intézménye ellenére Ítélni szokott pénzösszeget a kir. kúria megszüntetni szokta. Lsd. Törvénysz. Csarn. 1861. 132. 133. 139. sz. 1862. 12. 23. 28. 31. 33. sz. stb. és Zsoldos: Szolgábirói hivatal. I. 78. §.
2. A közmunka általi súlyosbítás, melyről Vuchetich írta: „Poena operis publici in Regno nostro usitatissima est.“ Instit. iuris. crim. 106. 1, jelenleg is a legszokásosabb. Lsd. Törvénysz. Csarn. 1862. 4. 6. 11. 19. 22. 1863. 12. 13. 10. 43. 49. stb. sz. Felsőbb rendeletek azonban az életveszélyeztető munkákat, kellő vigyázat nélkül szorosán tilalmazzák HI. 1815. jun. 27. 18,480. sz.
3. Legsúlyosabb nemét a közmunkáknak képezte a hajóvontatás, mely már 1776. a kínvallatás eltörlése után honosított (HI. 1776. mart. 7. 1349. april. 6. 1847. sz.) II. József alatt a halálbüntetés helyébe lépett, az arra ítélték Szegeden, Péterváradon, Zimonyban, Mitroviczon, Sziszeken, Brod és Gradiskában, katonai felügyelet alatt tartattak (HI. 1786. jan. 31. 4188. sz. 1787. mart. 12. 2763. sz.) II. Leöpold azonban e büntetést megszüntetvén, az arra ítélték a hatóságok börtöneibe visszazállittattak. HI. 1790. máj. 18. 15,337. sz. Linzbauer: Codex. HI. 1. oszt. 204—207. 602.1. Kassics: Enchirid. II. 107—109.
4. A kir. helytartótanács 1794. april. 18. 9038. sz. intézményében a bácsi Csatorna ásatása, foglyok által teljesítendő közmunkának jelöltetvén ki, a hatóságok bölcs belátására hagyatott, vájjon a bűnhönczőket saját börtöneik vagy a fegyház vagy pedig az érintett közmunka teljesítésére ítélen-

dőknek tartanak. Mind ezen, mind más e tárgyra vonatkozó intézkedések olvashatók Linzbauer: Codex HI. köt. 1. oszt. 709—711. 772. I.

5. A böjt, mely viz és kenyérrel! tartásban áll, hetenkénti egy vagy több napra szokott kiméretni; Lsd. Törv. Csarn. 1863. 12. stb.
6. Nem hiányzanak annak példái, hogy a törvényszékek a bűnös lelki oktatását is ítéletileg kimondották. Lásd. Törv. Csarn. 1862. 1. stb.
7. A súlyosításnál azelőtt gyakran alkalmazott testi fenyítékek jelenleg többé helye nincs. (199. §. 2.). Az ABT. behozatala előtt jogérvényesen megalapított büntetési súlyosbítások, melyek azzal ellentétben voltak 1853. május 24. legfelsőbb határozat által elengedtetek. MR. 1853. jul. 9, BTL. 128. sz.

213. §.

Az ABT. szerint a büntettekre börtön (Kerker), a vétség- és kihágásokra f o g s á g (Árrést) alkalmaztatik. A börtönnek két foka van; az elsőben (börtön hozzátétel nélkül) a bűnhöncz vas nélkül tartatik; másokkal az összejövétel a börtönőr jelenlétében, beszélgetés az utóbbi által értett nyelven megengedtetik; a másodikban (súlyos börtön) a rab lábbilincsben van, oly emberekkel, kik őrizetéhez nem tartoznak, a beszélgetés csak igen fontos esetekben engedtetik meg; az élelmezés mindkét fokozatú börtönben a büntető intézetek szabályai szerint történik, és mindkét fok munkára szorítással van egybekötve. (ABT. 14. 15. 16. 18. §.).

1. A két fokú börtön közti különbség azonfelül e büntetés következményei súlyában is nyilvánul, melyről alantabb szólандunk; (233. §.)
2. A munka kiosztásnál a börtönbüntetés fokára, a bűnhönczök eddigi foglalkozására, és miveltségi fokozatára lehető tekintettel kell lenni. ABT. 18. §.

214. §.

Időtartamára a börtönbüntetés életfogytiglani vagy időleges; ez utóbbi legrövidebb tartama rendszerint hat hó, leghosszabb húsz év; a törvénykönyv-

ben minden büntettnél a legrövidebbtől a leghosszabbig való időköz állapíttatván meg, azon belől a büntetés tartama a büntett nagyságához képest mérendő ki. (ABT. 17. §.)

1. A büntetési szabványok, melyeket az ABT. büntetteknel állandóan követ a) hat hótól egy évig, b) egy évtől öt, c) öttől tíz, d) tíztől húsz esztendeig terjednek; a leghosszabb tartamon túl a büntetés soha nem, a legrövidebben alul, azonban a bíróságok rendkívüli enyhítési jogánál fogva bizonyos alább megérintendő körülmények közt, kimérethetik.
2. A büntetés ideje valamint az Ítélet más joghatásai, rendszerint azon időponttól kezdődnek, midőn a további jogorvoslat alá nem eső ítélet kihirdetetik; ABT. 17. §. a kivételeket a ABP. 300. 302. 313. 322. §. határozza meg.

215. §.

A fogság büntetésnek az ABT. szerint hasonlóan két fokozata van; az e l s ő (egyszerű fogság) elzáratásból áll, miközben a fogoly ha (élelmét önmaga vagy övéi megszerezni képesek, foglalkozását szabadon választja; a másod fokú vagy szigorú fogságban, az elítélt munka és ételmezésre nézve a fogház szabályai szerint tartatik. E büntetés legrövidebb tartama rendszerint huszonnégy óra, leghosszabb hat hónap. (ABT. 244—245. 247. §.)

1. A szigorú fogságban beszélgetős csak az őr jelenlétében és általa értett nyelven engedtetik meg. ABT. 245. §.
2. Az első fokú fogság, helyett feddhetetlen "Életű embereknél, kik távollétök által keresőtök vagy hivatalukban akadályoztathatnának, házi fogság az el nem távozás pusztá ígérete mellett, vagy őr felállításával rendeltethetik el. ABT.-246. 262. §.

216. §.

Mind a börtönbüntetés mind a fogság súlyosbíthatatik böjt, kemény fekhely, magán fogság, sötét kamrábani elzárás, visszaesőknél testi fenyték, a bőr-

tönbüntetés külföldiekre nézve még kitiltás, a fogság pedig nehezebb munka által. (ABT. 19. 253. §.)

1. A börtönben kenyér és vízben tartásból állván, valamint a kemény fekhely pusztán, hetenként csak háromszor félbeszakasztott napokon alkalmazhatók; egyszerit fogságnál a börtölés az intézet élelmezésében, szigorúnál kenyér és vízből áll, és valamint a kemény fekhely hetenként csak kétszer félbeszakasztással jöhet alkalmazásba. ABT. 20. 21. 254. 255. §.
2. A magánfogság a börtönbüntetésnél szakadatlanul egy hónapig, a fogságnál tizennégy napig tarthat, és csak egy hónapi időköz múlva vétetheti ki ismét alkalmazásba; a bűnhöncznek azalatt hozzá illő foglalkozást kell juttatni, és öt naponként legalább kétszer meglátogatni. A sötét kamrában elzárásnak börtönben egyfolytában három napig, fogságnál huszonnégy óráig, ismételve csak egy heti időköz múlva, és büntetteknek egy éven át legfőleg 30 nap, vétség kihágásoknál a fogság egész tartama alatt tízszer lehet helye. ABT. 22. 23. 256. 257. §.
3. A testi fenyítékről már fenébb szólottunk; (200. §.) a kiutasításnak Jsünteteknél az ausztriai császárság minden országaira ki kell terjednie, és szükségkép az ítélethez adandó, ha a külföldi büntetést külföldön követte el. ABT. 25. 40. §.

217. §.

A B.J. szabadság büntetései: életfogytiglani és határozott idejű rabság; egy évnél hosszabbra nem terjedhető fogság (arrestum simplex); a rabság és fogság csak legnagyobb mértéke határozatok meg, melyen túl a bíróság Ítélete nem terjedhet; alkalmazása minden egyes esetben, a beszámítás körülményeihez képest, a lehető legkisebb mértéktől kezdve, a bíróságtól függ; midőn a büntett valamely fokozata, annak bevégzésére rendelt legnagyobb büntetés bizonyos részéig fenyíttethetik meg, az életfogytiglani rabság két harmada tizenhat, fele tizenkét, harmada nyolcz évi rabságra értendő. B.J. 8. 9. 18. 19. §.

1. A rabsági vagy fogsági időnek kezdete azon pillanattól számítandó, melyben az elítélt a végítélet következtében büntetésének kiállása végett börtönbe vagy fogházba záratott. B.J. 11. §.

2. A rabság és fogságnál egy év 365 nappal, egy hó 30nappal, egy hét 7 nappal, egy nap 24 órával számítandó BJ. 12, §. ellenkezőleg az ausztriai törvénynél, mely az idő meghatározásokat a naptári év szerint számítja. Hirdet. Nyílt par. 8. ez.

218. §.

A rabságra és fogságra ítélték elzárásáról, élelmezése, ruhája, munkájáról a BJ. harmadik része intézkedik, mely mind a kerületi börtönök, mind a törvényhatósági fogházak és börtönöknek, a magánrendszer elvei szerinti elrendezését, részletesen szabályozza. (15. §. 4.)

1. A törvényhatóságok fogházaiban a vizsgálati fogságban netalán levőkön kívül, a-fogságra ítélték, börtöneikben pedig azok tartandók, kik félévnel kevesebb időre ítéltettek. Börtönr. 344. §.
2. Kerületi börtön fiz tervezetett, úgymint Léván, Keszthelyen, Budán, Kassaán, Nagykárolyban, Nagyváradon, Miskolczon, Szegeden, Aradon, Posegám BR. 312. 381. §.
3. S t r y c k: Dissert de confinemente. Halae 1672.
Linke: Jura exulum. Altd. 1675.
Strecker: Dissert, dp relegationibus. Erf. 1731.
Christiani: Ob die Landesverweisung- d. natiirl. Gesetze gemäsz'sey. Königsb. 1738.
Leysen: Dissert, de exilio spec, relegatione. Wittemb. 1742..
Verbrugge: Dissert de relegatione. Lugd, Bat. 1776.
Rolingsbroke: Von der Verbannung aus d. Engi.' Berlin 1779.
Weber: Dissert, de relegatione. Bamb. 1796.
War I: De poena deportationis. Amstel. 1831. (202. §. 2.).
4. Howard: The state of prisons. Warrington. 1777. Leipz. 1780.
Gruner: Versuche üb. rechtmässige zweck. Einricht, d öffentl. Sicherheits-Institute. Frankf. 1801.
W a g n i t z; Ideen u. Pläne z. Verbesserung d. Polizey u. Criminalanstalten. Halle. 1801.
Bentham: Letters etc.a. the Home Penitentiary. System.London. 1802.
S p a n n e n b e r c: Üb. sittl und bürg. Besserung der Verbrech, mitt. d. Poenentiarys. Landsch. 1821.
D a n j o n: Des prisons et leur regime. Paris. 1821.
Julius Vorlesung, ü. d. Gefänigniskunde. Berlin. 1828.
T. u e a s Du system penitent. Paris 1828—30. II. köt.

- Beaumont et Tocqueville: Du Systeme penit. en etals unis et son applicationen France Paris 1833. némét. Julius tói Berlin. L836.
 Mar que t - Vasselo t: Exam. hist, et crit. d. diverses theories penitent. Lille 1835-. II. köt.
 Crawford: Report on penit. in. the unit, states Lond. 1835.
 O b e r m a i e r: Anleit. z. Besserung d. Verbrecher. Kaiserl. 1835.
 „ „, Amerikán. Pänitentiarsysteme vergl. m. d. Besserung, im rheinbair. Ceatralgef. Kaiserl. 1837.
 Thun gr: Nothwend. d. moral. Reform, d. Gefängnisse. Prag. 1836.
 Ducpetiaux: Des progres et de l' etat actuel de la reforme penitent. Bruxelles 1838. HI. köt.
 Gr e i l e t - W a m m y: Manuel des prisons. Paris Geneve. 1838.
 Teilkampf: Üb. die Besserungsgef. in Nordamerika u. Engi. Berlin. 1844.
 Maconochie: Verbrechen u. St'rafr. des Markensystems. Frankf. 1851.
 F i s e h e r: Gefängnisse Straforte. u. Strafsysteme. Regensb. 1852.
 Vidal: Note sur l' emprisonnement cellulaire. Paris. 1853.
 Röder: Verbesserung des Gefängniswesens mittels Einzelhaft. Prag. 1856.
 Schlatter: System d. Einzelhaft. Manheim. 1856.
 Lepelletier: Syst. penitentiare. Par. 1853Í 2. kiad. 1857.
 Dietz: Verwalt.u. Einricht, d. Strafanstalten. Karlsruhe. 1857.
 Mittermaier: Gefängnisverbesserung. Erlang. 1858.
 „, Gegenwart. Zustand, der Gefängnisfrage. Erlang. 1860.
 E b e r t y: Gefängniswesen. Desd. 1858.
 Sebük: Einzelhaft u. d. Vollstreckung. Leips. 1862.

Negyedik czim.

Becsület büntetések.

219. §.

A becsület büntetések (poenae famosae) ahhoz képest mint a becsületérzést fájdalmasan érintik, vagy a becsületet és azzal járó jogokat megszorítják, netalán végkép megszüntetik, szorosabb vett becsület ésbecstelenítő büntetésekre (p. infamant es) szakadnak, amazok vagy szégyenítők (p. pudorem excitantes) mint a bírói dorgálás, megkövetés, visszavonás, egy-

házi vezeklés, vagy gyalázók, (p. ignominiosae) mint a nyilvános visszavonás, (palinódia, recantatio) és kiállítás oly módon, melylyel becstelenség nincsen egybekapcsolva .

A kiállítás mily módjával legyen a becstelenség egybe kapcsolva, az egyes országok szokásai, törvényei szerint határozandó meg.

220. §.

A becstelenítő büntetések közétartoznak: a becstelenség szoros értelemben, (infamia iuris) mely a polgári becsület és azzal járó jogok elvesztésében áll; és bizonyos jogok, polgári állás, kitüntetések, azokkal járó előnyöknek megszüntetése vagy felfüggesztése; mind amaz, mind ez fő vagy mellékbüntetésként bíróságilag szabhatnak ki, vagy pedig határozott büntettek és büntetésekkel már a fennálló jogszabályok által kapcsolhatják egybe; alkalmazásuk vagy egyszerűen a bíró ítélete, a törvény rendelete, vagy jelképi cselekvények által történik, ez utóbbiakhoz a bítófa (palus infamans) és megbélyegezés és (stigma) tartozik.

1. A becstelenítő büntésektől különbözik azon tényleges becsületvesztés, melyet a büntettek elkövetése a bűnösre bálit, és mely sem törvényen, sem bírói ítéleten, hanem a tett aljasságán alapszik, és a józan gondolkozásnak közvéleményében nyilvánul. (Infamia facti, ignominia).
2. A jogok elvesztéséhez tartozik: a nemesség, polgárjog, hivatalnoki, tiszti rang, tudori fokozat, czéhbeli mesterjog, választói vágy választathatási képesség, nemzeti cocárda viselhetésének stb. megszünte vagy felfüggesztése. Hivatalokra nézve H e f f t e r megkülönböztetendőnek mondja, a letételt liivatalviselesi képtelenséggel, (remotio ignominiosa; cassatio) az egyszerű elbocsátástól (dimissio) Lehrb. 132. §.
3. A j c l k ó p i e s végrehajtások közé még a név felszegezése' akasztófára, a címer, kard, összetörése, a tiszti diszjelek leszag'gatása, a holtakra a tisztességes temetés megtagadása számítatik.

1. A római jogban a becsületbüntetések tágas alkalmazásnak voltak; *consumtio existimationis* minden főbenjáró, *minutio existimationis* minden büfnyitő (*criminalis*) büntetéssel járt ítélet nélkül is, a megdorgálások (*admonitiones*, *comminationés*), és pénzbírságok kivételével; egybe volt kapcsolva bizonyos cselekvényekkel, (*mulier in adulterio deprehensa*, *bigamia* stb.) előfordult azonfelül: állandó vagy időleges kizárás a *senatus* vagy kúriából, minden vagy bizonyos hivatalokból, megtiltása valamely üzletnem, foglalkodásnak; a kánoni jog az egyháziaknál a letételt, papságból kivetkőztést, egyáltalán a nyilvános vezeklés több nemét, holtakra az egyházi temetés megtagadását stb. alkalmazza.
5. A középkorban a becsületbüntetések nagy mérvben alkalmaztattak, nevezetesen a teljes jog- és becsületvesztés (*Acht*), a becsstelenség különböző fokozatai, a jelképies végrehajtások közül a *peleugér*, *bitófa*, *hajlenyírás*, *haj és bőrnuzzás* (*capillos cum ipsa capitis pelle detrahere*, *decalvare*) *gyalázó főveg*, *ruha*, (*saeco indutus*, *nudis pedibus*), *kard*, *kötél*, vagy *kőviselés nyakon*, *kutya hordás*, *gyalázó menet megfordított üléssel*, *lovon*, *szamáron* stb. Lsd Grimm: *Deutsche Rechtsalterthim*. 711.1.
6. Az újabb törvényhozások a becsületbüntetések szűkebb körre szorítják, a francia, mely a polgári halált, a *bitót* és *bélyegzést* leghoszabb'ideig megtartó, az elsőt is 1854. évb. végképen megszünteti. (136. §.) a' német törvényhozásokban a megdorgálás, megkövetés és egyes jogok megszünte, vagy megszorítása részint önálló büntetések, részint azok következményeként fordulnak elő. Heffter: *Lehrb.* 132—33, §. Haberlin: *Grundt.* I. 136. 139—142. 1.

221. §.

A becsületbüntetések közül a *s z é g y e n í t ő k*, kisebb nagyobb törvényszegéseknél czélszerűen alkalmaztatnak; a *becstelenítők* közül azok, melyek a polgárt becsületétől végkép megfosztják, legfőlebb életfogytiglani börtönnel kapcsolthatnak egybe, egyébiránt ellenmondást foglal magában, hogy a társaságban levő ember a társasági jogok gyakorlatából mindenkorra kivetkőztessék; azok továbbá kevésbé személyesek, mert a bűnös hozzátartozóit is súlyosan érik; aránytalanok, és egyenlőtlenek, mert a becsületérzés különbségéhez képest már a legsúlyosabb, már cseké-

lyebb hatásúak, jelképiesen alkalmazva gyakran ember-telenné válnak, nem osztékonyak, mert részlegesen nem alkalmazhatók, és ha példások is, nemcsak nem javítók, hanem rontók, mert a javulás útját, a becsületes foglalkodás módját legtöbbször elzárják, és ép azért következményeikben meg sem becselhetők. A jogok megszorításai, mennyiben-azok gyakorlata a becsület és bizalom alapján gyökerezik, főképp bizonyos időre sem az igazsággal, sem a czélszerűséggel nem ellenkezik, de miután részben a fenebb elősorolt kifogások, azokra is alkalmazhatók, minél szűkebb körben, tehát nem minden, hanem csak súlyosabb büntettekkel, nem is általános szükséges következményök, hanem bíróságilag megállapítandó büntetésökként volnának egybekapcsolandók.

1. A hivatalos állás elvesztését általában igazoltnak tartják, azon tekinteteknél fogva, melyeket a közbizalom és erkölcsiség méltán igényelnek; a foglalkodási iparüzleti jog stb. felfüggesztését csak akkor, ha a büntett azzal történt gonosz visszaélésben állott. K ö s t l i n: System. 432.-1.
2. A nemesség elvesztése ellen többen nyilatkoznak, habár azzal járó közjogi előnyök felfüggesztését az elítélre nézve javallják.
3. A becstelentő büntetések ellen erélyesen nyilatkozik R o s s i: Traite d. droit. pen. 1. HI. eh. 10. és Szemere: Büntetésről 102—108. 1. Lásd Kautz: Politika. 420. 1. Karvasy: Alk. és igazságü. polit. 129. 130.1.

222. §.

Hazánkban a becsületbüntetések legtöbb fajával találkozunk; a régi törvényeinkben gyakran előfordul egyházi vezeklésen kívül (sz. István II. 13. 14. 15. 16. 18. 31. sz. László HI. 26. Kálmán I. 50. 58. 59. stb.) gyakorlatban voltak a h a j l e n y i r á s (sz. István II. 8. 26. sz. László II. 26.) melyet a börtöneikből el-

bocsátott foglyokra nézve csak újabb kir. rendelet szüntetett meg”; (Hl. 1792. jun. 5. 12,143. sz.) a gyalázó öltöny, (H. 30.) nyak vas, forgó kalitka, szegyenkö, a bitófa, és a megbélyegzés (II. 16.), ez utóbbit homlok és arczon felsőbb rendeletek megtiltották; (Kir. rend. 1763. febr. 7. HL 1763. febr. 17.) később alkalmazását honfiakra, és a monarchia lakosaira nézve egyáltalán megszüntették, és azon külföldiekre szorították, kik ő felsége minden tartományaiból törvényes ítélet folytán kiutasítatnak, (Hl. 1815. augustus 1. 21,613. sz. sept. 5. 24,832. sz.) az újabb törvény-széki gyakorlat azonban általában mellőzi.

- 1.Sz. István törvényeiben (II. 26.) a „decalvetur“ et „depiletur“ kifejezések fordulnak elő, melyeket Grimm a régi német törvényekben a baj és bőr nyúzásra magyarázandónak tart (capillos cum ipsa capitis pelle detrahare Lex Canuti. 27.) Deutsche Rechtsalterthüm. 703. 1.
- 2.A gyalázó öltönyt a II. 30. a hamis esküvőkre következőleg határozza meg: „Disparibus vestibus indutus, zóna canabea succinctus, discalceatis pedibus et nudato capite semper incedere cogatur.“ Hogy a hajó vontatásra Ítélteknek hajai gyakrabban lenyirassanak, sőt leborotváltassanak 1734. april. 26. 9664. Hl. rendelte. (212. §. 3.)
- 3.Hogy a bitófa újabb időben is alkalmaztatott, bizonyítja S z e m e r e: „Magyarországot mi illeti, most már kevés megye, de város sok van, mint magyarországi utazásaimban tapasztalál, mely vörös vagy fekete vagy akármilyen szerű szegyenoszlopait el nem döntötte.“ Büntetésről 107—103. 1.
- 4.A hiteles pecsétjeik alatt hamis leveleket kiadó káptalan és konventbeliekről a II. 16. 4. §. rendelő: „Ut stigma sigilli igniti frontibus et faciebus capitularium et conventuálium . . . imprimatur et inuratur.“ A bélyegzésre vonatkozó 1763. febr. 17. intézmény, felemlítván miszerint a bűnügyi jelentésekből kiderül, hogy a bűntevőknek többek közt akasztófa süttetik homlokuk vagy arczukra, miáltal keresetükben gátoltatnak és kétségbeesésből nagyobb büntetésekre indíttatnak, királyi parancs folytán rendeli: „Quatenus a prae.attacta in vultu stigmatum inustionis poena dictanda simpliciter abstineant, verum alias delictis magis congruas poenas dictent.“ II. József 1787. junius 28. 7710. sz. királyi leirattal a megbélyegzést egyedül a hajóvontatás és életfogytiglani börtönre ítéltre szorította. — Linzbauer: Codex. II. köt. 399. 1. Hl. köt. 3. oszt. 367. 1.

5. Az 1815. sept. 15. rendelet következő intézkedései: „Dum externae nationes malefactores, perpetua ex omnibus suae Maiestatis provinciis relegationis poena mulctantur, talibus in sinistra carnosae corporis lateris litteram R. nec non illius iurisdictionis, quae sententiam tulerat, initialem litteram R. indigitans, porro etiam inurendam fõre, ut semper visibile maneat,“ teljesen megegyeztek az 1803. évi ABT. 22. §. tartalmával, mely 1848. májns 22. kelt legfelsõbb elhatározás által helyezettett alkalmazáson kívül.

223. §.

Jelenleg még a becsületbüntetések közül gyakorlatban van a bírói megdorgálás, a bûnvádi perbetudása, és a becstelenség (infamia iuris) a törvény által meghatározott esetekben; (I. 38. 39. 123. II. 16. 30. 1563. 78. 1567. 27. 1622. 16. stb.) hatása, hogy a bírõilag becstelennek nyilvánított minden tisztességes társaságból kizáratik; (II. 30. §. 3. 1504. 1. §. 5.) önmaga saját személyében felperesként fel nem léphet; (II. 30. §. 4.) közhivatalok, gyámság, czéhbeli jogok elnyerésére vagy megtartására képtelenné válik; (I. -121. §. 4. 1563. 78.) tanúságot törvényszék elõtt nem tehet. (1486. 14. §. 5.) Ezen önálló becsületbüntetéseken kívül, vannak még a súlyosabb büntettekkel általában, vagy azok némelyikével járó megszorításai és korlátozásai a polgári jogoknak, melyekrõl azonban mint az elmarasztalás törvényes következményeirõl alantabb szõlandunk. (230—231. §.)

1. A bírósági megdorgálás, és bûnvádi kereset betudásának példáit a kir. tábla részérõl Isd. Törvényszéki Csarn. ISG1. 143. sz. 1862. 33. sz.
2. A kihágásoknál használni szokott kalodáról írja S z e m e r e: „Kalodát a bíró vagy helység háza elõtt, sok megyében látni, sokban nem.“ Büntetésrõl. 108. 1.
3. Becstelenséggel sújtják törvényeink a hamis esküvõket, hamis okmányok készitõit, a vértagadókat, az álareztot folytató birtokosokat, a törvényes bírói parancsok mellõzõit, a letétemények sikkasztóit, országgyûlési megvesztegetések részeseit, a kik magánadókat az országgyûlésen kívül a

- közbébe zavarásával ajánlanak, alattomos gyülekezetekben az országos törvényekkel ellenkező határozatokat-hoznak, vagy a bírákat hivatalos eljárásukban gyalázzák, hűtlen gyámokat, ügyvédek, kik az ellenféllel egyetértének (1567. 27.)-Lsd. V u c h e t i c h: Instit. inris erim. 109. 1. W e n z e l: Magyar és érd. magánjog. I. 224. 1.
4. A Hk. II. 30. §. a hitszegükről határozottan mondja: „In iudicio veró contra neminem, adversus eum quilibet agendi habét auctoritatem,“ mi azon kor fogalmaiból, melyben a teljes becsületü nemnemes egyének felperessége is, a nemesek irányában el nem ismertetett, könnyen megmagyarázható. Kelemen azt a személyes fellépésnek megszorítására magyarázza: „Id soltim verum eál, per se ipsum in iudicio versari, caifsamque tractare nequire, séd eatenus aliorum (mandatariorum) opera úti deberé.“ Instit. Jur. Priv. Hung. I. 1S9. 1. míg az újabbak közül többen csak a becsületsértésekre szorítják. F r a n k: Közigazság törvénye. II. 1. d. 41. 1. W e n z e l: Magy és Érd. magánj. I. 244. I S u h a y d a: Magy. polg. jog. 35. §.
5. A becsstelenségi büntetés súlyánál fogva II. József az arra vonatkozó Ítéletek felterjesztését esetről estre meghagyta. Hl. 1784. május 11: 10,450.

224. §.

Az ABT. szerint büntetteknel önálló becsületbüntetéseknek helye nincs; a vétségek és kihágásoknál jogosítványok elvesztésére: diszfokozottak, hivatalt vagy foglalkozást közhitelesítésnél fogva gyakorló más személyek, és olyanok ítéltetnek, kik mesterséget vagy iparüzletet mint polgárok vagy felsőbb ségi engedély mellett folytatnak; ezen büntetés bizonyos időre vagy örökre mondatik ki, és ha az iparüzlet személyi, Önálló folytatási joga teljesen elenyészik; ha gyökösített vagy eladható, az eladás esetében bejövő vételi ár nem vész el; a vizsgálat alatt levőnek azonban iparüzletéről lemondani meg nem engedtetik. (ABT. 242. 243. §.) Számosak és súlyosak a büntett miatti elítéltetésnek törvényes következményei, melyek több rendű jogok-megszorítását illetőleg megszüntetését eredményezik. (233. §). A BJ. a becsületbüntetések közül a közhivatalnak íté-

let által kimondott elvesztését, és a bírói megdorgálást fogadta el; az által az elitét azonban nem válik egyáltalán közhivatalra képtelenné, hanem csak olyanból záratik ki, melynek viselhetésétől a törvény a bűnöst jövendőre is eltiltandónak rendeli; a büntetéseknek magokban véve egyébiránt becstelenítő következései nincsenek; ki azonban, rendes keresetmódjával visszaél, valamely rendőrségi kihágás elkövetésére, az a törvénszabta esetekben, azon keresetmód további folytatásától tiltathatik. (BJ. 8. 14. 15. §. I. r. told. 1.§. 6.)

1. Az 1803. ABT. I. r. 19. 22. §. által rendelt pellengérré állítást és bélyegzést, nemkülönben a II.r. 21. §. szerint súlyos rendőri kihágásoknál alkalmaztathatott nyilvános kiállítást, az 1848. május 22. legfelsőbb határozat megszüntette; Indermauer: Handb. d. öst. Strafr. 56. 57. 137.1.
2. Fichtner: De fractione insign. Altorf.. 1708.
 Thomasius: Diss, an poenae viventium eos infamantes sint absurd, et abrogandae Halae 1723.
 Wildvogel: Dissert, de depreatione publica ecclesiast. Ed. 2. 1757.
 Sah m e: De sepulturae denegatione. Regiom. 1780.
 C a l o n i: De delinquentium ad publicam ignominiam expositione Abo. 1788.
 T e x t o r: De suplicio cap. et poenis infamantib. e civ. foi-is proscib. Tub. 1799.
 H ü b n e r: Üb. Ehre, Ehrlosigkeit-, Ehrenstrafen. Leipz. 1800.
 Richter: Dissert, de natura et indole infamiae mediatae. Lips. 1807.
 M a r e z o 11: Üb. bürgerl. Ehre, deren gänzliche Entziehung u. theilw. Schmälerung Giessen 1824.
 Molitor: De minuta existimat. Loyan. 1829.
 (W i e c k:) Über Ehrenstrafen u. Ehrenfolgen d. Verbr. u. Strafen. Rostok. 1845.
 N ö 11 n e r: Üb. d. Verhältn. d. Strafgesetzgeb. z. Ehre d. Bürger. Gies. 1848.
 H a n i n: Des consequences des condemn, penales. Paris. 1848.

Ötödik cím.

Vagyon-büntetések.

225. §.

A vagyon büntetésekhez tartoznak a pénzbírságok (mulctae), és vagyonkobzás (confiscation mely vagy részleges (particulars), midőn a vagyon részére, egyes tárgyaira, vagy általános (universalis), midőn annak egész összegére terjed.

1. A római jog szerint mind a pénzbírságoknak, mind a részleges és általános vagyonelkobzásnak, és pedig ez utóbbinak, bizonyos nem főbenjáró büntetéseknél, vagy a főbenjárók rendszerinti következményeként volt helye; a felségsértési büntettek kivételével, gyermekek létében csak bizonyos részben, míg Justinian azt a rokonok tekintetéből még inkább megszorította; különösek voltak a vagyonelkobzás esetei bizonyos érdekelt magán személyek számára, nemkülönben a „do s“-r a nézve. H e f f tér: Lehrb. 123. §. Köstlin: System. 456. 457. 1.
2. A régi és középkori német jog szerint, a kiegyezkedési elv alapján a bírságok közönséges alkalmazásnak voltak, ide tartoztak a sértett félnek fizetendő váltságdíjak (emendae), melyek közt a verigeldium (vérdíj) főfontosságú, nemkülönben a bírónak járó díjak (fredus, fredum); sőt a főbenjáró és testcsontító büntetéseket is, egészben vagy pénzben megváltan lehetett; a büntetőjog körüli elvek változtával a pénz büntetések szűkebb körre szorítottak, de végkép meg nem szűntek. H e f ft e r: Léhrb. 125. 126. §.
3. Az újabb törvényhozások pénzbüntetéseknek kisebb törvényszegéseknél adnak helyet; szükség esetében fogsággá alakíthatók át, mire nézve bizonyos arányt szabnak; általános vagyon-elkobzást többé nem alkalmaznak; de gyakrabban egyes tárgyak, péld. a büntettes műszereiét, stb. Porosz bt. 17. 18. 20. 335. badeni bt. 33. 47. 18. 25. 67. stb.

226. §.

Apénzbírságok kisebb, főleg nyereségy vágyból eredt bűneseteknél, az elítéltek vagyonához mérve, mint arányosok, osztékonyok, óvók, megbecselhetők és helyrehozhatók, mind az igazság, mind az eszélyesség

követelményeivel összeegyeztethetők; súlyosabbaknál a gazdagok kiváltságolására vezetvén, az egyenlőséggel és igazsággal ellentétben vannak; egyes tárgyak elkobzása a bírságokkal hason természetű; az összes vagyonra vagy tetemes részére azonban kiterjesztve, minthogy nem eléggé személyes, mert nemcsak a bűnöst, hanem ártatlan családját is sújtja, fölötte egyenlőtlen, következményeiben meg nem becselhető, nem javító, és népszerűtlen, minthogy továbbá az álladalom ellen a kapzsiság gyanúját ébreszti, a pártfelekezeti szellemét szítogatja, az igazságos és célszerű büntetés kelteivel egyáltalán nem bír.

1. A pénzbírságok legcélszerűbben a szegények alapjára, kibocsátott feyenczek ellátására, vagy egyéb jótékonyági célokra fordítatnak.
2. Míg a pénzbírságok az érintett korlátok közt, majdnem általában pártoltatnak, a vagyonszétosztás ellen mind az újabb törvényhozások, mind a tudomány egyaránt nyilatkozik. — „La confiscation n' est pas une peine assez personnelle; elle est immorale.“ Eo ssi: Traité. L. HI. eh. 12. K ar vasy: Alkotm. és igazságü. pol. 130.1. Kau tz: Politika. 419. 1. S z o k o l a y: Büntetőjogtan. 12S. 129. 1.

227. §.

Hazánk legrégebbi törvényeiben a kiegyezkedési rendszer szellemében, igen gyakoriak a vagyonbüntetések, váltságdíjak és bírságok, melyek az illetők polgári állásához képest, különbözőleg mérettek ki; (sz. István II. 13. 14. 16. 30. 33. 37. stb. sz. László. I. 42. H. 3. 14. IH. 10. 23. 26. Kálmán. I. 42. stb.) a büntetőjog és törvénykezés szellemének változtával (37. §.) a vagyonbüntetések ugyan korlátoltabb térre szorítottak, de jelenleg is alkalmazásban vannak.

1. A kiegyezkedési rendszer nyomaira hazánkban még a későbbi századokban is, a legsúlyosabb büntetésekre nézve akadunk; mint többek közt 1563. 38. tartalma tanúsítja.

2. Némethon némely részeiben a kiegyezkedési rendszer nyomai még a xvll. században találhatók; (K a p p l e r Litterat. d. Crim. 59. 1.) Schweiz öscantonjaiban pedig mind a vérbosszú, mind a kiegyezkedési rendszer (leibliche Richtung) törvényes fenmaradását a XVIII. századig bizonyítja K o t h i n g levéltárnok a Geschiehtsfreund svajczi folyóirat XII. köt. Einsiedeln. 1856.

228. §

A pénzbírságok részint £5részint mellékbüntetésül használtatnak; (Hl. 31. 1495. 19. 1548. 44. 50. 1625. 18. 1638. 60.1802. 21. 1840. 9. stb.) különösen említendő a vér díj (holt díj, homagium mortuum) mely a polgári rend és állás különbségéhez képest változó; főpapok és főuraknál száz nehéz gira, azaz négyszáz forint, nemeseknél ötven nehéz gira, vagy kétszáz forint, Erdélyben hatvanhat forint, nemnemeseknél negyven forint, Erdélyben huszonöt, jászok és kunoknál ötven, szabad királyi városok polgárainál maguk közt száz forint; és a kisebb hatalmaskodási díj, (élő díj, homagium vivum), mely amannak felét teszi, főpapok, főurak és polgárookra nézve azonban elő nem fordul; (II. 40. Hl. 3. 4. 9. 26. 1495. 19. 1550. 57. Jász. szab. 12.) a gyilkosság és emberölés eseteiben, a meggyilkolt vérdíja jelenleg is polgári állapota szerint, és pedig a kir. kúria legújabb gyakorlatánál fogva folyó pénzben Ítéltetik meg; a vagyonkobzásnak a törvényesen meghatározott esetekben van helye, de csak az elmarasztalt osztály részére terjed, kszaikasztatván gyermekeinek, osztatlan testvéreinek része, épségben maradván azok anyai javai, mind nevének, mind hitelezői és a sértett félnek kármentesítési jogai és igényei. (1.13. 14. II. 12. 30. 44. 1715. 9. 1723. 9. 1791. 56.)

1. A pénzbírságok hová fordítása iránt, az egyes bűnesetekre nézve a törvények: a sértett fél, eljáró bíró, kir. kincslet, megyei vagy városi pénztár javára intézkednek; ily intézkedések hiányában felsőbb rendeletek azokat a kár és tartási költségek megtérítése utána hatósági pénztárba, (Hl. 1756. jan. 26. 1765. dec. 7. dec. 12. 1768. dec. 5.) a kir. kúria újabban több ízben a helybeli szegények pénztárába fizetendőknél határozta. Lsd. Hétsz. tábl. íté. 1861. aug. 6. Kir. táblai íté. 1861. jul. 19. dec. 18. 366. sz. Törv. Csarn. 1861. 127. 136. 1862 19. sz. Az 1848. 18. ez. foglalt sajtótörvény szerint a megítélt pénzbüntetések, és elkobzások az országos pénztár javára fordítandók.
2. A vérdíj az esetek különbségéhez képest, már a sértő már a sértett fél, gyilkosság és emberölésnél mindazáltal, a törvényszékek állandó gyakorlatánál fogva a megölt polgári állapota szerint ítéltetik meg; így már Szegedy: „Si quaeras an in solutione homagii aestimatio fiat respectu personae delinquentis vei verò respectu eius, contra quem delinquitur? R. Pro diversitate casuum inspecta lege positiva, poenam homagiale m diversimode currere; ut docet experientia et testatur etiam Kittonich Dub. 89. Sic in emenda capitis et quibus libet criminalibus, de lege regni homagium delinquentis seu perpetrantis solvi deberetnunc tamen de praxi communi, etiam in casu homicidii non occisoris sèd occisi hominis fit aestimatio et iuxta eandem solvitur homagijim.“ Trip. Juris. Hung. Tyr. Hl. 5. §. 12. Ugyanazt tanúsítja Répszely: Syntagma Juris Hung. 119. 1.
3. A kir. kúria újabb gyakorlatát kétségen kívül helyezi a kir. táblának számos ítélete, melyet a hétszemélyes tábla is megerősített így: Korbéli László gyilkossági bűnperében akit, tábla 1861. aug. 9. 633. sz. a. ítélt: „A vérdíj iránt fenálló sajtószerű törvények rendelete pedig, sem az 1848. törvények, sem a törvényes gyakorlat és szabályok által megváltoztatva nem lévén, a törvényszékileg 200 ft. megállapított vérdíj a törvény értelmében 40 ft-ra folyó pénzben leszállítatik — Lövei Miklós és bűntársai gyilkossági bűnperében 1861. dec. 18. 929. sz. a.: „Egyébiránt a periratokból az, hogy elhunyt Lipcsey József a nemesi osztályhoz tartozott volna, ki nem derülvén, s miután az id. törv. sz. itőletileg idézett 2. fej. 3. ez. a vérdijra nézve fenálló sajátlagos törvényes intézkedések megváltoztatását következtetni nem lehet, az elhunyt vérdijának 40 ft. folyó pénzben megalapítása mellett“ stb. 1861. oct. 30. 859. sz. Pál György ügyében: „Az első bíróság ítélete azon megjegyzéssel, hogy a vérdíj 40 ft. folyó pénzben értetődik“ stb. Törvénysz. Csarnok 1861. 136. 139. 1862. 9. 21. 31. sz. stb.
4. Az első folyamodást! törvényszékeknél gyakran testsértések eseteiben megállapított élő díjt, a kir. kúria büntetteknél meg nem szokta ítélni, mit már Vuchetich bizonyít: „Praxi Curiae Regiae in causis criminalibus semper homagiqm mortuum adiudicatur.“ Instit. iuris erim. Hl 1. és az

- újabb gyakorlat is kétségen kívül helyez; azt azonban gyakran fájdalomdíjjá alakítja át. 1840. 9. §. 31.
5. A vagyon, elkobzását a törvények a pártütés és felségsértés, hűtlenség, a korona elleni hamiseskü, a legsúlyosabb egyházsértés büntettemé és némely magán vétségekre határozzák, miről az egyes büntetteknel bővebben szólandunk. A hamis esküről, Isd. Frank: Közíg, törv. I. 264—5. 1. Az erdélyországi esetekről Isd. Dósa: Erdélyhoni Jogt, II. 520—21. 1.
 6. Hogy hajdan a jószágborzások esetei számosabbak voltak, és levélhamisítók, tolvajok, rablók, orgazdák, hamis vádlók minden vagyona bírói kézre került, nevezetesen a nádor által elítéltek javai arra szállottak, ki azokat elajándékozhatta, vagy eladhatta, IV. Béla, V. István, IV. László, HI. Endre okleveleiből bizonyos. B a r t a l: Comment. Hist. Juris Hung. I. 328—29. 1. Szlemenics: Fenyítő törv. 16. §.
 7. A halálra ítélték azon vagyona, mely befogatásuk alkalmával náluk volt a II. 55. 1486. 55. 1492. 74. szerint a bíróra szállott. Szlemenics: Fenyítő törvény. 140. §.

229. §.

Az ABT. szerint büntetteknel vagyonbüntetésnek csak kivételként, mint büntetési súlyosbításnak a törvényben megbatározott esetekben (ABT. 104.105. 221. §.) van helye, vétségek és kihágásoknál a pénz- portéka-, áru vagy eszköz elkobozása mindig azon hely szegény-pénzalapjának javára szolgál, hol a büntethető cselekvény elkövetett; a pénzbüntetések rendszerint öt forinttól ötszázig tejjednek, habár kivételkép 900—1000 forintig is emelkednek, és folyó osztrák értékben mérendők ki; (ABT. 240. 241.467.522. §. MR. 1858. aug. 1. BTL. 115. sz.) A BJ. a pénzbeli büntetések csak legnagyobb mértékét határozza meg; azokat egyedül ott szabhatja ki a bíróság, hol a törvény világosan rendeli; mindenkor azon törvényhatóság közpénztárába fizetendők, mely a tettet elítélte, míg a kárpótlási és elégtételi díjak egészen a sértett felet vagy örököseit illetik. (BJ. 9. 13. 30. §.)

1. Pénzbírságot büntettekre az ABT. csak a katonaszöktetés elősegélésénél, azonkívül az ajándék vagy értékének elvesztését, ajándék elfogadásánál hivatali ügyben, és a hivatalnokok megvesztegetésénél rendeli. A biztosíték elvesztése időszaki nyomtatvány által elkövetett büntetteknel nem büntetésnek, hanem annak törvényszerű következményének tekintendő.
H e r b s t: Handb. d. öst. Strafr. I. 104. 1.
2. Az ABP. szerint kiszabott pénzbírságok, a megbüntetendő egyén tartózkodási helyének szegény-pénzalapjára szállanak. ABP. 6. §.
3. A pénzbírságok az ABP. 327. §. szerint a törvényszékek által hajtandók be; behajtásuk módját MR. 1855. febr. 11. (BTL. 30. sz.) szabályozza.
4. Az ABT. hird. nyílt parancsának VII. czikke minden pénzüsszegeket 20 forintos láb szerinti conventios pénzben értendőknél rendelé; 1858. nov. 1. kezdve azonban, a fennidézett ministeri rendelet szerint, a pénzüsszegek osztrák értékűeknek veendő.
5. A B. J. I. told. 1. §. szerint kihágásokra kimérhető pénzbírság összege, még többek halmazaiénál is 1800 forintot túl nem haladhat.
6. Falckner: De multtis. Jenae. 1675.
W e i d l e r: Dis. de eo quod iustum e. c. multtas seu poenas pecun. Vitenb. 1733. 2. kiad. 1746.
Heimburg: De proscriptioe bonörum. Jenae. 1738.
Brückner: De confiscatione bonorum. Jenae. 1755.
Barbacovius: Diatribe de poenis pecuniar. Trid. 1796.
A m t s b e r g: Ub. Mulcten u. d. é. Verhältniss z. Nationalw. Kopenh. 1814.

HARMADIK CZIKK.

A büntetés következményei.

230. §.

A büntett miatti elmarasztalással, a büntetésen és okozott károk megtérítésén kívül, (163. 166. §.) a törvények által még egyéb, a polgári jogok megszorításában álló hátrányos következmények kapcsolhatnak egybe; hazánkban is, habár a büntettek miatti megfenyítés, jogi becstelenséget (infamia juris) általában nem von maga után, súlyosabb büntettekkel a polgári becsület és jogok némi megszorításai járnak, (1840. 9. §. 40.), melyek részint törvényeken, részint kir. rendeleteken gyökereznek.

1. A büntetés bíróságilag méretik ki, a büntett következményei pedig ítélet nélkül is járnak azzal, vagy a törvény rendeleténél fogva az ítéletben szükségképp kimondandók.
2. A jogi becsstelenségre értőleg méltán mondja Szokolay „Hazánkban a becsstelenség nincs összekötve a büntettek vagy büntetésekkel.“ Büntetőjog. 146. 1.

231. §.

A polgári becsület azon megszorításán felül, melyet súlyosabb büntettek már önmagából a tett minőségéből a vétkesre hárítanak, (1840. 9. §. 40.) törvényeink szerint a pártütés vagy felségsértés és hűtlenségben elmarasztalt, és előbb született fiai s többi rokonai között az örökösödési fonal úgy félbe szakad, hogy viszonyos örökösödésök még a királyi kegyelem által sem állittatik vissza (I. 16.); azok továbbá, kik főbenjáró büntetésre marasztaltattak, gyámságra képtelenek (I. 121. §. 1.); kik hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkosság és gyújtogatás miatt fenyték alatt állanak, az országgyűlési képviselők, nemkülönben a szab. kir. városok és egyéb községek választási jogából, (1848. 5. 23. 24. 27.) kik pedig e büntettek miatt büntetve voltak, a nemzetőrségi szolgálatból kizáratnak (1848. 22. §. 4.); kiknek pedig bukásuk hamisságból vagy vétkes gondatlanságból ered, azokra már a csődbíróság által kimondandó és országszerte a kir. helytartótanács által kihirdetendő, hogy jövendőre törvényesen váltókat ki nem adhatnak, bejegyzett kereskedőknek nem tekintethetnek, és törvény előtt hitelességgel bíró kereskedői könyveket nem vezethetnek. (1840. 22. §. 128.)

1. A súlyosabb büntetteknek a polgári becsületre vonatkozó hatását igazolják a mezei rendőrségről szóló 1840. 9. 40. §. következő szavai: „Jelen törvényben szabott fog sági büntetések mennyiben ezen szakaszok

- alatt foglalt vétségek a becstelenség bélyegét, (maculam dehonestationis) már önmagából a tett minőségéből is a vétkesre nem háritanák, t. i. a mennyiben azok lopást, rablást és a személynek erőszakos megtámadását, mint már általán a fenyítő törvények által tiltott vétségeket (erimina) magokban nem foglalnának, az ítéletben kimondott marasztalás erején túl, becstelenséget (dehonestationem), következőleg polgári jogainak habár ideigleni megszorítását is, a marasztalta nem vonják.“
2. A polgári becsületvesztéssel járó büntettek és büntetések közé, melyek az elmarasztaltakat a katonaságból kizárják, a kir. helytartótanács 1790. febr. 27.6927. sz. intézménye, a törvényesen meghatározott eseteken kívül mindazokat is számlálja, melyek folytán a bűnösök köz vagy fegyházi munkára ítéltettek. K a s i c s: Énchirid. ül. 281. 509. 1.
 3. Hogy a büntettek miatti elmarasztalással, hazánkban a nemesség elvesztése egybekapcsolva nincsen, és az I. 9. nagyobb büntetlen kapatásra vonatkozó szavai: „In quibus honorem titulumque et libertatem nobilitatis quisque admittit,“ csak is a szabadságban! védelem sarkalatos jogára értendő; az 1791. 42. tör. 1. §. nyílt rendelete, és a törvényszékek régiebb és újabb gyakorlata kétségen kívül helyezi. Kir ítélő tábla ítélete 1861. jun. 28. 173. sz. jul. 11. 229. sz. Törv. Csarn. 1861. 127. 128. 130. sz.
 4. A nemesség elvesztése a pártütés vagy felségsértés és hűtlenség eseteiben, az örököségi fonal félbeszakadtánál fogva, tekintettel sz. István H. 31. szávoira: „Anathematisetur et omnium fidelium comunione privetur“ többen (Isd. Vuchetich: Instit. iuris. crim. 109.1.) vitatják, de alaposan jegyzi meg gr. C z i r á k y: „De effectu paterni criminis ratione innocuorum liberorum dara est legis dispositio; (1791. 56.) quae amissionem bonorum ad rátám solum delinq'ientis restringit, unde liberos cum reliqua bonorum avitorum parte, nobilitatis privilegia retinere sponte consequitur. Qui veró ipse crimen in perniciem regis aut pátriáé moliendo comittit, vita bonorumque amissionem indigno hoc reatu pro poena incurrit, nisi gratia regis veniam largiatur.“ Consp. iuris publ. I. 197. 1. Kétséget nem szenved, hogy a kir. kúria még ez esetben sem szokta a nemesség elvesztését ítéletileg kimondani, és hogy az 1795. elmarasztalások után életkegyelmet nyertek, büntetésük kiállása, részben elengedése után nemesi jogait háborítlanul gyakorolták.
 5. Verböczy szerint az örököségi fonal félbeszakadásával az atyai hatalom is megszűnik (I. 56.); a kölcsönös örökösés pedig csak ő felsége által megerősített szerződés által álltathatik vissza: „Nisi mutuus super devolutione bonorum ex novo contractus, per fassiones instrumentales inter eos sequeretur, et eonsensus superinde regius impetaretur. — Hoc enim modp et non aliter mortua et amissa successio vivificabitur, atque instaurabitur.“ í. 16. §. 2, Helyesen mondja azonban Frank: „A királyi felség kegyelmeit úgy osztja, a mint tetszik, és kétségkívül tovább is terjesztheti, de arra szükséges, hogy abbéli szándokát világos szavak jelentsék.“ Közíg.

1.1. 258. 1. Az Id. Törv. Sz. által fentartatott ősiségi nyílt parancs a hűtlenséget, mint háromlási czímet ugyan megszüntette, a büntetőjogot, azonban nem érinti.

6. Az 1848. 5. és 23. előforduló „csempészkedés“ kifejezése, tekintve azon súlyos büntetteket, melyek során említettik, és az 1848. 22. ez. 4. §. mely helyette a csalás szóval él, csakis ez utóbbi büntettre érthető; egyébiránt ez utóbbi törvény czikk az 1848, 5. 23, felhozott „hűtlenség“ helyett hűszegésről tészen említést.

232. §.

Felsőbb rendeletek szerint a bel- és külföldi rendvitézeknek, kik a fényi tő törvények súlya alá eső bűncselekvény miatt, elmarasztaltatnak, vagy a vád alól csak bizonyítékok elégtelensége miatt felmentetnek, az ítélet kihirdetésekor rendjeleik elveendőek, és az Ítélet indokaival együtt, a rend irodájához, illetőleg a cs. kir. külügyministeriumhoz hiteles másolatban megküldendő, hogy a rend visszavétele iránti fegyelmi eljárás megindíthatassék, melynek bevégeztéig diszjeleiket nem használhatják (legf. elhat. 1835. jul. 30. kir. udv. rend. 1863. mart. 16. 3920. sz.); köztisztviselők, kik büntetben elmarasztaltatnak, hivatalaikat is elvesztik, és legfelsőbb engedély nélkül újból alkalmazást nem nyerhetnek, (Hl. 1812. sept 1. 21,443. sept'. 19. 24,456 sz.), azonfelül azok, kik megvesztegetés folytán az igazságszolgáltatás körül részrehajlólag járnak el, mindenkorra hivatal viselésre képtelenné válnak, (kir. leirat 1792. mart. 8. 2542. sz. Hl. 1792. mart. 20. 5442. sz. kir. udv. rend. 1863. januar 16. 31,094. sz.); elmarasztalt bűntevők továbbá nyugpénzeiket vagy ellátásaikat elítéltetésök napjától kezdve elvesztik, (Hl. 1815. jul. 4. 19,303. sz.) és legfelsőbb engedély nélkül tudori vizs-

gálatokra nem bocsáttathatnak. (Hl. 1846. április 7. 12,360. sz.)

1. A polgári érdemjelek elvesztését bűnvádi fenyíték folytán kimondotta a Hl. 1816. febr. 6. 4012. sz. a katonai érdemjelekről Isd. 233. §. 1.
2. A mesterembereket büntetésük kiállása után, az azzal járó becsületvesztés alól feloldandóknak rendelte a kir. helytartótanács 1799. nov. 19. 26,717. sz. a.; nemkülönbén a büntettekben elmarasztalt, de megkegyelmezett egyének, továbbá fiúk atyjok, férjek nejeik büntetteik miatt a mesterjog megszerzéséből ki nem zárathatnak (Hl. 1813. april. 6.7262.) A jelenleg fennálló 1859. évi iparszabályok szerint testületi szavazásból, és választásból mind azok kirekesztvék, kik büntett, közerkölcsiség ellenes, vagy nyeresésvágyból eredt vétség, kihágás, csempészkedés, vétkes bukás miatt elmarasztaltattak. Iparszabályzat 120. §.
3. A tisztviselők nevelési járulékkal ellátott árvái, attól anyjuk büntette miatt meg nem foszthatok. Hl. 1815. jul. 4. 19,303.
4. Egyetemi tanulókat, kik a fenálló köztörvények áthágása miatt elítéltek, tettük minőségéhez képest az akadémiai hatóság még azonfelül megintheti vagy megróvhatja, a tanpénzmentességtől vagy ösztöndíjtól megfoszthatja vagy körülmények szerint az egyetemről el is utasíthatja. 1850. Tan- és fegyelmi rend. 67. §. Hason intézkedést tartalmaz a jogakadémiai tanulókra az 1850. oct. 4. 380. fegy. rendelet 38. §.

233. §.

Az ABT. szerint minden büntett miatti elítéltetésnek törvényes szükségszerű következményei: a bel- és külföldi rendek, polgári és katonai diszjelek elvétele; a nyilvános címek, akadémiai fokozatok s méltóságok, közhivatalok s szolgálatok, ide értve a tanítóhivatalt is, egyházi javadalmak elvesztése, oly módon, hogy legfelsőbb engedély nélkül azokat újból vagy ismét elnyerni ne lehessen; az időszakai nyomtatványok felelős szerkesztőségéből kizárás, a bíróhivatali, ügyvédi, jegyzői képesség, közügyvivőség, és nyugdíjszabályokon alapuló nyugdíjak, ellátások, segélyek, valamint minden kegyadományok elvonása; a halál vagy súlyos börtönbüntetésnek, azonfelül: a nemesség elvesztése, és a bűntevő azon megszorítása, hogy míg büntetés-ideje

tart, élők közt magára nézve kötelező ügyletet nem köthet, sem végrendeletet nem alkothat. Az iparüzlet, vagy hajózási jogosítvány elvesztése nem szükségszerű törvényes következménye ugyan a büntettnek: de ha annak folytatása a bűntevő részéről aggályosnak tün-
 nék fel, az igazgatási vagy tengeri központi hatóság elvonását elrendelheti. Ezekhez járulnak még számos a közrendtartási, polgári és egyházi törvényekben foglalt következmények, melyek mind a büntettek, mind a vétségek és kihágásokra nézve épségükben fen-
 tartattak. (ABT. 26. 27. 30. 268. §.)

1. A vitéz rendek végleges elvesztése iránti határozat az illető rend fegyelmi eljárásától függ; a polgári és katonai érdemjelek, nemkülönben rokkant vagy egyéb kiszolgált katonák javadalmi és járandóságai elvesztését felsőbb rendeletek csak a súlyos börtönbüntetéssel kapcsolták egybe, miért is az ítéletek a katonai hatóságokkal közlendők. Igazságügyi udv. rendelet 1835. oct. 6. 1835. jul. 29. MR. 1853 jun. 30. BTL. 124. sz. 1854. oct. 1. BTL. 294. sz. A katonai érdemjel elvesztése azonban a katonai bt. 48. §. szerint már az első fokú, börtönnel is jár.
2. A nemesség elvesztése az elitét feleségét és már nemzett gyermekeit nem érinti, és vagyona iránti előbbi rendelkezései a büntetés miatt nem vesztek érvényességüket ABT. 27. §.
3. Az iparüzletre nézve vétségek és kihágások eseteiben, a büntettekre vonatkozó határozatok alkalmazandók. (ABT. 268. §.) A közrendtartási szabályok által megállapított következmények közé, a választhatási jog megszorítása is tartozik. Egyébiránt azoknak elősorolását *Isd. C s a t s k ó: Ausztr. büntető törvény magyarázata.* 78. 79. 307. 308.1.
4. A bűntevők rendőri felügyelet alá helyezettése és a bíróságok arra vonatkozó befolyására nézve, külön rendeletek kiadására utal a ABT. 27. §. némileg intézkedik a ABP. 317. §.

234. §.

Biztosítványra kötelezett, időszaki nyomtatvány által (151. §. 3.) elkövetett büntetteknel, az egészen, vagy részben elvesz; és pedig oly büntetteknel, melyekre a törvény öt évnél hosszabb börtönbüntetést

szab. elvesztése felétől teljes összegéig, azoknál melyekre legfeljebb öt évi börtönt rendel, ezer forinttól feléig, csekélyebb büntetéseknél ötszáz forinttól ezer forintig, vétségéknél pedig száztól ötszáz forintig mondandó ki.

Az elvesztett biztosítvány a helybeli szegények alapjára fordíttatik, és a törvényszék a legcsekélyebb törvényes mértéknél lejjebb nem szállhat. Továbbá büntett esetében az időszaki nyomtatványok megjelenése három hónapra, vagy különösen súlyosító körülmények közt egészen, vétségéknél ismételt elítéltetés folytán három hónapra megszüntethetik, és egyáltalán a büntetésre méltónak talált nyomtatvány vagy részének megsemmisítése, a többszörözési készültek szétrombolása ítéletileg kimondathatik (ABT. 28. 29. 251. 252. §.)

1. Biztosítványra kötelezettek az 1852. május 27. sajtó rendtartás 13. 14. §. szerint, hivatalos hírlapok kivételével, azon időszaki nyomtatványok, melyek (habár csak mellesleg is) politikai napi eseményeket, politikai, vallási, társadalmi kérdéseket tárgyalnak, egyáltalán politikai tartalmúak; vagy akár tartalmuknál, akár a sajtórendtartás áthágásánál fogva elítéltettek; a biztosítvány hatvan ezernél több lakost számláló városban és két mértföldnyi környékén 10,000 pft, harmincz ezernél többet számlálóban 7000 frt., minden egyéb helyen 5000 ft; időszaki iratok, melyek hetenkint háromszornál ritkábban jelennek meg, a biztosítvány felét fizetik. C s a t s k ó: Büntető törv. magy. 83. 1. Sarum: Öst. Pressgesetzgeb. 311—313. lap.
2. Az 1862. dec. 17. sajtótörvény (BTL. 1863, 6.) a német-, cseh-, lengyel-, olasz tartományok számára a biztosítvány kötelezettségét az érintett tartalmú időszaki lapokra nézve, azon esetre szorította, ha hónaponként hét-szernél többször jelennek meg, és az összeget Bécsben 8000 forintra, hatvan ezernél több lakosú városban 6000 frtra, harmincz ezernél több lakosú városban 4000 írtra, a többiekben 2000 frtra, hetenkint háromszornál ritkábban megjelenőknél ezen összegek felére szállította. Idéz. törv. 13. 14. §.
3. Az 1848. 18. ez. politikai tartalmú, naponként megjelenő újságok vagy időszaki lapokra 10,000 forint, ha ritkábban jelennek meg 5000 ft biztosítványt rendelt készpénzben, vagy fekvő birtokra kettős biztosítékkal betáblázott kötelezvényben, melyből sajtóvétségérti elmarasztalás esetében a 'pénzbüntetés levonandó; ha az elégtelen volna, a foglalás a szerző felelős

tulajdonos, kiadó vagy szerkesztő egyéb javaira is kiterjeszhető. Az eké-
ként támadt hiány tiz nap múlva kipótolandó 1848. 18. HI. 30. §.

NEGYEDIK FEJEZET.

A büntetés alkalmazása a büntetetre.

ELSŐ CZIKK.

Abüntetés alkalmazásának feltételei

Első cím.

A t é n y á l l a d é k é s b e s z á m í t á s i s m e r e t e .

235. §.

A büntetés alkalmazásához a büntett t é n y á l l a d é k á n a k létele mind tárgyi mind alanyi értelemben, (84. §.) tehát annak beszámíthatása is szükségkép megkívántatik.

1. A tényálladéknak egész terjedelmében be kell bizonyíttatnia, ellenkezőleg a büntetés alkalmazásának helye nem lehet. Schilling: Naturr.II. 170.1.
2. A bizonyítékok tana az alaki részhez tartozik, és abban tüzetesen tárgyalatik.

236. §.

A büntett tényálladéka (corpus delicti) az annak fogalmához, a fenálló jogszabályok szerint megkívántatott kellékek foglalatja, melyeknek annál fogva meg kell lenniök, hogy a büntett létesüljön.

1. A kellékek foglalatát némely Írók tényálladéknak általában (in thesi s. abstracto), azoknak valódi léteiét bizonyos cselekvényre nézve tényálladéknak összerűen (in hypothesi s. in concreto) nevezik. Bauer: Lehrb. d. Strafr. 115. §. M e i s t e r: Princ. iur. crim. 94. §.
2. A tényálladék, corpus delicti szót a középkor jogásza az ölés büntetténél feltalált hulláról kezdték használni; utóbb gyakran a büntett egyes kellékeit értették, nevezetesen a büntett tárgyat (péld. a hullát) a büntett elkövetésének eszközeit (péld. a pénzhamisítási műszereket) legközönségesebben a büntettnek érzékileg észlelhető nyomait, (péld. a

- véres tört.) M e i s t e r: Prine, iuris crim. 94. §. Köstlin: System, 363. 364.1. R u l f: Strafprozess. I, 137.1.
3. A tényálladék fogalmát már szűkebb, már tágasb értelemben veszik; vannak kik (Feuerbach, Roshirt stb.) csak a bűncselekvény tárgyas kellékeire szorítják, míg mások a alanyiakra ugyan figyelemmel vannak, de a beszámíthatást körükhez nem számítják. (Bauer, Luden, s a t.)
4. Miután a büntett lényeges kellékeihez tartozik, hogy a cselekvény a tettes szabadságából eredjen (110. §.) a beszámíthatását is azok közé, és így következetesen tényálladékához kell számlálni: „Zum Begriff des Verbrechens gehört es nothwendig, dass dasselbe Handlung, und zwar durch freie Selbstbestimmung gesetzte schuldvolle Handlung sei.“ Köstlin: Neue. Revis. 132. 1.

237. §.

A tényálladék általános vagykülönösre őszátít ahhoz képest, mint a büntettek vagy azok nagyobb részének közös, vagy csak határozott nemű büntettek külön sajátlagos kellékeinek foglalátja, továbbá tárgyi és alanyira, mint a tett, vagy a tettes akarat-elhatározása és cselekvősége tekintetéből, megkívántatott kellékekre vonatkozik.

1. Az általános tényálladék tudományos elvonás, és mint ilyen valóságban nem létezik, minthogy minden büntett összerüleg saját tényálladékával bir.
2. Mind az általános, mind a különös tényálladék alkotó elemei a büntett lényegéhez tartoznak; azokhoz egyes esetekben mellékes lényegtelen körülmények is járulhatnak, de azok nem a büntett fogalmára, hanem csak a büntetés kiszabása, meghatározására lehetnek befolyással, miért is a tényálladónak felosztását lényegesre és nem lényegesre, és az utóbbinak természetes vagy szorosan vett mellékesre helyeselni alig lehet, H e f f t e r: Lehrb. 58. §. Köstlin: System. 366. lap. B a u e r: Lehrb. 115. §.
3. Vannak büntettek, melyek fogalmához, az elhatározás és cselekvőség szabadságán kívül, a szándékoság vagy annak bizonyos faja (péld. megfontolt szándék) vagy a tettes határozott iránya, célja, (péld. nyeresémvágy) tartozik, ezen kellékek mind az alanyi tényálladékhoz számítandók, melyhez H e f f t e r a büntett b e l s ő, a tárgyihoz pedig külső elemeit sorolja. Lehrb. 58. §.

238. §.

Azon ítélet, hogy valaki valamely tett okozója, szerzője beszámításnak tágasb (imputatio facti), az pedig, hogy azon cselekvény, szerzőjének öntudatos szabad akaratából veszi eredetét beszámításnak szorosabb, sajátlagos értelemben (imputatio iuris) mondatik.

1. A beszámítás tágasb értelemben a t é n y nek, szorosabb értelemben a bűnös s é g betudását jelenti, melyhez némelyek szerint még abüntetés beszámítása (imputatio pragmatica) mint a két elsőnek folyamánya járul; a büntetőjogban csak a szorosabb értelmű beszámítás vétethetik tekintetbe, miért is az imputatio facti és iuris közti különbséget többen fölöslegesnek tarják. B a u e r: Lehrb. 117. §. Köstlin: Neue Revis. 138—142.1.
2. Aténybeliészjogi beszámítástól, a mint azt kifejtettük, különbözik a büntető eljárásban előforduló tény és jogkérdés fogalma (quaestio facti et iuris), melyek elsője a tettes bűnösségére, az utóbbi a büntetés kiszabására vonatkozván, főleg az esküdtszéki intézet tekintetéből nagy fontosságúak, és az ABP. szerint is mind a tárgyalási végelődásoknál, mind a szavazásnál egymástól elkülöníthetők. ABP. 24. 284. §.
3. A beszámítást erkölcsi és jogira osztani szokás; az első a cselekvény indokai és rugóinak, a törvény iránti tiszteletből eredő tisztaságát veszi tekintetbe, az utóbbi a külső cselekvény önkéntes elkövetésére vonatkozik, az indokokra csak annyiban van figyelemmel, mennyire külső hatással vannak, az akarat elhatározását változtatják vagy minősítik. (114. §.) Lsd. Bemer: Imputationslehre 46.1. K ö s, t i n: Neue Revis. 142.1.

239. §.

A tárgyi tényálladék léteien kívül, a büntett beszámíthatása (imputabilitas obj.), a bűntevő önkénytes elhatározása, és annak megfelelő cselekvése lehetőségén azaz betudatási képességén (imputabilitas subj.) alapszik; (110. §.) melynek hiányában bűnössége (reatus) elenyészik.

1. A beszámíthatás és így büntethetőség a szabadság feltételén gyökerezik, és kétségtelenül állnak O e r s t e d szavai: „Strafgesetze können nur auf

freie Handlungen sich beziehen“ (Grundr. d. Strafgesetzb. 132. 1.); mit legújabbán ismét Dankwardt (23. §.) kétségbe vett, és a büntettek új osztályozását a koponyatan (phrenologia) elvei szerint javallja, egyébiránt e tárgyról Isd. 110. §. 1. és Heimbach Zurechnung; Rechtslexicon XV. 512—519.1.

2. A tett beszámítása feltételezi a cselekvő egyén betudatási képességét (Zurechnungsfähigkeit) azaz azon állapotát, melyben cselekvénye felelőségével terheltethetik, mely atettbeszámíthatásató l (Zurechenbarkeit) különbözik, mert betudatásra képes egyénnek is lehetnek és vannak cselekvényei, melyeket neki be nem számíthatni. S z o k o l ay: Büntetőjogi. 163.1.
3. Bemer a betudatási és büntethetési képességet különbözteti meg, habár e kettő szoros egybefüggése világos; R o s s i és annak nyomán, több új író pedig erkölcsi és politikai beszámíthatást említene; az első alatt acelekvény szabadságát, az utóbbi alatt annak a fenálló tételes törvények szerinti megfenyíthetését értvén. Bemer: Imputationslehre 99.1. R o s s i: Traite. 1. 2. eh. 10. G i u l i a n i: Institut. I. 82.1.
4. Habár az emberi természet tulajdonságainál fogva a betudatási képesség rendszerint meg van, azt jogi vélelemként (praesumptio iuris) felállítani már azért sem lehet, mivel azoknak a büntetőjogban helye nincs, kétség esetén tehát eldöntése a bírótól függ. Lsd. K ö s l l i n: System. 155. 1. Mit termái er jegyzeteit, Feuerbach: Lehrb. 87. §. Hepp: Versuche üb. einz. Lehren, d. Strafr. 6. Abh.
5. Köstlina beszámíthatástól általában véve megkülönbözteti a büntetőjogit, ez utóbbira nézve az öntudat és akaratképesség oly érettségét követelvén, mely a jog és kötelességkor kellő felfogására képesít. Syst. 133.1.

240. §.

Azon körülmények, melyek az ember öntudatát, elhatározási vagy cselekvési szabadságát megszüntetik, tette beszámíthatását is kizárják; míg mások tárgyias vagy alanyi tekintetben a büntett beszámítását enyhítik vagy súlyosbítják, némely viszonyok pedig elveinek alkalmazását különféle módosítják.

- I 1. A beszámításra vonatkozó szabályok, a büntetőjog elvei és a kor nézeteihez képest különböztek; míg a római jogászok az akarat szabad elhatározására tekintettel voltak, a régi nőmet jogban jobbadán a tárgyias elem bírt tulnyomósággal, és csak a kánoni jog és olasz eriminalisták kezdetek kellő figyelmet fordítani, a beszámítás alanyi elemére.

2. H a h n: De corpore delicti. Helmstad. 1662.
 Neufville: De corpore delicti. Marb. 1732.
 Biener: Delibata quaedam de corpore delicti capita. Lipa. 1801.
 S t ü b e l: Über den Thatbestand. d. Verbrechen u. s. w. Wittemb. 1805.
 K i l l k a: Beiträge z. Lehre üb. die Erhebung d. Thatbestandes d. Ver-
 brech. Wien 1831.
 Meyer: Versuch z. Prüfung d. Lehre vom Thatbestand. Berlin 1836.
 Geyer: Erörter. üb. d. allgem. Thatbestand d. Verbrechen, n. öst. Rechte.
 Innsbruk. 1862.
- 4, V e r b e k: Dissert. de principiis imputationis in iure. Lugd. 1801.
 Almendigen: Darstellung d. rethtlich. Imputation. Gies. 1803.
 Boysens: Beantwort. der Preissfr.: Wie weit die moral. Schätzung einer
 Handl.beider Festsetzung oder Anwendung e. Strafgesetzes in Betrachtung
 kommen darf. Berlin 1804.
 Gebhard: Wie weit die moral. Schätzung e. Handl. b. d. Fests, od.
 Anwend. e. Strafg. u. s. w. Berlin. 1804.
 Süszkind: Beitrag z. Beantw. dieser Frage. Tübing. 1804.
 Meyer: Traité sur la quest, sur l'appréciation mor. etc. Amst. 1804.
 (G l o b i g:) Entw. e. Maasstab, der gesetzlichen Zurechnung. Dresd. 1808.
 Steltzer: Üb. d. Willen. Psych. Unters. f. d. Criminalr. Leip. 1817.
 J a r c k e: Lehre von Aufhebung d. Zurechnung. Berlin. 1829.
 G r o o s: Scepticismus in d. Freiheitslehre in Bezieh. z. straf.-Theorie
 d. Zurechnung. Heidelb. 1830.
 N e u s s: De imputabilitate. Goett. 1831.
 Hepp: Theorie v. d. Zurechnung. Heidelb. 1836.
 Vaillant: De libera voluntate ad delictum necessaria. Amstelod. 1837.
 Berner: Grundlin. d. criminal. Imputationslehre. Berlin. 1843.
 Ebers: Die Zurechnung. Für Aerzte u. Juristen. Glogau. 1860.
 Ellinger Anthropolog. Momente d. Zurechnungsfähigk. St. Gal-
 len. 1861.

Második czím.

A beszámítás általános szab ály ai.

ELSŐ TAG.

Mentő körülmények.

241. §.

A ment ö körülmények, melyek a beszámítást telje-
 sen megszüntetik, az öntudat vagy elhatározási szabadság
 hiányából, vagy megszorításából.veszik eredetüket.

1. Mentő körülmények (faites jiusificatívés) elősorolásában a törvén yhozások elvileg megegyeznek, habár az özs csoportosításra és így számukra nézve eltérnek, az ABT. 2. § hét, a BJ. 74. §. hat pontban foglalja azokat össze, melyekhez a korra vonatkozó 80. §. jární.
2. Az öntudatot illető körülmények vagy az ész használatát teljesen megszüntetik, vagy a nélkül a bűnösség és büntethetőség tudatát lehetetlenítik; Hä be r l i n: Grunds Ad. Criminalr. I. 26.1. Egyébiránt az osztályozás nehézségeiről Isd. H y e: Öst. Strafgesetz. 165.1.

242. §.

Az öntudat hiányából, vagy homályosságából eredő' körülmények közé számítható: I. A gyermekkor (infantia), melyben az értelmi tehetségek megkívántott érettsége még ki nem fejlődött; törvényeink annak határát ugyan kifejezetten meg nem állapítják, tekintettel mindazáltal a serdülség és úgynevezett törvényes kor (aetas legitima; I. 111.) iránti intézkedéseikre, a gyakorlat a tizenkettedik év befejezését vette fel határvonalul, kivéven ha a gyermek gonoszsága, korát túlhaladott rász irányzatú fejlettségének világos bizonyosságául szolgálna; minek megbírálása a bíró bölcs belátásától függ; az ABT. szerint a gyermekek tizedik éyök betöltése előtt elkövetett bűncselekvényeik, a házi fenyítékre bizandók; azontúl a tizennegyedik évig (serdületlenek) bűntetteik, mint kihágások, vétségeik és kihágásaik pedig házilag megfenyítendők. (ABT. 2. d.) 237. 269. §§.). A BJ. szerint tizenkét éven alul a gyermekek közkereset és büntetés, alá nem vétethetnek, hanem szüleiék és felügyelőik fenyítéke alá tartoznak. (BJ. 80. §.)

- 1; A haladottabb gyermekkor a beszámíthatást ha nem is általában, de büntetőtörvényeszéki tekintetben kizárja.; és habár tagadhatatlan, hogy beállásának időpontja összerüleg az egyéni sajátságokhoz képest változó, még is bizonyos időhatár megállapítása czélszerűnek mutatkozik, a nélkül,

- hogy ennek bekövetkeztével a bírót teljes beszámításra feltétlenül kötelezni lehetne, minthogy a ifjúság enyhítő befolyásának tért engedni, ép úgy az igazság, mint eszélyesség követelménye. K ö s l i n System. 135. 1. H e f f t e r: Lehrb. 50. §.
- 2.,Imperfeetae autem aetatis sunt, qui infra huiusmodi perfectae aetatis annos vitam agunt; et horum alii sünt légit i m a e aetatis, alii veró i l l e g i t i m a e aetatis. Legitimae aetatis (qui et puberes dicuntur) maseuli pariter et femellae nostra hac tempestate sunt duodecim annorum“ HK. I, 111. §. 3. Régiabb törvényeinkben a szülék szolgasági büntetésének k hatása a gyermekekre nézve tizedik, később tizenötödik évök befejezésétől függött. Sz. László II. 12. Kálmán I. 56.
3. A német közös jog általános határidőt e tekintetben ki nem tüzött, a tizennegyedik év előtt azonban rendszerint teljes beszámításnak helyt nem engedett; a Code pénal 66. ez. és a porosz bt. tizenhat, a szárdinai tizennégy éven alul, a beszámíthatást az érettség fokozatát meghatározó bírói vizsgálatról tételezik fel; a württembergi bt. a betöltött tizedik, a hannoverai, badeni, hassiai, thüringeni a tizenkettedik, a braunschweigi, szász, bázeli a tizennegyedik évet fogadták el a bünbeszámítás kezdő pontjául; előbb fegyelmi fenyítéknek lévén helye. Haberlin: Grunds. I. 26.1. H e f f t e r: Lehrb. 50. §.
4. Az elvet „Cum malitia suppleat aetatem“, mely a c. 3. C. si minor se maiorenn. magyarázatából eredt a német közös büntető jog is (PGO. 164. 17.9. ez. „Bosheit erfüllt das Altér“) elfogadta; józan értelme oda irányul, hogy a bíró előforduló esetben, tekintettel az elkövetett büntetetre, létesítési módjára, és a tettes értelmi fejlődésére annak betudatási képességét megalapíthassa; — mire nézve B o d ó mondja: „In delinquentibus non tam numerus annorum, quam temperamentum, iudicium, capacitas, malitia, quae aetatem supplet, vei etiam superat, aliaeque qualitates considerari debent.“ instit. iurispr. crim. 92. 1.
5. Az ABT. szerint a serdületlen korúak oly cselekvényei, mélyek tárgyilag büntettek volnának, elkülönözött őrizeti helyen egy naptól hat hónapig-lani elzárással, netaláni súlyosbítással is büntetendők; a büntetés meghatározásánál a büntett nagysága és minősége, a bünös kora és kedélyalkata, hajlamai, gonoszsága, javíthatlansága tekintetbe veendők; büntetésükkel mindig arányos munka és lelki oktatás kötendő egybe; a házi fenyítéket, ha törvényes eseteiben, a fenforgó körülményeknél fogva nem alkalmazható, a biztonsági hatóság intézkedései pótolják. ABT. 270—73. §.
6. A BJ. 80. §. ekként szól: „Gyermekek, kik koruknak tizenkettedik évét meg nem haladták, a büntető törvény megszegéséért közkereset alá vétetni, és a törvényszabta büntetéssel büntettetni nem fognak; hanem azok szülék, vagy felügyelőik által lesznek megfenyítendők; de az illető közhatóság fel fog ügyelni arra, hogy ily esetben a megérdemlett fenyítés el ne maradjon.“

243. §.

II. Az elmetehetségek fejletlensége vagy tompaságának azon foka, hogy a cselekvő tetteinek minőségét, büntethetőségét belátni egyáltalán nem képes; ide számíthatók a születéseknél fogva, vagy kora ifjúságukban azokká lett siketnémák, kik oktatásban nem részesültek, a teljesen vadak, kik a társaságtól elszigetelten felnőttek, és atökéletesentompa-elméjfiék, kiktől azonban az együgyűek szorosán megkülönb öztetendők.

1. A római és közös német jog (PGO. 179 . ez.) ABT. wiirtembergi, porosz, szász bt. a siketnémákat kifejezetten nem említik; a tudomány és gyakorlat, nemkülönben az újabb törvényhozások többsége azonban a körülményekhez képest, a mint oktatásban részesültek, vagy nem, állapotjukat már enyhítő, már mentő körülménynek vették, és veszik, mit magyarázat útján az ABT. 2. §. a) pontjából is: „Ha a tettes eszének használatától egészen meg van fosztva,“ következtethetni; legrészletesebben intézkedik irántuk a szárdinai bt. 97. 98. §. Lsd. thürig. bt. 62., bádeni 77., hassiai 37., nassauai 35., hraunsch. 30., hannoverai 83. Az ausztriai jog magyarázatára nézve Hye: Óst. Strafg. 168. 1. Csatskó: Ausztriai büntetőt, magy. 40.1.
2. A teljes vadság példájául szolgál hazánkban a Hanságban elfogott 8—10 éves, utóbb H an y Istóknak nevezett gyermek, kiről lsd. C s a p l o v i c s: Archív, d. Könfgr. Ungarn I. 162—63. 1. Fényes: Magyarország most, állapota I. (2. kiad.) 288. 1.
3. A tompaelműségnek különböző fokozatai vannak; legfőbb a cretinismus (talókaság), ámbár itt is az illetők, netalán nyert oktatása tekintetbe veendő. Porosz bt. 40., bádeni 75., hassiai 37. stb. az ABT, azokat külön nem említi.
4. Az a g g k o r magában véve nem mentő körülmény, hanem a némely esetben azzal járó teljes eltompulása az elmebeli tehetségeknek; sőt a kánoni jog bizonyos körülmények közt súlyosító körülménynek tekinti: „Ubi senior iuvenibus exemplum ad interitum praebet, ibi districta increpatione feriendus est.“ c. 28. C. H. q. 7. és azzal összehangzólag B o d ó: „Experientia teste a senibus, quandoque promanare iniquitatem; et constatfenultos senes, ordinaria poena fuisse plexos.“ Jurispr. crim. 92. LiAj francia bt, intézkedése mindazáltal, mely a büntetések kiszabásánál

az aggkort tekintetbe veszi, teljes méltánylást érdemel. „Sí la löi mitige la punition infligée au vieillard, cet adoucissement n' est dú qu' á la considération de l' excessive gravité, qui auraient certaines peines, dans leur application á un hómmé d' un age trop. avancé.“ Rossi: Traité 1. 2. eh. 15. Ily értelemben az aggkort törvényszéki gyakorlatunk is tekintetbe veszi.

- 5.A B.J. 73. §. c.) szerint beszámítástól mentek: „A tompa elméjük és a siketnémák, ha elmetehetségeik oly kevésbé vannak kifejlődve, hogy tetteiknek büntethetőségét belátni képesek nem voltak.“

244. §.

HI. Az örüllő és egyéb elmebetegségek, melyek a cselekvőt esze használatától állandóan, vagy időnként egészen megfosztják, azon tettekre nézve, melyek a háborodás idején elkövetettek.

1. Az elmebetegségek természetének meghatározása, az orvostan körébe tartozik, mely még határozott megállapodásra nem jutott; minélfogva a törvényhozás azok" elősorolása által, a bírót könnyen tévedésbe vezetheti, helyesen mondja Köstlin: „Die Aufgabe, diejenigen Krankheitserscheinungen nachzuweisen, welche als Ursachen bleibender oder vorübergehender Geistesstörungen vorkommen, und den Causalzusammenhang im einzelnen Falle zu beweisen, gehört der Medizin. — Die Justiz hat das Recht, diesen Beweis in vollkommener Evidenz zu verlangen.“ System. 150. 1. Nemely fajákat elősorolja Hye: Öst. Strafg. 168. 1. M i t t e r j e g y z. Feuerbach: Lehrb. 90. §. a.)
2. A római jog forrásaiban előforduló kifejezések: furiosi, dementes, mente capti általánosabb jelentőségűek; az újabb törvényhozások is jobbadán általánosabb kifejezéssel élnek, mint a code penal 64., porosz bt. 40., thüringeni 62., braunschweigi 30. §., vagy példaként egyes fajait sorolják elő, mint a württembergi 97., badeni 75., szárdinai 99. §.
3. Az ABT. 2. §. ide tartozó pontjai így szólnak: „a) Ha a tettes eszének használatától egészen meg volt fosztva; b) ha a tett változó elmeháborodás mellett, azon időben, midőn a háborodás tartott követtetett el; a B.J. 73. §. a.): „Az örültek azon tettekre nézve, miket örülségök ideje alatt elkövettek.“
4. Hazánkban a budai jogkönyv 374. ez. már e természeti igazságot kifejezeten megállapítja: „Mann sehoh aber keinen unsynnigen oder törlichen, oder pehaften menschen.-nicht richten, durch keiner sach willen.“
5. A változó elmeháborodás mellett, úgynevezett világos időközben (lucida intervalla) elkövetett bűntetteknél, is, a cselekvő lelki állapotát

- egyáltalán. figyelemre kell méltatni. Ily értelemben nyilatkozik a Praxis Criminalis 44. ez. 4. §. „ Plene amens. puniri non potest; si tamen certa lucida intervalla habeat, et index dubitet, quo tempore delictum contigerit, benigniorem - partem amplectaturöszhangzik a .Const. Crim. Theres. 11, ez. 3.§.

245. §.

IV. Múlándó vétlen .elmezavar, melyben a tettes cselekvényének öntudatával nem bír, ide számítható: a jogos indulat legmagasabb foka, az álom, álmittasság, a l vaj ár ás, némely nevezetesen forró betegségek, és a teljes egészen vétlen részegsége holott az önokozta részegség, mint vi gyázatlanság, könyelműiség eredménye (actio libera in causa, v. ad libertatém relata) a beszámítást végkép ki nem zárja, hanem az abban elkövetett cselekvények mindenkor a vétkesség, (119. .§.) sőt mennyiben a inegrészegedés egyenesen bűnözési czélzattal történt, a körülményekhez képest még a s z á n d é k. o s s á g be tudása alá is eshetnek.

1. Csak némely indulatai az embernek fokozódhatnak az öntudat megszüntetéséig, sőt a régibb írók többsége, fékezésük elhanyagolását v é tk é s sé g ü l r óván fel, csak 4s enyhítő körülményeknek vették; holott az igazságtalan megtámadásból eredt jogos indulat esetében, indoka a vétkesség ellensúlyozásául szolgálhat; péld. az igazságos harag, mély fájdalom, ijedség legfőbb eseteiben; B o d ó szerint: „Commotio et iustus dolor mariti inadulterio uxorem deprehendentis, patria, irreparabile dainnum, aut iniúriam notabilem liberorum aut uxoris, in continenti seu flagranti vindicantis, Seu ulciscentis,“ magyarországi esetet is említvén, hol az atyát a törvényszék ily körülmények közt büntetlennek nyilvánítá. Jurispr. Crim. 104. 1.

2.A római jog a házasságtörés tétlen kapott nőnek, férje és atyja általi megélését büntetlennek tartá, fr. 20—25. D. ad lég. Juh de aduit, nov. 117. c. 15. a német közös jog azt (PGO. 142. 150. ez.) a férj, vagy atyja igaz- i. í.<?ságos haragjánál fogva .megengedi, ugyan arra hatalmazza fel a férjt, hatörvényünk §z. László I, 13. Lsd. K i t o n i c h: Directio methodica

- Cap. 4. quaest. 24. §. 8. A katonai bt. 114. §. pedig tiszteket és tisztiranggal felruházott katonai személyeket, kik mások jelenlétében becsületükben — jogtalanul megtámadtatnak, ha azon sértések akadályozására rögtön fegyvereikkel élnek, és e czélt mádként el nem érhették, és »fegyverek használatában az elkerülhetlen szükség határait túl nem lépték, teljesen bünteleneknek nyilvánítja, egyébként pedig az említett körülményt enyhítőnek nyilvánítja. Lsd. Hy e: Öst. Strafgesetz 194. 1.
3. Az álom, vagy álomilag, mennyiben az abban elkövetett büntett körül, némi vigyázatlanság, gondatlanság jött volna közbe, a vétkeiséget ki nem zárja; mint azt már a kánoni jog. is kijelenti: „Si furiosus aut infans, seu dormiens, hominem mutilum occidit nullam ex hac irregularitatem incurrit,“ cap. un. de homic. in dem, más helyütt a vétkeiség lehetőségét megállapítja: „De infantibus autem qui mortui reperuntur cum patre et matre, et non apparet utrum a patre vel a matre oppressi sint ipsi vel suffocati, vel propria morte defuncti, non debent inde securi esse parentes, nec sine poena.“ c. 3. X. de his qui fii. occid.; sőt hogy itt még a bűnözési szándéknak is lehet helye, mint »részségnél, alig' szenved kétséget. Az újabb törvényhozások között a hassiai 38. és nassaui 36. az álmot kifejezetten, az utóbbi azonban csak feltételesen a mentő körülmények közé számítják.
4. A vélelem, de nem teljes részség ép úgy nem zárja ki a beszámítást, mint a teljes, de vétkes önközta részség; az előbbi azt enyhíti, az utóbbi vétkeiség alapjául szolgál; a bűnözési szándékból történt teljes megrészegedésben elkövetett büntetteket több író (C á r p z o'v, Damhoude r, B odó, Böhmer, Heffter stb.) és újabb törvényhozás, (ausztriai bt. 2. §. e., badeni 76., hassiai 38.) szándékosoknak tudja be; holott ez intézkedést csak a nem teljes részségre nézve igazolhatónak vélem, miután teljes részség esetében az öntudat, hiányánál fogva, az elhatározást és tett között okozatos összefüggést teljesen be nem bizonyíthatni, és annál fogva csak is súlyos vétkeiségnek lehetne helyt adni. Lsd. K ö s l l i n: System. 144. 147. 1. Schnitzer: Üb. Zurechnungsfähigkeit 305. 306. 1. Hy e: Öst. Strafgesetz 171. 172. 1.
5. Hogy az iszaposság, eszelőség (vesania ebriosa, delirium tremens) mint valóságos elmebetegség, a beszámítást kizárja, általában el van fogadva; ellenkezőleg a dipsomania ebriosa, ép oly kevéssé, szünteti meg teljesen az öntudatot, mint az érzéki káprázatok (hallucinatiok); helyesen jegyzi meg K ö s l l i n: „Überhaupt liegt es in dem subjektiven Wesen der Gründe der Zurechnungsunfähigkeit, dass ihnen die Möglichkeit der Annäherung zur Freiheit eigen ist, und dass es daher eine Reihe sogen, zweifelhafter Seelenzustände giebt, welche auf der Gränze zwischen Freiheit-u. Unfreiheit zu stehen scheinen,“ . System. 148,1.
6. A római jog »részséget egyáltalán csak enyhítési körülménynek veszi; fr. 11,-Di- de poenis fr, 12 D. de custod. reor., akánoni jog, a teljes

részegséget mentő körülménynek tekinti, de a részegséget magát vétkül róvja fel: „Si qui per vinum delinquerent, apud sapientes iudices venia quidem facti donantur, séd levitatis damnantur auctores“ c. 7. C. 15. q. 1; c. 9. tit. eod. e nézet a német birodalmi törvényhozásra is volt befolyással, mely a körülményekhez képest a vétkességnek adott helyet; az újabb törvényhozások közül a francia, porosz, hannoverai stb. a részegséget a mentő körülmények közt nem említik, míg mások az elmezavart okozó körülmények közé sorolják, és a mennyiben vétkesség jött közbe, annak beszámítását rendelik.

7. Az ABT. 2. §. szerint a cselekvény be nem számítatik ha c) „A büntetettre való czélzat nélküli teljes megrészegedésben, vagy más elmezavarban, melyben a tettes cselekvényének öntudatával nem bírt, követtetett ela részegség mindazáltal ez esetben, mint kihágás büntettetik, egytől három hónapiglanl fogsággal; ha a részeg tapasztalásból tudta, hogy ittasságban heves indulatoknak ki van téve, fogsága súlyosbítható, és nagyobb büntetkeknél hat hónapiglanl szigorú fogságra emelendő; azonfelül pedig csak a megrögzött részegség, kézművesek és napszámosoknál, kik tetőkön és állásokon dolgoznak, vagy tűzveszélyes dolgokkal bännak, valamint a cselédeknek, kiknek gondatlansága miatt könnyen tűz támadhat, oly esetekben, melyek nyilvánosságuknál fogva jutnak a felsőbbség tudomására, hivatalból, egyébiránt a mesterek és cselédtartók panasza folytán, mint kihágás, egytől nyolcz napi, ismétlés esetében egy hónapiglanl súlyosbítható fogsággal fenýtendők. ABT. 236. 523. 524. §.
8. A BJ. 73. §. b) a beszámítástól menteknek rendeli azokat: „Kik betegség miatt ideiglenesen oly állapotban vannak, hogy tetteik büntetethőségének felfogására szükséges eszmélettel nem bírnak, de csak oly tettekre nézve, miket ezen állapotban követnek el“; a részegséget 83. §. enyhítő körülménynek veszi arra nézve: „Ki teljes eszmélettel nem bírt, szokáson kívül és szándéktalanul megrészegedett; ha a rész 'geskedés azonban egyébként is szokása, vagy czélzatosan, és egyenesen azért élt szeszes italokkal, hogy magát a büntetettre még inkább' felingerelje, a beszámítást enyhíteni nem fogja.“
9. A mondottakból kitűnik, hogy a forrásukra nézve szabad tettek, úgynevezett: *actiones in causaliberae*, vagy *ad libertatem* r e l a t a e, azaz, jogellenes cselekmények, melyek a betudást kizáró, de önokozta állapotban követtettek el, már a szándékosság már a vétkesség beszámítása alá esnek.

246. §.

V. A vétlen tévedés, midőn a tettes cselekvény éré vonatkozik, és annál fogva büntetethőségét fel

nem ismerhette (*error, ignorantia facti*), ámbár a közönségesen vagy hivatásánál fogva különösen megkívántától! gondossággal és figyelemmel élt; a j o g t u datlanság, vagy tévedés azonban, mely a törvény nem tudásából ered, (*ignorantia iuris*) mentő okul nem szolgálhat; mert természeti büntetteknel azoknak felismerhetése a betudatási képességgel jár, mely annak ismeretét, mi általában tilalmasnak és jogsértőnek tartatik, magában foglalja; tételes büntettekre nézve pedig, a törvény kihirdetése folytán, azok ismeretét mindenki nem csak megszerezheti, de megszerezni köteles, és az álladalom törvényei hatályát, egyesek azon gondossága-, vagy jóakaratótól, vájjon azoknak tudomásához jutni iparkodtak-e vagy sem, függővé nem teheti.

1. A v é l l e n tévedés, ha oly körülményeket illet, melyek által a csélekvény büntethetővé válik, a beszámítást végkép, ha olyanokat, melyek azt súlyosabb beszámításává teszik, csak ez utóbbit zárja ki; péld. fiúnak, ki nem tudja, hogy édes atyját testileg sérti, csak a közönséges testi sértés büntette tudható be, és csupán aziránti vétkessége jöhetne a viszonyokhoz képest kérdés alá.
2. A kinek ténytévedése önnön hanyagságából, a kellő figyelem mulasztásából származik, arra nézve ha nem is a szándékosság, de a vétkesség beszámításának van helye. — Mit kelljen a tárgy iránti tévedésről tartanunk, más helyütt érintettük (108. §.)
3. A törvény nem tudása, ugyan ki nem menthető, tekintve azonban a személyeket és viszonyokat némelykor figyelembe veendő, főleg a hol tisztán tételes intézkedések forognak szóban, és a tettes, műveltségi fokozatára felette különböző néphez tartozik; (Wurtemb. bt. 99. ez.) a tökéletes vad-ságban felnőttek azonban más osztály alá tartoznak. (243. §.) Lsd. H e f f e r: Lehrb. 56. §. Köstlin: System. 376.1. Neue Revision. 621. 1.
4. Hogy abüntetés nek vagy mérvének nem tudása a beszámításra és büntethetőségre egyáltalán befolyással nem lehet, a büntetőjog természetéből, alapjából foly; ellenkezőjének állítása a határozatlan büntetések alkalmazását j ogilag lehetetleníténé. (172. §.)
5. A római jog elvül állítá fel, hogy a jogtévedés mentségül nem szolgálhat: „Regula est, iuris quidetn ignorantiam cuique nocere, facti veró* ignorantiam non nocere,“ fr.9, D. de iuris et facti ignor, tekintettel azonban a ter-

mészeti és tételes büntettek (*delicta iuris naturalis* és *civilis*) különbségére, az utóbbiakra kivételeket tett kiskorúak, nők, katonák, parasztokra nézve, (*rustiei*) habár azok- határát egész biztossággal ki nem jelölhetni; az olasz *criminalisták* a jogtévedés kifogását határozottan visszautasíták azokra nézve: „*Quae sunt iure naturali, gentiuin aut divino*“ vagy „*de iure statuario notorio et indubitato* míg a római jog nyomán a régibb német törvényszéki gyakorlat, némely körülmények közt a jogtévedés mentségét elfogadta; azon nézet befolyása alatt ír á B o d ó: „*His annumeranda nimia simplicitas delinquentis, dum provenit ex ignorantia iuris positivi . . . quod tamen non est intelligendum de iis, quae iure naturae et divino prohibita sunt.*“ *Instit. iurispr. crim.* 98.1. A HK. II. 5. ez. az idegenekre vonatkozó intézkedéseit fenebb említettük (101, §. 1.) Az újabb törvényhozások a jogtévedést mentő körülményül rendszerint el nem fogadják, és csak néhányan (würtemb. 99., hannoverai'94.) némi hatását elismerik.

6. A ABT. 3. 233. §. elvül állítja fel, hogy a büntető törvény nem tudása, sem a büntettek, sem vétségek és kihágásokra nézve, mentségül nem szolgálhat; és ugyanazt mondja ki a BJ. 85. §. „A büntető törvények nem tudása senkit a büntetés alól fel nem ment.“

247. §.

A szabad elhatározás vagy cselekedhetés hiányából származó mentő körülményekhez számítandó: VI. Az ellenállhatlan k é n y szer (*vis*), mely vagy p h y s i kai vagy lélekt ani (*psychikai*) lehet; az természeti okokból, akadályokból (*vis maior*), melyeket elhárítani nem lehet, vagy más emberek erőszakoskodásaiból (*vis absoluta*) származhatik, és a kényszerítetre nézve a betudást teljesen kizárja.

A természeti akadályok. legyőzhetlensége, főleg mulasztási büntetteknel szolgálhat mentségül. B a u e r: *Lehrb.* 121. §.

248. §.

A lélektani kényszer, melynél fogva az ember súlyos veszély alapos félelme által elhatározása, cselekvősége szabadságában gátoltatik, vagy mások veszélyes f enyegető,dzé.seibői (*vis compulsiva*), eltűr-

hetetlen gyötörtetéseiből, vagy a körülmények szülte végszükség állapotából veszi eredetét, ez utóbbiban, az ember saját, vagy hozzátartozói élete, mások életével vagy egyéb jogaival kiegyenlíthetlen összeütközésbe jő; az ily állapotban a társas együttlét lehetőségén alapuló jogtörvény hatása megszűnik; az ösztönei által eszméletlenül életientartása minden eszközei megragadására- készített emberre nézve, szabad elhatározásról nem szólhatni, miért is cselekvényei, mennyiben a végveszély jelenleges, bizonyos, és megmentésére csak a kikerülhetetlenül szükséges eszközöket használta, jogilag kimentendők.

1. Belső pszichikai kényszernek nevezik többen azon lélektani li á b Óvodásokat, melyek az öntudat és elmehasználát megszüntetése nélkül, az akaratszabadság hiányát idézik elő, mint az elmezavar nélküli őrgöngés (mania sine delirio), a titkos örütség (amentia occulta), a különböző fizikai és pszichikai okokból származó ellenállhatlan kóros vágyak: pyromynpho-, eroto-kleptomania, satyriasis, gyilkossági őrgöngés, a viselősek vágyai, a honvágy, távozási vágyak (nostalgia, apodemialgia), stb. és azoknak mentő erőt tulajdonítanak; minek alaposan helyt csak annyiban adhatni, mennyiben az öntudatot kizáró elmeháborodásoknak bizonyulnának, (244. §.) egyébként legfőlebb enyhítő körülményeknek tekintethetnek, minthogy ellenkezőleg a legszentebb jogokat veszélyeztető és a büntető hatalmat megbénító eredmények- és következtetésekre vezetnének; mire vonatkozólag Herbst alaposan mondá: „Jedenfalls scheinen die deutschen Gerichtsärzte in der Annahme von Manien des Guten zu viel gethan zu haben, und es musz bei Würdigung ähnlicher Fälle die äusserste Vorsicht empfohlen werden.“ Ost. Strafrecht. I. 58. 1. B l u h m e .pedig: „Jezt wird man sich höchstens unter ganz concreten Umständen darauf berufen dürfen.“ Syst. d. Strafr. 26. Lsd. B a u e r: Lehrb. 121. §. H e f f t e r: Lehrb. 54. §. Köstlin: System. 149.1. Berner: Imput, 73—78. 92—97. 1.
2. A bajnak, mellyel a fenyegetődzés történik, súlyos, jelenleges, elháríthatlan és olyannak kell lennie, mely tekintve a fenyegetettnek viszonyait és személyi minőségét, önelhatározását megsemmisíti; c. 1. 13. C. de transact. c. 7. C. de his quae vi; c. 6. X. de his quae vi. Az újabb törvényhozások közül többen általános kifejezéssel élnek (code pénal 64. ABT. 2.) má-

- sok élet, vagy test-épség (hannoverai 84, württembergi 101, hassiai 39.), mások életveszélyeztető fenyegetést kívánnak (badeni 82.).
3. A felsőbbség parancsa oly psychikái kényszert, rendszerin nem foglal magában, hogy a beszámítást kizárhatná; de ha az illetékes felsőbbségtől a törvényes alakszerűségek-megtartásával adatott, gyakran tévedést szül, és annál fogva az engedelmeskedőt büntetlené teszi; egyébiránt még a katonaságra nézve is az ausztr. katonai bt. 8. §. nyíltan kijelenti: „Előljáró parancsa valamely büntett, vagy vétség betudása alul ki nem ment, ha a törvény arra nézve kivételt kifejezetten meg nem állapít.“
 4. A végszükség alapja terjedelme iránt szétágaznak a vélemények, Kant az abban elkövetett cselekvényeket nem ugyan vétlen, de büntetleneknek mondá, és míg némelyek az abból eredő beszámíthatlanságot csak az élet megmentésére szorítják, mások azt egyéb kipótolhatlan személyjogokra is kiterjesztik, és pedig nem csak magára a veszélyben levő, hanem hozzátartozóira nézve még akkor is, ha a veszélyt önvétke által idézte elő; kivételnek azonban majd mindnyájan helyt adnak azon esetben, midőn az illető az életveszély kiállítására különös jogi kötelezettséget vállalt; mint a szolgálatban levő katonánál; mely kivételt *W é l c k e r* ismét csak az állam szükség jogaiból igazolhatónak tart. Lsd. A végszükség joga czimű értekezésemet az Új Magy. Muzeum 1853-ik évi foly. 469. 1. és Esz-jogi Alaptanom 113—118. §. Előtanom 362—367. §.
 5. A római jogászok elismerek a szükségállapot hatását: „Adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere.“ fr. 3. D. de just. et iure fr. 4. D. ad. lég. aquil. a kánoni jog nyíltan kijelenté: „Necessitas non habet legem“ c. 11. D; 1. de consecr. c. 4. X. de reg. iuris; hason elvekre akadunk a német közös büntető jogban (PGO. 166. ez.) és az újabb törvényhozásokban, az élet, vagy élet és test (Leib und Leben) megmentésére nézve, már nagyobb, már kisebb terjedelemben; jobbadán akkor, ha az illető önvétke nélkül jutott a végszükség állapotjába. Würtemb. 106., hassiai 45., badeni 81., hannoverai 84., braunschweigi 34., thüringeni 65., szász 92.
 6. Az ABT. 2. §. 9, egész általánosságban a beszámítást megszünteti, ha: a tett ellenállhatatlan kényszer folytán követtétt el;“ mit aztán aphysikai és psychikai kényszerre egyaránt értenek magyarázóí, és a szükség állapotára határozottan alkalmazá a legfelsőbb törvényszék 1852. junius 11. és jul. 22. döntvényeiben; *H e r b s t*: Entscheidungen d. ob. Gericht. §. 2. A végszükség esetére vonatkozó nevezetes tárgyalást az északamerikai szövetségi törvényszék előtt közöl Marquardsen: Neues Arch. d. Criminalr. 1857. 396. 1.
 7. A BJ. 73. §. A beszámítástól menteknek nyilvánítja: „d) Kiket a törvényszegések elkövetésére, vagy ellentállhatatlan külső erőszak vagy fenyegetések kényszerítettek. A fenyegetés azonban csak úgy tekintetik kényszerítőnek, ha az a fenyegetődnek, vagy a 72, §. szerint hozzátartó-

inak testére vagy életére nézve, valamely egyébként el nem hárítható súlyos veszélylyel volt összekötve, e) Azok, kik a törvénszegést csak azért követik el, mert valamely életveszélylyel fenyegető szükségből, melybe büntetlenül kerültek, magokat vágy olyanokat, kik a 72. §. szerint hozzátartozóiknak tekintendők, egyébként kiszabadítani képesek nem voltak.“ A B.J. 72. §. egész terjedelmében közöltük 143. §. 9.

249. §.

Végül mások erőszakos megtámadásából ered: VII. A vétlen önvédelem mentő körülménye (*ius inculpatae tutelae*), mint az embernek, a természeti igazságon gyökerező védjoga, igazságtalan más módon elháríthatatlan megtámadások ellen; felületeihez a támadás tekintetéből tartozik: hogy az jogtalan (HI. 21. §. 3. HI. 22. §. 1. 3. és 24.) jelenleges (HI. 21. §. 5. 6. 22. §. 1. 23.), a megtámadott saját vagy mások személye, vagyona ellen irányozva legyen (HI. 21.22.24.); a v e d e l e m szempontjából pedig, hogy a támadás csak erőszak által legyen bizony elhárítható; kellő mérséklettel használva, csupán a fenforgó viszonyoknál szükséges eszközökre (*moderamen inculpatae tutelae*) szoríttassék (HI. 22. §. 5.); ellenkező esetben, az határainak túlhaladtával, vétlen lenni megszűnnék, (*deculpata tutela*) és a körülményekhez képest a szándékos vagy vétkes jogsértés beszámítása alá esnék.

1. A vétlen önvédelem a szükségállapot mentségétől lényegesen abban különbözik, hogy amaz mások igazságtalan megtámadásában gyökerezik, mely ez utóbbinál, hol valóságos összeütközés támad, hiányzik. H e f f e r: Lehrb. 41. §. A b b e g: Lehrb. 169.1.
2. Az önvédelem tárgy i l a g véve a jog természetéből folyó kényszer fogantatása, miért is azt mindenütt elismerve találjuk: „Vim vi repellere omnes leges et omnia iura permittunt.“ c. 18. X. de homicid.; alanyilag azonfelül a megtámadás okozta szorongatásban találja igazolását, minél fogva többen azt a lélektani kényszer esetei közé sorozzák, mint az A.B.T. nyomán Hy e: Öst. Strafg. 198. 199. 1. sőt Qey er tárgyas önállóságát egészen kétségbe vonja.

3. Miután a vétlen önvédelem csak jogtalan támadás esetére igazolható, a jogos védelem ellen annak, míg korlátái közt marad, helye egyáltalán nincs, és így jogösszeütközésről tekintetben nem is szólhatni. H e f f t e r: Lehrb. 43. §.
4. A már múlt sértésre a dolog természeténél védelmi kényszer nem alkalmazható: „Differentia est inter defensam et vindictam: quia defensiva fit in continenti, vindicta autem post moram inferitur.“ HK. m. 21. Isd. 69. 164. 8.
5. A s z e m é l y elleni támadás az élet, testépség, becsület vagy szabadság ellen irányulhat; becsület tekintetéből a tettleges bántahnak és szemérem megtámadásai ellen, általában elismertetik, kételyesebb, vajjon szóbeli vagy jelképies sértéseknél van-e alkalmazása, minthogy némelyek szerint azok csak befejezetten válnak külsőleg észlelhetőkké, és az elégtétel utólag is eszközölhető (Feuerbach, Jarcke, G r ó l m á n n, Martin stb.): de mindkét ok alaptalanságát többen vitatják; (H e n k e, B a u e r, H e f f t e r, K ö s t l i n stb.) hogy a párviadal azonban azért nem igazolható, a vétlen önvédelem kellékei és feltételeiből foly. Lsd. H e f f t e r: Lehrb. 43. §. K ö s t l i n: System 82. 83. 1. H y e: Öst. Strafgezetz 200. 1.
6. Vannak, kik a vagyona nézve a vétlen önvédelmet csak általában, vagy a fenforgó viszonyoknál fogva visszaszerezhetetlen jószágra szorítják, míg mások dolgok védelmére annak egyáltalán helyt nem nem adnak; azáltal azonban a jogi és erkölcsi szempontot összetévesztik, mire már Verbóczy: ÜL 21. §. 4. utalt.
7. Az önvédelem teljesen igazoltnak tekinthető, ha összerű esetben a hatóság oltalmát igénybe venni nem lehetett, és a menekvés egyedül becsutelen futás által történhetett; mit némelyek, csak őrt álló katonák és tisztekre alkalmazhatónak, a többiekre pedig a futást mindig megkísérlendőnek tartják; de ellenkezőleg nyilatkozik és pedig még a lelkiismeret szempontjából is a HK. IH. 21. §. 4. „Quia si aggressor cum h o n o r e et saluatione personae suae aggressorem evadere poterit, tunc evadere et minus malum, ne maius sequatur evitare tenetur.“ hasonlólag a PGO. 140. ez.
8. Miután szigor uabb eszközök szükségeseeknek nem tekinthetők, ha enyhébbek elégségeseknek mutatkoznak, ez utóbbi esetben azok alkalmazása, a vétlen önvédelem határain túl csapongana; míg a szükséghez képest, még az -igazságtalan megtámadó megsebzéséig, sőt megöléséig is terjed. HI. 22. §. 5.
9. Hogy más személy segítségére is a védelem eszközeit alkalmazhatni, általában el van ismerve, nyíltan kijelenti azt a IH. 24. ez. Ki oly személyt segít, kit az önvédelem nem illet, vagy annak határain már túl ment, az a körülményekhez képest a tévedés vétkesség vagy szándékosság körüli elvek szerint megítélendő. K ö s t l i n: Neue Revision 736.1.

10. Hogy az önvédelem Határainak áthágásánál a támadás helyét, idejét, körülményeit, a megtámadó és megtámadott személyiségét,¹ kellő tekintetbe és a szerint cselekvényeit enyhébb beszámítás alá venni kell, az igazság mulhatlan, az újabb törvényhozások áltl is szentesített következményei közé tartozik.
11. Mind a római jog, mind a kánonjog, az önvédelmet egész terjedelmében elismerik; a németréigibb törvényekben azt körülíró számos részletes intézkedésekre akadhatni, míg a Carolinában e jog körét teljesen megóva találjuk; az újabb törvényhozások, mentő erejét általában elfogadják, csak-hogy kiterjedését, főleg a vagyon és becsület tekintetéből már tágasbra, már szűkebbre szabják. Porosz, bt. 41., szász 91., hannoverai 7S—81., württembergi 102—105., badeni 89—94., thüringeni 66—67. stb.
12. Az ABT. 2. §. g) a vétlen védelemnek akkor ad helyet: „Ha a személyek, az idő, a hely minőségéből, a megtámadás módjából, vagy más körülményekből alaposan lehet következtetni, miszerint a tettes csak a szükséges védelemmel élt a végett, hogy az élet, szabadság vagy ' vagyon jogellenes megtámadását magáról vagy másokról elhárítsa.“ A védelem, határainak átlépése rémulés, félelem, ijedtségből, ha emberhalál következett, mint vétség hat hónaptól egy évigleni szigorú, ha súlyos testi sértés keletkezett, egytől hat hónapigleni, ha kisebb sérelem történt, három naptól három hónapigleni fogsággal, vagy 5—500 forintigleni bírsággal fenytendő. ABT. 2. 335. 430. §§.
13. A BJ. 73. §. f.) a mentő körülmények közt a vétlen önvédelmet is „törvénszabta korlátái“ közt említvén, azt megengedi tetteges és erőszakos megtámadás ellen, mely jogtalanul a megtámadott személye ellen intézeteit, életére, testére, szabadságára, becsületére veszélyt hozó lehet, vagyona jogtalan elvételére, vagy megrontására, udvara, háza, lakása erőszakos megrohanása vagy betörésére irányul, midőn sem a hatóság felhívása, sem más hatalmában levő eszközökkel a fenyegető veszélyt el nem háríthatta. Áthágja annak korlátait, ha szükségtelenül keményebb vagy éppen életveszélyeztető eszközökhöz nyúl, a védelemben szándékosan megszzeb ment, mint célja megkívánta, vagy tudva, hogy a támadás személye ellen nem intéztetik, az okozható kár pedig csekélyebb, mintsem hogy a megtámadó súlyos megsebesítését vagy ölését menthetné, mégis életveszélyeztető eszközöket használt; — ha azonban a körülményekből kiviláglik, hogy a megtámadás miatti félem vagy ijedtség eszméletét annyira megzavarta, hogy a védelem más eszközeiről gondoskodni képes nem volt, beszámítás alá nem esik; és ezen jogok és szabályok kiterjednek arra is, ki más személyét vagy vagyonát védelmezi, védelmezni segíti, nemkülönbön arra, ki udvarából, házából, lakásából a már berontott megtámadót elkergeti, vagy tulajdonát, melylyel az távozni készül, visszaveszi; végül a vétlen önvédelem igazolta cselekvés mindazon következményei,

melyek el nem kerülhetők szintén büntetlenek maradnak. BJ. 75. 76. 77. 78. §.

14. A mentő körülményeket tárgyzó gazdag irodalom közül, a törvényszéki orvostanról, lélektan és beszámításról szóló általános munkákon kívül említjük:

Thomasius: Tractates de iure circa somnum et somnia. Halae. 1687.

2. kiad. 1723.

Biedermann: De eo, quod iuris est circa ebrios. Alt. 1742.

Alberti: De imputativitate. Goetting. 1745.

Nettelbladt: De necessitate eiusque in iure effectu. Halae. 1752.

Westphal: Grundsätze v. rechtl. Beurtheil. der aus d. Hitze d. Zorns unternomm. Handl. Halle. 1784.

Schott: Dissert, de ignörantia populi circa poenas, vim earum impedit. Lips. 1788.

Kresz: Vom Recht der Taub- u. Stummgeborenen. Heimst. 1792.

Hoffbauer: Untersuch, üb. Krankheiten d. Seele. Halle. 1802—3. II. kötet.

Psychologie in ihrer Hauptanwend. auf d. Rechtspflege. Halle. 1808.

Grattenauer: Über die Nothwehr. Breslau. 1806.

Franke: Dissert, qua potiora doct. de animi morbis capita novo exam, subjiuntur. Lips. 1811.

Haslam: Considerations on the moral management of insane persons. Lond. 1817.

Heinroth: Lehrb. d. Störungen d. Seelenlebens. Leipzig. 1818. II kötet.

Lehrb. d. Seelengesundheitskunde. Leipz. 1823—4. H kötet.

„Grundr. d. Criminalpsychologie. Berlin. 1833.

Bang: Dissert, de moderamine inculpatae tutelae. Havniae. 1819.

Burbom van Sloterdijk Spec, iuridic. de necessitate iure. Gron. 1821.

Neumann: Krankheiten d. Vorstellungsvermögens. Leipz. 1822.

Guyot: Diss, inaug. de iure surdo-mutorum. Groeningae. 1824.

Mittermaier: Dissert, de alienationibus mentis, quatenus ad ius crimin. spectant. Heidelb. 1825.

„De principio imputat. alienat. mentis. Heid. 1837.

Bruberger: De ebrietate eiusque causis. Berol. 1827.

Esquirol: Handb. zur Erkenntniss u. Cur d. Seelenstörungen mit Zusätzen v. Heinroth. Leipzig. 1826.

Groos: Untersuch, üb. d. moralisch, u. organisch. Bedingungen d.

Irrseyns u. d. Lasterhaftigk. Heid. 1826.

Mansfeld: Aérztl. Andeutung, z. e. näh. Bestimmung, d. bürg. Standp. d. Taubstummen. Heimst. 1828,

- Weber: Handb. d. Anthrop. m. vorz. Rücksicht auf Strafrechtspf. Tüb. 1829.
- Rennenkampf: Dissert. de incendii excitandi cupiditate. Dorpat. 1834.
- Van Hees: De iuris absoluti usu ex necessitate moder. Trai. ad. Rhen. 1834.
- Frid reich: Syst. Handb. d. gerichtl. Psychologie. Leipz. 1835. 3. kiad. Regensb. 1853.
- Elleneet: Dissert. de minöre aetate noxam et poen. minuente. Trai. ad Rhen. 1839.
- Marc: De la folie consid. dans ses rapports avec la quest. medico-iudic. Paris. 1840. H. köt. németül Idelertő 1. Berlin. 1843—44. II. köt.
- H p h n b a u m: Psychische Gesundheit und Irrseyn in ihren Übergängen. Berlin. 1845.
- Levita: Das Recht d. Nothwehr. Gieszen. 1856.
- Geyer: Die Lehre von der Nothwehr. Jena. 1857.
- I d e l e r: Lehrb. d. gerichtlichen Psychologie. Berlin. 1857.
- Spielmann: Diagnostik d. Geisteskrankheiten. Für Aerzte u. Richter. Wien. 1858.
- G ü n t n e r: Seelenleben d. Menschen in Bezug aif Zurechnung. Wien. Prag. 1861.
- Berner: De impunitate propt. summám necessit. proposita. Berol. 1861.
- Wessely: Befugnisse d. Nothstandes u. d. Nothwehr. n. öst. Rechte. Prag. 1862.

MÁSODIK TAG.

Enyhítő körülmények.

250. §.

Enyhítő körülmények azok, melyek a büntett beszámíthatását teljesen ugyan ki nem zárják, de akár az öntudat vagy akarat korlátozásánál, akár a cselekvény minőségénél fogva annak bűnösségét kisebbítik; miért is alanyi és tárgyiakra osztatnak.

1. Miután a büntett tényálladéka részint tárgyi, részint alanyi kellékekből áll, a beszámítást enyhítő okok és körülmények is, ily módon osztályozhatók.
2. Azonfelül az enyhítő körülményeket általános és különösökre, megelőző, egyidejű, utólagosok, igenleges, nemlegesekre osztják. Häberlin: Grunds, d. Criminalr. I. 90. 1.

3. Az enyhítő körülményeket a tudomány és annak nyomán több törvényhozással (badeni, hannoverái, braunschweigi stb.) szorosb értelmű enyhítő és leszállító körülményekre, osztják (Milderungs-Minderungsgründe), azok meghatározott vagy viszonylag határozatlan büntetéseknel (172. §.) a bírót felhatalmazták, hogy a kiszabott törvényes mértéken alul szabhassa meg a büntetést, míg az utóbbiak egyedül arra jogosítják, hogy viszonylag Jiatározatlan büntetésnél a törvényes határokon belül, a legalsóbb mértékhez (minimum) közeledhessék, vagy azt alkalmazhassa; míg többen a felosztást, mely a meghatározott büntetések iránti kérdéssel szoros összefüggésben van, helytelenítik, nevezetesen Herbst önkényesnek állítja; (Ost. Strafr. I. 134. 1.), ésKöstlin helyesen jegyzi meg: „Beiderlei Gründe wirken bei allen Verbrechen gleichmässig, und die Schärfungs-Milderungsgründe sind nur eben potenzierte Erhöhungs- und Minderungsgründe.“ System. 599. 1.
4. Hazánkban törvényszéki gyakorlat folytán a büntetések meghatározása jobbadán a bíró bölcs belátása szerint történvén, az'enyhítő és leszállító körülmények megkülönböztetésének gyakorlatijelentősége nincs, az ABT. el nem fogadta: „Diese an sich willkührliche Unterscheidung ist der Gesetzgebung in Österreich völlig fremd, und es werden von derselben beiderlei Umstände mit dem gemeinsamen Namen Erschwerungs- und Milderungsumstände-bezeichnet (H e r b s t: id. műnk. I. 134. 1.) a BJ. miután törvényes minimumot nem ismer, el nem fogadhatta; miért mi is azt e helyütt mellőzendőnek tartjuk; a bíró rendkívüli enyhítési, büntetés-változtatási jogáról annak helyén szólándván.
5. A francia törvényhozás (1824. jun. 25. 1832. april. 28.) az esküdteket felhatalmazta, hogy bünösségi határozatukban enyhítő körülmények léteiet említhessék (cir^oonstances attenuantes), mely esetben a bíró enyhébb büntetés kiszabására köteleztetik.

251. §.

Az alanyi és, pedig öntudatra vonatkozó enyhítő körülményekhez számítható: a fiatalkor, az érettebb megfontolás hiányánál fogva; határát törvényeink ugyan meg nem szabták, de a gyakorlatnál fogva a huszadik év betöltéséig, valamint az ABT. szerint is, enyhítő hatásúnak vétetik, míg a BJ. azt atizenyolczadik évre szorítja; (ABT. 46. §. a) BJ. 83. §.); a gyenge vagy tompaelmőség, betegségek, siketnémaság, elhanyagolt nevelés, közös emberi

érzésből származott, főleg a sértett félingerléséből eredt heves indulat; a nem teljes, kiválólag vétlen részegség (245. §. 4.); mennyiben ezen okok és körülmények az öntudat tisztaságát elhomályosítják, de meg nem szüntetik (ABT. 46. §. BJ. 83. §.)

1. Hazánkban a törvény s felsőbb rendeletek az értkort (annus discretionis) főleg vallási ügyekben, atizennyolczadik évre teszik (1844. 3. Hl. 1796. junius 7. 12,126. sz.) ezen év a testifenyíték alkalmazására is bir némi hatással, (198. §.); a bűn enyhítésére nézve azonban a huszadik évet támogatják a rögtöneljárasi szabályrendeletek (1813. és 1841. V. §.,2. 1346. Hl. 4.), melyek szerint 20 évet el nem ért ifjak a rögtönbiróság illetékessége alul kivétnek; és habár az 1862. szabályzat 16. §. tizenkilencz évre szállította, a közgyakorlatra mindeddig módosító befolyással nem volt. Lsd. a hétszemélyes tábla ítéletét Nagy Orzse főbenjáró, s a kir. tábláét Markó József bűnperében. Törv. Csarn. 1862. 49. sz. Hogy a bíróságok az aggkort is. enyhítő körülménynek veszik, fenebb megérinttük. (243. §. 4.)
2. Az ABT. a huszadik évet általános enyhítő körülményül veszi; azonfelül ezen évet még el nem ért bűnösök a halál vagy életfogytiglani börtönbüntetés helyett tíz, és húsz év közötti súlyos börtönre_ ítélendők. ABT. 52, ABP. 285. §.
3. A római jog a kiskorúságnak (minor aetas) enyhítő befolyást tulajdonított, fr. 108. D. de reg. iur. fr. 31. §. 1. D. de minor. a PGG. 179. a fiatal kort általában említi; az újabb törvényhozások között csak a braunschweigi bt. a kiskorúság éveit veszi tekintetbe, míg a porosz, hannoverai, würtembergi 16, szász, bádeni, thiiringeni, hassiai 18 évre szabják a beszámítás enyhítését; a szárdinai 21 éven alul a rendes büntetésnek helyt nem ad. H e f f e r: Lehrb. 104. §.
4. Az indulattól (affectus, motus animi) különbözik a szenvedély (passió animi); „Az indulat, Purgstaller szerint, heves érzet és vágy, a szenvedély uralkodó hajlandóság; az indulat szikraként lobban fel, de hamar el is alszik, például a harag; a szenvedély lassan fészkel be magát,de kiirthatlan, például a boszuvágy; az indulat az eszmélést rövid időre háborgatja, a szenvedély az értelmet megvesztegeti úgy, hogy az értelem tanakodik és tervez, de a szenvedély javára.“ Lélektan 165. §. miért is az előbbi, de nem az utóbbi, melyet fejlődésében gátolhatni, gyengíthetni, enyhítő befolyásúnak vétetik.
5. A BJ, 84. §. az örültséget is, ha azon fokon nincsen, hogy minden beszámítást megszüntessen, enyhítő körülménynek veszi (244. §.); a részegségről részletesebben fenebb szólottunk; (245. §.) hogy gyakorlatunk szerint enyhítő körülménynek vétetik, a törvényszékek Ítéletei bizonyítják.

252. §.

Az alanyi főképp az akaratra ható enyhítési okok közé számítható: a csábítás, unszolás, fenyegetés, pár anes oly személy részéről, kinek a törvényszegő egyébiránt engedelmességgel (248. §. 3.) tartozik; a nyomasztó szükség és szegénység, a kínálkozó, mások gondatlanságából inkább felmerült, mint szándékosan keresett alkalom, a kötelességek összeütközése, végre az akarat gonoszságának, veszélyességének kisebb fokozatát bizonyító körülmények, u. m. a bűnös fedhetlen előélete, önkényes tartózkodása nagyobb haszontól, és tetemelesebb kár okozásától, társainak attól vagy nagyobb kegyetlenségtől visszatartóztatása, tevékeny buzgalom a büntett káros következményei elhárítására vagy kisebbítésére, önfel jelentése mielőtt büntette felfedeztetett, büntettének előbb, mint rábizonyult töredelmes bevallása, büntársainak felfedezése.

1. A szükség és szegénység, leginkább azok elhárítására irányzott merényleteknél szolgálhat enyhítésül.
2. A kötelességek összeütközésénél a büntettnek nem szabad nyíltan felvállalt kötelezettséggel ellentétben lennie, mert ez utóbbi körülmény súlyosítónak tekintetnek.
3. Több író B a u e r, K ö s l i n, S z o k o l a y stb. a fedhetlen előéletet nem tekintik enyhítő körülménynek, törvényszéki gyakorlatunk azonban ép úgy, mint az ABT. a württembergi bt. 109. hassiai, 121. badeni 182. azt olyannak veszik. Lsd. Törvényszéki Csarnok. 1862.6. sz. 1863. 49. sz. stb.
4. A felhozott enyhítő körülményeket jobbadán az ABT. és BJ. is elfogadják; azokhoz az ABT. 46. §. még adja: i) „Ha már elrejtve volt büntetéseket fölfedezett, azoknak kézrekerítésére alkalmat és eszközöket szolgáltatott, k) Ha az ő bűne nélkül hosszúra nyúlt vizsgálat miatt hosszabb ideig volt fogva.“ A BJ. 83. §. „Ha büntette a teljes bevégzés után legalább öt évig fel nem fedeztetvén, azalatt magát minden tekintetben

fedhetetlenül viselte, és az okozott kárt is lehetőségig megtérítette.“ 91. §. pedig: „Azon kínzások, melyeket a törvényszegő azoktól szenvedett, kik az elkövetett bűntettet rajta magok hatalmával törvénytelenül akarták megboszulni, és azon fogság, melyet a büntető eljárás alatt a végítéletig kiállott, büntetése kimérésénél tekintetbe fognak vétetni.“

Hogy az önvédelem ha egészen vétlen nem volt is, a beszámítást enyhíti, már fenebb érintettük (249. §. 10.) éa azt a BJ. 84. §. kifejezetten elismeri.

253. §.

A tárgyi enyhítő körülmények közé számíttatik a bűntette! járó veszély, sérelem vagy okozott kár csekélysége, az utóbbinak tökéletes megtérítése, mely a bűntett tárgyi elemét a sértett félre nézve teljesen elenyészte!vén, a beszámítást is leebb szállítja.

1. Hogy az ABT. a bűntett teljes be nem fejezését is az enyhítő körülmények közé sorolja, onnan veszi magyarázatát, hogy a bűnkísérletre rendszerint ugyanazon büntetési szabványt állapítván meg, mint a befejezett büntettre, a foganatosítás elmaradását enyhítésnek vette. (134. §. 4.)

2. A kárpótlás, mint enyhítési körülménytől különbözik az ABT. és más újabb törvényhozások azon rendelete, melynél fogva a tolvajság és sikkasztási bűntettnél, ha a tettes tevékeny bűnbánata által indítatva a feljelentés előtt teljes kárpótlást nyújt, büntelenné lesz, miről a különös részben bővebben szólandnk.

3. Az érintett enyhítő körülményeken felül, még mások is említettnek, sőt részben gyakorlatban is voltak,- mint a büntetés nagyságának nem tudása, a bűntett teljes tényálladékának hiánya, bűnözési szokás bizonyos helyen vagy vidéken, a sértett fél közbenjárása, a tett szerencsés eredménye, a tettes ügyessége, javulásának reménye, polgári állása, érdemei, a nőnemmel járó gyengeség, a büntettesek nagy száma, a büntettes' számos családja, leány .ajánlása, hogy a bűntevőhöz feleségül megy, megtérés a keresztény vallásra, idegen fejedelmek, bibornokok, követek átutazása, közbenjárása, intercessio paterna, ruptio laquéi, az elévülési idő részleges eltelte stb., melyek közül az utolsó legtöbb alappal bir. (252. §. 4.) Ha számosabb vádlott vonatott egyszerre a rögtönítelő bíróság elé, és a teljes szigor alkalmazása szükségételen, csak a leg súlyosabban terheltekre mondanó ki a halálbüntetés az 1862. rögtön eljárása szabályzat 32. §-sa szerint.

4. Tiraquellüs: De poenis legum temperandis aut remittendis. Vénét. 1506. 2. kiad. Lugd, 1662.

- H a g e m e i s t e r: De causis mitigandi poenarum. Argent. 1660.
 S c h r a g i u s: De mitigatione poenar. Argentor. 1689.
 B r a n t s o n.: De mitigat. et remissione poenar. Lugd. Bat. 1724.
 S t r e c k e r: De potest. iudicis poenas mitigandi. Erford. 1733.
 S t o l z e: De eo quod iustum est in defensione inquis. ex capite imbecillit. Erford. 1743.
 B a n i z z a: De causis poenam mitig. augentibus et cessare facient. Virceb. 1744.
 R e i n h a r d t: De causis ex quibus iudex falso potestatem mitigandi poenas sibi arrogat. Erford. 1752.
 H e i s t e r: De iustis poenam mitigandi causis. Halae. 1752.
 R o m m e l: De temp, poena ob imbecillitatem intellect. Lipsiae. 1755.
 H o f f m a n n: De poena ordin. nonnunq. mitiganda. Lips. 1762.
 M ü l l e r: De causis mitigandi poenam. Cob. 1777.
 F e u e r b a c h: De causis mitigandi ex capite impeditae libertatis. Jenae. 1799.
 R e i n d l: Über Schärfung u. Minderung der Strafen. Landshut. 1811.
 D r a c k e n s t e i n: De causis poenam mitigantibus. Trajcti. 1823.
 B e s s e r e r: Dissert, de mitigat. poén. iur. crim. rom. Heidelb. 1827.

HARMADIK TAG.

Súlyosító körülmények.

254. §.

Súlyosító körülmények azok, melyek a bűntett beszámítását akár a tettes, akár a tette vonatkozó okoknál fogva öregbítik.

1. Az enyhítő körülményekre vonatkozó felosztások alanyi, tárgyi, általános, különösökre stb. (250. §. 1. 2.) alkalmazásukat itt is lelik.
2. Az enyhítő és leszállító körülmények közt tett különbséghez képest, a súlyosítók, szigorítók és nehezítő vagy felemelőkre osztatnak (Strafschärfungs-, Straferhöhungsgründe), mintatörvényes büntetés túlhaladását, vagy a törvényesen meghatározott büntetés legfelsőbb fokozatához (maximum) közeledést, vagy annak alkalmazását igazolják, az elsőkhöz a legtöbb törvényhozások, a visszaesést számítják. H a b e r l i n: Grundsätze des Criminal: . I. 87—92. 95—96.1.
3. "Ezen különbség az enyhítő körülményeknél említett okoknál fogva (250. §. 4.) hazánkban gyakorlati jelentőséggel nem bír; hasonlólag az ABT. szerint, mely a törvényesen megállapított büntetésmérték túlhaladtál meg

nem engedi: „Súlyosításnál sem mindegyik büntetettre határozott büntetés neme meg nem változtathatók, sem az a törvényesen kimért időtartamon túl meg nem hosszabbíthatók.“ 49. §. A B.J. szerint pedig a büntetés a törvényben meghatározott legnagyobb mértéken túl nem terjedhet, kivéven az ismétlés, a szorosabb értelmű bűnhalmazat és visszaesés eseteiben B.J. IS. 86, 88. 93. §.

4. Hogy a törvényekben kifejezetten megérintett eseteken kívül, a büntetést törvényes mértékén felül meg nem súlyosíthatni, általán el van ismervé.
B a u e r: Lehrb. 135. §.

255. §.

Tekintve a tettes személyét, a beszámítást súlyosabbá teszi: az érettebb megfontolás, szándékosabb előkészület, a tettet szülő indokok és szenvedélyek aljassága,, elvetemültsége, a legyőzendő akadályok, a visszatartóztató okok, a sértett kötelességek nagyobb száma, ez utóbbiak szentsége a sértőnek közelebbi viszonya a sértetthez, nagyobb műveltsége, vakmerősége, álnok-sága, kegyetlensége, melyet tette elkövetésénél tanúsított, megrögzöttsége a bűnös irányban, miért is erkölcstelen rossz előélete, a bűnhalmazat, visszaesés, másoknak elcsábítása, bűn-szövetség, bűnbanda létesítése, mindannyi okai a beszámítás súlyosbulásának.

1. A római jog szabálya: „Omnia admissa in patronum, patronive filium, patrem, propinquum, maritum, uxorem caeterasque necessitudines gravius vindicanda sunt, quam in extraneos.“ fr. 28. §. 8. D. de poenis, a kötelék szentségét súlyosító körülményül tüntetett fel, ugyanazon elvből indul ki B.J. 80. §., midőn a valakibe helyezett bizalomnak megcsalását súlyosítási oknak említi.
2. A családi kötelék, mely személy, ellen irányzott büntetteknel méltán súlyosításul vétetik, a vagyoniaknál, különösen a lopás, sikkasztásnál a családi viszony bensőségénél fogva enyhítőnek tekintetik. ABT. 189. 463. §. B.J. 306. §. Porosz bt. 228. 229., hannoverai 318., württembergi 339. stb.

3. Az említett súlyosító körülményekre nézve az ABT. és BJ. tartalma is megegyeznek, az előbbi 44. 45. §. különösen felemlíti a bünszerzőséget, felbojtást és főczinkosságot, és ha a vádlott a vizsgálat alatt a bírót hamis körülmények közhölása által megcsalni igyekszik, az utóbbinak 83. § pedig: „Minél erősebb s hatalmasabb volt a törvényszegő, s minél gyengébb tehetlenebb, s szegényebb volt a sértett fél.“

256. §.

Tárgyilag súlyosítják a beszámítást az okozott kár, sérelem, vagy a tettel összekötött veszély nagysága, egyesekre és a közbátorságra nézve; a tett a lattomossága, az ellene alkalmazható elővigyázatnak, elhárításának, kinyomozásának nehézsége, a tárgy vagy hely szentsége, védtelensége, kiválóbb minősége, a bűncselekvény elkövetésének ideje, főleg ha közcsapás vagy Ínség alkalmával mérnyeltetett, végre az általa okozott botrány nagyobb fokozata.

1. A tárgyas súlyosító körülmények közé számították, a német közös jog elvei szerint (PGO. 131. ez.), a büntett nagy elharapódzását valamely vidéken, mit az újabb törvényhozások ugyan mellőznek, de rendkívüli eljárás alkalmazásának okául szolgálhat és szolgál is. Rögtönelj. szab. I. §. 1. ABP. 397. §.

2. Richter: De aggravatione delictorum. Jenae. 1664.

Treiber: De aggravatione delictor. Altorf. 1668.

Ziegler: Theorie d. Strafschärfung. Heimst. 1806.

Harmadik cím.

A beszámítás különös szabályai.

ELSŐ TAG.

A szándékosság, vétkesség, bUnkísérlet beszámítása.

257. §.

A kifejtett általános szabályok szerint, a beszámítás a tett súly a és tettes szabadságához képest,

már enyhébbé, már súlyosabbá alakulván, azok előforduló esetben a bűncselekvény különböző módosításaihoz (113. §.) alkalmazandók.

258. §.

A szándékosság súlyosabbbeszámításua vétkeknél, minthogy annál az elhatározás magára a büntetettre irányul; fajai közül a határozott a határozatlannál, a megfontolt a rögtönösnél, a folytatott a félbe szakasztottnál esik nagyobb beszámítás alá. (114-117. §.)

1. Hogy mindezen esetekben abüntett tárgyas nyomadékára, az összerűen előforduló enyhítő és súlyosító körülményekre ügyelendő, a beszámítás általános szabályaiból foly.
2. A kik büntetteknél egyedül s kiválólág a tárgyi mérvet veszik tekintetű, e, a vétkeknél eredt bünteteket, a szándékosakkal majdnem egyenlő bűnösségünknek vélik, holott az alanyi nyomadék fontosságát kétségbe nem vehetni (110. §.) B a u e r: Lehrb. 91. §.
3. A megfontolt és rögtönös szándékosság közti különbség az emberi élet elleni büntetteknél, mind hazai, mind több újabb törvényhozás szerint magára a büntett tényálladékára fontos befolyással van. 1486. 51. 1492. a82. Porosz bt, 176—79., hannoverai 230. 231. badeni 209. 210. BJ. 108. 112. §.
4. A BJ. 39. §. szerint „A büntető törvény elleni szándékos cselekvésnek, vagy mulasztásnak, mindazon bekövetkezett eredményei, melyék a törvényszegőnek célzatában voltak, szintén szándékosoknak tekintendők.“

259. §.

A vétkeknél bűnössége a köteles gondosság, vagy vigyázat elhanyagolásán alapszik (119. §.), miért . is forrásai, fokozatai kellő tekintetbe vételével a közeli (tudatos), a távolinál (nem tudatos), a súlyos az enyhénél szigorubb beszámításu (120. 121. §.)

1. Hogy a súlyos és enyhe vétkeknél közti határvonal általában, és tárgyilag biztossággal alig meghatározható, leginkább összérű körülményektől függ, fenebb már megérintettük. (121. §.)

2. A vétkesség súlyosabb beszámítását előidéző, a dolog természetéből folyó okokat részletesen elősorolja a BJ. 42. §., melyet fenebb 121. §. 5. egészen közlöttünk.

260. §.

A szándékossággal vegyes vétkességnél (122. §.) azon tette nézve, mely a cselekvő célzatában volt: a szándékosság, az ellen bekövetkezett eredményére nézve pedig a vétkesség beszámításának van helye.

Hogy a betudást kizáró, de önokozta állapotban elkövetett cselekvények (121. §. 3.) már szándékosak, már vétkeseknek tekintendők, fenebb mondtuk. (245. §. 9.)

261. §.

A bűnkísérlet beszámítása a bevégzett büntetténél ugyan kisebb, (134. §.) de annál súlyosabbá lesz, minél meszebb haladott a tettes az elkezdett merénylet elkövetésében, és minél többet cselekedett annak bevégzésére; azért a teljes bűnkísérlet a nem teljesnél, a közeli a távolinál, a minősített az egyszerűnél hasonló körülmények közt súlyosabb bűnösségű. (131. 132. §.)

1. Kivételt képeznek a felállított szabályra nézve azon büntettek, melyeknek megkísérlését a tételes törvények hasonló beszámításának rendelik bevégzésökkel. (124. §. 2.)
2. A római jog az alanyi szempont túlsúlyánál, és azon elvnel fogva: „In malefactis voluntas spectatur non exitus“ fr. 14. D. ad lég.' Corn. de sic. a megkísérelt büntettet rendszerint a bevégzettel egyenlő büntetés alá vették. c. 5. C. ad lég. Jul. maiest. c. 20. C. de fűrt.
3. Öszhangzólag a fenebbi elvekkel intézkednek a BJ. 48. §. az ABT. 47. §. a) és általában az újabb törvényhozások, braunschweigi 32—37., hessiai 68. §., nassauai 64. §. stb.
4. A bűnkísérlet büntetlenségét az önkényes ellátás esetében fenebb igazoltuk. (130. §.)

MÁSODIK TAG.

A büntársak közreműködésének beszámítása.

262. §.

A büntársak közreműködésére nézve, hason körülmények közt az igenleges a nemlegesnél, a minősített az egyszerűnél, a kikötött a ki nem kötöttnél, a bünszerző a segédnél, ez utóbbi a bűnpártolónál nagyobb beszámítás alá veendő. (136—139. §.)

1. Az általános és különös közreműködés nagyobb vagy kisebb beszámítása attól függ, vajjon a körülmények, melyek a büntett különös fajának jellemzését képezik, a tett bűnösségét emelik (péld. rokonyilkosság), vagy kisebbítik, (péld. a családi lopás). Feuerbach: Lehrb. 115. §. K ö s t l i n: Neue Rév. 146. §.
2. A római jog alanyi elvei következetes alkalmazása eredményezé, hogy a bűnségeket, sőt súlyosabb büntetteknel a meg nem akadályozókat is a szerzőkkel egyenlő fenyíték alá vette; fr. 6. D. ad. lég. Jul. pecul. c. un. C. eod. c. 5. C. de episcop. et elér. c. 5. C. ad. lég. Jul. maiest. stb. Lsd. W e l c k e r: Letzte Gründe v. Recht, Staat u. Strafe. 555. 1.
3. Az ABT. 5. §. szerint a bűnszerző, bűnségéd és bűnrészes ugyanazon büntettben válnak ugyan bűnösökké, de a bűnszerző, a felbojtó, a főczinikos, súlyosabb beszámításuak; (ABT. 5. 44. c.) Hason értelemben a bűnszerző nagyobb bűnösségéről, a segédek irányában intézkedik a BJ. 52. 69. §. és az újabb törvényhozások.
4. Az ABT. 5. §. rendelete, hogy: „Oly mentő körülmények, melyek valamely büntett büntethetőségét, a tettesre, vagy az egyik büntársra vagy bűnrészesre nézve csupán annak személyi viszonyainál fogva szüntetik meg, a többi büntársakra és bűnrészesekre ki nem terjesztendők,“ az igazság és mentő körülmények természetéből foly, és mindenhol alkalmazható.

263. §.

A physikai szerzőnek vagy tettesnek (140. §.) a büntett, mennyiben cselekvőségéből ered, teljesen beszámíttatik, habár más által arra indított, kivéven ha physikai vagy lélektani kényszer szabad elhatározását kizárná. (247. §.)

1. S z l e m e n i c s legszorosabb értelemben vagy tulajdonképi szerzőnek a tettest nevezvén (140. §.), hivatkozással a törvényszéki gyakorlatra a rendes büntetést csak arra alkalmazandónak állítja. Fenyítő törv. 27. §.
2. Hogy kényszer, vagy más mentő körülmény esetében, a tettesre nézve a beszámítás teljesen megszűnik, más egyének befolyása, azt, körülményekhez képest tetemesen enyhítheti, fénebb mondottuk.

264. §.

Az értelmi szerző vagy felbojtó (140. §.) rendszerint a tettelssel egyenlő beszámítás alá kerül, mind azokra nézve, miket ez felbojtása szerint követett el, nemkülönben azokra nézve is, mik a büntettnek elkövetésére, mint eszközök szükségesek voltak, vagy abból mulKatlanul következtek; mert miután a büntett elkövetését szándékosan, legtöbb esetben megfontolással megindítja, célzatának szükségkép azokra is kellett kiterjednie, melyek nélkül a büntettet elkövetni nem lehet, vagy mik annak természetsszerű következményei.

1. A beszámítás egyenlősége rendszerint áll; összerű esetben azonban, tekintve az általános és különös közreműködés különbségét (138. §.) a felbojtónak a tettes által elkövetett büntett csak annyiban számítható be, mennyiben neki betudathatott volna, ha azt önmaga követi el. K ö s l l i n: Neue Rév. 146. §. Bemér: Theilnahme. 208. 1. Heffter: Lehrbuch 88. §.
2. Több értelmi szerző közt bünösebb, ki a tettesre jelentékenyebb, hatásosabb befolyást gyakorlott; hol ez utóbbinak betudatása teljesen megszűnik, az a felbojtó tiszta eszközöként jelenik meg, szorosan véve érte Imi bünszerzésről nem is szólhatni, hanem a büntett megindítója annak egyedüli szerzőjének tekintendő. K ö s l l i n: System. 300. 1.
3. A mennyiben a körülményekből kivilágnék, hogy a felbojtó a tett elkövetésére szükséges eszközre, vagy következményeire nézve tévedésben volt, hatásuk eredményüket nem-ismerte, a tévedés és vétkeesség beszámítása iránti elvek irányadók. (246. §.) H a b e r l i n: Grunds. d. Criminalr. I. 56. lap.
4. Vétkes felbojtás nem létezik, és ki gondatlan nyilatkozatai által, szándéka ellenére, mást büntetetre indított, büntetőjogi beszámítás alá nem vonathatik, habár a régibb bajor és oldenburgi büntető törvénykönyvek (1813. 1814.) annak helyét látták; értelmi szerzőség vétkes büntettek körül azon-

- bán mindannyiszor: létesül, valahányszor valakinek tévedése szándékosan azért idéztetett elő, vagy arra használtatott, hogy büntetetre indíttassák, és ez esetben az a tettesnek csak vétkül, a felbojtónak pedig szándokul be-
tudható. Háberlin: Grunds. d. Criminalr. I. 53. 54. 1.
4. Az értelmi és physikai szerző egyenlő bűnösségét általános elfogadott véleménynek (communis opinionak) tekinthetni; ámbár az olasz criminalisták közt voltak, kik a felbojtót, mivel nem főoka a tettek (causa principális) kevésbbé bűnösnek, mások mivel mást is büntetetre birt, nagyobb beszámításának vitatták. K ö s l l i n: System. 313. 1.
6. Tekintettel az általános és különös közreműködés természetére, az ABT. felállított általános elve alul némi kivételeket tesz 105. §. a hivatalnokok hivatalos hatalommal visszaélés csábítására nézve, midőn a megvesztegető bűnösségét szűkebb körre szorítja, mint a hivatalnokét 136. §. csak az anyjára szorítókozó gyermekgyilkosságra, és 177. §. atolvajságra nézve, ha az egyedül a tettes minőségénél fogva számítható be büntetettül. Hy e: Öst. Strafgesetz. 243—6.1.
7. A. B. J. 51. §. a felállított fenebbi elvet kijelentvén 52. §. mondja: „Ha tehát a tettes a felbojtás következésében a büntetett bevégezze, a felbojtó az elkövetett büntetettnek bevégzésére rendelt büntetés teljes mértékéig büntetethetik.“ 55 §. szerint pedig „annál súlyosabb beszámítás terheli a felbojtót, minél nagyobb volt a felbojtásnak befolyása a tettesnek elhatározására.

265. §.

Ha a felbojtott már úgy is elvult határozva a büntetetre, vagy annak befejezésében szándokán kívül meggátoltatott, attól önkényt, az értelmi szerző akaratja ellen elállott, vagy ez utóbbinak hatása minden siker nélkül maradt, a felbojtónak az általa célba vett kísérlete beszámítandó (140. §. 1.)

1. A régibb tan a felbojtó teljes felelőssége ismervél e kérdést állítván fel: „ An delinquens alias erimen perpetraturus fuisset?“ annak helyt nem adott, ha a tettes már a tette el volt határozva. H e f f t e r: Lehrb. 82. §.
- 2. Az ABT. ez esetre vonatkozó 9. §. rendeletét Isd. 141. §. 4. A'BJ. a mondotakkal öszhangzó 54. és 56. 57. §§. a felbojtót azon esetben, ha hatása minden siker nélkül maradt, ha a büntett oly nemű volt, melynek már kísérletére büntetést rendel a törvény, unszolás, felszólítás esetére a bevégzésre rendelt büntetés egy tized részéig, csábításnál hatod, parancs-

nál nyolczad részéig sújtja, (141. §. 5.), ha pedig a kísérletre büntetést nem rendel a törvény, és a tett be nem végeztetett, a felbojtót csak akkor fenyítheti meg, ha a felbojtás büntetése iránt külön intézkedés létezik.

266. §.

Midőn a félbojtott kifejtett bűnös cselekvősege, az értelmi szerző célzataitól eltér, nevezetesen ez utóbbi által célba vett büntettnél nagyobb, vagy terbelőbb módon mint szükséges, vagy kifejezetten törvényt korlátozásán túl vitt véghez; a tettesnek a végrehajtott, a felbojtónak azonban csak az általa megindított büntett' számíthatatik be; viszont ha a tettes kisebb büntetést követett el, mint a melyet a felbojtó megindítani szándékozott, annak ez utóbbinak értelmi bűnös kísérlete számítandó be.

1. A mennyiben azonban a súlyosabb beszámítású cselekvény a felbojtó által megindított büntetben már befoglaltatnék, annak kiegészítő elemét képezné, annak az is betudatik (26S. §.)
2. Az értelmi szerzőnek, ki kifejezetten a tettest lopás végrehajtásával bízta meg; az ez által netalán elkövetett rablás be nem tudható; sőt ez még akkor sem történhetnék, ha a tárgy akármi módoni birtokba ejtését meghagyta, de a személy elleni erőszakot kifejezetten megtiltotta. H y e: Öst. Strafgesetz. 262. 263. 1.
3. Ha a tettes cselekvőségéből szándékán kívül nagyobb sérelem következett, mind reá, mind az értelmi szerzőre vonatkozólag, a vétkekesség beszámításának lehet helye. Szokolay: Büntetőjogtan. 210. 1.
4. Az értelmi és physisai szerző tevékenységének szótágazására vonatkozó különböző nézetekről már a régi olasz criminalisták korában Isd. K ö s t l i n: System. 321 — 334. 1.

267. §.

Ha az értelmi szerző bűnös szándékától elvállván, még mielőtt a büntett megkezdett, felszólítását, megbízását, ígéretét, parancsát, fenyegetését kifejezetten, vagy szóló cselekvényei által visszavonta, a tettes által

annak daczára elkövetett büntett szándokául be nem számítható, mert arra szándékosan okot nem szolgáltatott; és a midőn megbízásától elállott, legfőlebb értelmi bűnkísérletről szó lehetvén, annak bűnössége is önkényes visszalépése által elenyészett; (130. §.) ha mindazáltal annál megállapodván, a büntettet megakadályozni elmulasztá, a körülményekhez képest, ez utóbbi oknál fogva vétethetnék fenyték alá. (148. §.)

1. Ha a felbojtott a visszavonás folytán hasonlóan elállott, mindkettőnek önkényes visszalépésénél fogva még bűnkísérletről sem lehetne szólni. H y e: Öst. Strafges. 264. 1, Herbs t; Öst. Strafr. I. 71. 1.
2. A megbízás megszűntét az idő folytával teljesen megváltozott körülmények is, melyekből a felbojtott az értelmi szerző akarata változását szükségképp következtethette, eredményezhetik. Lsd. Hye: Öst. Strafg. 265.1. Hogy az idő lefolyásának magában azt az erőt nem tulajdoni thatni. Lsd. K ö s l l i n: System. 331. 1.
3. Az újabb törvényhozások közül többen, az értelmi szerzőt avisszavonás esetében csak akkor mentik fel a beszámításaiul, ha a büntettet meg is gátolta, vagy arról idején az előljároságot értesítette, habár az utóbbi meg nem akadályoztatta volna is; — azzal öszhangzólag a B.J. 58. §. kijelenti, hogy ha a visszavonás után: „Egyszersmind a büntettnak meggátlására mindent, a mi tehetségében állott elkövetett, sőt az nem sikerülvén, a végett az illető előljároságot is, még elég korán felszólította, hogy a büntettet megakadályozhassa, büntettnem fog; habár az előljároság hanyagsága, vagy más valami véletlenül közbejött körülmény miatt, a büntettnem elkövetése meg nem gátoltatott is.“

268. §.

Ha azonban visszavonás a elkésett, és akkor történt, midőn a büntett már elkövetett, annak beszámítása reá nézve meg nem szünhetik, mert az hatása következtében létesült, oka cselekvőségében rejlik; ha pedig a visszavonás idején a tettes a büntettet ugyan még be nem fejezte, hanem már elkezdette, az annyiban fog az értelmi szerzőnek beszámíttatni, mennyiben

a tettes azon ideig valamely büntetés alá vonható cselekvényt követett el, de ha mindazáltal a büntett folytatását, bevégzését, meggátolni törekedett, az enyhítő körülménynek méltán veendő.

1. A legelőbb érintett esetben a felbontó hason helyzetben van, mint azon tettes, ki bűnös cselekvényét megbánja, de azt többé vissza nem «fonhatja, és azért tette beszámítását ki nem kerüli.
2. A mondottakkal öszhangban vannak az újabb törvényhozások, nevezetesen a BJ. 59. intézkedései, míg az ABT. eziránt részletes szabályokat nem tartalmaz.

269. §.

A bűnsegédek beszámítása annál nagyobb, minél szorosabb összefüggésben áll tevékenységük a büntett létestilésével, annál fogva a fősegéd a melléksegédnél, a közvetlen a közvetettnél, a meg nem határozott hatású, hason körülmények közt, a határozottnál bűnösebb.

1. Hogy a kikötött segítség a ki nem kötötnél súlyosabb, már fenebb megérintettük. (262. §.)
2. Hasonnemű segédeknel, közreműködésük, befolyásuk fokozata határozza meg bűnösségüket; csupán csak megígért, de nem teljesített vagy félbeszakasztott segélyezésre nézve, a bűnkísérletről felállított elvek irányadók. (130. §. 143. §. 2.)
3. Az ABT. 5. §. szerint a bűnsegéd a tétessel ugyanazon büntettben válik ugyan bűnössé, de a szerzőhöz képest enyhébb beszámítás alá kerül, a BJ. következőleg rendelkezik „66. §. A bűnsegédet annál súlyosabb büntetés terheli, minél inkább elősegítette hozzájárulása által a büntettnék elkövetését, de büntetése kisebb leend, mintha a büntettet maga követte volna el. 70. §. Ha azonban oly nemű segítséggel járult a büntettnék elkövetéséhez, mely nélkül a büntett a fenforgó körülmények között el nem követtethetett volna, azon büntettre rendelt büntetés egész súlyával is büntetethetik.“

270. §.

A bűnpártolásnál a bűnrészesség az elősegítésnél (147. §.) súlyosabb beszámítású; mindkettőnek

bűnösségét emeli, ha bérért, nyereményvágyból követtetett el (146. §. 3.), vagy ha rendes foglalkodásként üzetik, miután ez esetben az ismétlés, vagy visszaesés súlyosító körülménye által öregbül.

1. A bűnpártolás beszámítása körül, a régi német jognak azon szigorú szabálya, melynél fogva némely esetekben, különösen a tolvajság és rablásnál a büntettel egyenlő büntethetőségünek tartatott, mi a középkorban a közbékétőrésre (Landfriedensbruch) alkalmaztatott, nagyrészt a veszély nagyságából, a rendőrségi intézkedések elégtelenségéből veszi magyarázatát.
2. Hason okokból magyarázhatók hazai törvényeinknek a bűnpártolás némely fajaira szabott, a főbüntettel egyenlő szigorú büntetései, melyekről az egyes büntettek sorában tüzetesen szólandunk. 1527. 6. 1563. 39. 1625. 13. 1659. 16. 17.

271. §.

A bűnszövetségben a szerzőtársaknak tekintendő szövetkezők (154. §.) beszámítása, kifejtett értelmi és tényleges közreműködésükhöz arányosul; leg súlyosabb a felbojtó és főczinkosé (154. §.); súlyosabb továbbá a célbavett büntett bevégezése esetében azoké, kik a szövetkezés következtében annak elkövetésében közremunkálódtak, vagy szándékos megjelenésük által készségüket az együtt munkálásra megmutatták, mint kik a célbavett büntett véghezviteléhez nem járultak.

1. A felbojtót, mint értelmi főszerzőt, ha a büntett véghezvitelénél közre sem működnek, annak egész súlya terheli; a többi meg nem jelent szövetkezőknek a célbavett büntett kísérlete számítható be, mennyiben az önkénytes visszalépés mentségével nem élhetnének. K ö s l l i n: System. 350. 1.
2. Hogy a szövetkezőknél az általános, illetőleg különös közreműködés különbsége, nemkülönben az egyesekre nézve létező mentő és enyhítő körülmények tekintetbe veendők, a betudás általános elveinek folyamánya.
3. Az ABT. a bűnszövetség iránt különös intézkedést nem tartalmaz; az újabb törvényhozások jobbadán, nagyobb kisebb részletességgel a kifejtett

elveket vallják, azokkal öszhangzólag a BJ. fenébb (154. §. 3.)³dézett 60. §. a véghezvitelnél együtt munkált szövetkezőket, mint bünsz érzőket mind, az elkövetett büntettre rendelt büntetés alá veszi; a 61. §. pedig a büntett elkövetésénél közre nem munkálókat a büntetés egyharmadáig bünteti, kivévn a felbojtót, kit ez esetben is az' egész büntetés ér.

272. §.

Ha a czélba vett büntett elkövetése csak mégki-s érte tett, a szövetkezők beszámítása ahhoz képest, mint a kísérllet teljes volt vagy nem (131. §.), a büntett elkövetésére vezető cselekvényekben közremunkálódtak *vagy* nem, már súlyosabbá, már enyhébbé válik; ha mind a szövetkezők, bűnös merényletöktől előbb mint sikeresíték, önkénynt elálltak, bünszövetségöket megszüntették, a bűnkísérllet abbanhagyása iránti elvek szerint megítélendők, (130. §.) ha azonban szándékukon kívül közbejött ok vagy akadály miatt, a bünszövetség előbb meg lett szüntetve, mint merényletük elkövetéséhez kezdettek, miután a szövetkezés már magában, határozott büntett véghezvitelére irányuló, és így bűnös előkészítő cselekvényt képez, (127. §. 2. 3.) büntető, habár aránylag enyhébb beszámítás alá veendő.

1. Hogy a felbojtót ez esetben is, ha a végrehajtásnál meg sem jelent, a bűnkísérllet teljes beszámításának súlya terheli, a mondottakból világos. (271. §. 1.)
2. Azon kérdés, vajjon a bünszövetség létesítését, mint olyant, habár a czélbavett büntett elkövetésére vezető más cselek vény még nem történt, fényitő beszámítás alá vehetni-e vagy sem? már a régi olasz criminalisták korában a vitályosak közé tartozott, melyre többen, mint Farinacius a súlyosabb büntetteknel, Kleinschföd, Grolmann, Tittmann, Henke, Bauer, stb. pedig általában igenleg, Mi t tér maié r, C u cumus, Bemer stb. tagadólag válaszolnak.
3. Az újabb törvényhozások többsége a bünszövetséget veszélyessége és bűnös irányánál fogva, már magában véve, megfenyítendő előkészületi cse-

lekvénynek tekinti, és a célba vett büntett nem teljes kísérletének büntetése alá veszi (péld., hannoverai bt. 60., hassiaibt. 76. stb.); inig a württembergi bt. 82. annál enyhébben büntette, az 1849. württembergi novella 15. ez. pedig a büntetést csak a legsúlyosabb büntetésekre nézve fantartotta.

4. A EJ- ü4. §. a bünszövetség tagjait, habár közbejött akadály miatt a büntett elkövetése meg sem kezdetett, a célbavett büntettre rendelt büntetés hatodrésszével sújtja, 65. §. pedig, ha szövetkezéseket az elkövetés megkezdése előtt önkényt megszüntették, büntetleneknek nyilvánítja.

273. §.

Ha a bünszövetség által célbavett büntett végrehajtásánál, más annál súlyosabb vagy enyhébb büntett követetnék el, a tetteseknek az számíttatnék be; míg a többi tényleg részt nem vett szövetkezőkre, az. értelmi szerző és tettes hason viszonyzata körül kifejtett szabályok, nyernék alkalmazásukat. (266. §.)

Ezen az újabb törvényhozásokban ritkán részletesebben szabályozóit esetről a BJ. 67. §. így hangzik: „Midőn súlyosabb büntett követetett el, mint a mire a szövetkezők egyesültek, azon tagoknak, kik annak elkövetésében semmikép nem részesültek, csak a bünszövetség által kitűzött büntett fog beszámíttatni.“

274. §.

Azon bünszövetkező, ki mielőtt a célbavett. büntett valamely részben megkezdett, önkényt visszalép, és társainak azt nyíltan kijelenti, nem a kérdéses büntett, hanem legfőlebb annak meg nem akadályoztatásának beszámítása alá esik; míg a felbojtót, ha visszalépését ki is jelentette, de a büntett végrehajtását meggátolni ejmulasztá, mint az összes merényiét megindítóját a többiekre gyakorlott értelmi befolyása folytán, legalább a büntett megkis értés ének súlyosabb vagy enyhébb beszámítása méltán éri.

1. A bűnszövetkező visszalépésének hatására nézve, különböznek a vélemények; a régiebbek, miután minden szövetkező a többiek elhatározására befolyással volt, a büntett tényleges végrehajtása esetében, azt tekintetbe nem vették; ez okoskodás mindazáltal csak a felbojtóra nézve áll, mert a többiek csak a tette már úgy is elszánt egyénekre, gyakoroltak hozzájárulásuk által befolyást, és annál fogva az értelmi szerzőség teljes súlyával nem terhelhetnek, mit a nyíltan kijelentett visszalépésnek hatálytalansága a tervezett büntett elkövetésére nézve bizonyít; minélfogva az önkényes elállás mentsége méltán igénybe vehető. K ö s l l i n: System. 354. 355. 1. Haberin: Grunds. d. Criminalr. I. 61. 62. 1.
2. Az e tárgy körüli nézet különbség az újabb törvényhozások intézkedéseiben is visszatükrözdik, részint a szövetkezőknél is a büntetlenség feltételül a célbavett bünteti feljelentését kötik ki, részint a végrehajtás meggátolására irányzott törekvést elégségesnek ismerik; már a felbojtó és egyszerű szövetkezők közötti különbséget kellőleg figyelembe veszik, már mellőzik, azokat egyenvonalba helyezik.
3. A B J. 66. §. szerint: „Büntetlen marad azon szövetkező, — ha csak egyszersmind felbojtó nem volt — a ki mielőtt a szövetkezők által célbavett büntett valamely részben megkezdett, azt az illető eljárásának elég korán jelentette fel, hogy a büntettnak elkövetését meggátolhassa.“

275. §.

A bűnbanda természeténél fogva (155. §.) a társak azon büntettek beszámítása alá kerülnek, melyek elkövetésében közreműködtek; az egyes bűncselekvényekre nézve, a bűnbanda a bűnszövetség természetével bírván (156. §. 1.), a közreműködés mérvéhez képest, a beszámítás is változik, a bűnbanda létesítése már magában súlyosításul vétetvén; miért is hason viszonyok közt, a bűnbanda tagjai a bűnszövetségeinél bűnösebbeknek tekintendők; azon tagja a bűnbandának, mely valamely büntett elkövetésében részt nem vett, enyhébb betudatású ugyan, de teljesen büntetlené nem válik, minthogy szövetkezése által közreműködési készségét nyilvánítván, társai tevékenységének kifejtésére értelmi befolyással volt; kivéttetik a banda fe-

je, kit megbízása folytán elkövetett minden büntett súlya terhel, habár végrehajtásukban részt nem vett. (156. 271. §. 1. 272. §. 1.)

1. Az újabb törvényhozások közül többen (code pénal, württembergi, badeni stb.) a banda fogalmát csak bizonyos súlyosabb büntettekre, mások, (hanoverai, hassiai bt.) ugyanazon nemű büntettekre szorítják; némelyek már létesítését önálló büntetnek a közbátorság ellen tekintik; részint nagyobb számú személyek részvétét megkívánják, részint hármat is elégségesnek állítanak; a büntett elkövetésében részt nem vett tagokat, már mint értelmi segédeket, már mint külön büntett részeseit, távoli kísérloít veszik fenyték alá.
2. Némely Írók, (Herbst, Bemer stb.) a banda-szövetkezést magában véve bünkísérletnek azért nem veszik, mivel határozott büntettel még viszonyzatban nincs; és azért, a társak büntethetőségét csak azon időtől számítják, midőn határozott büntett végrehajtására történnek lépések. Ellenkező véleményben van Kösslin: System. 360.1.
3. A bűnbanda minden bűnös cselekvény előtti teljes önkénytes feloslása, csak ott nem teszi tagjait büntelenekké, hol annak létesítése már magában véve büntettnék vétetik; az egyes visszalépő társak büntetlenségére azonban, az írók és törvényhozások többsége szerint, a banda feljelentése az előljárásnál megkívántatik.

HARMADIK TAG.

A bűnhalmazat beszámítása.

276. §.

A bűnhalmazat különböző fajainak (158. 159. §.) súlyosító befolyása a beszámításra, mind alanyi, mind tárgyi okoknál fogva általában elismertetik; de eme súlyosított beszámítás hatásáról a büntetés alkalmazására három, úgy mint: a büntetési halniazás, bűnhődés és nehezítés rendszere létez; azok elseje minden büntettnék külön büntetését együttesen, (cūmulatio poenarúm), másodika csak az elkövetett büntettek leg-súlyosbikának büntetését, a harmadik pedig közép utat tartva, vagy a legnagyobb törvényszegés bünteté-

sót, de tekintettel a többi büntetésekre, súlyosítva alkalmazza, vagy több büntetést, de megrövidítve egyesít, vagy azokat súlyosabb neműekre változtatja.

1. A büntetési halmazás rendszerét, melynek elve: „Quot delicta tót poenae“ már a római jog követé: „Nunquam plura delicta concurrentia faciunt, ut ullius impunitas detur, néque enim delictum ob aliud delictum minuit poenam,“ fr. 2. pr. D. de dél. priv. c. 9. C. de accusat. határait csak a lehetőség képezé, mely esetben a legszigorubb büntetést súlyosbítással alkalmazók; a kánoni jog azon mítsem változtatott: „Ea quae frequenti -praevaricatione iterantur, frequenti sententia condemnentur.“ c. 1. X. de poenis c. 27. X. de sentent. excom.; szabályként pártolták azt az olasz criminaligták is, ámbár voltak, kik a bünhödési elvet vitatták.
2. A bünhödés elvét, mely a súlyosabb büntetés által a kisebbeket megbünhödteknek tekinti, („Poenam maior absorbet minorem,“) némely olaszok nyomán C a r p z o v, habár csak bizonyos esetekben vitata, a törvényszéki gyakorlat azt Németonban áltálanosítá és támogatására a PGO. 108. 163. hivatkozik. Ez elvet szabályként követi a franczia törvényhozás, habár alkalmazására nézve több vitás kérdés támadt; M e i s t e r: Princ. iur. crim. com. 114. §. H e f f t e r: Lehrb.: 166. §.
3. Az újabb törvényhozások között az ausztriai, waadti bt. stb. a nehezítés elsöb említett elvét követik, miért is e rendszer ausztrianak nevezetik, a porosz s a német büntörvények többsége, (szász, hannoverai, hassiai, nas-sauai stb.) a valódi bünhalmazatnál az egyes büntetéseket egybekapcsolják, de megrövidítik, vagy szigorubb.a, de rövidebb tartamú nemre változtatják, és csak a halál vagy életfogytigliani börtönbüntetésnél a bünhödés rendszerének engednek helyet, Haberlin: Grunds. d. Criminalr. I. 156—164.

277. §.

A halmazái rendszer a halálnál és életfogytigliani börtönnél nem alkalmazható, azok legfelebb pénzbírság, vagy elköbozással kapcsolthatatnának egybe; a szabadságbüntetéseknel, főleg eszmei halmazat eseteiben, hol egyetlen egy bünccselekvény követtett el, aránytalanná és így igazságtalanná lesz, minthogy külön börtönbüntetések egybekapcsolása által, azok néni csak kül, hanem belterjüleg is tetemesen öregből-

nek, miért is e rendszert a törvényhozás és gyakorlat mindenütt módosítani kénytelenült; a bűnhődési elv az igazsággal és közbátorság érdekeivel egyaránt ellenkezik, miután a nagyobb törvényszegés elkövetése után, a csekélyebbek büntetlenekké válnak; az igazság és eszélyesség követelményeinek leginkább a harmadik rendszer, felel meg, kiválólág pedig első ágazata, míg a másik sokféle nehézséggel jár, és gyakran tulszigorra sőt igazságtalanságra is vezet.

1. Varnak, kik a valódi (Klein, G r o I m a n n, G í n e l i n, S z o l a y stb.) a bűntetések egyenkénti beszámítását igazoltnak tartják, mert az akarat elhatározása több bűnös tette irányul, a bűncselekvény több törvényszegést foglal magában, és elegendő okát nem látják annak, miért enyhülne a büntett beszámítása akár alányilag, akár tárgyilag az áltat, hogy más. büntettel együtt került ítélet alá. Lsd. Szokolay Büntetőjogtan 217. 218. lap.
2. A testi bűntetések alkalmazása az egészség megrontására, a pénzbürség góké, a vagyon elkobzására, az időleges letartóztatások egybekapcsolva életfogytiglani büntetésre vezethetnek, a törvényhozás ezélja, a büntetés igazságos aránya' ellen; mért a szabadságbüntetések súlya egybekapcsoltatásuk által nem szám, hanem mértani arányban növekedik. H é i m b a c k Zurechnung, Rechtslexicon XII. 612. 1. Szokolay: Büntetőjogtan 219. lap.
3. A nehezítő rendszer másod ágának súlya leginkább akkor' hiylvánul; -¹ midőn hosszabb tartamú nem becstelenítő büntetések, rövidébb, de becstelenítő batusuakká alakítatnak, mert esetleg a büntettek egy kereset és ítélet tárgyaivá lettek;

278. §.

Hazánkban, hol a bűntetések nagyobbbrészt határozatlanok, a bűnhalmazat eseteiben az összes büntetteknek, alányilag 'és tárgyilag megfelelő büntetést, a bíró belátása szerint határozza meg; határozott büntetések közül, a legsúlyosabb büntettét, a többiek nagysá-

gához arányosított súlyosbítással mondja ki, kivéven a halálnál, mely mindennemű súlyosbítást kizár. (193.-§.)

Ez utóbbi esetben azon elv: „Poena major absorbet minorem“ egész terjedelmében vétetik alkalmazásba.

279. §.

Az ABT. bűnhalmazát esetében a bűntevőt azon büntett, vétség vagy kihágás szerint, melyre a súlyosb büntetés van mérve, de figyelve a többiére is, rendeli megbüntetendőnek, ugyan ezen szabály megtartandó, ha büntettek, vétségek vagy kihágásokkal találkoznak össze; a biztosítvány elvesztése, az időszaki nyomtatvány nétaláni felfüggesztése, más nyomtatványok megsemmisítése, * többszörözési készülétei szétrombolása, a törvényes büntetés mellett akkor is alkalmazandó, illetőleg alkalmazható (234. §.) ha az összetalálkozó törvényszegések csak egyike is követtetett el nyomtatvány által; hagonlag ha a büntetésre méltó cselekvények közül csak egyre van is pénzbüntetés, portékák, árúk, eszközök elkobzása, jogok és jogosítványok elvesztése szabva, a törvényes büntetés mellett az is alkalmazandó (ABT. 34. 35. 267. §.)

1. A büntettek büntetései, a vétségek és kihágásokéinál mindenkor súlyosabbak; a börtönnél foka és időtartama határoz, miért is a rövidebb tartamú másod fokú börtön, a hosszabb tartamú első fokúnál, már következményeinél fogva is súlyosabbnak tekintendő, és ugyanez áll a szigorú és egyszerű fogságra nézve is. Hy e: Ost.'Strafg. 159. 1. H e r b s t: Öst. Strafr. I. 212. 1.

2. Miután több büntett elkövetése az ABT. 44. §. szerint súlyosító körülménynek tekintetik, a többi törvényszegéseknek elvül kimondott figyelembe vétele, a büntetésnek maximumához közeledő kimérését, a Súlyosbítás! módok alkalmazását eredményezi. (216. §.)

8. A pénzbírság még akkor is alkalmazandó, ha nem a büntető, hanem más törvényen p. o. a jövedéki szabályokon gyökereznek, ABT. 35. §.

4. Az elvesztendő biztosítvány-összeg nagyságát, az időszaki nyomtatványok megszüntetését vagy felfüggesztését, nem az összetalálkozó törvényszegések legsúlyosbika, hanem a szerint meg kell határozni, mely nyomtatvány által követtetett el, miután ennek következménye, ahhoz arányul, hábár némelyek ellenkezőjét, a 35. §. szavaiból következtetni akarnák. Lsd. Sarumé tárgyú értekez. Geriehtszeit. 1853. 34. sz. H y e: Öst. Strafges. 462. I. H e r b s t: Öst. Strafr. I. 113—114. 1.
5. Hogy a büntett folytatását annak ismétlésétől az ausztriai törvényhozás és törvényszéki gyakorlat is megkülönbözteti, azt az ABP. 270. §. 4. sa legfelsőbb törvényszék 1853. jan. 20. 1854. sept. 20. döntvényei kétségen kívül helyezik. A visszaesésről már fenebb szólottunk. (162. §. 2.)

280. §.

A BJ. szerint anyagi bűnhalmazatnál, minden, akár hason, akár különböző büntettek összefoglaltatnak és az elkövetett törvényszegések legnagyobbikára a bíró által kimondandó büntetés, megsúlyosittatik kétharmadával azon büntetéseknél, melyek a többi törvényszegésekre egyenként volnának kimérendők; az akként súlyosított büntetés azonban meg^z nem haladhatja kétszeres mértékét az elkövetett legsúlyosabb büntett törvényes büntetésének, sem huszonnégy évi rabságnál többre nem mehet; ha azonban a legsúlyosabb büntett legnagyobb büntetése, életfogytiglani rabság volna, a többi büntettek csak súlyosbító körülményeknek veendőek, és ugyanez áll az alaki bűnhalmazat eseteiben is; ezen általános szabályok alul csak akkor van kivételnek helye, ha egyes büntettek nézve eltérő külön intézkedések léteznének; kihágásoknál a büntetések ezek mind egyikére mérendők ki; azok azonban összesen 1800 forintot, vagy egy évi fogságot meg nem haladhatnak (BJ. 86. 87. 88. 89. 90. §. Told. I. r. 1. §. c.)

1. A visszaesés a törvényben elősorolt esetekben (162. §. 3.) súlyosabbal büntettetik; fölötté terhelő körülményeknél, különösen többszöri vissza-

esésnél, a törvény által azon büntetetre rendelt időleges büntetés kétszeres mértékéig, emeltethetik, ha ez huszonnégy évet meg nem halad. BJ. 93. §.

2. A gyilkosság és,gyűjtogatásnál, a visszaesés holtigtartó rabsággal is büntetetik; e két büntett azonban egymással hasonnemű nem lévén, a gyűjtogatásért már büntetve volt gyilkos, és viszont visszaesőnek nem tekinthetik. BJ. 45. §.
- 3.A. törvényben meg nem érintett esetekben, a visszaesés a rendes büntetésnél szigoruabban meg nem fenytthetik. BJ. 96. §.

MÁSODIK CZIKK.

A büntetés alkalmazásának elvei.'

Első cím.

A büntető törvények ereje és magyarázata.

281. §.-

A büntetések alkalmazásának zsinórmértékéül a fenálló jogszabályok, nevezetesen a büntőtörvények szolgálnak, miért is azoknak kötelező ereje és magyarázata iránti elvek megállapítandók.

„1. A bíró hatáskörét a fenálló jogszabályok, nevezetesen törvények határozzák meg, mit a római, kánoni és hazai jog kifejezetten kijelentenek: „Facti- quidem quaestio in arbitrio est iudicantis, poenae veró pésecutio non eius voluntati mandatur, séd legis auctoritati reservatur.“ fr. 1. §.

4. D. ad Sctum. Turp. „Non licebit iudicide ipsis (legibus) iudicare, séd secundum ipsas“ c. 3. D. 4. és azzal öszhangzólag a HK. előb. 6. „Cum léges institutae fuerint, non érit postea iudicandum de ipsis, séd oportet iudicare secundqm ipsas.“

2. A büntető jog és a törvényeknek, mint egyik forrásának, erejéről, a büntett alanyaira és területi határokra nézve már fenebb szólottunk, (99—103. §.) itt csak az idő befolyására szorítkozunk.

282. §.

A büntőtörvények kötelező ereje, érvényességük idejére szorítkozik; kezdődik rendszerint kihirdetésökkel, és tart mind addig, míg egészben vagy részben újabb törvény vagy törvényszéki gyakorlat által, mennyiben

ilyennemű ereje, mint hazánkban elismertetik, (19-..§.) meg nem szüntetik, illetőleg módosíthatnak.

1. Ha valamely törvény hatályának időpontja, különösen meghatározatnék, ereje azzal veszi kezdetét; így az 1852. ABT. azon évi septemb'ér í. az ABP. a törvényszékek új szervezésének életbe léptével, Dalmatiában 1854. aug. 28. Ausztriában, Salzburgban, Görz-Gradiskában, Istriában, Triestben sept. 30. Horvát-Tóthonban, Stájerország,¹ Karinthia, Krajnában oct. 30. Erdély, Tirol, Vorarlbergben nov. 30. Lombárd-Velenczében 1855. febr. 15. Morva-Szileziában april 28. Csehországban máj. 26. Galicziában sept. 29., az 1855. katonai büntető törv. az évi jul. 1. vált érvényessé. (18. §. 1.) A bírod, törv. lapban kihirdetett rendeletek a negyvenötödik napon, az illető darab megjelenése után, nyerik kötelező erejüket. Bécsi: Közigazg. törvényt. H. 5. §.
2. Megszűnik a törvény ereje az idő elteltével is, melyre netalán kihirdetve volt, nemkülönben ha tárgya elenyészik, péld. Némethonban a birodalmi szerkezet, vagy a jogelv, melynek folyománya, eltöröltetik, péld. az osztályok különbsége.
3. A törvényszéki gyakorlat megszüntető erejét hazánkban a történet tanúsága szerint kétségbe vonni nem lehet. (19. §. 1.) Az ABT. és újabb törvényhozások szerint annak azonban helye nincsen.

283. §.

A büntető törvények, általános jogelvek Szerint visszaható erővel nem bírván, kihirdetésök előtt elkövetett cselekvényekre nem is alkalmaztathatnak, kivéven, ha az elébbieknél enyhébbek lennének; mert habár ez esetben sem történnék a büntevőn igazságtalanság, ha a tett idején érvényes törvény szerint bűnhődnek: az állam oly büntetést többé nem alkalmazhat, melyet újabb törvényei tanúsága szerint tulszigorunak és így szükségtelen és igazságtalannak tart (78. 79. §.); kivétetnek továbbá a büntető eljárásra vonatkozó intézkedések, melyek a már foganatban levő pörökben tüstént nyerik alkalmazásukat, mennyiben a felek hátfránya nélkül történhetik, mert nem annyira múlt, mint

még csak eszközendő törvénykezési tényekre vonatkoznak; ezen elvek folytán az Id. Tsz. II. 9. mint-hogy a magyar büntető törvények és gyakorlat az osztrák büntető törvélynél szelidebbek, a magyar törvények visszaállítása előtt elkövetett büntettek és kihágásokat is, azok szerint rendelte elítélendőkné.

1. A megérintett elv szerint a régibb törvények alkalmazandók: a) ha előbb megengedett cselekvény újabb törvény által tilalmaztatik; b) ha a büntetés minőségileg vagy mennyiségileg súlyosbittatik; c) eddig közönyös körülmény súlyosítóvá válik; d) enyhítő körülmény megszüntetik; e) az elévülés ideje meghosszabbított; f) eddigi már elenyészett magánkereset helyett, közkereset, honosittatik; viszont az újabb törvénynek léssen helye: a) ha azelőtt büntethető cselekvény büntethetlenné vált; b) az előbbi büntetés enyhített; c) súlyosító körülmény megszüntetve d) új enyhítő körülmény honosítva, e) az elévülés határideje rövidítve lön; f) közvád helyébe magánkereset lép. K ö s 11 i n: System. 53. 54.1.
2. Ezen nézeteken alapszik az ABT. Hird. nyílt parancsa 9. cím. rendelete, hogy szabályai a már folyamatban levő vizsgálatokra és elkövetett büntetésre méltó cselekvényekre alkalmazandók, mennyiben azok az előbb fenálló törvény szerintinél szigorúbb elbánás alá nem vetvék.
3. Új eljárási szabály honosításánál, a már folyamatban levő pörökre nézve, átmeneti intézkedések válnak szükségessékké, így az 1853. ABP. Hird. nyílt, pár. 3. ez. annak szabályait rendszerint az előbb elkövetett büntethető cselekvényekre is alkalmazandóknak rendelte, 4. 5. 6. 7. cikkében mindazáltal a már folyamatban levő eljárási esetekre, átmeneti intézkedéseket tartalmaz. — Csatskó: Ausztriai büntető perrend. magy. 12—17. 1. Eu 1 f: Comm. d. öst. Strafprozessordn. I. 28—33.1.

284. §.

A törvények kellő alkalmazása csak magyarázatuk (interpretatio legis), azaz értelmök meghatározása folytán történhetik; a magyarázatot törvényszerű (interpr. legalis) és tudományosra (doctrinalis), azt ismét, törvénybeli (hiteles, interpretatio authentica) vagy szokásbéltre (interpr. usualis, iudicialis) osztják, a mint újabb törvény, vagy a szokás, nevezetesen a bíróságok által történik..

1. A magyarázat alapját, a törvény szövegének hiteles megállapítása képezi, mely a szövegírást (critica) feladványa. Lsd. W e n z e I: Magy. és érd. magánjog. 104. I. Encyclopaed. 317. §.
2. A bírósági magyarázatot többen a tudományos magyarázat ágazatának tekintik, mi azonban ott, hol a törvényszéki gyakorlat, mint hazánkban, a jog forrásai közé tartozik, alig javalható. Vuchetich: Instit. iuris crim. 173. 174. 1. Frank: Közgaz. törv. I. 57. 58. 1. Suhayda: Magy. anyag, magánj. 18. §.
3. A büntető jog körében, a szokásos magyarázat (int. usualis, consuetudinaria) csak a törvényszéki gyakorlat útján bírhat jelentőséggel (19. §.)

285. §.

A magyarázat továbbá nyelv- és észteni (interpretatio grammatica, logica), a mint a törvény valódi értelme annak szószerinti szövegéből, vagy a törvényhozónak a törvény alapjából, (ratio iuris) történeti okaiból, (ratio legis) vagy az összes törvényhozás szelleméből következtethető akaratjából határozatit meg.; az utóbbi ismét a törvény szövegét tekintve: határozó, megszorító vagy kiterjesztő, (int. declarativa, restrictiva, extensiva,) lehet.

1. A nyelv- és észteni magyarázat egymást kiegészítik, ugyanazon egy célra a törvényhozó akaratjának, a törvény értelmének meghatározására irányulnak; az észteni magyarázat három elemét különböztethetni meg, a szorosán vett ész tanít (logica), mely a törvény alapjának, rendszeri (systematikai), mely a törvényhozás szellemének, és a történeti, mely a törvényhozó indokainak kutatására és felderítésére vonatkozik. S a v i g n y: System, d. röm. Rechts. I. 214. 1.
2. A határozó magyarázat, legtöbbször, de nem kizárólag nyelvtani; a kiterjesztő magyarázat pedig, mint olyan különbözik a joghasonlatosságtól, mert míg amaz bizonyítja, miszerint valamely eset a törvényhozó szavai értelmében foglaltatik, ez abba nem foglalt viszonyokra nézve szabályt keres és állapít. Köstlin: System. 61. 1. B a u e r: Lehrb. 150. 1. Warnkönig: Encyclop. 39. §.

286. §.

A törvények magyarázatától különbözik azoknak pótlása, kitérj esztése, a törvény és joghasonla-

tosság útján, (analógia legis et iuris), melyek elseje határozott törvényt, a fenforgó okok azonosságánál fogva hasonszeru esetekre terjeszt ki, míg a második az összes törvényhozás szelleméből, általános elveiből levont szabályokat állít fel, a törvényekben meg nem érintett esetek eldöntésére.

1. A törvény és joghasonlatosság azon elvnek: „Ubi eadem ratio, ibi eadem dispositio legis,” szűkebb, illetőleg tágasb felfogásán, alkalmazásán alapszik. П y e: Öst. Stráfg. 101. 1.
2. Atörvény hasonlatosság egyes törvény, a ' j o g h a s o n l a t o s s á g az egész törvényrendszer szellemét választja kiindulási pontjául.
3. A hol a fennálló jogszabályok hiányai, sem a törvény sem a joghasonlatosságból nem pótolhatók, a természeti jogelvek szolgálhatnak zsinórmértékül. Lsd. Bevezetés az észjogtanba című munkám 51. 52. §. és Észjogi előtanom 38—40.1.

287. §.

A magyarázat általános elvei a büntörvényekre is alkalmazandók azon megszorítással, miszerint kéteyes magyarázatnál, a törvény enyhébb és szelidebb értelme bír elsőséggel; a magyarázat joga a bírót azokra nézve is, mint alkalmazásuk mellőzhetlen kelléke szükségkép illeti, sőt a fenálló törvények hiányának pótlására a törvény és joghasonlatosság használatát sem tagadhatni: habár az újabb törvényhozások többsége azt, ha nem is általában, de a bűnesetek és büntetéseik meghatározásában, a polgári szabadság megóvása tekintetéből mellőzi.

1. A törvénymagyarázatnak elveit tárgyazó munkák sorozata alantabb olvasható. Lsd. azonfelül S a v i g n y: System. I. 32—51. §. Warnkönig: Enc. 27. §. Bluhme: Encyclop. 67—74. §. Frank: Közigazság. tör. I. 60. 1. S u h a y d a: Magy. any. magánj. 19. 20. §.
2. A büntető törvények magyarázására nézve az elvet „In dubio mitius“

- már a római jog sajátjának vallá: „Interpretatione legum poeuae _ molliendae sunt potius, quam exasperandae“ fr. 42. D. de poenis. „In, p.oenilibus causis berignius interpretandum est“ fr. 155. D. de reg. iur.
3. A bíróságok észteni magyarázati jogát tagadta. B e c c a r i a; és koruk szellemében II. József császár bt. I. 13. §., a porosz törvényhozás és a francia alkotmányozó gyűlés 1790. aug. 24. a bíróságok észteni magyarázatát megtiltották, mit azonban a,z ausztriai monarchiára nézve II. Leopold 1791. febr. 22. rendelete megszüntetett. Herbst: Öst. Strafe. I. 8. 9. 1. Encyclopaediam 316. §.
4. Nyelvtani hiteles magyarázat példáját adja a braunschweigi bt. 9. ez. 73—80. §., melyekben némely szóknak, mint hozzátartozók, diszjogok, politikai jogok, felsőbbség, fegyverek, veszélyes fenyegetődzés stb. értelme meghatározatik.
5. A törvény és joghasonlatosságra nézve szétágaznak a vélemények;; míg némelyek a kettő közti különbséget tagadják, (Kosz hirt, Escher stb.) vannak, kik csak a törvényhasönlatosságnak (Bauer, H e f f t e r, Wächter, Mitte r m a i e r) adnak hely t, mások mindkeitéjét a büntetőjogban kétségbe vonják; (Feuerbach, Luden, P r e u s c h e n, Escher, Szokolay stb.) de tekintettel a. büntetőjognak szükségkép pótlándó hiányai és hézagaira helyesen mondja K ö s l l i n: „An und für sich liegt nun in der Natur des Strafrechts kein Grund, vermöge dessen der Gebrauch der Gesetze u. Rechtsanalogie schlechthin für ausgeschlossen gelten müsste. In der Behauptung des Gegentheils läge das übermüthigste Verdammungsurtheil des gesammten römischen unddes gemeinen deutschen Strafrechtes bis ins 19. Jahrhundert.“ System 60.1., mely állítás hazai jogunkra nézve is áll. [
6. A francia code pénal nyomán az újabb törvényhozások, a bűnesetek büntetések meghatározásában a törvény és joghasonlatosságot jobbadán kizárják, míg a thüringeni 1. ez., braunschweigi 4. §., szász 1. §. a törvényhasonlatosságot fentartják, a joghasonlatosságot azonban hallgatással mellőzik. H ä b e r l i n: Grunds, d. Crim. I. 12. 13.1,

288. §.

Hazánkban a hiteles magyarázat joga, mint a törvényhozási hatalom kifolyása, a királyt és nrszág-szággyűlést illeti (1791. 12.); a mellett törvényszékeink a bírósági magyarázat teljes s folytonos gyakorlatában voltak, és különösen a királyi kúria, a törvény és joghasonlatosság, nemkülönben a természeti igazság

elveinek alapján, törvényeink hiányait pótló és igazító gyakorlatnak eszközölte honosítását. (19. §.)

- 1.A hiteles magyarázatra vonatkozólag az 1791. 12. kifejezetten rendeli: „Leges ferendi, abrogandi, interpretandi potestatem, in regno hoc Hungáriáé partibusque eidem adnexis, salva 8. 1741. dispositione, legitimé coronato principi et ss. et oo. regni ad comitia legitimé confluentibus, communem esse, neque extra illa unquam exerceri posse, sua majestas ultro ae sponte agnoscitmegeerősíti e sarkalatos elvet az 1827. 3. ismétli ő felségének 1860. oct. 20. sajátkezű irata; a szokásra nézve pedig a HK. előb.ll. ez. §. 3. mondja: „Consuetudo autem triplicem habet virtutem, scilicet interpretativam, est enim legnm interpret optima.“
- 2.A magyarázatra nézve helyesen mondja Szlemenics: „A megszorító magyarázásnak, mivel a természeti örök igazságot mindenkor inkább kell tekinteni, mint a törvény betűit, a fenyítő törvényrendeletekben is teljes kelete vagyon; következőleg a fenyítő törvénynek határozatát mindenkor csupán azon esetekre kell szorítani, melyek ellen a törvénynek teljes oka harczol; a kitérj észt övei ellenben igen vigyázva kell élnünk.“ Fény. törv. 6. §.
- 3.Ahatározó magyarázat példáját szemléljük a védíj folyó pénzbeni megállapításában (228. §.); a k i t e r j ' e s z t ő nek a törvényes kor fogalma alkalmazásában a büntethetőségre, (242. §.) a gyilkosság körüli általános intézkedéseknek a bérgyilkosság mérgezésre, a megszorítónak a vérfertőztetés megszorításában a második ízig evangelicusoknál, a jószág- elkobzásnak hamis eskü esetében, a bűnöző saját osztályrészére stb.
- 4.A törvényhasonlatosságnál fogva, valamint a rendszeres törvénykönyvek létesítése előtt a külföld törvényszékei, a kir. kúria a pénzhamisítás körüli intézkedéseket (1723. 9.) kiterjesztéa papírpénzhamisításra; a joghasonlatosság elvénél fogva fenyítik törvényszékeink a gyermekkitevést, több fajtalanság!, közerkölcsiség elleni büntettet; a természeti igazságnál fogva beszámítás alá nem veszik az örülteket, elmebetegeket, enyhébben fenyítik a kísérletet a bevégzett büntettnél stb.

289. §.

Az ABT- szerint, mint büntettet, vétséget vagy kihágást csak azt lehet megbüntetni, a mi világosan annak nyilváníttatik, és a büntetésnek is rendesen a törvény szerint kell meghatározatnia, (ABT. 32. 33. 250. §. Hird. nyílt p. 4.ez.) minél fogva a bűnesetek és büntetések meg-

határozásánál a törvény és joghasonlatosságnak helye nincs, mi azonban sem azok használatát a büntető törvényben előforduló egyéb tárgyakra és kérdésekre nézve, sem a birói magyarázatot egyáltalán ki nem zárja, mint az ausztriai legfőbb törvényszék döntvényei bizonyítják. A B J. is a büntettek és a büntetések meghatározásában, a törvény rendeleteit szabja ki szoros zsinórmértékül. (BJ. 1. 17. §.)

1. Míg a régebb ausztriai tartományi büntető szabályok (21. §.) a birodalmi közös jogra, mint segédforrásokra hivatkoztak, és az a Praxis 'c. rim. 99. ez. is történik, a Theresiana 104. ez. annak mellőzésével a törvény és joghasonlatosságra utal, a Józsefféle törvénykönyv pedig a büntettek meghatározásában mindkettejét határozottan mellőzi. I. §. 1.

2. Az ABT. hirdetési nyílt parancsa 4. ez. kezdő szavai: „Ezen büntető törvény szerint“ összevetve annak 5. cikkével. „Egyéb törvényszegések, melyekre, sem jelen büntető törvénykönyv, sem a fenebb említett különös büntető törvények (sajtórendtartásj nem vonatkoznak, tárgyalása és büntetése az eziránt létező rendszabályok szerint, az erre rendéit hatóságokra bízva marad“ és 6. ez. „Á. különböző koronaországokban az uzsora ellen fenálló büntető törvények ideiglenesen hasonlólag fennmaradnak,“ mutatják, miszerint a büntető törvénykönyvben nem foglalt katonai, rendőrségi, jövedéki, ipar, fegyelmi uzsora stb. szabályok erejükben fennmaradtak Hye: Öst. Straf. 111—114. 1.

3. Az ABT. mind megszorító, mind kiterjesztő magyarázatának nélkülözhetlenségét világosan bizonyítja, többek közt a *i.* és 147. §. szövegezése, sőt a büntetések kimérésére nézve, még az analógiáét is a 365. 434; 459. 525. §§. miért is alaposan mondja Hye: „Hiernach darf, ja muss allerdings auch der österreichische Strafrichter dann, wenn er einen Rechtsfall nicht nach der eigentljümlichen Bedeutung, der Worte in ihrem Zusammenhänge, und in der Verbindung mit der klaren Absicht des Gesetzgebens zu entscheiden vermag, zur Auslegung unseres Strafgesetzes nach der Gesetzes u. Rechtsanalogie in allen jener Beziehungen seine Zuflucht nehmen, rücksichtlich welcher, sie vpm Gesetz nichf insbesondere untersagt wird, was nach dem Vorangeschickten hur hinsichtlich der ausdehnennden Erklärung des „Ob“ und „Wie hoch“ der Strafbarkeit' der Handlungen geschehen ist.“ Ost. Strafg. 109. 1.

4. Lyncker: De vi legis in praeterit. Jenae. 1681. 2. kiad. 1751.

Reinhardt: De valore et yi-legum in praeterit. Hal. 1748.

Stokmann: Dissert. de vi legum prior, in poster. Lips. 1803.

- Blondeau: Üb. d. zurückwirk. Kraft, d. Gesetze aus d. Franz. Diisseld. 1810.
- B o r s t: Üb. di Anwend. neuer. Gesetze auf früh. Rechtsverhältn. Bamb. 1814.
- Weber: Üb. d. Rükkanwend. neuer. Gesetze auf früh. Rechtsverhältn. Bamb. 1314.
- Hüttn e r: Üb. rückw. Kraft d. Gesetze. Wien. 1817.
- Struve: Üb. d. positive Rechtsgesetz rüks. s. Ausdehnung in d. Zeit Gotting. 1831.
- Poll: De vi legis novae in criminum antea commissor. poenas. Amstelod. 1834.
- Zachariae: Über d. rückwirkende Kraft neuer Strafgesetze. Gotting. 1834.
- Berner: Wirkungskreis d. Strafgesetze n. Zeit. Raum. u. Personen. Berl. 1853.
- Seeger: Rückwirk. Kraft neuer Strafg. Tüb. 1862.
5. A jogi magyarázattan általános munkáin kívül, melyek czímeit Encyclopaediam 316. §. adtam, szorosabban ide számíthatók:
- J o r d a n: A. C. De propriis legum poenaj. interpretandi principiis Gotting. 1800.
- M u r h a r d: De legum poenal. interpretandi principiis. Marburg. 1800.
- Jordan S.: Über Auslegung d. Strafgesetze. Landshut. 1819.
- E l o u t: Dissert, de interpret, in iure crim. Lugd. 1822.
- Koste tsky: Pract. Anleit, zur Auslegung u. Anwend. Civil-Criminal u, polit. Gesetze. Wien. 1823.
- Campan: De interpret, legum crim. extensiva. Lován. 1829.
- Königs warter: Dissert, de iuris crim. placito nullum delictum, nulla poena sine lege poen. Amstelod. 1835.
- Post: De analógia ab interpret, extens. rite distinguenda Traie. 1840.
- S chafra th: Theorie d. Ausleg. constit. Gesetze. Leipz. 1842.
- K rug: Grunds, d. Gesetzauslegung. Leipz. 1848.

Második czím.

A büntetés-kiszabása.

290. §.

A büntetések kiszabása iránti elvek ahhoz képest különböznek, mint azok meghatározottak vagy határozatlanok; (172. §.) meghatározott büntetések rende s e n a törvény szerint alkalmazandók, azo-

kát sem felebb emelni, sem enyhíteni nem lehet, kivé-
vén ha azt a törvény bizonyos körülményekben meg-
engedné, vagy intézkedéseiben csak a legsúlyosabb ese-
tekre szorítkoznék, vagy a törvénybeli büntetés szigo-
rát a gyakorlat, mint hazánkban nagyobbbrészt megvál-
toztatta, vagy a bíróság az iránti körét tágította volna,
(19. §.) a midőn az enyhítő körülmények tekintetbe
vétele annál inkább helyén van, minthogy ez esetben
a határozatlan büntetések körüli elvek lelik alkalmazá-
sukat. (291. §.) Az ABT. szorosan meghatározott
büntetése csak a halál és életfogytiglani börtön lévén,
az elsőt a bíró rendszerint kimondani, és a megkegyel-
mezés iránti véleményével a felsőbb bíróság elébe ter-
jeszteni-köteles; az életfogytiglani börtönnél azonban a
törvény korlátjai között, rendkívüli enyhítési jogával
élhet. (ABT. 52. ABP. 286. 293. §.) A BJ. 27. §. A szo-
rosan meghatározott hivatalvesztés és dörgálási bünte-
tések. közül, az elsőnek feltételes átalakítását megengedi.
(296. 299. §.)

1. Hogy a törvény rendeletétől eltérőleg alkalmazott büntetést, rendkívüli-
nek nevezik, fenebb érintettük. (173. §.)
2. Ama híres vitakérdés, vajjon szorosan meghatározott büntetés súlyosbítása
vagy enyhítése a bíróság részéről megengedhető e, vagy sem? melyre
nézve az írók többségé már az olasz criminálisták óta, oda hajlott, hogy
azt, mivel a törvények intézkedései csak közönséges esetekre érhetők,
meg nem tagadhatni, az újabb rendszeres törvényhozásoknál fogva, nem
bir jelentőséggel; mert azokban sorosan meghatározott büntetések legrit-
kábban fordulnak elő; nevezetesen a büntetések súlyosítására nézve é
kérdés annál kevésbbé gyakorlati, minél igazabb H e f f t e r mondása:
„Selten wird man übrighens einen Grund haben, die in alten Gesetzen aus-
gesprochenen bestimmten Strafen noch zu schärfen.“ Lehrb. 155. §. Lásd
azonfölül Feuerbach: Lehrb. 102. §. b. M e i s t e r: l'inc. iur. crim.
104—109. §. Weicker: Letzte, Gründe .von Recht 56Ö. 1. s. köv.
K ö s 1 1 i n: System 5S2—S3. 1. Häberlin: Grunds. I. 34. §. S z o -
k o l a y: Büntetőjogtan 228. 229. 1. Szlemenics: Fényit, törv. 36, §.

3. A törvényszéki gyakorlat ily átalakító hatása csak a törvényhozási működés elmaradása folytán érvényesülhet; a német közös jogra vonatkozólag, e tekintetben jellemzőleg mondja K ö s l i n: „Freilich liessen hinsichtlich alles Näheren, die gemeinrechtlichen Quellen den Richter fast ganz rathlos, daher in der Praxis die üppigste Willkühr wucherte/ System. 583. 1.
4. Hogy az ítéletileg kiszabott büntetést a végrehajtó bíró nem súlyosbíthatja, csak megérinteni is -alig szükséges; kifejezetten tiltja a kir. helytartótanács 1820. novemb. 14. 28,213. sz. intézménye.
5. Azon eseteket, melyekben az ausztriai törvény szerint az első folyamodásu bíróságok is, halálbüntetés helyett mást alkalmazni tartoznak, valamint a felsőbb bíróságok eljárását, a büntető perrendtartás szabályai tüzetesen határozzák meg. ABP. 284. 285. 293. 308. 310. 375. 376. 409. 410. §.

291. §.

Általában határozatlan büntetések (172. §.) kiszabásánál, a büntetés nemeire nézve, a bíró csak törvényesen elfogadott, szokásos fenyítési módokat alkalmazhat; (HL 1755. máj. 30.) kimérésében a bűnösség tárgyi és alanyi nyomadékára ügyelni tartozik; mindkét tekintetben a törvényszéki gyakorlat, a törvény és joghasonlatosság, (285. §.) azok hiányában a tett és tettes nagyobb kisebb bűnössége iránti általános jogelvek, szolgálnak zsinórmértékül (1840. 9. §. 9. 10. 19.35.), melyeknek nyomán összerű esetben, a büntetés neme és fokozata meghatározandó; mire nézve megjegyzendő, hogy hazánk törvényszéki gyakorlata, sem a halál, sem a vagyonkobozás büntetését oly büntettekre nem alkalmazza, melyekre azokat a törvény meg nem állapította.

1. A fenebb idézett helytartótanácsi intézmény a bírakat minden szokatlan büntetésektől (exoticis poenis) eltiltja (K a s s i c s: Enchirid. I. 249. 1.) Az 1840. 9. ez. §. 9. pedig kimondja hogy: „A büntörvénykezés alá eső cselekvények avétség fokozatához arányzólag, a büntető törvények szabályai szerint fenyíttessenek“ és ugyan ezen elvet az idézett §§. ismételik.

2. A határozatlan büntetések alkalmazása körül Feuerbach óta élénk vita folyt aziránt, vajjon az irányadó szabályok az általános jogelvek, vagy a fenállott törvények szelleméből, joghasonlatosság útján mentendők? ezen, rendszeres törvénykönyvek létében, és így legnagyobb részt már elavult kérdésre nézve, a vélemények fenebbi megegyeztetését legtanácsosabbnak tartom; és helyesen mondá Meister: „Arbitrarias poenas iudexipse determinat, ideoque et minuit et auget,secUndumarhritrium prüdén s, idest c i r c u m s t a n t i i s facti, analóg iae iuris, et r e c t a e rationis principiis accomodatam.“ Princ. iuris. crim. 106. §.
3. Hogy a szokásos büntetési nemek választásában, a bíró tulajdonságaikra (168. 169. §.) illő tekintettel legyen, az igazság és eszélyesség követelménye, mert Szlemenicscsel szólva: „Ezekre nézve, nem csupán bírónak tisztjét viseli, hanem egyszersmind a törvényszerzőnek hivatalát is pótolja“; (Fenyítő törv.37.§.) és hogy még a népnél uralkodó nézetekre is figyelemmel kell leünie, helyesen jegyzi meg H e f f t e r: Lehrb. 162. §. 4. Vuehetich: Instit. iur. crim. hung. 131. 1.. S z o k o l a y: Büntetőjogtan. 231. 1.
4. Vajjon ez esetben a bíró joga kiterjed-e még a halálbüntetés kiszabására is vagy nem, arpp nézve szétágaztak a vélemények; míg a német közös jog tekintetéből többen igenlették, (B ö h m e r, Gr ólmán, Martin, W a e h t e r, Abegg, Heffter, Köstlin stb.)- mások tagadták, (Carpzov, Meister, Kleinschrbd, Bauer, Marezoll, Mittermaier stb.); hazánkban az utóbbi vélemény bir tulsulylyal, a tudomány és újabb gyakorlatban, mivel mint S zlemenics mondja: „Már az által, hogy valamely büntettnek büntetését bírói mérséklésre hagyta (a törvényhozó), nyilvános jelét adá annak, hogy azon büntettben a halálbüntetést szükségtelennek ítélte.“ (Fenyítő törv. 37. §.) egyetértőig nyilatkozik V teheti eh: Jnstit. iuris crim. 181. 1. Szokolay: Büntetőjogtan 231. 1. Hogy.azon eset, midőn a törvény a bírót belátása szerint a halálbüntetésre is kifejezetten felhatalmazza, mint az 1723. 11. §. 8. a szülőverésre nézve tett, ide nem tartozik, és annál fogva kivételt nem is képez, a mondották összevetéséből, világos.
5. Az ABT. szerint csak némely kihágások büntetései határozatlanok általában, mint a mérégárulási vigyázatlanság némely esetei, a tűzvész elleni szabályok elhanyaglása, a tűz körüli gondatlanság és közérkolcsiség elleni cselekvények több fajai iránt., midőn a törvényhasonlatosság szolgál,, mint fenebb érintettük (289. §. 3.) irányelvül. ABT. 365.434. 459. 525. §.

292. §.

A viszonylag határozatlan büntetések alkalmazásánál (172. §.) arra nézve, mit a törvény megállapít

tott a határozott, arra pedig, mit a bíró belátására bízott a határozatlan büntetések körüli elvek (290. 291. §.) szolgálnak irányadásul; nevezetesen ha a törvény a büntetés neméi közötti választást a bíróra bízta (1802. 21. §. 1.) azok közül az alkalmazandó, mely a tett és tettes körülményeinek, különösen annak természetének, indokainak belső hasonlóságánál fogva (169. §.) leginkább megfelelő, és a közbátorság érdekeinek megóvása mellett, a fenyítettre nézve kevésbé terhelő.

1. Ha a törvény a választást csak esetleg (eventualiter) állapította meg, rendszerint az elvileg meghatározott büntetés, és csak annak alkalmazhatatlansága esetében a pótlékként kiszabott, mondandó ki, így az 1840.9. §. 41. mezei kártételeknél csak a marasztalási kárpótlás és bírság meg nem téríthetése esetében enged fogságot rendeltetni.
2. A választás egyedül a bírót, nem pedig a bűnöst, vagy egy harmadikat illeti, kivevén, ha azt a törvény világosan megengedné, mint hajdan hazánkban a nagyobb hatalmaskodási magánvétségénél (1486. 55. 1492. 74. II.'55.), mert az igazsággal összeegyeztethetőnek alig látszik, hogy a büntetés választása arra bizassék, ki azzal sujtatik, és a magánjognak azon elve: „In alternativis debitoris est electio“ bűnügyekre nem alkalmazható. Lsd. Szukolay: Büntetőjogtan. 232.-1.
3. Az elv: „In dubio mitius“ itt is, mennyire lehetséges alkalmazandó: „Perspicendum est iudicanti, nequid aut durius aut remissius constituitur, quam causa deposcit.“ fr. 11. pr. D. de poenis. „In poenis benignior interpretatio facienda.“ c. 54. X. de reg. inris.

293. §.

Midőn a törvény a büntetés nemét meghatározza, de fokát, tartamát nem, ez utóbbit a bíró a beszámítás szabályai szerint mérendi ki; (1840. 9. §. 2. 8.) a hol a büntetés tartama, mennyisége legmagasabb és legalsóbb foka (maximum, minimum) vagy csak az előbbi meg van határozva, (1840. 22. §. 130. 131. 1844. 8.) a törvényes szabvány határain belül, a büntett és bü-

nösség nagyságához képest, az enyhítő és súlyosító körülmények kellő egybevetése után határozandja meg; a nélkül, hogy a megszabott fenyíték középértékét (médium) rendes törvénybeli büntetésnek tekinteni, annak alkalmazására a bírót rendszerint kötelezettnek állítani lehetne; a büntetésszabvány határai meghaladásának, a törvényesen meghatározott eseteken kívül, annál kevésbé lehet helye, miután a büntett tárgyi, nagysága szerint megállapított mérték, a beszámítás alanyi nyomadécai igazságos tekintetbe vételének elég tért enged; és ellenkező esetben a büntetések általában határozatlanokká válnának, a törvényhozás, a szabványok meghatározása által elérni óhajtott céljainak teljes megíúsításával.

1. Az újabb európai törvényhozások a viszonylag határozatlan büntetések rendszerét követvén, azoknak maximumát és minimumát határozzák meg; a legalsóbb fokozat mellőzése lehetségesíti, hogy a bíró a büntetést a bűnösség bármely csekély fokához arányosíthassa, ezt azonban az 1814. részben 1843. genfi, és egy brémai 1851. törvényen kívül csak hazánk B.J. fogadta el; a többi törvényhozások, hogy a büntetések határozatlanságát lehetőleg kerüljék, a büntett tárgyi nyomadékát végkép el ne éjtsék, másrészt összerű esetekben is az enyhítési körülmények tekintetbe vételét lehetségesítsék, a bíró rendkívüli enyhítési jogának adnak helyt. H a b e r l i n: Grunds. d. Criminalr.. I. 145. 146. I. Köstlin: System. 599. 1. H e f f e r: Lehrb. 161. §. Szokolay: Büntetőjogtan 95. 229. 1.
2. A büntetés szorosabb értelmű súlyosító és enyhítési okainak (250. 254. §.) törvényes meghatározása, most azért is kívánatos, hogy a bíróságok, illetőleg esküdtszékek enyhítési hatalma, mint a francia 1832., genfi 1843, belgiumi 1849. törvény folytán történt (179. §. 3.) valódi jogbizonytalanságra ne vezessen, és a bíraskodási hatalom a kegyelmezésivel egygyé ne olvadjon. Lsd a halálbüntetésről irt értekezésemet Magy. Akad. Értesítő 1859. 451. 1.
3. A württembergi kamra tárgyalásaiban nyilvánult nézetek szerint, a büntetés-szabvány középmerve (péld. büntetéseknél 5—10 évig, hét és fél, 10—20 évig tizenöt év stb.) volna rendesen alkalmazandó, és a súlyosító s enyhítő körülményekhez képest már a maximumig emelendő, már a minimumig szállítandó a nélkül, hogy ezen elvet általában akár az újabb tör-

vénykönyvek szövegéből, akár a törvényhozások czélzatából következte t-ni lehetné. Lsd. Hepp: Coment. z. Würtemb. Strafg. I. 744.1, Habér l i n: Grunds. der Criminalr. I. 145.1. Herbst: Öst. Strafr. I. 143., 1.

4. Hogy az enyhítő és súlyosító körülmények nem annyira számlálandók, mint inérlegezendők, és kellő összehasonlításuk után, fontosságuk nem pedig számukhoz képest kell a büntetést súlyosítani vagy enyhíteni, az észszerű igazság folyománya.

294. §.

A törvényben nemökre nézve meghatározott büntetések átváltoztatása, másnemű hábár hason súlyú fenyítékre, a bírót rendszerint nem illeti, kivéven ha a törvény (1840. 9. §. 41) vagy annak erejével bíró törvényszéki gyakorlat arra, főleg elavult és tulszigoru büntetésekre nézve felhatalmazza, (19 §.) vagy a fenforgó ösSzerű körülményekben, akár physikai akár jogi okoknál fogva, annak szüksége kétségtelennek bizonyulna; a törvényes Ítélet által megállapított büntetéseknél, a végrehajtásnál netalán szükségesnek mutakozó átváltoztatása azonban, hazánkban csak legfelsőbb határozat folytán történhetik. (Hl. 1839. juli 30. 25961. stb.)

1. Általában határozatlan büntetések átváltoztatásáról csak annyiban szólhatni, mennyiben netalán már ítéletileg megállapítottak, mert helyesen mondja e tekintetben M e i s t e r: „Haec (permutatio poenarum) in poenis arbitrariis quidem natura'lli ratione, sub potestate iudicis in, d e c e r n e n d o comprehensa est.“ Prine. iur. crim. com. 110. §.

2. A hol a törvényszéki gyakorlat a törvénybeli rendes büntetést már enyhítette, utóbb nem annyira bírói változtatás, mint inkább a gyakorlat által már törvényesített büntetés, alkalmazásáról szólhatni^ melyre vonatkozólag az átalakítás -szüksége hasonlag előállhat. K ö s 11 i n: Sy.;tem. 576.1. Heffter: Lehrb. 158. §.

3. A büntetés alkalmazásának physikai lehetetlensége forog fen, ha annak tárgya hiányzik, péld. pénz, hivatal, polgári becsület; vagy helybeli viszonyok alkalmazását lehetetlenítik, péld. az elszállítást tengeri háború alkalmával, hajdan a vizbefulasztást, mire vonatkozólag a római jog (§/6. I. de publ. ind.) mondá: „secundum quod regionis qualitas tulerit“; jogi okai

- az egyenlőség elvénél fogva, ha a büntetés tekintettel a bűnös gyéno- kő rülményeire tulszigoruvá válnék, péld. munka, testi fenyíték beteges em- bernél, bűnhalmazatnál az összetalálkozó büntetések alkalmazása, mely némelykor még physikailag is lehetetlen; vájjon ezen okok közé a bűnös nemét, műveltségi fokozatát, polgári állását is lehessen számlálni, ha azt a törvény kifejezetten nem rendelné vitás kérdés, melyre többen igenleg' (Carpz o v, B ö h m e r, Puffé n d o r f, és némi korlátozással M a r- tin, Mar ezoll, Heffter stb.), mások (K l e i n s c h r o d, T i l l- m a n n, H e n k e, B a u e r, A b b e g, R o s z h i r t, K ö s l i n, M i t- termaier stb.) tagadólag válaszolnak.
4. A római jog a nagyobb polgári állásnak kivételes hatást tulajdonított, (fr. 12. §. t. D. de incid. fr. 11. D. de sep.nlt. viol. fr. 38. §. 7—9. D. de poenis stb.) míg a kánoni jog ellenkezőjét állítja: „Siquidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur; et graviora facit vitia peccatorum, sublimitas peccantium.“ c. 4. C. XXV. q. 1. e. 12. X. de iure iurando; az újabb törvényhozások közül némelyek az átváltoztatás ' eseteit és módját szorosán körülírják, némelyek (würtembergi 23 hannoverai 23. 30. h. assia 11. 293. 294., badeni'52. 55. 62. stb.) bizonyos büntetési nemek átalakí- tását a bűnös műveltségi fokozatánál, és általában méltányossági és eszé- lyességi okoknál fogva is, főleg tekintettel a bűnös kereseti viszonyaira, családja fentartására helyt adnak; a büntetések egymás iránti arányának! meghatározásában azonban fölötte szétágaznak, így egy napi fogság Po- rozshonban 1/3 — 5 thallérral, Hannoverában 1 th., Würteinbergában, Ba- denban 1 — 4 forinttal stb. egyértékűnek állapítatik, és hason kü- lönség létezik a szabadságbüntetések fajainak arányára nézve. Lásd Sehletter: Strafe. Rechtslexicón X. köt. 597—599. 1. Haberlin: Grunds. d. Criminalr. I. 175—ISI. 1.
5. Hazánkban az 1840. 9. §. 41. mezei rendőrségi esetekben a kárpótlást és bírságot, ha az elmarasztaltak nem fizethetnek, fogsággá változandónak rendeli, két törvényes értékű ezüst forintért egy napot számítván, a fogság azonban félévnél hosszabbra semmi esetre nem terjedhet; a fenidézett helytartótanácsi intézmény szerint, a. é. jul. 11., 9235. sz. udv. rendelet az ítélet által szabott testi büntetésnek, nevezetesen minden kor- báesítésnek egy napi fogságra változtatását, az ügy fenforgó körülményei- ben a maga valóságában hagyta, mindazáltal kimondotta: „Hogy midőn törvényes ítélet által hozott olyatén ítéleteknek változtatása szükségesnek látszik, aziránt kiadandó kegy. kir. határozat végett mindenkor legfőbb helyre folyamodni szükséges.“ Linz bauer: Codex sanit. med. HI. köt. 5. ősz. 331, 1.

295. §.

Az ABT. a büntetés nemeit vagylag (alternati- ve) csak némely kihágásoknál kivételként szabja ki.

mely esetben a választás a bíró bölcs belátásától függ, a nélkül, hogy az elsőbb nevezett alkalmazására volna kötelezve; (Legf. törvénysz. döntv. 1852. sept. 16.) egyébiránt mind büntettek mind kihágásoknál, a törvény a börtön illetőleg fogság és pénzbüntetések legnagyobb és legalsóbb mértékét jelölte ki, melyen belül a büntetés a súlyosítási és enyhítési körülmények kellő tekintetbe vételével, oly módon mérendő ki, hogy rendszerint sem a büntetés nemét, sem törvényes időtartamát meg nem változtathatni, hanem súlyosító okoknál az időleges börtönbüntetés, illetőleg fogság a törvényes módok közül egygyel vagy többel, (216 §.) vétségek és kihágásoknál egyes büntetések egybekapcsoltatása által súlyosbítható, enyhíthetőknél pedig a legrövidebb tartamig szállítható. (ABT. 49. 51. 52. 53. 250. 265. §.)

1. Az irodalmi tulajdon elleni vétségnél szabályként pénzbírságot, és helyette fogságbüntetést csak fizetési tehetetlenségénél szab ki az ABT. 467. §.
2. Büntetteknel a súlyosítás! módok választása a bírótól függ (216. §.) melyeknek azonban sem a halál, sem az életfogytiglani börtönnél nincsen helyök (186.193. §.3.), egyébiránt a büntetés kimérésében: „Súlyosítási körülményekre csak annyiban kell tekintettel lenni, a mennyiben azok ellen enyhítési körülmények, s szintúgy enyhítési körülményekre, a mennyiben ellenük súlyosítási körülmények nem fordulnak elő. Ahoz képest a mint az egyik vagy másikkéfélek túlnyomók, kell azokat a büntetés súlyosítására vagy enyhítésére alkalmazásba venni.“ ABT. 4S. 50. §.
3. Rendes büntetésnek (283. §. 3.) többen, mint J e n u 11 nyomán H y e, Frühwald, Csatskó a büntetési szabvány közép mértékét veszik, de ebbeli nézetök az ausztriai törvényszékek gyakorlatában, támaszt nem talál. H e r b s t: Öst. Strafr. I. 143. 144. 1.

296. §.

Ezen általános szabályát, az ABT. súlyosításoknál szigorúan fentartja; az enyhítésre nézve mindazáltal

több kivételnek enged helyet; nevezetesen büntettek-[^]nél, melyek büntetés ideje öt évet túl nem halad, vétségek és kihágásoknál pedig egyáltalán, több oly enyhítési körülmények létében, melyekből a bűnös javulása alaposan várható, a börtön, illetőleg fogság enyhébb fokra változtathatik, és tartama a legalsóbb törvényes szabványon alul is megrövidíthetik; (ABT.

54. 266. §.) továbbá igen fontos és túlnyomó enyhítő körülményeknél fogva, az első folyamodásu törvényszékek büntetteknel az életfogytiglani börtönt tiz, a a húsz éviglenit öt, a tizéviglenit pedig két évre, a fő-törvényszékek pedig az életfogytiglani börtönt öt, a húsz és tiz éviglenit három, illetőleg egy évre szállíthatják, a börtön fokát, azonban meg nem változtathatják; a vétségek és kihágásokra szabandó elkobzásokat, jogosítványok elvesztését és minden koronaországból kiutasítást, sem az első, sem a másod folyamodásu bíróságok nem enyhíthetik; a vétség és kihágások többi büntetéseit az első folyamodásu törvényszékek csak a fenebb érintett elv (ABT. 260. §.) értelmében az . azaz több a bűnös javítására alapos reményt nyújtó, a fő-törvényszékek más túlnyomó enyhítő körülmények folytán is, a börtön és fogság büntetés súlyosbításait pedig amazok a törvény határain belül enyhíthetik, (216. §. 1. 2.) a fő-törvényszékek pedig egyáltalán, a kitiltás kivételével, midőn a börtönbüntetéshez azt a törvény kapcsolandónak határozottan rendeli, egészben vagy részben elengedhetik; a legfőbb törvényszék túlnyomó enyhítési körülményeknél fogva a börtönbüntetés tartamát és fokozatát, a vétség- és kihágásoknak pedig mindennemű büntetéseit enyhítheti; ha más büntetéssel

összeesnének, nemkülönben a szabadságbüntetések súlyosbításait is elengedheti, csak hogy a bűnös egészen büntetlen ne maradjon. (ABP. 286. 30,5. 311. §.)

1. A rendkívüli enyhítés fenérintett, az ABT. 54 és 206. §§. gyökerező joga a főtörvényszékeket is illeti, és a pénzbírságokra is terjed; de nem a nyomtatványokérti biztosítványra, mivel ez a büntetésnek következménye, és leszállítása kifejezetten tiltatik. (234. §.)
2. A jogok és jogosítványok állandó elvesztését, időlegessé csak a legfőbb törvényszék alakíthatja. MR. 1854. máj., 29. BTL. 134. sz.
3. Kórvészi intézkedések, elleni vétségeknél a bíróságok rendkívüli enyhítési joga oly tágas, hogy az első folytatódású bíróságok a börtönt nem csak fokára és tartamára enyhíthetik, hanem fogsággá is átalakíthatják Csász. Rend. 1850. máj. 8. BTL. 190. sz. és MR. 1853. novemb. 16. BTL. 240.
4. Az ABT. és ABP. elvei azon kihágások fenyítékének rendkívüli enyhítésére is alkalmazhatók, melyek a büntetőtörvényben nem foglaltatnak. MR. 1835. június 26. BTL. 114. sz.

297. §.

A büntetés átváltoztatása büntetteknel, azon eseten kívül, melyekben az a rendkívüli enyhítés jogánál fogva (296. §.) történik, csak a halál és életfogytiglani börtönre nézvé húsz éven aluli bűnösöknél, (251. §.) és törvény szerint öt éven túl börtönnel meg nem fenyíthető' büntetteknel akkor eszközölthetik, ha a büntetés hosszabb tartama által, a bűnös kereseti állapotjában nevezetes kárt szenvedne; mikor büntetlen családja tekintetéből, azt hat hónapon alul is megrövidíteni, és a súlyosbítási módok közül egygyel vagy többel (216. §.) pótolni lehet; vétségek és kihágásoknál pedig kivételesen a pénz és fogságbüntetés, ha az elítélendő' vagy családja vagyoni állapotja, keresete, sajnos csorbulására illetőleg romlására vagy rendetlenségére vezetne, amaz minden öt forint helyett egy napi fogsággá

átváltoztathatik, a fogság pedig a szabványon alul, de súlyosbításukkal megrövidíthetetik (216 §.); ha pedig harmincz napnál hosszabb nem volna, a törvényes feltételek mellett (200. §.) testi fenyítéssel pótolható; különös tekintetre méltó körülményekben továbbá, az első fokú fogság a megfenyítendő vagyoni, állapotához mért pénzbírsággá, és már más helyütt érintett okoknál fogva (215. §. 2.) házi fogsággá alakíthatatik át₄ (ABT. 55. 259. 260. 261. 262. §.)

1. A pénzbírság átváltoztatásánál öt forint egy nappal felcserélhető, ha a törvény különösen mást nem rendel, (ABT. 260. §.) azaz valamely törvény-szegésre meghatározott pénzt vagy annak megfelelő fogságbüntetést vagy-lagosán nem szab ki. Öt forinton aluli pénzbírságok helyett legalább tizenkét órai fogság alkalmazandó. MR; 1855. febr. 11. BTL. 30. sz.
2. A fogságnak átalakítása pénzbírsággá soha sem tétethetik függővé a meg-büntetendő választásától; ez esetben a bírság mennyiségét a fenyített va-gyoni állapotához keltevé mérni, a fenébb érintett aránynak (5 ft. egy nap) nincsen helye. ABT. 261; §. Legfőbb törvénysz. döntv. 1852. dec. 17. 1854. november 8.

298, §.

A BJ. a törvényben meghatározott mértéken túl, a büntetés kiszabását csak a bűnhalmazat és visszaesés-nél (254. §. 4.) engedi meg; ha valamely büntett. súlyo-sabb eseteiben törvény szerint a kiszabott enyhébb ne-mű büntetés súlyosabbra mehet által, a bíró azt csak akkor foganatosíthatja, midőn a körülmények annyira terhelők, hogy az enyhébb büntetés legnagyobb mér-téke is felette csekély volna; a büntetések legsőbb fokozatát a BJ. ki nem jelölvén, az enyhítésnek e tekin-tetben korlátai nincsenek; sőt a rabságot fogsággá, a fogságot és hivatalvesztést bírói dorgálássá is változtat-hatja, mihelyt legcsekélyebb mértékökben is a beszá-

mítás elvei szerint felettebb súlyos büntetésként tűnnének fel; kivéven ha a hivatalvesztést a tettesre a törvény minden esetre megrendelte; a fogságot viszont rabsággá kivételként csak akkor lehet átalakítani, ha bűnhalmazat vagy visszaesésnél fogva a fogság egy évnél hosszabb időre terjedne, a bűnös különböző bíróságok ítéletei által részint rabság, részint fogságra marasztaltatnék, vagy rabsága illetőleg fogságának ideje alatt más fogság, illetőleg rabsággal fenytendő büntett bizonyulna be ellene, midőn összes szabadságbüntetése rabsággá alakulván, egy napja három napi fogsággal felérőnek tekintendő. (BJ. 18. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. §.)

299. §.

Ha a törvény valamely büntetetre csak hivatalvesztést rendel, a bűnös pedig elítéltetésekor közhivatalt már nem visel, ha attól büntető ítélet által már előbb fösztatott meg, helyette egy évig terjedhető fogsággal, ha más okból esett el attól, vagy arról lemondott, ezeröt száz forintot túl nem haladható bírsággal fenytendő; ha pedig a hivatal vesztés mellékbüntetésként van kiszabva, azon érintett körülményekben a főbüntetés mértéke felebb fog emeltetni; pénzbírságokká semminemű más büntetések, a hivatalvesztés említett esetén kívül, át nem változtathatók; a bírságok azonban fogságra alakítandók, ha az elmarasztalt saját vagyonnal nembíró kiskorú, vagy vagyona csőd, pazarlás miatt zár alatt van, vagy értékéből az ki nem kerül; mely esetekben *egy* napi fogság öt forinttal tekintetik felérőnek. (BJ. 28. 29. 30. 31. 36. §.)

1. Midőn a birság csak része kerül ki az elmarasztalt vagyonából, hátralevő része, az érintett arány szerint fogsággá változik. BJ. 32. §.
2. Mesteremberek és napszámosok, legszükségesebb eszközeit pénzbírság fejében legfoglalni, a sértett félnek járó díjak és kárpótlási összegeket fogság vagy más büntetésre átváltoztatni, soha nem szabad. BJ. 33. 34. §.
3. M e n c k e n: De tergo subsidiario. Lipsiae. 1685.
Chladenius: De arbitrio iudicis in commut. poenis. Wittemb. 1728.
M ö g l i n g: Dissert. de eo, quod iustum est circa proposit. in poenis surrog. Tübing. 1734.
M a n t z e l: Diss. de respectu personarum in foro criminali. Rostok. 1737.
Püttmann: De arbitrio iudicis e foro etc. eliminando. Lips. 1771.
B u c h e r: Dissert. de arbitrio iudicis non omnimode arbitrario. 1776.
E c k: Du iudicis arbitrio etc. legibus circumscripito. 1776.
Erleben: De potestate criminali circa frequentiam delictorum. Marb. 1789.
G e n s i k e n; Reatus omnem excludit dignitatem. Vittenb. 1791.
Lippmann: Hist. dogm. Darstel. v. d. richt. Strafanderungsbefugn. Nördl, 1863.

HARMADIK CZIKK.

A büntetés alkalmazásának megszünte.

Első cím.

A megszüntetés módjai általában.

300. §.

A büntetés alkalmazása megszűnik: a bűnös halál a, büntetése kiállása, annak elengedése nevezetesen a kegyelmezés, végre a büntett elévülése által.

1. Vannak, (H e f f t e r, Marezoll, Vuchetich, Szlemenics, stb.) kik a megszüntetési módok közé a vádlott felmentését is sorolják, de ez esetben büntett hiányában a büntetésnek egyáltalán helye nem volt, alkalmazása megszüntetéséről tehát ép oly kevésbé szólhatni, mint midőn mentő körülményeknél fogva valaki büntetlenné válik. B a u e r: Lehrb. 122. §. Köstlin: System. 477. 1.
2. A büntetés megszüntetésétől meg kell különböztetni azon tényleges viszonyokat, melyek végrehajtását felfüggesztik, vagy akadályoztatják, mint az elmarasztaltnak lelki, testi betegsége, viselőségi állapota, távolléte. B a u e r: Lehrb. 122. §. Heffter: Lehrb. 194. §.

301. §.

A halál a bűnös földi léteinek véget vetvén, valamint a büntető eljárás megkezdését, a már megindított pör folytatását, úgy a kiszabott büntetést is megszünteti, miután -végrehajtása holt tetemen sem a megtorlás természetével, sem az emberiség érzületével össze nem egyeztethető (167. §. 2.); az örökösökre pedig, igazság szerint át nem mehet; (168. §.) azokat csak a már jogérvényessé vált ítéleten gyökerező vagyonbüntetések és okozott károknak megtérítése terhelik, amazok mivel a még életben levő büntetettre nézve váltak teljes erejűvé, ez, mert az örökösök természeténél fogva, a holt tartozásai, hagyatékát illetik, abból fődözendők; (166. §. 1.) azzal az ABT. és BJ. e tárgyú intézkedései is teljes öszhangzásban vannak. (ABT. 224. 527. §. BJ. 16. §.)

- *1. A halál körüli elvet máj: a római jog nyíltan vallotta. „Is qui in reatu de-
cedit, integri status deeedit, exstingvitur enim crimen mortalitate, morte
crimine liberatur.“ fr. 11. D. ad 1. Jul. máj. fr. 20. D. de poenis, követ-
kezetesen azonban nem követte; holott a halál a büntetést nem csak tény-
leg, hanem mivel a megholt, jogalany, büntetés tárgya lenni megszűnik, jo-
gilag is elenyészteti; miért is a damnatio memoriae-t, a hullán ezelőtt szo-
kásos végrehajtásokat általán nem javalhatni, habár fölötte súlyosító kö-
rülmények közt többen (C a r p z o v, Quistorp, Sz l e m e n i c s stb.)
pártolják.
2. Hogy a kármentesítés terhe az örökség erejéig száll a jogutódokra, azt a
kánoni jog nyíltan kijelenti; c. 5. X. de raptorib. c. 9. X. de usur. c. 14.
X. de sepult., C l a r u s már közönségesen elfogadott véleménynek (com-
munis opinio) mondja, és hazai jogunkkal is teljesen megegyez. Lsd. Dec.
25. liq. debit. Dec. 16. de a? t. Dec. 3. máj. pót.
3. Miután n hűtlenség miatti káromlásnak mostan helye nincs, (Ősiségi nyílt
pár. 1. §. Id. Törv. Sz. I. 20. §.) nem is állíthatni többé, hogy a felségsér-
tés és hűtlenség eseteikén a bűntevő osztályrésze már tette által, (ipso fac-
to) a sz. koronára száll, tulajdona lenni megszűnik; hanem az elkobozta-

tás csak jogérvényes ítélet folytán történhetvén, csupán az lehet az Örökösökre befolyással; a II. öl. és 61. ez., a hatalmaskodás iránti intézkedéseinek azon joghasonlatossági kiterjesztését, (Izd. Szlemenfcs: Fenyítő törv. 7. §.) hogy a vagyonbeli büntetések általában már a per elfogadása (litis contestatio) által a bűnös örökösire szállanak, sem azon címek tartalmából, sem az igazság általános elveiből, sem újabb büntető eljárásunk gyakorlatából nem találom igazolhatónak.

*1. Az njabb törvényhozások a felállított elveket általában elfogadják; az ABT. 224. §. szerint, a már kihirdetett ítélet, a vagyon fölötti rendelkezés elvesztésére nézve halál esetében hatályos marad (233. §.-); és a bűnös kimúlta előtt jogérvényessé vált ítéleteken alapuló mindennemű vagyonbüntetési, a vesztett biztosítvány terhével az örökösökre szállanak MR. 1859. april. 3. BTL. 52. sz.

5. A BJ. 16. §. szerint: „A büntetőítéleteknek következesei az elítéltnék maradékaira ki nem terjednek; de mind azon kár, melyért a sértettnék elégtétellel tartozik, és azon pénzbeli büntetések és díjak, melyeket ellene a bíróság már ítéletileg kimondott, hátrahagyott értékének erejéig, örökössein halála után is megvételhetnek¹”; az BE. ide vonatkozó 7. §. ekként szól: „A vádlott halála a büntető keresetet megszünteti; az okozott kár vagy sérelem iránti polgári kereset a meghalozott örökösei ellen, a polgári bíróság előtt fenmarad; ha azonban a vádlott ellen, halálakor már el volt határozva a perbefogás, akkor a kár vagy sérelem fölött, a közvádló felperessége melletta büntetőbíróság ítél.“ 432. §. pedig annak fizetésén kívül, a perbeli költségek megtérítésére is, az örökösöket tizennégyszáz nap alatt kötelezi.

302. §.

A büntetés kiállása által a büntett megtoroltatván, eltörölttnék tekintendő, mert igazságosan ugyanazon törvényszegést kétszer megfenyíteni nem lehet; magától értetik mindazáltal, hogy sem a büntettből eredt magánjogi követelések, (166. §.) sem a büntetés törvényes következményei el nem enyésznek. (230. §. ABT. 42. 225. 528.,§.),

1.A „Non bis in idem“ ősrégi jogelv itt is alkalmazását nyeri, mert a kánoni jog szerint: „Dicit eninl scriptura non vindicabit Dominus bis in id ipsum“ c; 12. D. 81.

2. Az újabb törvényhozások ezen elvet általában elfogadják, és a mennyiben

a külföldön történt megfenyítést kielégítőnek nem tartanak is, azt a büntetés kimérésénél betudandónak rendelik. ABT. 36. §. Szász bt. 9.ez.

3. A büntetés kiállása azonban sem a visszaesés szigorúbb megbüntetését, sem az eljárás újabb felvételét (perújítást) ki nem zárja, miről az alaki jogban szolandunk.

4. A ki mást kiállott vagy elengedett, büntetése miatt, míg magát becsületesen viseli, gyalázó czélzattól szemrehányással illet, az ABT. 225. és 497. §. szerint kihágást követ el, és a kisebbített kívánságára egy naptól, egy hétigleni fogsággal büntetendő.

303. §.

A büntetés e l en ge dése-hajdan, valamint más országokban úgy hazánkban is, az egyezkedési rendszer szellemében nagyobbrészt, (sz. Istv. II. 13. 16. 30. 33. 39.'40. 41. 42. sz. László HI. 21. stb.) még a legsúlyosabb büntetteknel is, p e r e g y e z é s utján (transactio de delicto) történhetett (227. §. 1. 2.), jelenleg rendszerint csak a kegy elmezés által (304. §.) eszközöl-tethetik; vannak azonban bűnesetek, melyek csupán a sértett fél vagy hozzátartozói keresetere vétethetnek fen-yíték alá, és ez utóbbiak elengedésétől függnék; úgy hazánkban a házasságtörés büntette, (I. 105. ez.) melyet a férj kifejezetten vagy hallgatagul, még a hozott ítélet után is'eléngedhet, és a magán vétségek; (91. §.) az ABT. szerint annak csak az irodalmi és .művészeti tulajdon elleni és-becsületsértési vétségeknél, (ABT. 467. 493. §.) nem különben több kihágásnál annyiban van helye, hogy a panaszra jogosított, azokat nemcsak ki-fejezetten, vagy hallgatagul megbocsáthatja, hanem a még ki nem hirdetett ítélet minden foganatját is pa-naszra visszahúzása által megszüntetheti; annak kihir-detése után, visszavonása rendszerint csak a felsőbb bí-róságnál enyhítő körülménynek vétethetik. (ABT. 508.

530. §.) A BJ. több büntett megfenyítését a sértett fél vagy hozzátartozói panaszától tételezi fel, és azokra nézve a felek ítélet előtti egyezkedése a keresetet megszünteti, de a végítélet hozatala után hatálya többé nincs. (BE. 6. §.)

1. A sértett fél elengedésére a római jogban, közfenyíték alá tartozó bűncselekvényeknél csak kivételként akadunk; (házasságtörés, nőragadás, suppositio partus); az újkori német közös jogban is szűk körre volt szorítva; míg az újabb törvényhozások azt ismét a sértett fél saját érdekeinél, a családi élet nyugalmánál, a sértés csekélységénél fogva tágasra szabták, de a részletekre, főleg a már megtörtént panasz visszavonásának erejére és hatására nézve, különösen a büntársak tekintetéből, szétágaznak. Hogy egyezkedésről a bíróval (transactio ad redimendam vexam) szó sem lehet, általában el van ismervé. H e f f t e r: Lehrb. 149. 195. §. H a b e r l i n: Grunds. d. Criminalr. I. 184—188. I. K ö s t l i n: System. 513—530 lap.
2. A házasságtörés elengedése hazánk gyakorlata szerint, a már kimondott ítélet után is történhetik. Lsd. B o d ó: Jurispr. crim. 239. I. XV. §. H u s z t y: Com. in Jus Hung. L. HI. tit. 17. §. 13; ki e tekintetben gyakorlati példára is hivatkozik. Más bűnügyekre nézve a felek egyezkedését hatálytalannak mondá Hl. 1731. jan. 9.
3. Az ABT. szerint az érdeklett fél, mely a sértést világosan megbocsátotta, vagy tudomásvétele után hat hét alatt, az iránt panaszt nem emelt, ebbeli jogával többé nem élhet; és a házasságtörésnél az ítéletileg kimondott büntetés is elenyészik, mihelyt a sértett fél nyilváníttja, hogy a bűnössel ismét együtt akar élni; hallgatag elállásnak vétetik továbbá, ha a magánvádoló a végtárgyalásnál meg nem jelenik, a nélkül, hogy elnapolását kiszöklötte volna, vagy ha annál vádját elő nem adja. ABT. 503. 530. ABP. 232. §.
4. Az ABT. szerint csak magánvád folytán fényithető kihágások: a családi tolvajságés sikkasztás, becsületsértések, nyilvános mocskolódások és bántalmazások, büntetés miatti szemrehányások, házasságtörés, néhány családbeli fajtalankodási eset, megrögzött részegség, tetemesb családbeli erkölcstelenségek. ABT. 463. 4S7—97. 502—5. 524. 525. §.
5. A. BJ. szerint magánvád alá tartoznak a párviadal enyhébb esetei, erőszakos kényszerítés, a gyermeklopás, erőszakos nemi közösülés és nőrablás némely esetei, a házasságtörés, némely bujaságbeli büntettek, alakosság (álarcz), vérarulás, a hamis feladás meghatározott esetei, rágalom, becsületsértés, enyhébb fenyítési visszaélések teljes korúakra nézve, nyilvános erőszakoskodás, családi lopás, magánsikkasztás, levelek jogtalan feltörése, némely tisztviselői, ügyési, mérnöki visszaélések; a gyámok és gondno-

- kok elleni közkereset pedig több esetben, a teljeskoru károsodott árvák, kívánságára megszüntetendő. BJ. 177. 184. 198. 208. 213. 218. 219. 225. 260. 280. 289. 293. 306. 313. 373. 5t5. 543. 550. §.
6. R e i c h e n' b. a, eh: De obligat. haeredis ex delicto defuncti. Heid. 1674
- S e h r e i t e r: De damnat. memor. Lips. 1689.
- M ü l l e r; Diss. quatenus poena in. haered, transeat Jen. 1639.
- W o l l e: De damn. memóriáé. Lips. 1776.
- Kapf: De compensatione circa delicta vei quasi. Tub. 1778.
- Reddingius: De vi et effectu mortis. 1823.

Második czím.

A megszüntetés némely módjai különösen.

ELSŐ TÁG.

A kegyelmezés.

304. §.

A kegyelmezés tágasb értelemben (adgratiatio in sensu lato) a törvényszerű büntetésnek, a legfőbb hatalom által egész vagy részbeni elengedését jelenti; ily értelemben magában foglalja a pertörlést (abolitio), azaz a büntető vizsgálat és per-megszüntetését végítélet előtt, a kegyelmezést szorosabb értelemben, (adgratiatio in sensu stricto), mely az ítéletileg kiszabott büntetés teljes vagy részleges elengedése, vagy enyhítésében, illetőleg átváltoztatásában (adgratio plena, minus plena, mitigatio ex gratia) áll; és a kegyelembeli visszahelyezést (restitutio ex capite gratiae s. indulgentia principis), mely az ítéletileg kiszabott büntetés végrehajtása alatt vagy után, annak törvényes következményeit elenyészteti; vagy egyesekre vagy többekre terjed, mely utóbbi esetben közbocsádnatnak (amnestia) neveztetik.

1. Legszerosabb értelemben a kegyelmezés a halálbüntetés elengedését vagy átváltoztatását jelenti.

2. A közbocsánat vagy amnestia a nemzetközi jog értelmében, a nemzetek kölcsönös bántalmazásai, sértései teljes feledését, elengedését jelentvén, minden békekötés természetszerű folyománya; államjogilag tekintve, feltétlen vagy feltételes, és mind a büntettek, mind a részesített személyek tekintetéből korlátlan (általános, generális amnestia), vagy korlátolt lehet, B a u e r: Lehrb. 123. §. Heffter, Lehrb, 184, §.
3. Ha a büntetlenséget egészben vagy részben a törvény bizonyos feltételek alatt biztosítja, mint az ABT. 62. §. tevékeny bünbánat miatt a felségáru-lásnál tesz, az a bíróság köréhez tartozván, a kegyelmezési, jog -foglalma alá nem vonathatik.
4. A római jog szerint a császárok a kegyelmezés jogát mind általában (indulgentia) mind egyesekre a büntetés előtt, alatt vagy után, és annak következményeire nézve is gyakorolták; habár voltak büntettek, me~lyekre vonatkozólag a visszahelyezésnek (réstitutio) nevezetesen a „restitutio famae“-nek nem volt helye; a középkorban az egyezkedési rendszer, és az akkori zilált államviszonyok folytán, ritkábban gyakoroltatott; helyét némileg az egyházi menhelyek pótolták, míg a római jog honosításával mindinkább terjedett. Lsd. P l o chman n: Begnadigungsr. 30.31. 1.
5. Az újabb törvényhozások a kegyelmezési jogot általában elismerik, és csak némelyike a büntetés néhány következményeire, a pertörlésre, és alkotmány-sértés-büntettére nézve, korlátok közé szorítja.

305. §.

A kegyelmezési jog a büntető igazság alapelveivel legszorosabb viszonyzatban áll, mert míg egyrészt a büntetés jogszerűsége, általános igazságán kívül, szükségén is gyökerezik, (79. §,) és annál fogva a magiban véve jogos, de szükségtelen, -sőt netalán á'jogbátorság érdekeivel összeütköző fenyték végrehajtása tárgyilag sem igazolható: másrészt a törvényhozás és bírósági hatalom végességénél, a bűnesetek változó különféleségénél fogva, a törvények értelmében kiszabott büntetés összerűen gyakran túlszigorúnak, és így az igazság eszméjével ellenkezőnek bizonyulhat; vannak azonfelül esetek, melyekben a törvényszerű büntetés enyhítését vagy elengedését a bűnös személyes viszo-

nyait tekintve, az emberiség érzülete az erkölcsiség elveit egyaránt követelik; ezen ellentétek kiegyenlítését csak a kegyelmezési jog eszközölheti, mely természeténél fogva nincs időhöz kötve, ítélet előtt és után, de éppen csak az uralkodó, mint az államszemélyesítője által gyakoroltathatik, kinek fölvatása, az állam feladványainak legsikeresebb megoldásában, mindenmű érdekeinek öszhangzatos megóvásában, és őrizetében áll.

1. A kegyelmezési jogot főleg a múlt század másodfelében többen (Beccaria, Filangieri, Kant, Bentham, Servin, Pastore, Salchow, Tiefert u.nk stb.) megtámadták, és annak vagy megszüntetését, vagy megszorítását indítványozák, minthogy az igazság a bűnös törvény szerinti megfenyítését követeli; ez utóbbi nem egyedül tétel, hanem természetjogi intézkedés lévén, gyakorlata az államfőnek nemcsak joga, hanem kötelessége is, melyet akarától függővé nem teheti; a kegyelem foganatosítása szükségkép egyenlőtlenségekre és így igazságtalanságokra vezet, sőt mennyiben a büntetést bizonytalanná teszi, hatását megszünteti, s ily módon a jogbátorság és sértettnek érdekeivel egyaránt összeközi; de ezen okok csak helytelen alkalmazása ellen szólnak; szükségét, elavult törvényeknél Beccaria maga elismeri, politikai okoknál fogva, főleg az állam rendkívüli körülményeiben, ellenzói közül többen vallják; az Írók nagy többsége, (különösen Montesquieu, Blackstone, Martin, Roshirt, Oersted, Schulze, Weicker S. zalay L. stb.) a törvényhozások egyhangúlag pártolják, mert a kegyelemjogról lemondani S. zalay Lászlóval szólva „Annyi mint kinyilatkoztatni, hogy a status e tekintetben souverainitásáról lemond, hogy fogadást tesz ogy souverainitási jog lenyügözésére,“ (Publicis. dolgoz. I. 232.1.) Weicker szerint pedig: „Es (das Begnadigungsrechts) vertundtie höhere Gerechtigkeits, Billigkeit u. Humanität, und das wahre Staatsvqh, in jedem besonderen Falle mit der allgemeinen Heiligkeit des Staatsgesetzes.“ Staatslëxicon. H. 320.1.
2. Az állam elismert jogszabályai bírói alkalmazásában; büntető hatalmának határait találja, azokon túl azt nem gyakorolhatja, és innen a kegyelmezési jogból a büntetés súlyosbíthatására vont következtetés annál kevésbé áll, miután az emberiség, a humanitás kiegészítő eleme e tekintetben teljesen hiányzik, mely T. f. a. n. császár mondatában találja hű kifejezést:
 „Satius enim esse impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem

damuare.“ fr. 5. D. de poenis. Lsd.. V u c h e t i c h Instif iuris erinu, 192—3. lap.

3. Ha a kegyelmezés elavult törvények enyhítését eszközzi, egyúttal' pótolja a törvényhozás mulasztásait is, és ily körülmények közt kettősen szükséges: ámbár a törvények korszerű megváltoztatása már az államhatalmi körök határai tekintetéből is fölötte kívánatos; hogy némelykor igazság t a l a n ítéleteket is orvosol, a tapasztalás tanúsága szerint kétségtelen. L ü d e r: Souveranitätsr. d. Begnadigung. 153. 1.
4. A kegyelmezési jog czélszerű kezelésére szolgál a bíróságok véleménye, zése, főköormánytanácsosok kihallgatása s ellenjegyzése stb.

306. §.

A kegyelmezési jog, mint az állámfelség és összerü igazság kifolyása a k ö z j o g szempontjából gyakoroltatik, minélfogva sem a bűnös kérelmezésétől, sem elfogadásától fel nem tételeztetik, másrészt a magánosok' jogigényeit, a büntetből eredt követeléseiket érintetlenül hagyja.

1. Hogy a kegyelmezés az elmarasztalt folyamodása nélkül is gyakoroltathatok, általában el van ismervé, sőt a halálbüntetések hivatalbóli felterjesztése, mindenütt törvényesen szentesítve.
2. Az uralkodó közjogi indokokból cselekedvén, az.: „Invito beneficium non datur“ (fr. 69. D. de regulis iur.) jogelvnék, itt nincsen alkalmazása; ellenkezőleg intézkedik mindazáltal a norvég alkotmány 20. §. S c h i l l i n g: Natüré II. 223. 1.

307. §.

Hazánkban a kegyelmezési jog egész terjedelmében ((304. §.) a királyi felséget illeti, (1405. 5. 1715. 48. 1791.56.1848.3. §. 7.) ki azt a hozott ítélet előtt vagy után, egyesekre úgy mint többekre nézve gyakorolhatja; (1715. 49. 1848. 3.) a büntetés elengedése vagy enyhítése iránti folyamodványok ő felsége elé, az illető hatóságok uiján térj esztendő, melyek a tisztii ügyész'kihallgatása után, azokat át véleményökkel és az ügy-

iratokkal legfelsőbb helyre küldeni tartoznak (HL 1815. junius 6. 16,515. sz.); halálítéletek mindazáltal, a rögtönjeljárás kivételével, végrehajtásuk előtt mindenkor a szegények kúriai ügyvédé kegyelmezési kérvényével legfelsőbb helyre térj esztendő; (HL. 1782. septemb. 5. 2206. sz. 1790. bet. 12. 28,847. sz. 1791. sept. 16. 17,164. sz.) legújabbank. leirat (1862. jun. 12. 9424. sz.) rendelé, hogy a kir. kúria kebelében külön tanácsstestület (kegyelmi tanács) alakíttassák, melynek kötelessége azon esetekben, melyekben a hétszemélyes tábla halálbüntetést mondott ki, a felett nyilatkozni, vajjon léteznek-e megkegyelmezési indokok, és ha igen, milyen büntetés volna a halál helyébe szabandó? tanácskozási jegyzőkönyve hiteles másolatban a bünperiratokkal a kir. udvari cancellaria útján, annak véleménye kíséretében, a felség elé terjesztendő: a legfelsőbb elhatározás a kir. cancellaria által (1563. 95. 1567. 40) az első folyamodást! bírósággal közöltetik, és a netalán törént kegyelmezésről a kir. kúria is értesítettik.

1. Az 1715. 48. t. ez. nyíltan rendel: „Gratiarum dispensatione soli Regiae Maiestati propria penes suprematn eiusdem auctoritatem intaminate semper permanente — a vérhatalmi joggal bírótat eme jog gyakorlatától az 1655. 38. eltiltotta. „§. 5. Neque ius gladii habentes amodo imposterum gratiam malefactoribus concedere possint;“ és e tilalmat az 1715. 48. ismétlé; a kegyelmezési jogot a visszaesők és ezógeres gonosztevőkre nézve megszorító törvényezikkekről (1492. 82. 1563. 63, 1655. 26.) helyesen jegyzi meg gr. C z i r á k y: „Temporaneae similes provisiones, Rege ita volente, ex occasione singulariū eventuum, legibus palam ehuntiatae, 'Eius indisputabili nuspian in dubium yocato adgratjandi iuri derogare absolute non valent.“ Consect. iuris publ. II. 72. 1.
2. Az 1848. 3. §. 7. szerint a kegyelmezési jog gyakorlata egyenesen ő felséggé! illeti, 35. §. e jogot annyiban megszorítá, mennyiben a felelősége folytán elmarasztalt ministerre nézve, csak általános közbocsánat esetében gyakorolható. Lsd. R é c s i Magyarorsz. közjoga. 238.1.
3. A mennyiben a büntetés enyhítése- vágy elengedéseérti folyamodványok

- közvetlenül legfelsőbb helyen adatnának be, azok az illető hatósághoz az ügyiratok felterjesztése és véleményes jelentése végett szoktak áttétetni.
4. A rögtöneljárásnál (1813. VHI. §. 5. 1846. IV. §. 16. 1862. §. 34.) kegyelmezési folyamodásnak halasztó hátálylal helye nincs; az országgyűlési oltalom elleni, (menevéd, salvus conductus) minden perorvoslat mellőzésével, (cunctis iuridicis remecjiis sepositis 1662. 53. 1723. 7.) megtorlandó büntetteknel azonban ki nem záratik, mintáz ungmegyei követ meggyilkolása iránti 1844, bünper példája is bizonyítja.
5. A kúriánál alakított kegyelmi tanács az országbíró, vagy egyik hétszemélyes táblai tanács-elnök előlülése alatt, három hétszemélyes, három királyi táblai bíróból áll; a port annak táblai referense adja elő; és a szegények ügyvéde által feltett kegyelmezési folyamodás most is a kegyelmi tanács jegyzőkönyvével terjesztetik fel. Az ez ügyben kelt leiratot lsd Függlék I. füz. 27.1. és E n s e 1: Fenyítő szabályrend. 16. 17. 1.
6. Hogy a királyi kegyelmezés a. magánosok követeléseit érintetlenül hagyja, a II. 9. ez. is nyíltan elismert jogelvből és az 1715. 48. értelméből világos.

308. §.

Az ABP. szerint a büntetésnek törvényben ki nem jelölt enyhítése, vagy elengedése csak a fejedelmet illeti; ez iránti kérvények az országos főtvényszék elé terjesztendők, mely az állami főügyész meghívása mellett, az alaptalannak talált kérelmet, ha az ítélet nem a legfőbb tvényszék által hozatott, visszautasítja; ez utóbbi esetben, vagy ha a kérelmet figyelemre méltónak tartja, saját véleményével a legfőbb tvényszék elé terjeszti; ez a felterjesztésre alkalmasnak nem talált kérvényt visszautasítani, egyébiránt pedig az igazságügyi ministeriumhoz áttenni köteles; halálítéletek, a rögtöneljárás kivételével, mindenkor a legfőbb tvényszéknek, a megkegyelmezési okok létele, és a halálos büntetés helyett alkalmazandó arányos büntetés iránti határozott indítványával, az igazságügyi ministerium útján a fejedelemhez terjesztendők; a büntetés elengedése, kiállásával hasonlatyú. (ABT. 226. 529. §.

ABP. 310. 330. 411. 430. §.) A BJ, a kegy elmezésnek csak a végítélet után ad helyet; a közkereset és büntető eljárás, általa csak a felségsértés és királyi személy elleni sértő kifejezések büntetteinél, szüntethetik meg. (BJ. 105. 106. §.)

1. A kegyelmezési folyamat a bűnhöncz, hozzátartozói vagy akárki által történhetik; a büntetés megkezdése után a büntető intézet bizonyítványa a bűnhöncz viseletéről is a főtörvényszék elé terjesztendő; előbb beadva a büntetés elhalasztását rendszerint nem eszközözi, a kivételeket (ABP. 322-430. §.) az alaki részben érintendjük meg. ABP. 330. §. MR. 1854. dec. 13. 23,050. sz. Gerichtszeit. 1854. 153. sz. Lsd. R u l f: Comment, z. Strafprozesord; II. 197. I.
2. Az 1803. ABT. II. 428—32 §§. szerint a súlyos rendőri kihágások büntetéseinek elengedése az arra felhatalmazott országos és udvari hatóságok által is történhetett, de e joguk az újabb ABT. fenebb idézett §§. folytán megszűnván, az ABT. 529. §. előforduló: „az arra hivatott közhatóság” szavai is, jelentőséggel nem bírnak. Herbst: Ost. Straft. II. 249. 250. I.
3. A megkegyelmezés a jogérvényes ítélet által megállapított perköltségek fizetési kötelezettségét meg nem szünteti, (Pénzügyi MR. 1854. oct. 13. 42,514 sz.) és mind az ABT., mind a BJ. szerint magánosok kármentesítési igényeire befolyást nem gyakorol. ABT. 42. 226. §§. BJ. 197. §
4. ' V á r a d i - S z a k m á r y (34; §. 3.) és S z a l a y L. értekezése in (Publicist, dóig. I. 229. 1.) kívül említendőek:
 Wildvogel: i) e abolitione et iure tertii circa earn. Jenae. 1717.
 Bode: Dissert de aequitate privil. odiosi. Götting. 1750.
 E n g a u: Dissert de abolitione. Jenae. 1754.
 Seeger: Dissert, de abolitione veteri et hodierna. Lips. 1778.
 O b m e y e r: Von dem Begnadigungsrecht des Regenten. Wien. 1799.
 (Salchow:) Über d. Begnadigungsrecht des Regenten. Jenae. 1802.
 B u m a: Dissert, de iure gratiae. Groning. 1823.
 Dompierre': Examen du droit de grace. Lausanne. 1828.
 Cando l l e: Sur le droit de grace; Geneve. 1829.
 Herrmann: De abolitio nibus criminum-ex sent. iu'r. rom. Lips. 1834.
 P l o c h m a n n: Das Begnadigungsrecht. Erlangen. 1845.
 Suringar: Dissert, quatenus delinquent! liceat gratiam recusare. Trai. 1845.
 Lüder: Souveranitätsrecht d. Begnadigung. Leipz. 1860-
 Arnold: Üb. Umfang u. Anwendung des Begnadigungsrechtes. Erlang. 1860.

MÁSODIK TAG.

Az elévülés.

309. §.

A büntetőjogi elévülés a büntett megfenyíthetőségnek megszűnte, hosszabb idő lefolytánál fogva; hatályára nézve: a büntető eljárás, vagy a már ítéletileg kiszabott büntetés elenyészésére vonatkozik.

1. A büntetőjogi elévülés az idő lefolytán, mint főkéllékén gyökerezik, de hogy azon felül más feltételektől is függ, igazolásából ki fog tűnni; e tekintetben a magán és közjogi elévüléssel azonos természetű, habár eltérő sajátosságait félre nem ismerhetni.
2. A büntetőjogi elévülést már a régi görögöknél, nevezetesen az attikai törvényhozásban, és a római jogban a császárok korában elismerve találjuk; onnan átment a német közös jogba, mert habár a régi német intézményekben csekély nyomai mutatkoznak, és a Carolina sem teszen arról említést, az olasz és német criminalisták iratai, nemkülönben a törvényszéki gyakorlat, alkalmazását kétségen kívül helyezik, mindazáltal csak az eljárásra vonatkozott, a jogérvényes ítéleten alapuló büntetést el nem enyészthette. K ö s l i n: System. 486. 1. Heffter: Lehrb. 186. §.
3. Az újabb törvényhozások az elévülést nagyobb kisebb terjedelemben elfogadták; csak Angolhon nem, míg Skocziában divatoz; a francia törvényhozás példáján (coded'instruct. crim. 635.) többen (a szárdinai, waadi, württembergi, szász, badeni, braunschweigi, thüringeni stb.) a kereset és ítéletileg megállapított büntetésekre (prescription de T action publique, et des peines), mások (ausztriai, porosz, hassiai, hannoverai stb.) csak az előbbire nézve ismerik el hatását; némelyek azt kivétel nélkül minden büntetetre (francia, porosz, badeni, hassiai stb.) alkalmazzák, mások néhány büntetett kivesznek, vagy azokra annak csak enyhítő befolyást tulajdonítanak (szárdinai, thurgauai, zürichi bt. és a német bt. többsége) Haberlin: Grunds. d. Criminalr. I. 189.1,

310. §.

A büntetőjogi elévülés jog és czélszerűségéről különbözők a vélemények; igazolására hivatkoznak: az idő

hatására, melyet az emberi viszonyokra általában gyakorol, mint a magánjogi elévülés intézménye bizonyítja, nevezetesen hogy lefolyása alatt a büntett emlékezete elenyészvén, annak megfenyítése nem annyira az igazság, mint a bosszú és kegyetlenség színében tűnik fel; a bűnös hosszabb idejű fedhetetlensége, javulása kétségtelen jeleül szolgál, lelkiismereti furdalásai, folytonos félelme által büntettét már megbűnhölte; a vizsgálat továbbá fölötte nehéz, a tényálladék megállapítása, a terhelő és mentő bizonyítékok kipuhatlása, érvényesítése némelykor lehetetlen, gyakran fölötte bonyadalmas; az eljárásnak abból eredt meghiúsulása, a hosszabb ideig lappangó merényletek büntetlenségére figyelmeztetvén, az igazságszolgáltatás tekintélyét megingatja, másrészt az ártatlanul vádlottakra súlyos terhet ró; mihez még azon vallási védvet sorolják, hogy kit Isten bocsánatára hosszabb idei fel nem fedeztetése által méltatott, azt embernek sem illő megfenyíteni; mely okoknál fogva az elévülést majd mindenütt elfogadva és honosítva szemléljük.

1. Valamint az elévülést, általánosan, úgy a büntetőjogit is, némelyek tiszán tételes intézménynek tekintik; míg a magánjog köreiben azonban czélszerűsége szüksége, alig vétetik kétségbe, a büntető jog terén az ellen is hoztatnak fel érvek. Lsd. Az elévülés észjogi alapja- című értekezésemet. Magy. Akad.Értes. 1859. HI. köt. 65. és'köv. 1.
2. Védői közé a büntető jog köreiben tartoznak: T i r a q u e l l u s, Thomasius, B'öhmer, Unterholzner, T rummer, Meüster, Köstlin, Mittermaier, Püttmann, Engau, Hélie, Hömmel, Klein, Tittmann, Já r ke, Gaas stb.; tételes intézetnek tekintik: Feuerbach, Bauer, Heffter, V u c h e l l e n z i k, Szlemenics stb, ellenzik Justi, Stübel, Bent ham, Carmignani Oersted, Martin, .Hallacher, Henke, G r ü n d l e r, Z a c h a r i a e stb.

311. §.

Az elévülés ellenei kiemelik a magán és büntetőjogi elévülés különbségét; mert míg amaz az alany, és tárgy közötti kapocs felbontásán, annak lemondásán, a birtok-biztosság igényein alapszik, az utóbbira ezen okók nem alkalmazhatók; sőt az igazság érdeke, az állam célja, a büntettnék megfenyítését szigorúan követelvé, azon az idő lefolyása annál kevésbé változtathat, minthogy a súlyosabb büntettek emlékezete hosszú ideig fenmarad; a bűnös tartózkodása a büntettektől, nem mindig javulásának eredménye, egyáltalán bűntetésének sem alapja, sem célja, büntethetőségére oly kevésbé gyakorolhat hatást, mint előbbi fedhetetlensége; a bizonyítékok hiánya, a tényalladék meg nem állapíthatása elenyészted ugyan a büntetés alkalmazását, de nem az elévülés, hanem annak szükséges feltételeinek hiányánál fogva; (235. §.) a védelmi eszközök előállításának nehézsége a vádra vonatkozó hasonló körülmények által egyensúlyoztatok; az isteni irgalomból vont következtetés az emberi igazságszolgáltatásra alig alkalmazható, a tettnek utóbb mégis megtörtént felfedezése, végkép megtompítja erejét; a törvények tiszteletét pedig, mely nem annyira a büntetések szigorán, mint bizonyosságán alapszik, az elévülés sárkaiban megingatja, a büntetés kihirdetésének hatását teljesen megzsibbasztja.

312. §.

Az elévülés jogszerűsége a büntetőjog kifejtett alapelvein gyökerezik; (72—80. §.) azok szerint csak

azon büntetés igazolható, mely jogos és a jogbátorság fen tartására szükséges; (79. §.) a hosszabb idő előtt elkövetett büntett megfenyítése, a bűnös utóbbi büntetlensége mellett, mind tárgyilag mindalany ilag szükségtelennek mutatkozik; tárgyilag mert a büntett emlékezete, az idő hatása által, a köztudatban elenyészett, erejét veszette; alanyilag, minthogy a bűnös önviselte, jogellenes akaratiánya megszűntét bizonyítja; a merénylet megtorlása tehát sem a jogbátorság fentartására, séma törvény iránti tisztelet megóvására többé nem szükségeltetvén, annak folytán jogalapja is megszűntnek tekintendő.

1. Ezen okok ereje ép úgy az eljárásra, mint a megállapított büntetésre nézve állván, az elévülés mindkét neme igazolható, mint a német jogászok 1863. évi gyülekezete is elismeré. K ö s 11 i n: System 483. 1.
2. A felhozott jogi okokon kívül eszélyességi szempontból sem tanácsos a bűnösnek minden reményét elzárni, hogy fedetlen életmódja által a büntetést kikerülhesse, a törvényszékeket oly vizsgálatokkal terhelni, melyeknek eredménytelensége előrelátható vagy legalább fölötté valószínű, és melyek végelemzésben csak a büntető hatalom hatálytalanságát tüntetik fel.
3. Az elévülés elleni okok némelyike a büntetés minden elengedése, tehát a kegyelmezési jog elleji is felhozható; ha a tett emlékezete némely kirívó esetben el sem enyésznek, az a legkritkább esetek közé tartozván, a szabályt meg nem döntheti; ős habár a javítást sem a büntetés alapja sem czéljának nem tekinthetni, fontossága félre nem ismerhető (67. 169. §.), és ha nem is egyedül, de más okokkal együtt a büntetés szükségtelenségét bizonyítja; az elévülés esetei nem is fordulhatnak elő oly gyakran, hogy a büntettek ösztönél ingerélül szolgálhatnának; egyáltalán e kérdést nem egyes elméletekből merített okok ős ellen okokból, hanem a büntetőjog alapigazságaiból kell megfejteni. Vuchetich: Instit. iuris. crim. 197—200 1, Szokolay: Büntetőjogtan 239. 240.1. s. K ö s 11 i n: System 482—485. 1.

313. §.

A hol az elévülés alapfeltételei hiányzanak ott annak helyt adni nem lehet; innen bírósági cselek-

vények, melyek bizonyítják, hogy a tett emlékezete el nem enyészett, a bűnös újabb büntette, mely jogellenes irányzatának tartósságát mutatja, az elévülés félbeszakadását szülik; az időnek, melyben eme feltételek beállanak, összerű esetek körülményeihez képest különböző, a viszonyoknak, nevezetesen a büntett nagyságának megfelelő átmérőleges meghatározása, a tételes jog feladványai közé tartozik; lefolyása kezdődik a büntett elkövetésével, ismétlése vagy folytatása esetében utolsó bűncselekvényével; félbeszakítása a lejárt idő elévitő erejét ugyan megszünteti, de annak újabbi kezdetét meg nem gátolja.

1. Valamint az elévülésnél általában úgy a büntetőjoginál is, az idő nem annyira alapja mint nélkülözhetlen kelléke azon tények igazolásának, melyeken az elévülés gyökerezik, felismerési közege azon feltételeknek, melyeken alapszik, mert mint Gro tius mondá: „Nihil fit a tempore, quamquam nihil non fit in tempore.“ De jure belli et pacis 1. IV. c. 4. § 1. Lsd. id. értekez. 27.1.
2. Abból, hogy az időtartam meghatározására tételes szabályok szükségesek, ép oly kevéssé következtethetni, hogy az elévülést észjogi intézménynek nem tekinthetni: mint nem állíthatni, hogy a gyermekkor, serdültség, kis és nagykorúság közti különbségek, észjogilag tekintetbe nem veendőek, mert az évek számát, a nagykorúság idejét tételes, intézkedések határozzák meg. Id. értek. 24.1.
3. A római jog szerint a közbüntettek (94. §. 3.) húsz év, a parricidium az apostasia (hitszakadás) és suppositio partus soha; a fajtalansági esetek a lex Júlia de adult. coere. szerint, az adómegrövidítések, közvagyonlopás vagy sikkasztás, (peculatus) a kereset ex Scto Silaniano, öt év alatt évültek el; magánbüntetteknek a polgári jog elvei jöttek alkalmazásba, és annál fogva harmincz, a praetori büntettek egy év alatt szűntek meg. B a u e r: Lehrb. 125. §.
4. Az újabb törvényhozások az időre nézve különbözőleg intézkednek, a francia szerint a büntettek tiz, a vétségek három, a kihágások égy év alatt évülnek el; (code d' instr. crim. 634. §.) a németek a büntetés súlyához mérik nevezetesen a halál és életfogytiglani börtönnel fenyejtettek mennyiben elévülhetőknek elismerik 20, a porosz bt. 30 évet, a többi büntettek 10—15, a kisebbekre, nevezetesen vétségek kihágásokra 5,

- 3, 2, 1, évet, 6 vagy 3 hót; az ítéletileg megállapított büntetésekre az előbbivel hason vagy hosszabb tartamú (20. év helyett 25) időközöket szabnak ki. Heimbach: Verjährung. Rechtslex. XII. 690—692. 1. H a b e r l i n: Grunds. d. Criminalr. I. 190—195. 1.
5. Az időlefolysón és büntelenségen kívül, több törvényhozás az elévülést még más feltételekhez is köti,ugyinintakármentesítés,amegnemszökéshez vizsgálat lehetőségéhez stb. némely büntettekre nézve pedig annak mint már mondók általában helyt nem adnak (309. 3.)
6. Az elévülés félbe szakadásának hatályára nézve különböznek a vélemények, vannak kik az előbb lefolyt időt a következőhez számítandónak vélik, a félbeszakasztási idő leszámításával, némelyek szerint betudásával; míg mások annak többé egyáltalán helyt nem engednek.
7. Az elévülés természeténél fogva megszünteti rendszerint a büntetés következményeit is, a magánjogi igények kivételével, habár a tételes törvényhozások része hatását e tekintetben megszorítja; továbbá hivatalból veendő tekintetbe; és miután közjogi természetű, érvényesítése sem a tettes akaratjától nem függ; sem az arról le nem mondhat.

314. §.

Házai törvényeink a büntetőjogi elévülés iránt nem intézkednek; a törvénszéki gyakorlatunkra hajdan nagy befolyású Praxis criminalis (14. §. 3.) azonban nyíltan elismerte, részletesen szabályozta; annak folytán, alkalmazása nyomaira a kir. kúriánál is akadunk; és habár az esetek ritkaságánál fogva folytonos állandó gyakorlatot é tekintetben nem bizonyíthatni, érvényesítését támogatja az Id. Törv. Sz. II. 9. §. is, mely a magyar büntetőjogot az osztráknál szelidebbnek állítja, holott az elévülés teljes mellőzésével, a legnyomosabb tárgyak egyikére nézve, az ABT.-nél sokkal szigorúbb elvet követne; ehhez járul ezen intézmény belső ész és jogszerűsége, mely a felhozott érvek erejét erősíti; lefolyásának ideje mindazáltal hazánk jogforrásai szerint szorosán meghatározható nem lévén, az ausztriai büntető törvények hatálya alatt elkövetett bűnesetekre nézve, annak időszabványai alkalmazandók; a többi-

ekre az elévülés alapokai kellő tekintetbe vételével, azt a bíró bölcs belátása határozandja meg; mire nézve a törvényhozások által rendszerint, a büntettek nagyságához képest megállapított húsz, tiz és öt évi határidők szolgálhatnak irányadásul.

1. A praxis criminalis 43. ez, határozottan kijelentvén: „Non potestres ob delictum iam antiquatum condemnari“ három elévülési határidőt szab ki: ö t évet a halállal nem büntetett büntettekre és egyszerű; házasságtörésre; tiz évet a közönséges tolvajságra, közönséges emberölésre (commune homicidium) húsz évet: gyilkosság (voluntarium et deliberatum homicidium) bérgyilkosság, gyújtogatás, erőszakos nemi közösülés, oldalágu vérfertőztetés, nőragadás, kettős házasságra; kivétnek az elévülés alul az Istentagadás és ördögösséggel járó bűbájosság, irtozatos szándékos káromlások (enormes deliberatae blasphemiae), felségsértés, honárulás, rablógyilkosság, gabnagyujtogatás, rokongyilkosság és rokon ölés, gyermekcsere (suppositio prolis) erőszakos közösülés fel és lemenő ágbeliek közt természet elleni fajtalanság; keresztény eladása hitetleneknek; és általában nem ismeri el azokra nézve, kik szökés által menekültek.
2. A Praxis, erim 43. ez. szerint, elévülés alapján a kir. kúria 1776. a veszprémmegyei tiszti ügyész által Kovács János ellen indított tolvajsági bűnperben, ez utóbbit a büntetés alul felmentette; 1815. ugyan azt tette a panno nhalmi uriszék Fodor György és Bácsi István rablási és tolvajsági bűnperében; a kir. tábla azonban az elévülésnek büntettekre nézve helyt nem adván, hat havi börtönre és két ízben kiállandó 25 botütésre ítélte; a hétszemélyes tábla az ügyet a fennforgó körülményeknél fogva átvizsgálhatatlannak jelentette, és így habár az elévülést nyíltan nem említette, hatását érvényesítette. Kelemen: Instit. Juris Priv. Hung. II. 10. 18.1. Vuch etich: Instit. iuris erim. 202. 1.
3. Hazai írónk sorából a régiek közül Kitonich a férj kereseti jogát házasságtörő neje ellen, annak megtudásától hatvan nap alatt elévítettnek állítja; Dir. meth. cap. 4. q. 24. §.8. Gochetz a Praxis criminalis által kivett büntettekben felül a szentségtörő és erőszakos tolvajság, a rablás és hűtelenségnél az elévülésnek helyt nem ad, más főbenjáró büntetteket húsz, a többbit tiz év alatt elévültöknek mondja; Systema Prax. erim. 36. 1. B o d ó ámbár helyességét tagadja, gyakorlati elismerését bizonyítja: „Nihilominus quia iam usu receptum esset, huiusmodique praescriptionem seu antiquationem delicti, constitutiones criminales admitterent, huic ordinationi et communi consuetudini non esset conveniens refragari;“ határidejét Gochetzzel egyetértőleg 20 illetőleg tiz évre szabja. Jurisprud. erim. 129.1.; az újabbak közül Kelemen, Szokolay vitatják, Vuch etich, Szlemenics czélszerűségét

elismerik, de sérti törvényeink sem törvényszéki gyakorlatunkból következtethetőnek nem vélik; az első főleg mivel a Praxis criminalis törvényes erővel nem bír; mely állítása törvényszéki gyakorlatunk hatását teljesen mellőzi, és az elévülés fontos intézményére nézve jogunkat, a 17. és 18. századnál sajnosabb állapotra jutatná.

4. Habár fölötte óhajtható az elévülési évek törvényhozási meghatározása, ez szükség esetében ép úgy, mint a gyermekkor, fiatalkor meghatározása a bíró bölcs belátása szerint történhetik; mert míg a törvényhozó általában határozza meg az időt, melyben az elévülést igazoló okok rendszeren érvényre jutnak: a bíró ezt összesen esetre nézve teszi; a hatalmaskodás magánvétségeire nézve a polgári keresetekkel azonos harminzekét évi időtartamot (I. 46. §. 5. I. 78. §. 3.) azonban már a 18. században kelleltinél hosszabbnak tartották, mint Gochetzés Bodó fenebb idézett munkáiból kiviláglik, azt tehát büntetteknél alkalmazhatónak nem tartom.

315. §.

Az ABT. halállal fenytett büntetteknél, teljes elévülésnek nem ad helyet, ha mindazáltal elkövetésök óta húsz év folyt le, csak tíz és húsz év közötti súlyos börtön Ítélandó; egyébiránt a büntettek, melyekre életfogytiglani börtön van szabva húsz, azok melyek tíztől húsz évig büntetendők tíz, a többiek öt év, vétségek és kihágások pedig, mennyiben a panaszjog érvényesítésére, rövidebb határidő nincs megállapítva, (303. §. 3.) ha törvényes legfőbb büntetésök első fokú súlyosbítás nélküli fogság, vagy ötven forintiglani birság, három hó, ha első fokú fogság' súlyosbítással, vagy kétszáz forintiglani birság hat hó, egyébként egy év alatt évülnek el; az elévülés azonban csak annak szolgál javára, kinek a bűncselekvényből semmi haszon nincs már kezei közt, azért, mennyiben a tett természete engedi, erejéhez képest kártérítést adott, azon felül: büntetteknél semmi büntettet az elévülés ideje alatt el nem követett, az álladalomból meg nem szö-

kött, vétségek és kihágásoknál pedig sem ilyenekben sem büntetben bűnössé nem vált; foly az elévülés az elkövetett büntett időpontjától, a felhagyási határozvány vagy felmentő Ítélet jogérvényességétől, és félbeszakad, mihelyt a vádlott belföldi bíróság által vizsgálat alá vonatik. — A jogérvényesen Jiozott Ítélet által kiszabott büntetés soha él nem évül. (ABT. 227—232. §. 531. 532. ABP. 365. 366. §.)

1. A halállal fenyegetett büntetteknel az érintett enyhítés csak az elévülés egyéb feltételei mellett jöhet alkalmazásba, a huszadik életév betöltése előtt elkövetett, halál vagy életfogytiglani börtönbüntetéssel sújtott büntettek a törvényes feltételek létében, tíz év alatt évülnek el. ABT. 221. 232. §. (251. §. 2.)
2. Vétségek és kihágások, melyekre jogok és jogosítványok elvesztése van büntetésül szabva, szintén egy év alatt évülnek el; egyébiránt ha a becsület biztonsága ellen irányozvák, kártérítés nem kívántatik. ABT. 531. 532. §.
3. Folytatott bűncselekvényeknél az utolsó bűnös tettől foly az elévülés mulasztásoknál azon időponttól, melyben a mulasztott cselekvé ny törvényes kötelezettsége megszűnik. Legf. törv. döntv. 1852. oct. 21. 1854 jan. 4.
3. Félbeszakasztatik a mondottakhoz ^képest az elévülés büntetteknel, mihelyt a tettes ellen a k ü l ö n ö s vizsgálat (ABT. 145. §.) elrendeltetik, minden bünesetnél, ha ellene vádlott minőségében, idézés, elővezetési, vagy elfogatási parancs bocsátatott ki, mint olyan kihallgattatott, elfogatott, utáneredés vagy nyomozó levél által üldöztetett. ABT. 227. 531, §.
4. Az elévülés befejeztetik, mihelyt a kiszabott idő alatt a vizsgálat megindítása akár mi okból, habár a bíró hanyagságából elmaradt; fölbeszakasztva újólag kezd folyni, a felhagyási határozat vagy felmentő ítélet jogérvényességi időpontjától, a nélkül, hogy az előbbi időt hozzászámítani lehetne.
5. A katonai bt. szerint a szökésnél nincs helye az elévülésnek; és ha tiszt ellen rangvesztéssel (cassation) járó büntett, vagy lopási, sikkasztási, családi vétség jogszerű gyanú okai, az elévülési idő lefolyta után merülnének fel atényálladékésfenlevő bizonyítékok iránt nyomozás teendő, és eredményéről a legfőbb katonai hatóság tudósítandó, hogy a mennyiben magát az illető tiszt nem igazolhatná, a hadsereg kötelékéből elbocsáttassék. Kat. bt. 141. §.

316. §.

A B.J. szerint a közkereset büntetteknél, melyek legnagyobb büntetése holtig tartó rabság busz, egyebeknél t i z év, ha azonban a kereset csak magán panasz folytán indíttathatott meg, két év, némely meghatározott becsület és széksértési esetekben hat hó alatt évül el; kivéven ha a sértett fél ez idő alatt, a közkereset megindítására az illető hatóságnál már lépéseket tett, a midőn arra t i z esztendő kívántatik; az ítélet által kiszabott büntetéseknek elévülési ideje, ha két évi rabságot meghaladnak tizenöt, ha kisebbek ö t esztendő alatt jár le; holtig tartó rabságnál annak helye nincs; — általános feltételei, hogy a bűnös az egész időn át semmi büntettet el nem követett, az okozott kárt tehetsége szerint megtérítette; foly a büntett bevégzése pillanatától, bünkísérletnél az elkövetésre intézett utolsó cselekvéstől, illetőleg az ítélet kihirdetése vagy a szökés napjától; félbeszakasztatik a vádlott ellen intézett minden hivatalos eljárási lépés, a hozott ítélet után az elmarasztalt kézre kerülése által; ha bizonyítékok hiányánál fogva a közkereset ismét abban maradt, az újonnan kezdett elévülés ideje azon pillanattól számíttatik, midőn az utolsó eljárási cselekvény megtörtént. — Rendőri kihágásoknál az elévülés ítélet előtt három hóval, elmarasztaló ítélet után, egy esztendővel jár le. (B.T. 97—104. §. Told. I. r. 1. §. d.)

- 1., A hat hó alatt elévülő büntettek a B.J. 270. 272. 456 és 457 §§. foglaltatnak, írás és szóbeli rágalmozás és becsületsértésekben, a gyűlésen elkövetett személy elleni tetteges sértések, és illetlen kifejezésekben állanak.

2. Lauterbach: De criminum praescriptione. Tüb. 1655.
 Thomasius: De bigamiae praescriptione. Halae. 1655.
 E n g a u: Jurist. Beiträge von d. Verjährung in peinl. Fällen. Jena. 1733.
 6. kiad. 1772.
 Hailacher: Prine, iur. rom. de praescript. criminali et de abrog. eius. Erlang, 1788.
 Stübel: Dissert, utrum delictorum poenae praescript. recte tollantur. Vitteb. 1793.
 Grundier: System. Entwickl. d. Lehre von d. Verjähr, d. peinl. Strafen. Hal. 1796.
 K a u l f u s: Dissert, de praescript. criminali. Hal. 1802.
 Erhard: Diss. de origine praescript. crim. obs. histor. Lips. 1803.
 D a b e l b w: Über d. Verjährung. Halle 1805. 1807. II. köt.
 P a y s e n: Üb. d. Verjährung in peinl. Sachen. Altona. 1811.
 Müller: De praescript. criminali princ. process, inquisit. repugn. Jenae. 1815.
 Y p e j i: Dissert, de praescript. criminum et poenar. Gröning. 1826.
 Unterholzner: Ausführl. Entwickl. d. gesammten Verjährungslehre. Leipz. 1828. II. köt.
 Riedl: De praescriptione criminum. Berolini 1831.
 Platzman: Observationes aliquot de poenarum praescript. Lipsiae 1832.
 Hoorebeke: Traité de praescription en matière pen. Par. 1847.
 Cousturier: Traité de la prescript, en mat. pen. Par. 1849.
 A b e g g: Über Verjährung rechtskräftig erkannter Strafen. Breslau. 1862.

Tárgymutató.

- Abolitio. 304.
Actiones in causa liberae. 121, 245.
264.
Akadályozás! elméletek. 45.
Akadályozás mulasztása. 148.
Akaratra vonatkozó enyhítő körűim.
252.
Alaki bűnhalmazat. 159.
Alaki büntetőjog. 9.
Alkalmatlan eszközök. 129.
Alkalom. 252.
Állami fegyházak Magyarországon.
211.
Államtörténet. 26.
Állatkínzás. 105.
Álom. 245.
Álomittasság. 245.
Általában határozatlan szándok. 116.
Általános elméletek. 39. 40. bírálata.
58. 59. 60.
Általános közreműködés. 138.
Általános rész. 10.
Alvajárás. 245.
Amnestia. 804.
Analógia. 12. 286.
Annus discretionis. 251.
Anyagi bűnhalmazat. 159.
Anyagi büntetőjog. 9.
Aretinus. 30.
Árúk elkobozása. 229.
Auburni rendszer. 205.
Ausztriai büntetőjog. 21. forrásai. 21.
22.
Bauer. 47.
Bayer. 22.
Beccaria. 32. 175.
Becstelenítő büntetések. 219.
Becstelenség. 220. hatása. 223.
Becsület megcsorbításai. 220.
Becsületbüntetések. 219. célszerűsége.
221.
Becsületbüntetések hazánkban. 222.
az ausztr. bt. szerint 224.
Belebbezés. 201. 202.
Beleegyezés a büntettbe. 106.
Belföldi büntette külföldön. 102.
Bellovisio. 30.
Bentham. 55. elmélete. 56. bírálata.
71.
Berlich. 31.
Beszámítás ismerete. 238.
Beszámíthatás. 235.
Betegség. 245. 251.
Betudatási képesség. 239.
Bevallás. 252.
Be végzett büntett. 96. 123.
Bitófa. 220.

A számok a §§. jelentik.

- Biztosítvány elvesztése. 234.
 Bodó. 33.
 Bosszú. 164.
 Botozás. 197.
 Botrány. 256.
 Böhmer. 32.
 Bőjt. 212. 216.
 Bölcséleti büntetőjog. 6. 7.
 Börtön. 207. 213. fokai. 213.
 Börtönök iránti hazai rendeletek. 209.
 Börtönrendszer. 210. 218.
 Börtönsúlyosbítások. 212. 216.
 Brand. 31.
 Bünbanda. 155. beszámítása. 275.
 kellékei. 156.
 Bűncselekvény kellékei. 109—112.
 Bűnelősegélés. 147. 270.
 Bűneset. 85.
 Bűnfenyítő büntetés. 170.
 Bűnhalmazat. 158. fajai. 159.
 Bűnhalmazat beszámítása. 278. 279.
 280. kellékei 160.
 Bűnhödési rendszer. 276. 277.
 Bűnismétlés. 159.
 Bűnkísérlet. 124. osztályozása. 131—
 133.
 Bűnkísérlet beszámítása. 261.
 Bűnkísérlet bünszövetségnél. 272.
 Bűnkísérlet büntethetősége. 134.
 Bűnkísérlet felhagyása. 130.
 Bűnkísérlet kellékei. 125. 126.
 Bűnpártolás. 145. kellékei. 146.
 Bűnpártolás beszámítása. 270.
 Bűnpártoló. 136. 145.
 Bűnrészesség. 147.
 Bűnrészesülés. 147.
 Bűnsegéd. 136. 142. osztályú. 144.
 Bűnsegéd beszámítása. 269.
 Bűnsegély kellékei. 143.
 Bűnszerző. 136. 139.
 Bűnszövetség. 152. kellékei. 153.
 Bűnszövetség beszámítása. 152.
 Büntársak. 135. közreműködésének ne-
 mei. 137.
 Büntársak közreműködésének beszámítása. 262.
 Büntetés. 163.
 Büntetés enyhítése súlyosbítása. 291.
 292. 293.
 Büntetés felosztása. 170—174.
 Büntetés ismérve. 83.
 Büntetés kiállása. 302.
 Büntetés kiszabása. 290.
 Büntetés következményei. 230—233.
 Büntetés különbsége rokonfogalmaktól
 164.
 Büntetés mértéke. 84.
 Büntetés megszünte. 300.
 Büntetés nemei. 174.
 Büntetés súlyosítása. 293.
 Büntetés természete. 167.
 Büntetés tulajdonságai. 168. 169.
 Büntetés választása. 295.
 Büntetés változtatása. 294. 297. 298.
 299.
 Büntetési bűnhödés. 276. halmazás.
 nehezítés. 276.j
 Büntető eljárás. 9.
 Büntetőjog. 1.
 Büntetőjog alapja. 73. 77. 78. 79.
 Büntetőjog elmélete. 36.
 Büntetőjog fejlődése. 37.
 Büntetőjog felosztása. 6—10.
 Büntetőjog forrásai. 11.
 Büntetőjog igazolása. 73—76.
 Büntetőjog irodalma. 30.
 Büntetőjog segédszerei. 23—29.
 Büntetőjogtan', v. tudomány. 1.,
 Büntetőjog története. 26.
 Büntetőjog viszonya a közjoghoz. 2.
 3. magánjoghoz. 4. politikához. 5.
 Büntetőügyi politika. 25.
 Büntett 85. tágasb értelemb. 86. szo-
 ros értelemb. 89. 90. a magy. jog
 szerint. 91.
 Büntett alanya. 98.
 Büntett felosztásai. 93—97.
 Büntett folytatása. 161.;

- Büntett következményei. 166.
 Büntett modulatai. 113.
 Büntett tárgya. 104.
 Büntett utólagos helyeslése. 150.
 Büntörvények ereje. 281. 2S2.
 Büntörvények visszahatása. 283.
 Büntörvényesség. 85.
 Bűnvádi pör betudása. 223.
- Carpzov. 31.
 Clarus. 30.
 Csábítás. 141. 252.
 Csatskó. 34. 35.
 Cselekvési büntett. 96.
 Csoportulás. 157.
 Culpa dolo mixta. 122. beszámítása
 260.
- Damhouder. 31.
 Damjanich. 35.
 Deportatio. 201. 202.
 Dósa. 34.
- Egyidejű segély. 144.
 Egyszerű bűnkísérlet. 133.
 Egyszerű büntetés. 171.
 Egyszerű büntett. 94.
 Egyszerű elmélet. 39.
 Egyszerű halálbüntetés. 192.
 Egyszerű közreműködés. 138.
 Elállás a bűnszövetségtől.* 272. a
 bűnbandától. 275.
 Elbizottság. 120.
 Elégtétel! elmélet. 43. 49. bírálata 62.
 Elengedés. 303.
 Életfogytigliani börtön. 214. 217.
 Elévülés. 309. igazolása. 312. ha-
 zánkra nézve. 313.
 Elévülés elleni védvek. 311.
 Elévülés fajai. 309.
 Elévülés félbeszakadása. 313.
 Elévülés feltételei. 312. 315. 316.
 Elévülés melletti védvek. 310.
 Ellenséges katonák, 105.
- Elmebetegek. 98. 105. 244.
 Elmetehetségek fejletlensége. 243.
 Elmezavar. -245.
 Előélet. 252. 255.
 Előkészületek. 127.
 Elretentés! elmélet. 52. 70.
 Elszállítás. 201. 202.
 Embertan. 23.
 Enyhítő körülmények, 250. alanyiak.
 251. 252. tárgyiak. 250. 253.
 Eötvös, b. 34.
 Értelmi kár. 44.
 Értelmi szerző. 140. beszámítása
 264. 265. 266.
 Értkor. 251.
 Eshetőleges szándok. 116.
 Észjogtan. 24.
 Észtani magyarázat. 285.
- Fabriczy. 33.
 Farinacius. 30.
 Fedhetetlen előélet. 252.
 Fegyelmi eset. 85. 88.
 Fegyelmi fenyték. 165.
 Félbeszakasztott szándok. 117.
 Felbojtás módjai. 141.
 Felbojtó. 140. 154. 271. 275.
 Feljelentés mulasztása. 149.
 Fenyegetés. 248. 252.
 Fenyegetés! elmélet. 46.
 Ferencz (I.) csász. és kir. 21.
 Ferrari. 30.
 Feuerbach. 32. elmélete. 46. bírálata.
 64.
 Fiatalkor. 250.
 Fichte elmélete. 55. bírálata. 70.
 Fogházak. 204.
 Fogság. 207. 213. 217. fajai. 215.
 Folytonos szándok. 117.
 Főbenjáró büntetés. 174.
 Főbenjáró büntett. 97.
 Főbüntetés. 171.
 Főezinkos. 154. 271. 275.
 Fősegéd, 144.

- Frank. 34.
- Gandino. 30.
- Genfi rendszer. 205.
- Gmelin. 52.
- Gobler. 31.
- Gonosztevő. 105.
- Grolman. 50.
- Gyalázó büntetés. 219.
- Gyermekek. 98. 105.
- Gyermekkor. 242.
- Háborodások. 248.
- Hajóvontatás. 212.
- Halál. 301.
- Halálbüntetés. 175-192.
- Halálbüntetés elleni védvek. 177 — 182.
- Halálbüntetés igazsága. 189.
- Halálbüntetés melletti védvek. 183—188.
- Halálbüntetés szüksége. 190. 191.
- Hallgató rendszer. 205.
- Halmazási rendszer. 276. 277.
- Hármaskönyv. 12. 16.
- Hatalmaskodási díj. 228.
- Határozatlan bűnsegéd. 144.
- Határozatlan büntetés. 172. kiszabása. 291.
- Határozatlan szándék. 116.
- Határozó magyarázat. 285.
- Határozott büntetés. 172. kiszabása. 290.
- Határozott segéd. 144.
- Határozott szándék. 116.
- Hatósági szabályok. 11. 12. 20.
- Herbst. 35.
- Hiteles magyarázat. 284. 288.
- Hivatalvesztés. 232.
- Huszy. 33.
- Hye-Glunek. 35.
- Ideiglenes törvénykezési szabályok 12. 18.
- Időleges börtön. 214. 217.
- Időszaki nyomtatvány. 151.
- Indulat. 245. 251.
- Indulatosság. 117.
- Intési elmélet. 47. bírálatai. 65.
- Javítási elmélet. 49. bírálata. 67.
- Javító fogházak. 204. Magyarország, bán. 211.
- Javító fogházak osztályai. 205.
- Jenull. 35.
- Joghasonlatosság. 286.
- Jogi személyek. 100.
- Jogkérdés. 238.
- Jogtörténet. 26.
- Jogtudatlanság. 246.
- József (H.) csász. törvénykönyve. 15. 21.
- Kant elmélete. 40. bírálata. 58.
- Kármentesítés. 166. 253.
- Kár nagysága. 256.
- Károly (V.) császár büntetőtörvénye. 21.
- Katonai büntetőtörvény 22.
- Kegyelmezés. 304.
- Kegyelmezés nemei. 304.
- Kegyelmezés iránti eljárás 307. 308.
- Kegyelmezési jog. 305. Magyarországon. 307.
- Kegyelmi tanács. 307.
- Kényszer. 247. fizikai. 247. pszichikai. 248.,
- Kiegyezkedési rendszer. 22 7.
- Kikötött közreműködés. 138.
- Király. 99.
- Kiterjesztő magyarázat. 285.
- Kitiltás. 201.
- Kiutasítás. 201. 207.
- Kiváltságok. 12. 20.
- Kivégeztetési módok Magyarországon. 192, 193.
- Korbácsolás. 197.
- Kötél általi kivégeztetés. 193,
- Közbocsánat. 304.
- Közbüntett, 94,

- Közeli bűnkísérlet. 132.
 Közeli vétkesség. 120.
 Közigazgatási vétség. 91.
 Közjog. 2.
 Közmunka. 212.
 Közönséges büntett. 97.
 Közönséges szándék. 118.
 Közös büntetés. 171.
 Közös büntetőjog. S.
 Közös büntett. 95.
 Közreműködés. 137. 138.
 Közvetlen segéd. 144. közvetett. 144.
 Közvetlen szándék. 118. közvetett. 118.
 Közvétség. 91.
 Kudler. 35.
 Külföldiek büntetési belföldön. 101. külföldön. 103.
 Külföldi törvényhozás. 27.
 Különös büntetés. 171.
 Különös büntetőjog. 3.
 Különös büntett. 95.
 Különös közreinködés. 138.
 Különös rész. 10.
 Különös szándék. 118.
- Lélektan. 23.
 Lélektani kényszer. 248.
 Lélektani kényszer elmélete. 46. bírálata. 64.
 Letartoztatási büntetés előnyei. 203.
 Lukács. 34.
- Magánbüntet. 94.
 Magánrendszer. 205. 206.
 Magánvétség. 91.
 Magyar büntetőjog forrásai. 12.
 Magyar büntetőtörvény-javaslatok. 15.
 Magyar törvénytár. 14.
 Maria Terézia büntetőtörvénye. 21.
 Marsili. 30.
 Martin. 51.
 Maximum. 172. 293.
 Médium. 293.
- Megbélyegzés. 220.
 Megdorgálás. 223.
 Megelőzés. 164.
 Megelőzési elmélet. 50. bírálata. 68.
 Megelőző segély. 144.
 Meghatározott büntetés. 172.
 Megkísértett büntett. 96.
 Meg nem akadályozás. 148.
 Megszorító magyarázat. 285.
 Mellékbüntetés. 171.
 Melléksegéd. 144.
 Mentő körülmények. 241.
 Minimum. 172. 293.
 Minősített bűnkísérlet. 133.
 Minősített büntetés. 171. halálbüntetés. 192.
 Minősített büntett. 97.
 Minősített közreműködés. 138.
 Mosoczy. 14.
 Mulasztási büntett. 96.
- Nehezítési rendszer. 276. 277.
 Nemesis Carolina. 21. 31.
 Német büntetőjog. 21.
 Nem teljes bűnkísérlet. 131.
 Nyelvtani magyarázat. 285.
 Nyomtatványok. 151.
- Obermayerféle rendszer. 205.
 Ordinaria. 173.
 Orgazdaság. 147.
 Országbírói értekezlet. 12. 18.
 Osztály rendszer. 205. 206.
 Öncsonkítás. 104.
 Önfeljelentés. 252.
 Öngyilkosság. 104.
 Önkényes büntetés. 172.
 Öntudat. 110.
 Öntudatra vonatkozó enyhítő körülmények. 251.
 Önvédelem. 164. 249.
 Örököségi fonal félbeszakadása. 231.
 Örültség. 244.
 Összetett elméletek. 39. 53.

- Összetett büntett. 94.
 Összeütközése a kötelességeknek. 252.
- Pallos általi kivégeztetés. 193.
 Parancs. 252.
 Pénzbírság. 225 — 229.
 Philadelphiai rendszer. 205. 206.
 Fizikai szerző. 140.
 Perneder. 31.
 Pertörlesztés. 304.
 Polgári igazság elmélete. 72. 81.
 Polgári büntetés. 170.
 Praxis Criminalis. 14.
- Rabtartás szabályai Magyarországon.
 210.
- Rabság. 217.
 Rendek elvétele. 232. 233.
 Rendeletgyűjteményei. 17.
 Rendes büntetés. 173.
 Rendkívüli büntetés. 173.
 Rendkívüli enyhítés. 296.
 Rendőrségi fenyegetés. 165. kihágás.
 85. 87. 92.
 Részség. 245. 251.
 Rósz előélet. 255.
 Rulf. 35.
- Sajtvétségek. 151.
 Sárvány. 34.
 Seprűzés. 197.
 Siketnémák. 243.
 Sonnenfels. 32.
 Súlyosbítások. 212. 216.
 Súlyos körülmények. 254. a tettesre.
 255. a tettre nézve. 256.
 Súlyos vétkesség. 121.
 Statistika. 29.
 Suzaria. 30.
 Szabadság. 111.
 Szabadság büntetések. 201. hazánkban 207.
 Szabályrendeletek. 11. 12. 17,
 Szalay L. 34.
- Száműzés. 20. 202. 207.
 Szándékos büntett. 95.
 Szándékosság. 114. 115.
 Szándékosság beszámítása. 257. 253.
 Szándékosság felosztása. 116—118.
 Szándékossággal vegyes vétkesség.
 122.
 Szégyenítő büntetések. 219.
 Szemere. 34.
 Szenvedély. 251.
 Szerzőtárs. 154,
 Szlemenics. 33.
 Szokás. 11.
 Szokolay. 34. 35.
 Szolgaság. 207.
- Tárgyhiány. 107. 128.
 Társadalmi rendszer. 205.
 Távoli bünkísérlés. 132.
 Távoli vétkesség. 120.
 Telegdy. 14.
 Teljes bünkísérlés. 131.
 Tengler. 31.
 Tényáljadék. 235. 236. alanyi tárgy.
 235. 237. általános, különös. 237.
 Ténykérdés. 238.
 Ténytévedés. 246.
 Természeti büntett. 93.
 Testcsonkító büntetések. 194. 195.
 Testfenyítő büntetések. 194. 196.
 Testfenyítő büntetések Magyarországon.
 197. korlátjai. 198. 199.
 Testfenyítő büntetések ausztriai jog-
 szerint. 200.
 Testi büntetések. 194.
 Tételes büntetőjog. 6. 7.
 Tételes büntett. 93.
 Tételes jog bölcséleté. 25.
 Tettes. 140.
 Tettes beszámítása. 263. 266.
 Tévedés. 246.
 Tévedés a tárgy körül. 168.
 Thomasius. 32.
 Tompaelműség. 243. 251.

- Törvény és joghasonlatosság. 288.
289.
- Törvénybeli büntetés. 172.
- Törvények. 11. 12. 13. 19. ereje. 281.
282. visszahatása. 233.
- Törvénymagyarázat. 284.
- Törvényszéki gyakorlat. 11. 12.
- Törvény széki orvostan. 28.
- Törvényszéki vegytan. 28.
- Törvényszerű magyarázat. 284.
- Tudományos magyarázat. 284.
- Unszolás. 252.
- Vademberek. 243.
- Vagylagos szándékosság. 116.
- Vagyonkobozás. 225. 226.
- Vagyonbüntetések. 225.
- Váltságdíjak. 227
- Vas. 212.
- Védelmi elmélet. 51. bírálata. 69.
- Végrehajtási elmélet. 48. bírálata. 66.
- Végszükség. 248.
- Vegyes rendszer. 205.
- Welcker elmélete 44. bírálata. 63.
- Vélt büntett. 107.
- Verbőzezy. 16.
- Vérdíj. 228.
- Vesszőzés. 197.
- Vétkes büntett. 95.
- Vétkesség. 114. 119.
- Vétkesség beszámítása. 259. fajai. 120.
121.
- Vétkességgel vegyes szándékosság.
122.
- Vétlen önvédelem. 249. határai. 249.
- Vétség. 89—92.
- Vezeklés. 222.
- Vigyázatlanág. 120.
- Viszonylag határozott büntetés. 172.
kiszabása. 292. 293.
- Viszonyos elméletek. 39. 42. bírálatai. 61.
- Visztorlás. 41. 60.
- Visszaesés. 162. 255. 280.
- Visszahelyezés. 304.
- Visszalépés. 274.
- Visszavonás. 267. 268.
- Vuchetich. 33.
- Würth. 35.
- Zsámboky. 14.

Pótlékok

47. §. 2. j e g y z e t.

A függelékhez, HI. füzet. Pest. 1863—4.

R é s ő En'sel: Hazai fenyítő eljárásra vonatk. szabályrendeletek.

Pest. 1864.

18. §. 2. jegyzet.

L ö v é s z y: Ideigl. törvényk. szabályok, összehasonl. kiegészítő, kétes helyek. fejtegető jegyzetek. Pest. 1863.

89. §. 2. j e g y z e t.

Kieu-Eltzman: Dissert de divisione maleficiorum in crimina, delicta, et leviora peccata. Trai. 1840.

91. §. 1. j e g y z e t.

Lsd. Udv. rend. 1864. mart. 14. 1672. sz. Függelék. II. 12. lap. Ensel: Szab. rend. 57.1.

94. §. 3. j e g y z e t.

Godefroi: De delictis, quae non nisi ad laesorem quaerclam vindicantur. Amstelod. 1837.

108. §. 1. jegyzet.

W a 11 h e r: Beurtheil. d. Aberationsfalle.' Pözl. Krit. Vierteljahrsch. f. Gesetzg. München. 1862. IV. köt. 523. 1.